

วารสารปัญญาปณิธาน Pañña Paníthan Journal

P-ISSN : 2672-9679 ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

E-ISSN : 2697-5122 Vol.6 No.1 January – June 2021

วัตถุประสงค์

วารสารปัญญาปณิธาน เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย เลขมาตรฐาน ISSN : 2672-9679 (Print) และ ISSN : 2697-5122 (Online) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนิสิตนักศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยว และสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer reviewed) เปิดรับบทความทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก มหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน / ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม (ราย 6 เดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการใดมาก่อน

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.

พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร.

พระราชปริยัติมุนี,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุพรรณเมธากรณ์,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร,รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชรัตนาลงกรณ์,รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระศรีญาณวงศ์,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระครูปริยัติสุวรรณวัฒน์,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ดร.ทองคำ ดวงชั้นเพ็ชร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระครูโพธิชยานุสิฐ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บรรณาธิการบริหาร

พระมหาประหยัด ปญญาโร,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
--------------------------	--

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
-------------------------------	--

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.สุกัญต์ แสงโชติ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระเดชขจร ขนติธโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
นายอภิวัฒน์ พุทธจร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ดร.สกุล อันมา	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.มนตรี วิวาท์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.จุฬารัตน์ วิชานาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ดร.สมพงษ์ เกษานุช	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ดร.ปาริชาติ ทุมนันท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.จิตติวรรณ สิ้นธุ์นอก	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ดร.ขวัญฤดี เคนราช	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ว่าที่ร้อยตรีเอกสิทธิ์ สนามทอง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผศ.ดร.กนิษฐ์กานต์ ปั่นแก้ว
ผศ.ดร.อัมเรศ เนตาสีธี

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางอิงอร บุตรศรีผา
ดร.เกษภา ผาทอง
นายปัญญา ไชยสุข

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

ดร.กัมพล นະวัน
พระวันชัย ภูริทตฺโต,ดร.
ดร.ภณทิลา น้อยเจริญ
นายอนันต์ คติยะจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ฝ่ายกฎหมาย

ดร.เพิ่ม หลวงแก้ว
นายสำราญ ย่อยไร่สงค์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ออกแบบปก

นายเทวราช เจริญเวทย์

จัดรูปเล่ม

นายอภิวัฒน์ พุทธจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พิสูจน์อักษร

นายสุวิทย์ ขาวนอก

ข้าราชการบำนาญ

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์

ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 042-460082

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

อาคารหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ ชั้น 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตหนองคาย 219 หมู่ที่ 3 ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43100

โทรศัพท์ : 042- 495333, 08-7853-1097 โทรสาร : 042-495222

บทบรรณาธิการ

วารสารปัญญาภิธาน ได้ดำเนินการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการมาต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา การเผยแพร่วารสาร มี 2 รูปแบบ คือ 1) แบบตีพิมพ์รูปเล่ม (ISSN : 2672-9679 (Print)) 2) แบบออนไลน์ (ISNN : 2697-5122 (Online)) มีกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับคือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม (ราย 6 เดือน) วารสารปัญญาภิธาน ได้รับการประเมินคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) สามารถดาวน์โหลดบทความย้อนหลังและบทความฉบับปัจจุบันได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/index>

วารสารฉบับนี้ เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2564 ซึ่งก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 โดยวารสารได้พยายามปรับปรุง พัฒนา รูปแบบ และเนื้อหาของบทความให้มีคุณภาพทางวิชาการมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการประเมินในปี 2567 ต่อไป บทความที่นำมาเผยแพร่ในฉบับนี้ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในสาขานั้น ๆ บทความละ 2 ท่าน บทความในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความในหลายสาขา โดยจำแนกเนื้อหาเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 บทความด้านพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน 7 บทความ ได้แก่ บทความวิชาการเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมความมีอายุยืนด้วยหลักอิทธิบาท 4” โดย พระธีรดา สมจิตโต และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ ผู้เขียนได้อธิบายเชื่อมโยงให้เห็นว่า หากต้องการมีอายุยืนยาว มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี จะต้องนำหลักอิทธิบาท 4 มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างไร

บทความวิชาการเรื่อง “การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4” โดย พระณัฐธัญ ธมมทินโน และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ ผู้เขียนได้กล่าวถึงหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ ความสัมพันธ์ของหลักสังคหวัตถุ 4 กับเกษตรทฤษฎีใหม่ และการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งบทความนี้สามารถนำไปแนวทางในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้เป็นอย่างดี

บทความวิชาการเรื่อง “ความเป็นมรดกโลกของถ้ำอชันด้า” โดย พระครูสุตวรธรรมพินิจ และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความเป็นมาของถ้ำอชันด้า ความเป็นมรดกโลกของถ้ำอชันด้า และเหตุผลทำให้ถ้ำอชันด้าได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก บทความชิ้นนี้ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

บทความวิชาการเรื่อง “ภรรยาในมุมมองทางพระพุทธศาสนา” โดย เจษฎา มุลยาพอ และพระมหามิตร จิตปัญโญ ผู้เขียนได้วิเคราะห์ศัพท์เกี่ยวกับสตรีและภรรยาไว้อย่างครบถ้วน พร้อมกับการนำเสนอประเภทของสตรีและภรรยาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และกล่าวถึงหน้าที่ของภรรยาตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงหลักธรรมเกื้อหนุนความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รายละเอียดสามารถศึกษาได้จากเนื้อหาของบทความ

บทความวิชาการเรื่อง “พลังบวร : พลังหลักของชุมชนคุณธรรม” โดย พระอธิการโสภณ ปิยธมโม (กิ่งแก้ว) ละเอียด จงกลณี และพระฮอนด้า วาฬสพโท (เข้มมา) ผู้เขียนได้เสนอความหมายและขอบเขตการดำเนินงานของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) กล่าวถึงพลังบวร : ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้กล่าวถึงหลักการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมจะต้องทำอย่างไร มียุทธศาสตร์การดำเนินงานอย่างไร การส่งเสริมและการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) จะต้องทำอย่างไร พร้อมกันนี้ ได้เสนอแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างเป็นรูปธรรม

บทความวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี” โดย พระกิตติพงษ์ อาภาธโร (ไลโซฮงค์) สมเดช นามเกตุ และพระครูจิตรธรรมธัช ผู้วิจัยได้นำเสนอสาเหตุของปัญหาความรุนแรงของคนในชุมชนบ้านสร้างก่อ และได้ออกแบบนำหลักเมตตาธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อลดความรุนแรงของคนในชุมชน เพื่อความสามัคคีและก่อให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนในชุมชนต่อไป

บทความวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคต จันทบุรี” โดยพระสุรเชษฐ์ อธิติเตโช (ไชยรา) พระครูพิศาลสารบัณฑิต และพระครูจิตรธรรมธัช ผู้วิจัยได้เสนอปัญหาในชุมชนบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสนว่า สภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนออกห่างจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักศีล 5 ทำให้ประชาชนในชุมชนบ้านส้มป่อยนั้น ขาดความกลัวในเรื่องของการผิดศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา อันส่งผลให้เกิดปัญหามากมาย จึงได้ร่วมกับผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชน และโรงเรียน ส่งเสริมการรักษาศีล 5 ใน 3 ขั้นตอน คือ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การใช้ประโยชน์ และการได้รับประโยชน์ ซึ่งหลักการนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้มีความสุขที่ยั่งยืนสืบไป

กลุ่มที่ 2 บทความด้านศึกษาศาสตร์ ประกอบด้วยบทความวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา จำนวน 3 บทความ ได้แก่ บทความวิชาการเรื่อง “ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียนกับสถานการณ์การเรียนออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19” โดย วินิจ ฝาเจริญ ภัทรชัย อุทาพันธ์ กรวิทย์ เกาะกลาง และสุรัช พุดชู คณะผู้เขียนได้กล่าวถึงสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษา ที่นักเรียนนักศึกษาได้รับช่วงสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 จึงได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยไว้ 3 ประการ คือ การเพิ่มความเท่าเทียมของโอกาสในการเลื่อนฐานะทางสังคม การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับภูมิสังคม และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นอย่างจริงจัง

บทความวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25” โดย ชาตรี อดทน และสิทธิชัย สอนสุภี ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ไว้จำนวน 6 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน และ 6) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน

บทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 19” โดย กิจติภูมิ พลดี และพนายุทธ เขยบาล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 19 ใน 5 ประเด็น คือ การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ การคิดเชิงปฏิกิริยา การบริหารทรัพยากรภายในองค์กร การปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์การให้สมดุล และการใช้เทคโนโลยี โดยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

กลุ่มที่ 3 บทความด้านรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารจัดการและการท่องเที่ยว ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 2 บทความ ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม” โดย ภัทรนันท์ กัญจนวิภากร และปาลิดา ศรีศรีกำพล ผู้วิจัยได้เสนอปัญหาว่า ผลิตภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง เป็นผลิตภัณฑ์กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในตลาดของฝากประจำตำบลนาถ่อน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม แต่การจำหน่ายยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจาก

ผลิตภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ยังคงใช้บรรจุภัณฑ์แบบธรรมดา ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค จึงได้ออกแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาขึ้นมา 2 แบบ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค มีความทันสมัย ไม่ละทิ้งความเป็นกลิ่นไอความเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผลการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจแบบที่ 1 มากกว่าแบบที่ 2 ในทุกด้าน คือ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย จึงสรุปได้ว่า แบบร่างบรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 สามารถเป็นหลักเกณฑ์ในการออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าเกลือสปาได้ต่อไป

บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายสู่เมืองอัจฉริยะ” โดย ณอมศิลป์ จันคนาคติกุล รักชนก แสงภักดีจิต และกิติมาพร ชูโชติ ผู้วิจัยได้เสนอปัญหาว่า จังหวัดหนองคายเป็นเมืองท่องเที่ยว ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนและเดินทางผ่านจังหวัดหนองคายเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นทุกปี โอกาสในการเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคายก็คือ การพัฒนาธุรกิจร้านอาหาร ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการพัฒนาร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการร้านอาหาร และนำไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะไว้ 5 ด้าน คือ ด้านการให้ความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า และด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ

กลุ่มที่ 4 บทความด้านนิติศาสตร์ ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 7 บทความ ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง “การคุ้มครองสิทธิเจ้าของที่ดินจากการรอนสิทธิที่ดินในการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง” โดย อภิชาติ ศรีสร้างคอม และอภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ผู้วิจัยได้เสนอมาตรการเยียวยา กำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือประชาชนเจ้าของที่ดินว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การช่วยเหลือประชาชนเจ้าของที่ดินให้ได้รับความเป็นธรรม และเสนอแนะให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เร่งปรับปรุงและแก้ไขวิธีการปฏิบัติและการกำหนดหลักเกณฑ์ ในการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิและกำหนดระยะเวลาการรอนสิทธิให้เป็นธรรม

บทความวิจัยเรื่อง “มาตรฐานทางจริยธรรมธรรมเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ” โดย สารวัตร สุระ และเพิ่ม หลวงแก้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการสอบเข้ารับราชการ โดยเปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ จึงเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขมาตรฐานทางจริยธรรม โดยกำหนดให้มีหน่วยงานกลาง เพื่อกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมแก่บุคลากรของ รัฐ และควบคุมจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับ โดยกำหนดมาตรฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรม และจัดตั้งหน่วยงานเป็นการเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องเหมาะสม

บทความวิจัยเรื่อง “ปัญหาการตีความคำสั่งทางปกครองของหนังสือเรียกเงินคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ : ศึกษากรณีการเรียกเงินค่าเช่าบ้านคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ” โดย ทวีวัชร จันทร์อ่อน และบัณฑิต ขวายุธา ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งยังไม่ชัดเจน ในประเด็นปัญหาคือ หนังสือที่หน่วยงานของรัฐเรียกเงินคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งไม่มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านนั้น เป็นหนังสือที่มีฐานะเป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ จึงเสนอให้มีการปรับปรุงเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

บทความวิจัยเรื่อง “ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560” โดย วาสน มีธรรม และบัณฑิต ขวายุธา ผู้วิจัยได้เสนอปัญหาว่า การเผยแพร่ข้อมูลอันมีลักษณะลามกบนอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นโดยตลอด อันเนื่องมาจากประเทศไทยขาดมาตรการในการควบคุมสื่อลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อการค้าหรือแสวงหาผลกำไร แม้ประมวลกฎหมายอาญาจะมีการบัญญัติบทกำหนดโทษ แต่บทบัญญัติยังไม่ครอบคลุมพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงเสนอแนวทางแก้ไขมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้วยการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย ให้มีความเหมาะสมและครอบคลุมต่อพฤติกรรมในปัจจุบัน

บทความวิจัยเรื่อง “มาตรการในการบังคับใช้ทางกฎหมาย กรณีศึกษาเมาสุราแล้วขับรถยนต์ท้องถนน เป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522” โดย เฉลิมฤทธิ์ สามาดี บัณฑิต ขวายุธา และปรีชา พันธุ์สีดา ผู้วิจัยได้นำเสนอปัญหาว่า กฎหมายไทยที่บังคับใช้ในการควบคุมปัญหาการดื่มสุราแล้วขับรถยนต์ท้องถนน อันเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่น นั้น ยังมีอัตราโทษไม่เหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิด จึงทำให้มีผู้กระทำความผิดซ้ำ จึงเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เพื่อลงโทษผู้ขับขี่ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และทัศนคติไม่กระทำการซ้ำในขณะเมาสุราและไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

บทความวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์” โดย ชนภพ พฤกษชาติ และเพิ่ม หลวงแก้ว ผู้วิจัยเสนอปัญหาว่า บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย ยังไม่มีความชัดเจน ไม่สอดคล้องต่อสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีบทลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนค่อนข้างเบา ทำให้ไม่สามารถนำกฎหมายที่มีในปัจจุบันมาปรับใช้ได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 โดยให้มีการบัญญัติถึงความหมายของ “การพนัน” “การพนันระยะไกล” “การโฆษณาการพนัน” และ “การสื่อสารระยะไกล” เพื่อให้เกิดความชัดเจนถึงลักษณะของการกระทำความผิดกล่าว พร้อมทั้งแก้ไขมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในมาตรา 14

และเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองเด็กและการระงับปิดกั้นเว็บไซต์หรือสถานที่ออนไลน์ไว้ เป็นการเฉพาะเจาะจง

บทความวิจัยเรื่อง “ปัญหาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ในการทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์ที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ศึกษากรณีการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัด” โดย ประจักษ์ ทักษิณ และบัณฑิต ขวายุธา ผู้วิจัยเสนอปัญหาว่า การครอบครองทรัพย์สินร่วมกัน กรณีแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัดแล้ว เพียงแต่ยังไม่มี การแบ่งแยกทางเอกสารสิทธิอย่างชัดเจนเท่านั้น กรณีผู้ใดผู้หนึ่งทำให้เสียทรัพย์ จะเป็นความผิดหรือไม่ เมื่อได้กระทำต่อที่ดินในส่วนที่ตนเองครอบครองอยู่ เพื่อความชัดเจนในกฎหมายข้อนี้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอว่า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ควรมีการกำหนดแนวเขตการครอบครองทรัพย์ ที่ระบุไว้ในฐานความผิดทำให้เสียทรัพย์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และควรมีการบัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดไว้ในตอนท้ายสุดของบทมาตราในวรรคหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจได้ว่า หากมีการกระทำความผิดต่อทรัพย์ที่ดิน ในกรณีมีการแบ่งแยกการครอบครองออกเป็น ส่วนสัด ระหว่างเจ้าของรวมแล้ว ผู้กระทำไม่ต้องรับผิด

กลุ่มที่ 5 บทความด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 1 บทความ ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง “ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง” โดย พระวันชัย ภูริทตฺโต (อนนตริ) พระเดชขจร ขนติธโร (ภูทิพย์) และสมสนุก สุทธิวงษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านทั้งฝั่งไทยและฝั่ง สปป.ลาว ว่ามีแนวคิดเกี่ยวกับหมอยาพื้นบ้านอย่างไร ศึกษาประเภทของหมอยาพื้นบ้าน ความสำคัญของหมอยาพื้นบ้าน ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านแขนงนี้ ซึ่งปัจจุบันกำลังจะสูญหายไปจากวิถีชีวิตของชุมชน

ขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความทุกท่าน ที่ได้ส่งบทความเข้ามาตีพิมพ์ในวารสารปัญญาปณิธานฉบับนี้ ขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการอ่านบทความและชี้แนะผู้สนับสนุน เพื่อนำไปแก้ไข ปรับปรุง ทำให้บทความมีความสมบูรณ์ และมีคุณภาพยิ่งขึ้น ขอขอบคุณกองบรรณาธิการและคณะทำงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ทำงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ มุ่งเท เสียสละ ดำเนินงานวารสารฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

(พระมหาประหยัด ปัญญาโร,ดร.)

บรรณาธิการบริหาร

วารสารปัญญาปณิธาน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	(ก)-(ง)
บทบรรณาธิการ	(จ)-(ญ)
สารบัญ	(ฎ)-(ฒ)
บทความวิชาการ : Academic Article	
ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียนกับสถานการณ์การเรียนรู้ ออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19	1-14
EDUCATIONAL DISPARITIES OF THAI CITIZENS STUDYING AGE WITH THE ONLINE LEARNING SITUATION IN THE VIRAL AGE COVID-19	
วินิจ ฝาเจริญ, ภัทรชัย อุทาพันธ์, กรวิทย์ เกาะกลาง, สุรัชย์ พุดชู	
แนวทางการส่งเสริมความมีอายุยืนด้วยหลักอิทธิบาท 4	15-28
THE WAY OF PROMOTE FOR HAVING A LONGEVITY ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF IDDHIPADAS 4	
พระธีรดา สมจิตโต, พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ	
การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4	29-40
PROMOTING THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE THE NEW THEORY OF THE KING'S SCIENCE WITH SANGAHAVATTHU 4	
พระณัฐธัญ ธมมทินโน, พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ	
ความเป็นมรดกโลกของถ้ำอชันต้า	41-54
A WORLD HERITAGE SITE OF AJANTA CAVE	
พระครูสุตวรธรรมพินิจ, พระมหามิตร ฐิตปญโญ	
ภรรยาในมุมมองทางพระพุทธศาสนา	55-68
WIFE IN BUDDHIST VIEWPOINT	
เจษฎา มุลยาพอ, พระมหามิตร ฐิตปญโญ	

สารบัญ (ต่อ)

พลังบวร: พลังหลักของชุมชนคุณธรรม 69-80

BORWON: THE MAIN POWER OF MORAL COMMUNITY

พระอธิการโสภณ ปิยธมโม (กิ่งแก้ว), ละเอียด จงกลณี, พระฮอนด้า วาฬสพโท (เข้มมา)

บทความวิจัย : Research Articles

ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง 81-94

THE ANALYTICAL STUDIES OF TRADITIONAL MEDICINE WISDOM' S CONCEPTS
IN MEKONG BASINS

พระวันชัย ภูริทตฺโต (อนนตรี), พระเดชขจร ขนติธโร (ภูทิพย์), สมสนุก สุทธิวงษา
การคุ้มครองสิทธิเจ้าของที่ดินจากการรอนสิทธิที่ดินในการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง 95-106
PROTECTION OF LANDOWNERS' RIGHTS AGAINST LAND RIGHTS FOR
BUILDING HIGH-VOLTAGE TRANSMISSION TOWERS

อภิชาติ ศรีสร้างคอม, อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ

มาตรฐานทางจริยธรรมธรรมเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ 107-120
กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ

MORAL STANDARDS REGARDING THE APPOINTMENT OF PERSONS TO SERVE
IN THE GOVERNMENT A COMPARATIVE STUDY BETWEEN LOCAL
GOVERNMENT OFFICIAL AND POLICE OFFICERS

สารวัตร สุระ, เพ็ญ หลวงแก้ว

ปัญหาการตีความคำสั่งทางปกครองของหนังสือเรียกเงินคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ : 121-134
ศึกษากรณีการเรียกเงินค่าเช่าบ้านคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

PROBLEMS IN THE INTERPRETATION OF THE ADMINISTRATIVE ORDER OF
THE REFUND DOCUMENTS FROM GOVERNMENT OFFICIALS

ทวิวัชร จันทร์อ่อน, บัณฑิต ขวาโยธา

สารบัญ (ต่อ)

- ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 135-146

ENFORCE LAWS IN ACCORDANCE WITH STATUTE OF COMPUTER CRIME ACT
CRIMINAL LAW (NO.2) B.E. 2560

วาสิน มีธรรม, บัณฑิต ขวโธธา

- มาตรการในการบังคับใช้ทางกฎหมาย กรณีศึกษาเมาสุราแล้วขับรถบนท้องถนน เป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 147-160

LEGAL ENFORCEMENT SANCTIONS IN THE CASE OF DRUNKENNESS AND
DRIVING ON THE ROAD CAUSING DEATH TO ANOTHER PERSON
ACCORDING TO THE ROAD TRAFFIC ACT B.E. 2522

เฉลิมฤทธิ์ สามาดี, บัณฑิต ขวโธธา, ปรีชา พันธุ์สีดา

- มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ ผ่านสื่อออนไลน์ 161-174

LEGAL MEASURES TO PREVENT ADVERTISING INVITE TO ONLINE GAMBLING IN
ONLINE MEDIA

ชนภพ พฤกษชาติ, เพ็ญ หลวงแก้ว

- ปัญหาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ในการทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่ผู้อื่น เป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ศึกษากรณีการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัด 175-186

THE PROBLEMS OF OFFENSE CAUSING THE LOSS OF PROPERTY IN HARMING
PROPERTY OWNED BY OTHERS STUDY THE CASE OF SEGREGATING LAND
TENURE

ประจักษ์ ทักษิณ, บัณฑิต ขวโธธา

สารบัญ (ต่อ)

- การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิต
นักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 187-200
THE OPERATION OF CARING AND SUPPORT STUDENT SYSTEM AND
ENHANCING STUDENT RESILINCE IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 25
ชาตรี อดทน, สิริชัย สอนสุภี
- การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบล
สร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี 201-214
AN APPLICATION OF THE LOVING-KINDNESS FOR REDUCING THE VIOLENCE
IN SRANGKO COMMUNITY SRANGKO SUB- DISTRICT KUTJAB DISTRICT
UDONTHANI PROVINCE
พระกิตติพงษ์ อาภาโร (ไลโซรงค์), สมเดช นามเกต, พระครูจิรธรรมธัช
- การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชน 215-228
บ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคภูหา จังหวัดหนองบัวลำภู
AN APPLICATION OF THE FIVE PRECEPTS FOR DEVELOPING THE QUALITY OF
DAILY LIFE OF PEOPLE IN BAN SOMPOYKHAIMAUNGAEN NADAN SUB-
DISTRICT SUWANNAKOOHA DISTRICT NONGBAULAMPOO PROVINCE
พระสุรเชษฐ อธิติเตโช (ไชยรา), พระครูพิศาลสารบัณฑิต, พระครูจิรธรรมธัช
- การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา 229-242
ของชุมชนบ้านดงป่ายูงตำบลนาถ่อน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
A COMPARISON OF THE OPINIONS OF TOURISTS TOWARDS THE MODEL OF
SPA SALT PACKAGING OF BAN DONG PA YUNG COMMUNITY NA THON SUB-
DISTRICT THAT PHANOM DISTRICT NAKHON PHANOM PROVINCE
ภัทรนันท์ ภัยจนวิภาพร, ปาลิตา ศรีศรกำแพง

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายสู่เมืองอัจฉริยะ	243-256
THE DEVELOPMENT OF RESTAURANTS IN MUEANG DISTRICT NONG KHAI PROVINCE FOR SMART CITY	
ถนอมศิลป์ จันคณาภิตกุล, รักชนก แสงภักดีจิต, กิติมาพร ชูโชติ	
ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกัน	257-270
คุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 19	
THE STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING	
THE INTERNAL QUALITY ASSURANCE IMPLEMENTATION OF SCHOOLS	
UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 19	
กิจติภูมิ พลดี, พนายุทธ เขยบาล	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารปัญญาปณิธาน	171-171
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	272-285

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียนกับสถานการณ์
การเรียนออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19*

EDUCATIONAL DISPARITIES OF THAI CITIZENS STUDYING AGE WITH THE
ONLINE LEARNING SITUATION IN THE VIRAL AGE COVID-19

วินิจ ผาเจริญ

Winit Pharcharuen

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University, Thailand.

ภัทรชัย อุทาพันธ์

Phattharachai Uthaphan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand.

กรวิทย์ เกษกลาง

Koravit Koklang

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

Prince of Songkla University, Suratthani Campus, Thailand.

สุรัชย์ พุดชู

Surachai Phutchu

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar, Thailand.

E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียนกับสถานการณ์การเรียนออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19 โดยวิเคราะห์เอกสารจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งบทความ งานวิชาการ งานวิจัย และสถิติต่าง ๆ ตลอดจนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

ผลการศึกษา พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ ความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษา ที่นักเรียนนักศึกษาได้รับช่วงสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 อันมีสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจ ปัจจัยภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียน รวมถึงคุณภาพและมาตรฐานที่แตกต่างกันของสถานศึกษาต่าง ๆ และระดับการศึกษาของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น ดังนั้น ในช่วงของการปรับวิถีชีวิตใหม่ ที่มีการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นผลกระทบโดยตรงต่อผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย และไม่มีโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ยิ่งทำให้โอกาสในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนใน

*Received: 24 December 2020; Revised: 6 May 2021; Accepted: 2 May 2021

สังคมและภูมิภาคลดน้อยลงไปด้วย ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยไว้ 3 ประการ คือ 1) มุ่งเน้นการเพิ่มความเท่าเทียมของโอกาสในการเลื่อนฐานะทางสังคมโดยการปฏิรูปเชิงโครงสร้างใน 5 ประเด็น คือ การปฏิรูประบบภาษี การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูประบบสวัสดิการ การปฏิรูประบบการศึกษา และการปฏิรูประบบการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น 2) ยกระดับคุณภาพการศึกษา ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม โดยมุ่งเน้นให้สถาบันการศึกษาปรับหลักสูตรการศึกษาให้เข้ากับท้องถิ่น 3) เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นอย่างจริงจัง

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา, ปัญหาการเรียนออนไลน์, วิกฤตไวรัสโควิด-19

Abstract

This article aims to present the educational disparities among Thai student citizens and the online learning situation in the COVID-19 era by analyzing documents from various sources including articles, academic works, research, and statistics, including in-depth interviews of direct stakeholders.

The results of the study showed that educational disparities were inequality of quality and standards of educational provision that students were exposed to the COVID-19 situation caused by economic conditions social and cultural background factors of the learners. It included the different quality and standards of different educational institutions and the educational level of the learners in each class. Therefore, in the period of adjusting to a new way of life with online instruction, economic and social disparities had a direct impact on learners who came from low-income families and no opportunity to access modern information technology. This also reduced the opportunity to create educational equality of children and youth in society and the whole region. The author had 3 suggestions for solving the problem of educational inequality among Thai citizens such as: 1) Focus on increasing the equality of opportunities for social promotion through structural reforms in five areas: tax system reform, land reform, welfare system reform, education system reform, and decentralization reform. 2) Enhance the quality of education in accordance with the social landscape by motivate the educational institutions to adjust their educational curriculum to localize. 3) Provide opportunities for people to actively participate in the development of educational models that are consistent with localities.

Keywords: Educational Disparities, Online Learning Problems, COVID-19 Crisis.

บทนำ

“ความเหลื่อมล้ำ” เป็นคำที่จะได้ยินมากในกระแสสังคมปัจจุบันนี้ ซึ่งแต่เดิมก็ได้มีการกล่าวถึงความเหลื่อมล้ำในรูปแบบของความแตกต่าง หรือความไม่เท่ากัน เช่น ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท ระหว่างภูมิภาค ระหว่างกรุงเทพฯ เมืองใหญ่และเมืองรอง ความแตกต่างของคนชายขอบ ในแง่ภูมิศาสตร์ เช่น ตามตะเข็บชายแดน บนยอดเขาสูงที่คนยากคนเข้าน้อย และในแง่สังคมซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีสถานะทางสังคมต่ำกว่าคนทั่วไป เช่น คนชนเผ่า แรงงานต่างด้าว คนพิการ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น หลายคนอาจเข้าใจว่า ความเหลื่อมล้ำเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจหรือรายได้เท่านั้น แต่อีกสิ่งที่สำคัญที่เป็นปัญหาเรื้อรังมาอย่างยาวนาน คือ “ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” ซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มีสาเหตุหลักจากปัญหาความยากจน ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา นอกจากนี้ ก็ยังเกี่ยวกับปัจจัยเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน ไปจนถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา และนโยบายด้านการศึกษาระดับประเทศด้วย

ปัจจุบันการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาเป็นอย่างมาก ตั้งแต่เชื้อไวรัสเริ่มระบาดในประเทศจีนปลายปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน มีผู้ติดเชื้ออยู่ที่ 5,015,639 คน รักษาตัวหายแล้ว 1,979,185 คน และมียอดสะสมผู้เสียชีวิตอยู่ที่ 325,508 ราย (The Bangkok Insight Editorial Team, 2563) และ UNESCO รายงานว่า รัฐบาล 191 ประเทศทั่วโลก ประกาศปิดสถานศึกษาทั่วประเทศ มีผู้เรียนได้รับผลกระทบกว่า 1.5 พันล้านคน (มากกว่าร้อยละ 90 ของผู้เรียนทั้งหมด) (พงศ์ศักดิ์ วนิชานนท์, 2563)

นี่คือตัวอย่างเพียงบางส่วนที่แสดงให้เห็นได้ว่า นับตั้งแต่เกิดวิกฤตการณ์ไวรัส “COVID-19” หรือ “Coronavirus” (ไวรัสโคโรนา) สร้างผลกระทบในทุกภาคส่วนอย่างรวดเร็วและรุนแรง หนึ่งในนั้นคือ “ภาคการศึกษา”

โรงเรียนจึงเป็นสถานที่อันดับแรก ๆ ที่ถูกประกาศให้มีการปิด หลังจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้นักเรียนและครูหลายพันล้านคนทั่วโลก ต้องปรับตัวกับวิธีการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ คือ “การเรียนการสอนออนไลน์ ” ซึ่งเป็นแนวทางการเรียนการสอนที่พึ่งพิงระบบอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก การเรียนการสอนออนไลน์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ระบบการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลกนำมาใช้ในสถานการณ์โรคระบาด ส่วนประเทศไทยก็ได้นำวิธีการเรียนการสอนออนไลน์มาใช้ เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการได้เช่นกัน แม้จะเป็นวิธีการแก้ไข ปัญหาที่ช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ต่อไปได้ โดยไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัส แต่ว่าการเรียนการสอนออนไลน์ ก็ถูกตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพและความพร้อมของระบบการศึกษาไทย ที่ไม่เพียงจะเพิ่มภาระให้กับผู้ปกครอง แต่ยังตอกย้ำภาพความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยอีกด้วย จากผลกระทบของไวรัสโควิด-19 ที่ระบาดไปทั่วโลก ทำให้โรงเรียนและมหาวิทยาลัยในหลายประเทศ เปลี่ยนจากการเรียนในห้องเรียนมาเป็นการเรียนแบบออนไลน์ทั้งหมด เพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อ แต่การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนนี้ ทำให้ครอบครัวที่ไม่มีคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เรียนได้ยากขึ้น รวมถึงการทำงานของครูสอนไม่สามารถสั่งงานหรือควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนได้เท่าที่ควร

ดังนั้น จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมา ผู้เขียนจึงสนใจที่จะวิเคราะห์และนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียนกับการเรียนออนไลน์ในยุคไวรัสโควิด-19 ในมิติทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา โดยผู้ศึกษาได้ใช้วิธีวิเคราะห์เอกสาร บทความ งานวิจัย และสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาและกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) มาช่วยวิเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางที่จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นได้ และมีความคาดหวังว่า เนื้อหาและข้อเสนอแนะจากบทความนี้ จะเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สามารถจุดประกายกระแสของพัฒนาพลเมืองชายขอบ ที่ควรได้รับสิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียมกันในสังคมไทยต่อไป

ความหมายความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยนั้น มีการถกเถียงถึงเรื่องราวที่หลากหลายและแตกต่างกัน ในที่นี้จึงได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของความเหลื่อมล้ำไว้ ดังนี้ ความหมายของความเหลื่อมล้ำตามราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความต่างกัน ความไม่เสมอกัน หรือความไม่เท่าเทียมกันระหว่างปัจเจกบุคคล ระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างประเทศ ความเหลื่อมล้ำอาจมีหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) และภรณ์ยู มายูร ได้อธิบายความเหลื่อมล้ำ หมายถึง ความไม่เท่าเทียมกัน เช่น ฐานะ เพศ การศึกษา รายได้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมประการหนึ่ง ที่มักถูกนำมาพิจารณาว่าเป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความขัดแย้งกันเองระหว่างในสังคมเดียวกัน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีความรู้สึกว่าถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกดูถูกเหยียดหยาม มีความไม่เสมอภาค ไร้ศักดิ์ศรีหรือไม่ชอบธรรม ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงงานบริการของภาครัฐ การเข้าถึงเทคโนโลยีหรือไอที หรือการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ (ภรณ์ยู มายูร และอลงกรณ์ อรรถแสง, 2561)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้น เกิดจากหลากหลายปัจจัย เช่น ต้นทุนทางสังคม โอกาสและการเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล สวัสดิการต่าง ๆ เศรษฐกิจ ชนชั้นทางสังคม ฯลฯ ขณะที่ Ferdinand Mount ได้แบ่งความเหลื่อมล้ำเป็น 5 มิติ ได้แก่ มิติทางการเมือง มิติทางรายได้ มิติทางโอกาส มิติการเป็นสมาชิกในสังคม และมิติการได้รับการปฏิบัติ (Ferdinand Mount, 2563) ศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้อธิบายความเหลื่อมล้ำว่า เกิดขึ้นจาก 4 ด้านคือ ทางสิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี ซึ่งอาจไม่ใช่ผลจากทางด้านกฎหมาย แต่เกิดจากแนวทางการปฏิบัติหรือในทางวัฒนธรรม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553) และ Antoine ได้ให้คำนิยามความไม่เท่าเทียมกันในสังคมว่า หมายถึง สถานการณ์ที่กลุ่มคนบางกลุ่มในสังคม ไม่มีความเท่าเทียมในสถานะทางสังคม ชนชั้นทางสังคม และกลุ่มสังคม รวมถึงสิทธิต่าง ๆ ในสังคม สิทธิในการออก สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐ ได้แก่ การศึกษา สาธารณะ การมีที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพ ระบบขนส่งสาธารณะ เป็นต้น ทุกคนในสังคมควรมีสิทธิได้รับสิทธิและความเท่าเทียมและทั่วถึงในสังคม (Antoine, 2563)

กล่าวโดยสรุป ความเหลื่อมล้ำนั้น หมายถึง ความไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะพบว่า มีปรากฏอยู่ในทุกเรื่อง ทุกพื้นที่ ทุกภาคส่วน และทุกเวลา ดังนั้น จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจัดหรือจัดการให้หมดสิ้นไปได้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่สิ่งที่พอจะสามารถทำได้คือ การลดความเข้มข้นของความเหลื่อมล้ำให้ลดน้อยลงตามสมควร ซึ่งก็ต้องวิเคราะห์แยกแยะถึงปัญหาสาเหตุของความเหลื่อมล้ำนั้นให้ชัดเจนก่อน เพื่อจะนำไปสู่การปฏิรูปหรือแก้ไขปัญหาคต่อไป

รูปแบบความเหลื่อมล้ำ

สถานภาพและชนชั้นทางสังคมของคน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการพัฒนาต่าง ๆ การปฏิบัติที่มีความแตกต่างจึงเกิดเป็นความไม่เท่าเทียมกัน และเมื่อความไม่เท่าเทียมกันมีความชัดเจน จึงนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำที่สร้างปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นรูปแบบของความเหลื่อมล้ำในภาพรวมได้ 3 รูปแบบดังนี้ 1. ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ (Wealth & Income Inequality) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวในบางพื้นที่หรือบางสาขาการผลิต เช่น การส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม ทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระจายไปไม่ทั่วถึง ทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคล 2. ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส (Opportunity Inequality) ได้แก่ การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการสังคม และการเข้าถึงแหล่งทุนหรือปัจจัยการผลิต การเกิดสภาวะการขาดหรือเข้าไม่ถึง จึงมีผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม และ 3. ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ (Power Inequality) ทั้งด้านสิทธิทางการเมือง อำนาจต่อรองในการเข้าถึงทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนา ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม และอาจเกิดการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมไทย (สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563)

ในด้านการศึกษาของไทย โอกาสในการเข้าถึงบริการด้านการศึกษามีความแตกต่างกันมาก โดยอาจมีสาเหตุหลักมาจากความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความแตกต่างกันของฐานะความเป็นอยู่ การกระจายรายได้ของคนจนกับคนรวย ซึ่งมีความแตกต่างกันมาก โดยเปรียบเทียบได้จากรายได้เฉลี่ยต่อคน ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ จึงนับเป็นความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจนที่สุด ในบรรดาความเหลื่อมล้ำทั้งหมด ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ทรัพย์สิน โครงสร้างภาษี และความไม่เท่าเทียมในการแข่งขัน และที่ปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจน คือ ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะห่างเหินกับชนบท ระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรม ทำให้เกิดการกระจุกตัวของตำแหน่งงาน รายได้ และการสะสมทุน โดยอยู่เฉพาะในเมืองและภาคอุตสาหกรรมเมืองที่กำลังเติบโต ผู้คนหลั่งไหลเข้าสู่เมืองจำนวนมาก แต่งานมีจำกัด ผู้คนจำนวนมากต้องทำมาหากินเพียงเพื่อยังปากท้องของตนเองและครอบครัว จนไม่อาจสนับสนุนหรือส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับที่ดีได้

ปัญหาวิกฤตแพร่ระบาดไวรัสโควิด-19

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เริ่มต้นที่นครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2562 ต่อมาได้พบผู้ป่วยยืนยันในหลายประเทศทั่วโลก วันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลกประกาศโรค COVID-19 ระบาดใหญ่ (Pandemic) มีจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก อย่างรวดเร็ว อัตราการเสียชีวิตจากโรคประมาณร้อยละ 4.6 กลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหัวใจ โรคเบาหวาน จากรายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วันที่ 31 ธันวาคม 2563 พบว่า มีผู้ติดเชื้อ 83,135,180 คน ใน 218 ประเทศ มีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาด 1,813,389 คน (กรมควบคุมโรค, 2563)

ไวรัสมีการแพร่เชื้อระหว่างคนในลักษณะเดียวกับไข้หวัดใหญ่ โดยผ่านการติดเชื้อจากละอองเสมหะจากการไอ ระยะระหว่างการสัมผัสเชื้อและมีอาการ โดยทั่วไปแล้วอยู่ที่ 5 วัน แต่มีช่วงอยู่ระหว่าง 2 ถึง 14 วัน อาการที่พบบ่อย ได้แก่ มีไข้ ไอ และหายใจลำบาก ภาวะแทรกซ้อน อาจรวมถึงปอดบวม และกลุ่มอาการหายใจลำบากเฉียบพลัน โดยยังไม่มีวัคซีนที่ได้รับอนุญาตหรือยาต้านไวรัสจำเพาะ แต่กำลังมีการวิจัยอยู่ในขณะนี้ ซึ่งการรักษาจึงพยายามมุ่งเน้นไปที่การจัดการกับอาการ และรักษาแบบประคับประคอง มาตรการป้องกันที่มีการแนะนำ คือ การล้างมือ การอยู่ห่างจากบุคคลอื่น (โดยเฉพาะกับบุคคลที่ป่วย) ติดตามอาการ และกักตนเองเป็นเวลา 14 วัน ในกรณีที่สงสัยว่าตนอาจติดเชื้อ

การตอบสนองทางสาธารณสุขทั่วโลก ด้วยการจำกัดการท่องเที่ยว การห้ามออกจากเคหสถานในเวลาค่าคืน การยกเลิกการจัดงาน และการปิดสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังมีการกักด่านทั้งหมดของประเทศ อิตาลีและมณฑลหูเป่ย์ของประเทศจีน และมีการใช้มาตรการการห้ามออกจากเคหสถานในเวลาค่าคืนอย่างหลากหลาย ในประเทศจีนและประเทศเกาหลีใต้ มีการคัดกรองตามท่าอากาศยานและสถานีรถไฟ และมีการออกคำแนะนำเกี่ยวกับการเดินทางไปยังภูมิภาค ที่มีการแพร่เชื้อในระดับประชาคม มีการปิดสถานศึกษาทั่วประเทศหรือส่วนท้องถิ่นอย่างน้อย 115 ประเทศ ส่งผลกระทบกับนักเรียนนักศึกษา มากกว่า 1.2 พันล้านคน

การเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing) เป็นมาตรการทางสาธารณสุข เพื่อลดอัตราความเสี่ยงในการสัมผัสโรค รวมถึงการควบคุมการติดเชื้อและชะลอการแพร่ระบาดของโรค ด้วยการลดการสัมผัสใกล้ชิดระหว่างบุคคลให้น้อยลง ประกอบด้วยการจำกัดการเดินทาง ห้ามไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น สถานบันเทิง โรงเรียน สนามกีฬา โรงภาพยนตร์ ศูนย์การค้า และการปิดสถานศึกษา โดยบุคคลอาจใช้การทิ้งระยะทางสังคม โดยการอยู่ในบ้านให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงพื้นที่แออัด ไม่สัมผัสมีผู้อื่น สวมใส่หน้ากากอนามัย และล้างมือทุกครั้งหลังสัมผัสสิ่งของสาธารณะ ทุกประเทศทั่วโลกมีมาตรการสั่งการและแนะนำข้อปฏิบัติให้กับพลเมืองในประเทศของตน โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดจากการติดเชื้อของกลุ่มผู้สูงอายุ ที่จะทำให้เกิดความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นในการป่วยรุนแรงและภาวะแทรกซ้อน โดย CDC ของสหรัฐอเมริกาแนะนำให้คนกลุ่มนี้ หลีกเลี่ยงฝูงชนและอยู่แต่บ้านให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในพื้นที่ที่เกิดการระบาดในระดับชุมชน

การระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลกนี้ นอกจากจะทำให้เศรษฐกิจโลกถดถอยแล้ว ยังก่อให้เกิดความวุ่นวายในหลายด้าน เช่น การท่องเที่ยว การบิน การสาธารณสุข ความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ และระบบการศึกษาที่หยุดชะงัก ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับระบบการศึกษานั้น อาจเป็นสัญญาณสำคัญที่จะผลักดันและนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงและปรับตัว เพื่อให้เกิดการพัฒนารูปแบบการศึกษาแบบใหม่ และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ทั่วโลกด้วย

ปัญหาการเรียนออนไลน์สะท้อนความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

UNESCO รายงานว่า รัฐบาล 191 ประเทศทั่วโลก มีนักเรียน นักศึกษากว่า 363 ล้านคนทั่วโลก ได้รับผลกระทบจากวิกฤต “COVID-19” และประมาณการณ์ว่า มีสถาบันการศึกษาในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกกลาง ยุโรป และอเมริกาเหนือ ได้ปิดการเรียนการสอนที่โรงเรียนและมหาวิทยาลัย ขณะที่สถาบันการศึกษาในหลายประเทศ นำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เพื่อเปิดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์

องค์กร OECD ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้จัดทำกรอบแนวทางสำหรับภาคการศึกษาในการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ COVID-19 (A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020) โดยการใช้ข้อมูลการสำรวจของ OECD สำหรับนักเรียนอายุ 15 ปี จำนวนกว่า 600,000 คน จาก 79 ประเทศทั่วโลกในปี 2018 ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่เข้าร่วมในการสำรวจครั้งนี้ด้วย พบว่า มีความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ในระบบออนไลน์ เช่น สถานที่ในบ้านไม่เอื้ออำนวยสำหรับเรียนหนังสือ การขาดอุปกรณ์เครื่องมือในการเรียน โดยพบว่า มีเด็กไทยที่เข้าถึงเครื่องคอมพิวเตอร์และ แท็บเล็ต 57.8% และ 43.4% ตามลำดับ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับหลาย ๆ ประเทศ นักเรียนของเขาย่อมจะมีการเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านี้มากกว่านักเรียนไทย ยกตัวอย่าง สหรัฐอเมริกา มีการเข้าถึงคอมพิวเตอร์และแท็บเล็ต 88.6% และ 79.2% สิงคโปร์ 89.3% และ 76.7% สเปน 89% และ 84% อิตาลี 89.3% และ 79% ตามลำดับ ซึ่งประเทศเหล่านี้แม้จะต้องอยู่ในสถานการณ์ของการปิดโรงเรียน แต่นักเรียนก็มีโอกาสในการเข้าถึงการเรียนแบบออนไลน์ได้ในสัดส่วนที่สูงอยู่มาก (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค, 2563)

ระบบการศึกษาของไทยมีปัญหาในหลายด้านมาตั้งแต่อดีต และปัญหาที่มักจะถูกหยิบยกมากล่าวถึงก็คือ เด็กและเยาวชนไทยไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ และไม่ได้รับความใส่ใจในเรื่องนี้มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท และจะส่งผลเลวร้ายไปกว่านั้น จากการมาของไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ก็ยิ่งทำให้สถานการณ์ทางการศึกษาแย่ลงไปกว่าเดิมหลายเท่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากภูมิฐานะหรือพื้นที่ สภาพแวดล้อมและภูมิฐานะของผู้เรียน ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งประชากรวัยเด็กในเขตเมืองจะมีโอกาสจะเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายกว่า ทั้งด้านระยะทางและคุณภาพของโรงเรียน จากการวิจัยหลายเรื่องสรุปได้ว่า เด็กในเขตกรุงเทพมหานครได้รับการศึกษาตามเกณฑ์สูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ รองลงมาคือเขตเมืองใหญ่ที่จะมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าเด็กในเขตเมืองเล็กหรือในชนบท นอกจากนั้น สภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยจะส่งผลโดยตรงต่อความกระตือรือร้นและความสนใจในการศึกษา ซึ่งเด็กในเขตชุมชนแออัด หรืออยู่ในแหล่งที่มีปัจจัยย่ำแย่ หรืออยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ก็อาจหันเหจากการศึกษาได้โดยง่าย ซึ่งชีวิตที่ แสงมเหษณ์ ได้ศึกษา

พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาคือ การที่สังคมมีการเลือกปฏิบัติ มีความไม่เท่าเทียมกันในรายได้และทรัพย์สิน ความไม่พึงพอใจการศึกษา เพศ กลุ่มอายุ และถิ่นที่อาศัย (รัชวดี แสงมเหษณ์, 2560) สอดคล้องกับข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามาก โดยเมื่อเปรียบเทียบความเหลื่อมล้ำระหว่างเด็กในเขตเมืองกับเขตชนบท โดยการใช้อัตราการเข้าเรียนสุทธิเป็นตัวชี้วัด พบว่า เด็กในเขตเมืองมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญา ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในชนบท ซึ่งเด็กในเขตเมืองมีโอกาสถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 39.5 ขณะที่เด็กในชนบทมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีเพียงร้อยละ 18.0 เด็กในเขตเมืองมีโอกาสถึงการศึกษาระดับปริญญาตรี มากกว่าเด็กในชนบท ประมาณ 2.2 เท่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

นอกจากนี้ “ความไม่พร้อม” คืออุปสรรคของการเรียนรู้ แม้การเรียนการสอนออนไลน์จะปลอดภัยจากโรคโควิด-19 เพราะทั้งผู้เรียนและผู้สอนไม่ต้องไปรวมตัวกันที่โรงเรียน แต่ก็มีเสียงสะท้อนออกมาถึงความไม่พร้อมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้เรียน ผู้ปกครอง โรงเรียน หรือแม้กระทั่งระบบการศึกษาของไทย ที่จะนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ โดยเฉพาะเรื่องของอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือแท็บเล็ต รวมถึงโทรทัศน์ที่สามารถรับสัญญาณดาวเทียมได้ ซึ่งไม่ใช่ผู้เรียนทุกคนจะมีอุปกรณ์เหล่านี้อยู่ที่บ้าน และไม่ใช่ผู้ปกครองทุกคนที่มีกำลังทรัพย์เพียงพอในการจัดซื้ออุปกรณ์เหล่านี้ อีกทั้งการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต หรือระบบ WIFI ในแต่ละพื้นที่ก็ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง และยังมีคุณภาพที่แตกต่างกันอีกด้วย

นอกจากความไม่พร้อมของอุปกรณ์สื่อสารแล้ว ตัวผู้เรียนเองก็อาจจะยังไม่พร้อมสำหรับการเรียนออนไลน์ โดยเฉพาะเด็กเล็กที่ยังต้องการผู้ใหญ่ในการให้คำแนะนำหรืออ่านใจเพื่อให้ฟังขณะเรียนออนไลน์ คุณอรอนงค์ โพธิ์รัมย์ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนนานาชาติแห่งหนึ่ง แสดงความคิดเห็นว่า การเรียนออนไลน์จำเป็นต้องแยกระดับของนักเรียน เช่น นักเรียนอนุบาลต้องเรียนผ่านกิจกรรมการเล่น และนักเรียนประถมศึกษาสามารถเรียนและสอนออนไลน์ได้ ส่วนผู้ปกครองนั้นก็จะได้รับผลกระทบโดยตรง เพราะต้องมีพ่อหรือแม่คอยช่วยเหลือ (อรอนงค์ โพธิ์รัมย์, 2563) ซึ่งเห็นพ้องกับคุณวิจิตรา สุขสวัสดิ์ ผู้ปกครองอีกท่านหนึ่ง ที่เล่าว่า เด็กเล็กที่ต้องเรียนออนไลน์ จำเป็นต้องพึ่งพาพ่อแม่ ส่งผลให้พ่อแม่ต้องจัดสรรเวลาเพื่อช่วยเหลือลูกขณะเรียน และถ้าพ่อแม่ไม่มีเวลาหรือไม่สามารถดูแลลูกได้ ก็จะทำให้การเรียนไม่มีประสิทธิภาพ (วิจิตรา สุขสวัสดิ์, 2563) ขณะที่คุณหทัยรัตน์ ขุนพิลึก ที่ต้องดูแลลูกเล็กวัยประถมและเลี้ยงลูกวัย 5 ขวบ มองว่า การเรียนการสอนออนไลน์เป็นการผลักภาระเรื่องการเรียนให้กับผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่มีงานทำอยู่ที่บ้านก็ไม่ได้ทำงาน แต่ต้องสละเวลาในการควบคุมให้ลูกนั่งเรียนกับโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการสร้างความกดดันและความเครียดให้กับทั้งตัวเด็กและผู้ปกครองด้วย (หทัยรัตน์ ขุนพิลึก, 2563)

2. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีนั้น จะสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาที่ดีได้มากกว่า ก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วนั้น ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนขัดสน ทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองก็จะมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าเช่นกัน และยังมีคุณภาพชีวิตที่ด้อยกว่าด้วย สภาพปัญหาทาง

การเงินในครัวเรือน จึงทำให้เด็กมักจะต้องออกจากการศึกษากลางคัน หรืออาจต้องเสียสละให้พี่น้องคนใดคนหนึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนแทน และทำให้บางครอบครัวไม่สามารถสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม Hill and King กล่าวว่า การพัฒนาทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Hill, M.A. and King, E.M, 1993) โดยสอดคล้องกับอุมาภรณ์ ภัทรวณิชย์ และปัทมา อมรสิริสมบุญ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางด้านการศึกษาเมืองและชนบท พบว่าความแตกต่างระหว่างความเป็นเมืองและชนบท มีผลต่อการได้รับโอกาสทางการศึกษา โดยคนเมืองมีโอกาสมากกว่าคนชนบท รวมถึงทรัพยากรครัวเรือน ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมก็มีผลเช่นกัน โดยครอบครัวที่ยากจนมีแนวโน้มจะได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าครอบครัวที่ร่ำรวย ซึ่งไม่เพียงแต่การมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันเท่านั้น (อุมาภรณ์ ภัทรวณิชย์ และ ปัทมา อมรสิริสมบุญ, 2550) สอดคล้องกับรัชวดี แสงมเหหมัต กล่าวว่า ความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมกันในสังคมมากที่สุดคือ ด้านรายได้และทรัพย์สิน ยิ่งสังคมมีความแตกต่างด้านรายได้และทรัพย์สินมากเท่าใด ยิ่งทำให้สังคมมีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้นเท่านั้น (รัชวดี แสงมเหหมัต, 2560) และชาญชัย ฤทธิร่วม ได้อธิบายความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาว่า มีสาเหตุมาจากประชาชนไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานหรือความเท่าเทียมกันในสังคมอันเนื่องมาจากความยากจน (ชาญชัย ฤทธิร่วม, 2562)

จากที่กล่าวมา เมื่อกล่าวถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย จึงมักจะนึกถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ได้แก่ การมีรายได้ต่างกันมากเกินไประหว่างคนรวยและคนจน ซึ่งความยากจนมีทั้งยากจนอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ ความยากจนทางรายได้ รวมถึงการได้รับปัจจัยพื้นฐานของความต้องการของมนุษย์ และความยากจนที่เป็นนามธรรม เช่น สุขภาพอนามัยที่อ่อนแออย่างแย่มาก ระดับการศึกษาต่ำ ถูกกีดกันในสังคม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การขาดโอกาสและความยุติธรรม และการไม่มีปากมีเสียงในสังคมที่จะเรียกร้องสิทธิของตัวเองได้ ซึ่งจะเห็นว่าความยากจนไม่เพียงแต่การไม่มีเงินทองเท่านั้น การขาดโอกาสเข้าถึงการศึกษา การบริการสาธารณะต่าง ๆ ก็ถือว่าเป็นความยากจนด้วย

การศึกษาจึงส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจน ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงควรต้องดำเนินการ โดยมุ่งกระจายโอกาสการศึกษาไปสู่สมาชิกทุกกลุ่มในสังคม โดยเฉพาะคนจน เพื่อบรรเทาความเหลื่อมล้ำ ในทางตรงกันข้าม ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจและสังคม ก็ได้ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้วยเช่นกัน คนที่ยังจนยิ่งขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ขณะที่คนที่ยังรวยก็ยังมีโอกาสมาก

3. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากสถานะและวัฒนธรรมในครอบครัว วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของครอบครัวเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีผลต่อการศึกษารวมของเด็ก จากการศึกษพบว่า เด็กในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ จะมีโอกาสได้เรียนตามเกณฑ์มากกว่าเด็กจากครอบครัวที่ขาดพ่อแม่ หรือมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว นอกจากนั้น ความเชื่อ วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของพ่อและแม่ จะมีผลต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็ก ครอบครัวที่พ่อแม่มีการศึกษา มักจะส่งเสริมและลงทุนทางการศึกษาให้กับบุตรมากกว่าครอบครัวที่

พ่อแม่มีการศึกษาน้อย นอกจากนั้น ยังมีแนวโน้มว่า พ่อแม่ที่มีประสบการณ์ทางการศึกษาเช่นใด มักส่งเสริมลูกให้ไปในทิศทางเดียวกันด้วย

จากการสัมภาษณ์กุลสตรี แก้วสม กล่าวว่า “ไม่ใช่เด็กทุกคนจะมีโอกาสเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ เมื่อเด็กเข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ต ระบบการเรียนการสอนจึงไม่เกิดขึ้น เด็กก็จะสูญเสียโอกาสไป และเมื่อบังคับให้มีการเรียนการสอนออนไลน์หรือเรียนผ่านโทรทัศน์ ซึ่งบางครอบครัวก็ไม่มีโทรทัศน์ หรือไม่มีสัญญาณทั้งโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ดังนั้น การเรียนการสอนออนไลน์จึงยังไม่พร้อมสำหรับเรา” (กุลสตรี แก้วสม, 2563)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้สำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (ไตรมาส1) พบว่า กลุ่มอายุ 15-24 ปี มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด ร้อยละ 91.4 รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 25-34 ปี ร้อยละ 84.4 กลุ่มอายุ 6 -14 ปี ร้อยละ 69.6 นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายในการใช้อินเทอร์เน็ตของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ร้อยละ 32.2 เสียค่าใช้จ่ายจำนวน 200-399 บาท รองลงมาจำนวน 400-599 บาท ร้อยละ 19.0 เสียค่าใช้จ่าย 600-799 บาท ร้อยละ 17.9 และมากกว่า 800 บาทขึ้นไปร้อยละ 16.4 ส่วนอุปกรณ์ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต พบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้โทรศัพท์มือถือแบบ Smart Phone ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตร้อยละ 94.7 ใช้ PC ร้อยละ 38.8 ใช้ Notebook ร้อยละ 16.6 และ Tablet ร้อยละ 6.9 ส่วนกิจกรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้ Social Network ร้อยละ 94.1 รองลงมาคือใช้ในการดาวน์โหลดกิจกรรมเพื่อความบันเทิง ร้อยละ 89.3 ใช้ในการอัปโหลดข้อมูลเพื่อการแบ่งปัน (share) บนเว็บไซต์ร้อยละ 57.0 และค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการ ร้อยละ 45.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) จากสถิติจะเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนนั้น ไม่ได้มีความพร้อมหรือตอบสนองความต้องการ ที่จะรองรับการเรียนการสอนในระบบด้านการศึกษาไว้

หลังจากรัฐบาลประกาศปิดสถานศึกษาชั่วคราว เพื่อควบคุมการระบาดของไวรัสโควิด-19 ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจึงเปลี่ยนมาเรียนออนไลน์ ภายใต้ข้อจำกัดมากมาย ทั้งความพร้อมของอุปกรณ์ โปรแกรม สัญญาณอินเทอร์เน็ต ไปจนถึงความเชี่ยวชาญของผู้ใช้งาน ซึ่งผู้เขียนได้ลงพื้นที่ในชนบทเพื่อสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและนักเรียนถึงสถานการณ์การเรียนการสอนออนไลน์ ทำให้ตอกย้ำถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการเรียนการสอนออนไลน์ของนักเรียนที่ชัดเจนมากขึ้น และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า ผลสำรวจปัญหาอุปสรรคที่นักเรียนและผู้ปกครองได้รับจากการเรียนการสอนออนไลน์ สรุปได้ดังนี้ คือ 1) มีนักเรียนบางส่วน ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอนออนไลน์ คือ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต โทรทัศน์ 2) ในพื้นที่ชนบทไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ ไม่สามารถเรียนทางออนไลน์ได้ และไม่มีจานดาวเทียม หรือจานดาวเทียมรับสัญญาณไม่ได้ 3) ในพื้นที่ที่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต ก็เกิดปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ตล่มและสัญญาณไม่เสถียร บางครอบครัวต้องว่าจ้างช่างมาปรับจูนสัญญาณใหม่ 4) เด็กนักเรียนไม่มีสมาธิในการเรียน ไม่สามารถเรียนด้วยตนเองได้ ขาดแรงจูงใจ เพราะไม่มีครูคอยกระตุ้นเตือนเหมือนในห้องเรียน และ 5) ภายในครอบครัวมีพี่น้องอยู่ในวัยกำลังเรียนหนังสือหลายคน และต่างระดับชั้น แต่มีโทรทัศน์เพียงเครื่องเดียว ทำให้ไม่สามารถเรียนได้ตามข้อกำหนด นอกจากนี้ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีปริมาณเด็กต่อ

ห้องมากกว่าเกินเกณฑ์ที่กำหนดหรือตามมาตรฐาน ปัญหาครูผู้สอนไม่สามารถดูแลเอาใจใส่นักเรียนได้อย่างทั่วถึงในการเรียนปกตินี้มีแต่เดิมอยู่แล้ว และเมื่อเข้าสู่ห้องเรียนออนไลน์ จึงคาดว่าปัญหาที่จะทวีความรุนแรงและเกิดช่องว่างจากความสัมพันธ์มากขึ้น ซึ่งเมื่อรวมกับปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ เด็กกลุ่มหนึ่งอาจถูกทิ้งเอาไว้ โดยที่ไม่มีใครเหลียวแล และอาจถูกกดดันจนต้องออกจากระบบการศึกษาไปในที่สุดก็ได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามาจากสภาพทางสังคมไทย โดยมี 3 ประเด็น คือ 1) ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัวดี ส่วนใหญ่ไม่มีผลต่อการออกจากการศึกษากลางคัน และยังได้รับการศึกษาตามที่ต้องการและมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย 2) ภูมิฐานะสภาพแวดล้อมของเด็ก โดยประชากรวัยเด็กในเขตเมืองมีโอกาสจะเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายกว่า ทั้งด้านระยะทางและคุณภาพของโรงเรียน และ 3) สภาพและวัฒนธรรมในครอบครัว เด็กในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น จะได้รับความใส่ใจในสนใจจากผู้ปกครอง ทั้งพ่อและแม่ จะมีโอกาสได้เรียนตามเกณฑ์มากกว่าเด็กจากครอบครัวที่ขาดพ่อแม่ หรือมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว ประเด็นดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นปัญหาการเรียนออนไลน์ที่ส่งผลให้นักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำถูกละเลยไว้เบื้องหลัง

ข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยวัยเรียน

ปัญหาความเหลื่อมล้ำนั้น เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มาจากปัจจัยหรือเงื่อนไขสำคัญ คือ อำนาจที่ไม่เท่าเทียม ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งอำนาจดังกล่าว เกิดจากความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรทางสังคม และทรัพยากรทางการเมืองของกลุ่มประชาชนที่แตกต่าง และในขณะเดียวกัน การที่ประชาชนแต่ละกลุ่มมีอำนาจที่แตกต่างกัน ก็ยิ่งทำให้ความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ มีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้นด้วย

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของพลเมืองไทยนั้น จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมุ่งเน้นการเพิ่มความเท่าเทียมของโอกาส (Equality of Opportunity) ในการเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Mobility) โดยการปฏิรูปเชิงโครงสร้างใน 5 ประเด็นคือ การปฏิรูประบบภาษี การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูประบบสวัสดิการ การปฏิรูประบบการศึกษา และการปฏิรูประบบการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งการดำเนินการจำเป็นต้องกำหนดกลไกเครื่องมือ (Mechanism Design) ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงหลักความเสมอภาคทั่วไป ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน ที่อาจกล่าวอ้างกับการกระทำใด ๆ ของรัฐได้ และสิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งบรรดามนุษย์ทั้งหลายได้รับและมีอยู่ โดยสิทธิเหล่านี้ครอบคลุมไปถึงการมีชีวิตรอด การมีอิสระ มีเสรีภาพในความคิดและการแสดงออก ตลอดจนความเสมอภาค ในทางกฎหมายด้วย

2. ยกระดับคุณภาพการศึกษา ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม (Social Geography) หรือ Geosocial ซึ่งหมายถึง ความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี

ชนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้สถาบันการศึกษาปรับหลักสูตรการศึกษาให้เข้ากับท้องถิ่น นั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีโอกาสดัดสินใจเลือกที่จะเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และเพื่อสร้างความมั่นคงของชีวิตในอนาคต ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปว่าเขาต้องการอะไร จริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” (สยามรัฐออนไลน์, 2563)

จึงควรเพิ่มความเข้มข้นในการจัดรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงภูมิสังคมของพื้นที่นั้น ๆ ให้สอดคล้องเหมาะสมตามประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 7 และมาตรา 27 ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ท้องถิ่น ดังเช่นโรงเรียนบ้านหลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ และกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อ จนได้รับการประกาศเกียรติคุณและยอมรับจากสังคมตั้งแต่ปี 2552 ถึงปัจจุบัน

3. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการศึกษา ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นอย่างจริงจัง ให้ประชาชนมีโอกาสในการตัดสินใจและร่วมบริหารทรัพยากรในท้องถิ่น ให้เกิดการบูรณาการและพัฒนาหลักสูตร หรือสนับสนุนช่องทางแห่งการศึกษาให้กับประชาชนในท้องถิ่น ให้มีโอกาสเข้าสู่ระบบการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น กระบวนการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการดำเนินการรวบรวมโรงเรียนขนาดเล็กตามคำสั่งกรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน โดยได้มีออกแบบการเรียนการสอนร่วมกับท้องถิ่น ระดมบุคลากรปราชญ์ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมุ่งเน้นในการนำพลเมืองที่มีคุณภาพกลับเข้ามาพัฒนาท้องถิ่น ดังความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปี 2522 ว่า “...การให้การศึกษา นั้น กล่าวสั้น ๆ โดยความหมายรวบยอด คือ การช่วยให้บุคคลค้นพบวิธีดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม ไปสู่ความเจริญและความสุขตามอัตภาพ ตามนัยนี้ ผู้สอนมีหน้าที่ต้องหาความรู้และวิธีการดำเนินชีวิต มาให้ศิษย์ได้รู้ได้ทราบ เพื่อให้สามารถเรียนรู้ต่อไป และดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยดีจนบรรลุจุดหมาย...” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2563)

สรุป

วิกฤติการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาอย่างมาก รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์นั้น มีข้อจำกัดอย่างมาก ทั้งเรื่องความพร้อมส่วนบุคคล

โดยเฉพาะในโรงเรียนที่อยู่ต่างจังหวัด นักเรียนก็ไม่มีอุปกรณ์รวมถึงประสิทธิภาพของสัญญาณอินเทอร์เน็ต ครูผู้สอนก็ยังไม่มีความคุ้นชินกับโปรแกรมต่าง ๆ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวางแผนอย่างจริงจังว่าจะสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษาอย่างไร และจะลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำในสังคมที่เกิดจากภาวะเศรษฐกิจ โดยการจัดระบบสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนจนและผู้ด้อยโอกาส เปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรการของการปรับวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับสังคมไทยต่อไป

การเปลี่ยนแปลงและความท้าทายครั้งนี้ จึงเป็นบทเรียนที่ทำให้ต้องปรับตัวและคิดนวัตกรรมหรือรูปแบบการเรียนการสอนทักษะชีวิตที่จำเป็นในอนาคต ในสภาพแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่ต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ ซึ่งไวรัสโควิด-19 อาจจะได้โหดร้ายต่อการศึกษาเสมอไป แต่เป็นการเตือนให้เกิดการตั้งรับ ตื่นตัว สร้างสรรค์นวัตกรรม เทคโนโลยี ยืดหยุ่นกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือโรคระบาดที่จะเกิดขึ้นให้เกิดการสมดุล ซึ่งคาดการณ์ว่าในอนาคต การเรียนรู้ผ่านออนไลน์ไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป ไม่ว่าการศึกษาจะเป็นรูปแบบใด สิ่งที่คุณและทุกประเทศต้องเผชิญคือ “การเปลี่ยนแปลง” ดังนั้น ทุกคนต้องไม่หยุดที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ถ้าที่จะเริ่มต้น และยอมรับในการเปลี่ยนแปลงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2563). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <https://1th.me/xxLM3>
- กุลสตรี แก้วสม. (11 พฤษภาคม 2563). การเรียนออนไลน์. (วินิจ ฝาเจริญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2562). วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านการศึกษาของพลเมืองชายขอบ. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 2(4), 49-60.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). *ความเหลื่อมล้ำ*. 27 สิงหาคม-2 กันยายน : มติชนสุดสัปดาห์.
- พงศ์ทิศ วณิชานันท์. (2563). โรงเรียนต้องเปิด-ปิดอย่างไร ช่วงโควิด-19 ระบาด. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/1932>
- ภรณ์ญ มายูรและอลงกรณ์ อรรถแสง. (2561). บทบาทของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 8(1), 81-94.
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. (2563). การเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาในยุค COVID-19 ยิ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประเด็นความเหลื่อมล้ำและทรัพยากรของผู้เรียน. เรียกใช้เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.eef.or.th/378/>
- รัชต์ แสงมะหมัด. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา : คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(1), 33-66.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). 80 ปี ราชบัณฑิตยสถาน สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- วิจิตรา สุขสวัสดิ์. (4 พ.ย. 2563). การเรียนออนไลน์. (วินิจ ฝาเจริญ, ผู้สัมภาษณ์)
- สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). *โครงการศึกษาวิจัยประเด็นนโยบายเชิงลึกด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนและสังคมไทยภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่หลังวิกฤตเศรษฐกิจ*. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <http://social.nesdb.go.th/>.
- สยามรัฐออนไลน์. (2560). ทรงสร้างประโยชน์สุขเพื่อปวงชน/เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทย. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2563 จาก <https://siamrath.co.th/n/19950#>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2552). *พระบรมราโชวาท พระราชดำรัสเกี่ยวกับการศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/21664>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *สรุปผลที่สำคัญการสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (ไตรมาส 1)*. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/>
- หทัยรัตน์ ขุนพิลึก. (11 พ.ย. 2563). การเรียนออนไลน์. (วินิจ ฝาเจริญ, ผู้สัมภาษณ์)
- อรอนงค์ โพธิ์รัมย์. (4 พ.ย. 2563). การเรียนออนไลน์. (วินิจ ฝาเจริญ, ผู้สัมภาษณ์)
- อุมาภรณ์ ภัทรวณิชย์ และปัทมา อมรสิริสมบุรณ์. (2550). *ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา : เมืองและชนบท. วรชัย ทองไทย และสุริย์พร พันพิง, บรรณาธิการ. ประชากรและสังคม นครปฐม : สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม*.
- Antoine. (2011). *Inequality in Education. In The Inequality Project*. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2563. จาก <https://inequalityproject.wordpress.com/inequality-in-education/>.
- Ferdinand Mount. (2008). *Five types of inequality*. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2563 จาก <https://www.jrf.org.uk/report/five-types-inequality>.
- Hill, M.A. and King, E.M. (1993). Women's education in developing countries: an overview, in Elizabeth M. King and M. Anne Hill (eds) *Women's Education in Developing countries: Barriers, Benefits and Poltimore: Johns Hopkins University*
- The Bangkok Insight Editorial Team. (2563). *อัปเดตสถานการณ์ 'โควิด' วันที่ 21 พฤษภาคม 2563*. เรียกใช้เมื่อ 21 เมษายน 2563 จาก <https://www.thebangkokinsight.com/361699/>

แนวทางการส่งเสริมความมีอายุยืนด้วยหลักอิทธิบาท 4*

THE WAY OF PROMOTE FOR HAVING A LONGEVITY ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF IDDHIPADAS 4

พระธีรดา สมจิตโต

Phra Thirada Samacitto

พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ

Phramaha Daosayam Vajirapanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand.

E-mail: naka25220@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความมีอายุยืนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาบูรณาการเพื่อช่วยให้เกิดความสมบูรณ์ในการปฏิบัติตน ดูแล ส่งเสริมสุขภาพให้อายุยืนด้วยมิติทางศีลธรรมของศาสนา โดยการปฏิบัติต่อร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมด้วยการรู้จักไตร่ตรอง ใช้ปัญญา อันใคร่ครวญ และคิดวิธีแก้ไขปัญหาคือหรือผลกระทบอย่างเหมาะสม การปฏิบัติตนตาม “อิทธิบาท 4” เพื่อให้มีอายุยืน สามารถทำการดูแล ส่งเสริมสุขภาพกาย และจิตใจให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้มีอายุยืนยาวได้ สัมพันธ์กับกฎธรรมชาติ คือความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา การได้มาซึ่งอรรถภาพแห่งชีวิตและอายุ เป็นอริยทรัพย์ภายในของบุคคลที่มีค่าเหนือกว่าทรัพย์ภายนอกทั้งปวง จึงต้องดูแลรักษาสุขภาพให้มีองค์ประกอบสมบูรณ์ สามารถทำหน้าที่เป็นอุปกณ์เพื่อความอยู่รอด และนำพาชีวิตไปสู่ประโยชน์สุขในระดับต่าง ๆ อันมีพระนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุด ความสำคัญของการมีอายุยืนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง การมีอายุยืนอย่างมีคุณค่า คือ การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่อาลัยกับอดีต และไม่พะวงกับอนาคต สร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับชีวิต ผ่านโอกาสและเวลาปัจจุบันของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขอันเป็นจุดหมายของชีวิต ที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการรักษาสุขภาพ หรือภาวะที่เป็นสุขแบบองค์รวมให้กับระบบของชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา เป็นแนวคิดหรือหลัก

*Received: 24 December 2020; Revised: 26 April 2021; Accepted: 2 May 2021

ปฏิบัติที่เชื่อมโยงวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงามและถูกต้อง นับเป็นไปตามกฎธรรมชาติเข้ากับประโยชน์สุขอันเป็นจุดหมายหมายของชีวิตได้อย่างสอดคล้องกัน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, อายุยืน, อิทธิบาท 4

Abstract

This article aims to study the method of promoting longevity by principles of 4 Iddhipadas, namely Chantha (Passion), Viriya (Practice), Chitta (Focus) and Wimangsa (Monitor) to integrate the integrity of one's practice, taking care of promoting health and longevity with the moral dimensions of religion by treating the body, mind and behavior by thinking, using wisdom, rationalization and devising solutions to problems or impacts appropriately. The practice of 4 Iddhipadas for longevity can take care, promote the quality of physical and mental health which will result in longevity, relating to the law of nature that is impermanence, suffering, self-possession. Acquiring the subjectivity of life and age, the inner noble possession of a person superior to all external possessions. Therefore need to maintain healthy composition It can act as a means for survival and bring life to the benefits of various levels with Nirvana as its ultimate purpose. Therefore human-beings need to maintain healthy composition, using as equipment for survival and bring life to the benefits of Nirvana as its ultimate purpose. The importance of longevity appears in the Buddhist scriptures, so it is in line with the guidelines for maintaining health or well-being of life in all four areas, namely physical, social, mental and intellectual, which is a practice that is linked to a good and correct lifestyle. It is in accordance with the natural laws that support the purpose of life in harmony.

Keywords: Promotion, Longevity, Iddhipadas 4

บทนำ

มนุษย์เกิดมาบนโลกนี้ ส่วนมากต้องการมีร่างกายที่สมบูรณ์ สุขภาพที่แข็งแรง และมีอายุยืนนานอย่างมีคุณภาพ สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเอง แก่เพื่อนมนุษย์ในสังคมได้ ผู้ที่จะมีอายุที่ยาวนานน่าจะเป็นผู้ที่มิบุญ มีความพร้อมในหลาย ๆ เรื่อง การที่จะมีอายุชยยาวนานได้นั้น ต้องมี

องค์ประกอบเรื่องพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม การออกกำลังกายและอาหาร โดยเฉพาะเรื่องพันธุกรรม มีผลงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยบอสตัน เรื่องยืนอายุยืนในมนุษย์ พบว่า การผันแปรทางพันธุกรรมมีบทบาทสำคัญและซับซ้อนต่อการมีอายุยืน สิ่งแวดล้อมและประวัติครอบครัวเป็นปัจจัยของการมีอายุยืน นอกจากเรื่องของพันธุกรรม ยังมีเรื่องอาหารและอากาศที่บริสุทธิ์ กลุ่มแพทย์และนักวิจัยมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้เดินทางไปศึกษาวิจัยคนหมู่บ้านในเทือกเขาเอกวาดอร์ มีผู้อยู่อาศัยประมาณ 400 คน พบว่า คนในหมู่บ้านนี้มีอายุยืนอย่างผิดปกติ คนหนึ่งมีอายุถึง 121 ปี และหลายคนที่มีอายุเกินกว่า 100 ปี เมื่อทำการทดสอบตรวจร่างกาย ของคนที่มีอายุเกินกว่า 75 ปี ทุกคนในหมู่บ้าน พบว่า มี 2 คนเท่านั้นที่มีอาการแสดงว่ามีโอกาสเป็นโรคหัวใจได้ สิ่งที่สำคัญของคนในหมู่บ้านนี้ ไม่มีการบริโภคเนื้อสัตว์เลย ผลการวิจัยพบว่า อาหารจำพวกพืชสามารถช่วยลดอาการหัวใจและอาการภูมิแพ้ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และจากการสำรวจคนอเมริกัน พบว่า กลุ่มคนที่บริโภคพืชมีรูปร่างสูงเพรียวและมีสุขภาพดีกว่าผู้บริโภคเนื้อเป็นอย่างมาก สถาบันสุขภาพสหรัฐอเมริกาได้ทำการศึกษาพวกที่บริโภคพืช จำนวน 50,000 คน พบว่า พวกที่บริโภคพืชมีอายุยืนกว่า มีอาการป่วยเป็นโรคหัวใจและโรคมะเร็งต่ำกว่าอย่างมากเมื่อเทียบกับคนอเมริกาทั่ว ๆ ไป (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2553) ซึ่งเรื่องนี้ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลเกี่ยวกับการบริโภคอาหารว่า คนผู้มีสติทุกเมื่อ รู้จักประมาณ ในโภชนาที่ได้แล้วนั้น ย่อมมีโรคภัยไข้เจ็บน้อย แก่ช้า อายุยืน (คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532)

นับได้ว่า เรื่องการกินอาหารมีส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีอายุยืน นอกจากเรื่องอาหารแล้ว การพักผ่อนที่พอเพียงก็สามารถทำให้อายุยืนได้ การที่ร่างกายทำงานมาก ทำงานหนักอยู่เสมอ โดยมีเวลาพักผ่อนพอเพียง ไม่เป็นเหตุแห่งความชราภาพ เพราะการทำงาน การออกกำลังกาย ทำให้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายทำงานมากขึ้น ปอดต้องทำงานสูดอากาศออกซิเจน เพื่อนำมาแปรธาตุอาหารให้เกิดเป็นพลังงานมากขึ้น ร่างกายได้ใช้ส่วนหนึ่งของพลังงานนี้เป็นประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการสร้างเนื้อเยื่อ (Anabolism) การสร้างของเหลวที่เป็นองค์ประกอบของเซลล์สิ่งมีชีวิต โปรโตพลาสซึม (Protoplasm) หรือเซลล์เนื้อหนังของร่างกายขึ้นใหม่ คือสร้างความสมบูรณ์แข็งแรง ความเจริญเติบโตของร่างกาย (วิรัช อัมพฤษ, 2514) เมื่อพิจารณาถึงคำว่า อายุยืน เป็นที่ปรารถนาของจักรพรรดิ ตลอดถึงสามัญชนคนธรรมดาที่มีความต้องการ ในวิทยาการปัจจุบันมีการศึกษามาก แต่ก็ยังสามารถทำให้คนมีอายุยืนได้ ในพระพุทธศาสนามีหลักการปฏิบัติตนให้อายุยืนด้วยอำนาจของอิทธิบาท 4 ได้กล่าวไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า เมื่อคราวที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจำพรรษาที่บ้านเวฬุคาม ทรงประชวรหนัก เกิดทุกข์ทรมานอย่างรุนแรงถึงใกล้จะปรินิพพาน ทรงมีสติสัมปชัญญะ อดทนอดกลั้น ไม่พรั่นพรึง แล้วทรงใช้ความเพียรอิทธิบาท 4 ขับไล่อาพาธ ดำรงชีวิตร่างกาย ทรงใช้ความเพียรขับไล่ความเจ็บป่วย

และทรงหายประชวรในที่สุด ต่อมาได้ตรัสแสดงอำนาจของอิทธิบาท 4 ให้แก่พระอานนท์ทราบบว่า หากผู้ใดกระทำอิทธิบาท 4 ให้มากแล้ว จะมีอายุยืนยาวได้ถึง 100 ปี หรือเกินกว่า (ที.ม. (ไทย), 10/180/128-129)

ดังนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่าการบำเพ็ญอิทธิบาท 4 เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความสำเร็จ สามารถมีชีวิตยืนยาวขยายอายุขัยได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) และการนำหลักอิทธิบาท 4 เพื่อใช้ในการปฏิบัติตนให้มีอายุยืนในสังคมไทยนั้น น่าจะสามารถพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจของคนไทยให้สมบูรณ์มากขึ้น ทำให้มีอายุยืนยาวมากขึ้นด้วยอำนาจของอิทธิบาท 4 ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อความมีอายุยืนตามหลักอิทธิบาท 4 ว่ามีแนวทางอย่างไร แนวคิดทฤษฎีเรื่องการมีอายุยืนในวิทยาการปัจจุบัน และกรณีตัวอย่างมีอย่างไร แนวคิดเรื่องการมีอายุยืนตามหลักอิทธิบาทในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและกรณีตัวอย่างมีอย่างไร และวิธีการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตน เพื่อความมีอายุยืนตามหลักอิทธิบาท 4 ในสังคมไทย มีขั้นตอนอย่างไร ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีอายุยืนอย่างมีคุณภาพ และเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าต่อไป

การมีอายุยืนในทางพระพุทธศาสนา

1. นิยามของอายุยืนในทางพระพุทธศาสนา

อายุ หมายถึง คุณสมบัติของชีวิต ที่บ่งบอกถึงกาลเวลาที่มีชีวิตอยู่ มีหน่วยนับต่าง ๆ เช่น วัน เดือน ปี (พระมหาทวี มหาปณฺโณ (ละลง), 2557) เวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ เวลาชั่วชีวิต ช่วงเวลานับตั้งแต่เกิดหรือมีมาจนถึงเวลาที่กล่าวถึง พูดสั้น ๆ ว่า ช่วงเวลาแห่งชีวิต หรือช่วงชีวิตนับแต่เกิดมา แต่อายุที่เป็นคำบาลีมีความหมายลึกลงไปอีก หมายถึง เนื้อตัวของชีวิตหรือพลังที่เป็นแก่นของชีวิต หมายถึงพลังที่ทำให้ชีวิตสืบต่อดำเนินไป หรือพลังที่ช่วยให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตเจริญงอกงามขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ในบาลีมากมายหลายแห่ง อายุจึงหมายถึงความมีชีวิตที่ยืนยาว หรือการเป็นอยู่สืบต่อไปได้ยาวนาน อย่างที่เรียกกันทั่วไปว่าอายุยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553) นักวิชาการได้แบ่งอายุออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) อายุตามปฏิทิน (Chronological age) นับตามจำนวนปี ตามตัวเลข อายุตามปฏิทินนั้นตายตัว ด้วยนับตามเวลาที่ผ่านไป แต่มีความเชื่อถือน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับสภาพความเป็นจริงของตัวตนของเรา บุคคลหนึ่งอายุตามปฏิทินได้ 50 ปี แต่อาจมีสุขภาพดีเท่ากับคนอายุเพียง 30 ปี ในขณะที่บุคคลหนึ่งอายุตามปฏิทิน 50 ปี เช่นกัน แต่สภาพของเขาเหมือนคนอายุ 70 ปี ก็ได้ จะเห็นว่า อายุที่ใกล้เคียงหรือตรงตามความเป็นจริงที่วัดได้ดีกว่า คือ อายุทางชีววิทยา ด้วยเป็นวิธีการที่บอกว่า

เวลาของอายุที่ผ่านไป ไม่มีผลต่ออวัยวะร่างกายของเขามากน้อยแค่ไหนเมื่อเทียบกับผู้อื่นที่มีอายุเท่า ๆ กัน 2) อายุทางชีววิทยา (Biological age) เป็นอายุตามสภาพขบวนการทางชีววิทยาของอวัยวะและลงถึงระดับเซลล์ บ่งบอกการทำหน้าที่หรือระบบสรีรวิทยาของเรา อายุทางชีววิทยาสามารถปรับให้เราคงสภาพวัยไว้หรืออ่อนเยาว์ได้ ในทางตรงกันข้าม หากใช้ชีวิตไม่ถูกต้อง ได้อาหารไม่สมดุล อายุทางชีววิทยาก็จะกลับตรงกันข้าม แก้ว สุขภาพทรุดและเกิดโรคได้ จะแก่ก่อนวัยหรืออ่อนวัยลง อยู่ที่มีการดูแลสุขภาพตนเอง 3) อายุทางจิตวิทยา (Psychological age) เป็นอายุตามที่เรารู้สึก เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะตน ไม่เหมือนใคร ด้วยแต่ละคนมีประสบการณ์และการตอบสนองทางจิตวิทยาต่างกันไป ความรู้สึกแก่หรือยังไม่แก่หรือมากน้อยนั้น เป็นส่วนสำคัญที่สร้างสรรค์ในแต่ละคน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553)

ดังนั้น อายุจึงเป็นหน่วยนับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายไปตามกาลเวลา เช่น คำถามที่คุณส่วนมากชอบถามว่า อายุเท่าไร อายุจึงเป็นหน่วยนับการมีชีวิตตั้งแต่เกิดมาถึงเวลาที่ถูกถาม เมื่อเวลาถามเปลี่ยนไป อายุก็จะเปลี่ยนไป ซึ่งอายุของชีวิตมีแต่เพิ่มขึ้นเป็นธรรมชาติ แต่ถ้าพูดถึงอายุที่น้อยลงนั้น หมายถึงอายุที่เหลืออยู่ในโลกนี้ลดน้อยลงทุกวัน ทุกเดือน ทุกปี แต่ความหมายอายุที่ปรากฏตามพจนานุกรม อายุ แปลว่า เวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ เวลาชั่วชีวิต ช่วงเวลานับตั้งแต่เกิดหรือมีมาจนถึงเวลาที่กล่าวถึง พูดสั้น ๆ ว่า ช่วงเวลาแห่งชีวิต หรือช่วงชีวิตนับแต่เกิดมา แต่อายุที่เป็นคำเดิมในภาษาบาลี หมายถึง เนื้อตัวของชีวิต หรือพลังที่เป็นแกนของชีวิตก็ได้ หมายถึงพลังที่ทำให้ชีวิตสืบต่อดำเนินไป หรือพลังที่ช่วยให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตเจริญงอกงามขึ้นได้ ทำให้คำในบาลีที่มากมายหลายแห่งอธิบายความหมายอายุ หมายถึง ความมีชีวิตยืนยาว หรือการเป็นอยู่สืบต่อไปได้ยาวนาน อย่างที่เรียกกันทั่วไปว่า “อายุยืน”

2. การมีอายุยืนในทางพระพุทธศาสนา

“อายุยืน” มีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ชีวิตมีความสำคัญในฐานะมีอายุเป็นองค์ประกอบ 2) ชีวิตมีความสำคัญในฐานะมีอายุเป็นอุปกรณ์ 3) อายุมีความสำคัญในฐานะเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิตในการดำรงอยู่ ชีวิตคือสิ่งที่มีการเกิด การเจริญเติบโตและการตาย โดยมีอายุเป็นตัวนำ อายุสำคัญในการสร้างคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่น (อง.ปญจก. (ไทย), 22/43/5153) ความสำคัญของการมีอายุยืนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง การมีอายุยืนอย่างมีคุณค่า คือ การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่อาลัยกับอดีต และไม่พะวงกับอนาคต สร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับชีวิต ผ่านโอกาสและเวลาปัจจุบันของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขอันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต หลักพระพุทธศาสนาเน้นการสร้างสุขภาพหรือภาวะที่เป็นสุขแบบองค์รวม ให้กับระบบของชีวิต 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา โดยเน้นการพัฒนาจากธรรมชาติภายในชีวิต คือพัฒนาจิตให้เกิดปัญญา อันส่งผลต่อ

ชีวิต ซึ่งดำเนินไปโดยเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับธรรมชาติภายนอก ทั้งทางกายและทางสังคม ความสำคัญของการมีอายุยืนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง การมีอายุยืนอย่างมีคุณค่า คือการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่อ้าล้นกับอดีตและไม่พะวงกับอนาคต สร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับชีวิตผ่านโอกาสและเวลาปัจจุบันของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขในระดับต่าง ๆ ที่เป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตทั้งในมิติของกาลเวลา คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ภายหน้า ประโยชน์อย่างยิ่ง และในมิติของการกระทำ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีเป้าหมายที่เป็นความสุข 3 ระดับ คือ ระดับศีล (กามสุข) ระดับสมาธิ (ฉานสุข) และระดับปัญญา (นิพพานสุข) อีกด้วย สำหรับเป้าหมายระดับศีล (กามสุข) นั้น เป็นเป้าหมายระดับต้น เพื่อเป็นฐานในการก้าวไปสู่ความสุขที่ประณีต ในระดับที่สูงขึ้นคือระดับสมาธิ (ฉานสุข) ซึ่งทั้งสองระดับนี้ ยังต้องอาศัยปัจจัยภายนอกประกอบ แต่ความสุขในระดับปัญญา (นิพพานสุข) นั้น เป็นความสุขอันเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ต้องการปัจจัยภายนอกเข้ามาเป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดความสุข

ดังนั้น ทางพระพุทธศาสนาจะเห็นว่า ความมีอายุยืนแม้ว่าจะเป็นสภาพที่น่าปรารถนาอย่างยิ่ง แต่ไม่ได้ถือว่าเป็นตัวตัดสินคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต เครื่องตัดสินคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตนั้น คือการได้ทำสิ่งที่ดีงาม เจริญกุศลธรรม ดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา มีเมตตากรุณา มีความกตัญญู อันเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ ไม่ว่าอายุจะสั้นหรือยืนยาวก็ตาม

อิทธิบาท 4 กับการมีอายุยืนในพระพุทธศาสนา

1. ความหมายของอิทธิบาท 4

หลักธรรมที่เป็นทางแห่งความสำเร็จที่พระพุทธเจ้าตรัสถึง คือ อิทธิบาท 4 ในคัมภีร์มหัศจรรย์สูตร ได้อธิบายว่า (ส.ม. (ไทย), 19/821/385) ผู้ที่ปฏิบัติตามอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ย่อมมีผลมาก ซึ่งผลของความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการ คือ ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา หรือหมายความว่า มีใจรัก หากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) จากความหมายของอิทธิบาทดังที่ได้แสดงมา สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติของผู้มุ่งหมายความสำเร็จในทางใด ต้องปลูกความพึงพอใจ มีความเพียรพยายาม เอาใจใส่และปัญญาพิจารณาในทางนั้นอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ อิทธิบาทเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ในสิ่งนั้น ซึ่งต้องประกอบด้วยฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่ง

นั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น และวิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลแห่งความสำเร็จของสิ่งนั้น

2. อิทธิบาท 4 กับการมีอายุยืนในพระพุทธศาสนา

จากที่กล่าวมา ได้อธิบายถึงอำนาจอิทธิบาท 4 ว่า ถ้าใครปฏิบัติจะทำให้สามารถประสบความสำเร็จมีอายุยืน การปฏิบัติอิทธิบาท 4 เพื่อความมีอายุยืนต้องตรวจสอบหาเหตุผลว่า สิ่งที่ทำหรือบริโภคนั้น เหมาะสมกับร่างกายหรือไม่ กระทำไปแล้วเป็นประโยชน์ หรือเป็นโทษอย่างไร ส่วนในด้านจิตใจ สิ่งที่เกิดขึ้นประกอบด้วยธรรมหรือไม่ ทำให้จิตใจชุ่มนวลเศร้าหมองหรือไม่ ซึ่งทั้งกายและจิตจะสัมพันธ์กันเสมอ ถ้าจิตคิดไม่ดีจะส่งผลให้ร่างกายไม่ดี ถ้าจิตคิดดี ร่างกายก็มีสุขภาพแข็งแรง สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติใช้ได้ ดังนี้

1) ฉันทะหรือความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น รักที่จะดูแลร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง พุดให้สื่กลงไปในทางธรรมว่า ความรักความฝักใฝ่ใจปรารถนาต่อร่างกายและจิตใจดีงาม เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ การดูแลรักษาสุขภาพทางโลกและทางธรรมพร้อมทั้งดำเนินชีวิต การประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีพ การปฏิบัติตามหลักธรรม ควบคุมจิตใจให้สงบเข้มแข็ง รักในตนเอง เข้าใจในตนเองที่ต้องดูแลร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง

2) วิริยะหรือความอาหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยืนวาจุดหมายปลายทางนั้น จะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปี เท่านั้นเดือน ก็ไม่ทอดย้วยตัวอย่างเช่น มีความเพียรในการปฏิบัติออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ จนร่างกายแข็งแรง หรือมีความกล้าที่จะหักห้ามใจจากการชักชวนให้บริโภคอบายมุขต่าง ๆ

3) จิตตะหรือความคิดจดจ่อ หรือเอาใจใส่ฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น เอาใจใส่ในการดูแลรักษาสุขภาพ ด้วยสติควบคุมในการบริโภคยาตามกำหนดเวลา และไม่บริโภคสิ่งต้องห้าม โดยใจฝักใฝ่จดจ่อว่าสิ่งใดควรไม่ควรเพื่อสุขภาพตนเอง

4) วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงสุขภาพตนเอง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลสุขภาพตนเองนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็น

องค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน

อิทธิบาท 4 กับการมีอายุยืนในพระพุทธศาสนา เพื่อความมีอายุยืน ต้องตรวจสอบหาเหตุผลว่า สิ่งที่ทำหรือบริโภคนั้น เหมาะสมกับร่างกายหรือไม่ กระทำไปแล้วเป็นประโยชน์ หรือเป็นโทษอย่างไร ส่วนในด้านจิตใจ สิ่งที่เกิดขึ้นประกอบด้วยธรรมหรือไม่ ทำให้จิตใจชุ่มมัวเศร้าหมองหรือไม่ ซึ่งทั้งกาย และจิตจะสัมพันธ์กันเสมอ ถ้าจิตคิดไม่ดีจะส่งผลให้ร่างกายไม่ดี ถ้าจิตคิดดี ก็ทำให้ร่างกายมีสุขภาพ แข็งแรง

แนวทางการส่งเสริมความมีอายุยืนด้วยหลักอิทธิบาท 4

1. แนวทางการปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความพอใจ ตามหลัก “ฉันทะ” มนุษย์ควรที่จะรู้จักตนเอง สนใจ ใส่ใจ รักและปรารถนาดีต่อตนเอง มีการรับผิดชอบตนเอง ดูแลเอาใจใส่ร่างกายตั้งแต่หัวจรดเท้า มีการส่งเสริมเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง มีอายุยืนยาว พอใจใส่ใจในการกินอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในคุณค่าด้วยเลือกที่จะกิน คือ การเลือกกินอาหารในสิ่งที่พอใจด้วยความถูกต้องตามหลัก สุขอนามัย การเลือกกินต้องพิจารณามาตรฐาน คุณค่า ประโยชน์ที่จะได้รับ วันเดือนปีที่ผลิต หมาอายุ และไม่กินของที่ไม่ให้โทษ มีอันตรายต่อปัจจุบันและอนาคต การกินต้องใช้ดุลพินิจหรือใช้ปัญญา กินใน ปริมาณที่เหมาะสม ไม่ให้มากเกินไปจนทำให้เกิดความเดือนร้อนในปัจจุบันและอนาคต หรือกินน้อย เกินไปทำให้เกิดโรคร้าย การกินอาหารควรกินในเวลาที่ถูกต้องเหมาะสมที่ร่างกายมีความต้องการและ นำไปใช้ประโยชน์ และมีความพอใจที่ได้ออกกำลังกาย ซึ่งต้องกระทำด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เวลาในการ ออกกำลังกายที่ถูกต้อง และสถานที่ที่ถูกต้อง การกระทำดังกล่าว ต้องแน่ใจว่าเป็นการกระทำด้วยความ พอใจ เพื่อให้ได้ร่างกายที่แข็งแรง สามารถมีอายุที่ยืนยาว

ส่วนแนวทางการปฏิบัติต่อจิตใจเพื่อให้มีอายุยืน ตามหลัก “ฉันทะ” ควรที่จะรู้จักตนเอง สนใจ ใส่ใจ รักและปรารถนาดีต่อตนเอง มีการรับผิดชอบตนเอง ดูแลเอาใจใส่จิตใจ มีการส่งเสริมเพื่อให้จิตใจ ร่าเริง แข็งแรง ทำให้มีอายุยืนยาว การใส่ใจต่อจิตใจอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในคุณค่า ถือเป็นเรื่องที่สำคัญ โดยเลือกพัฒนาจิตใจให้เกิดพอใจ ด้วยความถูกต้องตามหลักสุขอนามัย เช่น การฝึก ปฏิบัติการเจริญวิปัสสนา สมาธิ ซึ่งต้องใช้ดุลพินิจหรือใช้ปัญญาให้เหมาะสมกับจริต เลือกการเรียนรู้ที่ เหมาะสมกับจิตใจเพื่อให้เกิดความพอใจ ที่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม การกระทำดังกล่าว ต้องแน่ใจว่าเป็นการกระทำด้วยความพอใจ เพื่อให้ได้ความคิดและจิตใจที่ แข็งแรงสามารถมีอายุที่ยืนยาว

2. แนวทางการปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความพอใจ ตามหลัก “วิริยะ” รู้จักความขยัน เข้มแข็ง อดทน และมีความพยายามมุ่งมั่นในการดูแลตนเอง เพื่อให้ได้ร่างกายที่แข็งแรง ความขยันเพื่อให้ได้ร่างกายที่แข็งแรงนั้น ต้องเป็นความขยันด้วยปัญญา คือรู้จักการทำงานด้วยความเหมาะสมเพื่อให้ได้ทรัพย์สินมาเลี้ยงชีพ การขยันทำงานหนักโดยไม่ดูแลสุขภาพ ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง มีความขยันที่ผิด ความขยันต้องกระทำให้ถูกต้องเพื่อให้อายุยืน ขยันทำงานให้ถูกต้อง เหมาะสมตามหลักการ รู้จักอภัย ทำงานด้วยความไม่ประมาท ต้องขยันออกกำลังกายตามความเหมาะสมกับเวลา โอกาส และความจำเป็นที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้ได้ร่างกายที่แข็งแรง และขยันที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ในการพัฒนาร่างกายหรือดูแลสุขภาพ เสริมสุขภาพ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ส่วนแนวทางการปฏิบัติต่อจิตใจเพื่อให้มีอายุยืน ตามหลัก “วิริยะ” ควรที่จะรู้จักความขยัน เข้มแข็ง อดทน และมีความพยายามมุ่งมั่นในการดูแลตนเองเพื่อให้ได้จิตใจที่เข้มแข็ง ความขยันเพื่อให้ได้จิตใจที่เข้มแข็งนั้น ต้องเป็นความขยันด้วยปัญญา คือรู้จักพัฒนาจิตใจด้วยความเหมาะสม ขยันพัฒนาจิตใจ เพราะการพัฒนาจิตใจ ถือว่าเป็นการพักผ่อนที่ดี และการพัฒนาจิตใจเป็นการกระทำที่ถูกต้อง เพื่อให้อายุยืน โดยการขยันปฏิบัติทำสมาธิ ควบคุมสติในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักเมตตา กรุณาด้วยความรัก แบ่งปัน และมีสติการทำงานด้วยความไม่ประมาท ขยันเรียนรู้ตามความจำเป็นที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ เป็นมาตรฐาน เพื่อให้เกิดปัญญาในการแก้ปัญหาเพื่อให้อายุยืน

3. แนวทางการปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความพอใจ ตามหลัก “จิตตะ” ควรที่จะเป็นผู้มีความคิดที่มุ่งมั่น มีสติตั้งจิตรับรู้ เอาใจใส่ในการดูแลสุขภาพ โดยการกระทำด้วยความคิดที่ดี เอาใจใส่ฝึกฝนเพื่อให้มีอายุยืน โดยมีความคิดจากการเรียนรู้มาใส่ใจดูแลสุขภาพ กระทำร่างกายให้แข็งแรง ใช้สติมุ่งมั่นในการทำงานที่ถูกต้องและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และใช้ร่างกายในการทำงานอย่างเหมาะสม

ส่วนแนวทางการปฏิบัติต่อจิตใจเพื่อให้มีอายุยืน ตามหลัก “จิตตะ” ควรที่จะเป็นผู้มีความคิดที่มุ่งมั่น มีสติตั้งจิตรับรู้ เอาใจใส่ในการดูแลสุขภาพจิต โดยการพัฒนาความคิดที่ดี มีความคิดจากการเรียนรู้ นำมาใส่ใจดูแลสุขภาพจิตให้แจ่มใส ร่าเริง มีสติมุ่งมั่นในการคิดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น หรือมีการคิดเชิงบวก เชิงสร้างสรรค์และพัฒนาจิตที่จะเรียนรู้ รับรู้ และพัฒนาจิตใจด้วยความถูกต้อง

4. แนวทางการปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความพอใจ ตามหลัก “วิมังสา” ควรที่จะเป็นผู้มีวิจาร์ณญาณในการพิจารณา โดยใช้ปัญญาอันใคร่ครวญเพื่อตรวจสอบหาเหตุผล หรือตรวจสอบตรวจทานในสิ่งที่ทำ อย่างเป็นกระบวนการ โดยมีการวางแผนงาน วัดผลสำเร็จ และคิดวิธีแก้ไขปัญหา หรือผลกระทบในเรื่องสุขภาพ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงมีอายุยืนยาว โดยไตร่ตรองในการกินการใช้ ว่ามีผลดีหรือผลกระทบ มีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไร ควรกระทำต่อหรือควรงดเว้นกระทำ การทำงาน

การพักผ่อนว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ไตร่ตรองการออกกำลังกาย ว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับร่างกายกับอายุ หรือการออกกำลังกายที่ถูกต้อง ควรกระทำอย่างไร

ส่วนแนวทางการปฏิบัติต่อจิตใจเพื่อให้มีอายุยืน ตามหลัก “วิมังสา” ควรที่จะเป็นผู้มีวิจลณญาณในการพิจารณา โดยใช้ปัญญาอันใคร่ครวญเพื่อตรวจสอบหาเหตุผล หรือตรวจสอบตรวจทานในสิ่งที่ทำอย่างเป็นกระบวนการ โดยมีการวางแผนงาน วัดผลสำเร็จ และคิดวิธีแก้ไขปัญหา หรือผลกระทบในเรื่องสุขภาพ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงมีอายุยืนยาว ว่ามีผลดีหรือผลกระทบ มีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไร ควรกระทำต่อหรือควรงดเว้นกระทำ ไตร่ตรอง พักผ่อน การพักผ่อนอย่างเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ไตร่ตรองว่ามีสติในการออกกำลังกาย ว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับร่างกาย กับอายุ หรือการออกกำลังกายที่ถูกต้องควรกระทำอย่างไร การรักษาสุขภาพจิต การพอใจการดูแลสุขภาพจิตด้วยความกล้าหาญ ใช้สติในการตัดสินใจไตร่ตรองว่า สิ่งที่เราควรกระทำ โดยจะต้องเริ่มจากการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต และมีการส่งเสริมให้มีสุขภาพจิตที่ดี

แนวทางการขับเคลื่อนการปฏิบัติเพื่อการมีอายุยืนตามหลักอิทธิบาท 4 ในสังคม สุขภาพถูกสร้างโดยตนเอง และตนเองรับผลจากสุขภาพนั้น ในการดำเนินชีวิตทุกบริบท ไม่ว่าจะเรียน ทำงาน เล่น และมีความรัก สุขภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความสนใจในตนเองและความใส่ใจต่อผู้อื่น สามารถตัดสินใจด้วยตนเองและเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต และด้วยความมั่นใจว่า สังคมที่ตนเองอยู่เป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกในสังคมทุกคนมีสุขภาพดีได้

ในยุคปฏิรูประบบสุขภาพ ที่เน้นระบบสุขภาพแบบส่งเสริมสุขภาพนำการรักษาสุขภาพ อิทธิบาท 4 ควรมีบทบาทในการดูแล ส่งเสริม แก้ปัญหาสุขภาพเปลี่ยนไปจากเดิม ที่บุคคลากรทางสุขภาพเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องสุขภาพ แต่แนวคิดใหม่ให้ความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมได้เสีย (Stakeholder) ที่สัมพันธ์กับชุมชนและได้รับผลกระทบจากระบบสุขภาพ ต้องมีส่วนร่วมประสานความร่วมมือเพื่อร่วมรับผิดชอบเรื่องสุขภาพร่วมกัน (Collaboration) โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมประเมินผล บทบาทสำคัญของพยาบาลในยุคปฏิรูประบบสุขภาพ คือ การสร้างเสริมพลังอำนาจด้านสุขภาพให้กับผู้มีส่วนได้เสียทางสุขภาพ โดยทำให้กลุ่มนี้เกิดกระบวนการเรียนรู้ มีศักยภาพในการพิจารณาประเด็นปัญหาสุขภาพ ตลอดจนหาทางออกที่เหมาะสม โดยใช้กลวิธีการส่งเสริมสุขภาพทั้งในและนอกสถานบริการสุขภาพ

การเสริมสร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพให้ผู้รับบริการ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวชุมชน ทั้งในและนอกสถานบริการสุขภาพ สถานพยาบาลสุขภาพชุมชน ควรส่งเสริมหลักธรรมอิทธิบาท 4 ให้มีบทบาทสอดคล้องกับสภาพปัญหาสุขภาพ และสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสังคม คือ การทำงาน

ร่วมกับผู้รับบริการในลักษณะเป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) โดยเน้นที่ผู้รับบริการ ญาติ ประชาชน ชุมชน หรือท้องถิ่นเป็นฐานในการทำงานส่งเสริมสุขภาพ (Community Based) โดยจะต้องหารูปแบบ และวิธีการให้กลุ่มเป้าหมายได้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่ม (Share and Learn) เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง มีความเชื่อมั่นในสมรรถนะตนเองในการตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิต บทบาทพยาบาลชุมชนในการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพ จึงเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษา ผู้สอน ผู้สนับสนุน ผู้ประสานงาน ผู้เอื้ออำนวย ความสะดวก แนะนำการใช้แหล่งประโยชน์สำหรับการส่งเสริมสุขภาพ หารูปแบบหรือกลวิธี เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดทักษะทางสุขภาพ ตลอดจนเป็นกระบอกเสียงและพิทักษ์สิทธิ์ทางสุขภาพให้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยหลักสิทธิบาท โดยหลักสำคัญในการเสริมพลังอำนาจด้านสุขภาพ ต้องใช้หลักสิทธิบาท 4 ดังนี้

1) หลักธรรมความพอใจ โดยสร้างระบบพยาบาล ปรับการบริการในเชิงรุกมากขึ้น โดยให้ชุมชน หรือท้องถิ่นเป็นฐานในการทำงาน (Community Based Practice) ยึดการส่งเสริมสุขภาพที่เน้นชุมชน หรือผู้รับบริการเป็นสำคัญ (Client Center)

2) หลักธรรมขยัน กล้าหาญ ในการพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมสุขภาพ เน้นกระบวนการฝึกฝนและการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ภายใต้การสร้างช่องทางการสื่อสารและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม (Community Participation)

3) หลักธรรมสติ จิตใจมุ่งมั่นที่มีต่อสุขภาพ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบต่าง ๆ ในชุมชน (Community System) สุขภาพไม่ได้ผูกขาดอยู่กับโรงพยาบาล แพทย์ พยาบาล ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบด้านสุขภาพ คือ ผู้มีส่วนร่วม (Stakeholder) ที่ได้รับผลกระทบจากระบบสุขภาพ ซึ่งหมายถึงประชาชนทุกคนนั่นเอง

4) หลักธรรมความพอใจในผู้รับบริการที่มีศักยภาพ มีความสามารถในการคิดพิจารณา และตัดสินใจกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้เลือกไว้แล้ว พยาบาลต้องยอมรับและให้การสนับสนุน

5) หลักธรรมขยัน กล้าหาญและไตร่ตรอง ในการมีกระบวนการสร้างเสริมพลังอำนาจด้านสุขภาพ จะสำเร็จได้ ทั้งพยาบาลและผู้รับบริการจะต้องสร้างความไว้วางใจและยอมรับซึ่งกันและกัน

6) หลักธรรมสติ จิตตั้งมั่นในการสื่อสารเพื่อสร้างเสริมพลังอำนาจด้านสุขภาพ ควรเป็นแนวระนาบแบบสองทาง (Two-way Communication) พยาบาลชุมชนต้องส่งเสริมให้ผู้รับบริการได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ โดยลดบทบาทตนเองหรือลดการชี้นำ

7) หลักธรรมความพอใจให้เกิดการยอมรับพยาบาลชุมชน และยอมรับความคิดเห็นในการจัดการด้านสุขภาพของผู้รับบริการ ที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง และสร้างความร่วมมือระหว่างทีมสุขภาพ และผู้รับบริการให้เกิดขึ้น

8) หลักธรรมพอใจและสติ จิตตั้งมั่นกับผู้รับบริการหรือประชาชน เป็นผู้สร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพให้เกิดขึ้น โดยมีพยาบาลเป็นผู้คอยสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมความมั่นใจ ช่วยเสริมแรงจูงใจให้กลุ่มเป้าหมาย มีอำนาจในการควบคุมตนเอง รวมทั้งรับรู้ความสามารถของตนเอง พยาบาลเป็นผู้คอยประสานงานแหล่งประโยชน์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่ออาการเสริมสร้างพลังอำนาจสุขภาพ

จากที่กล่าวมา การปฏิบัติตนตาม “อิทธิบาท 4” เพื่อให้มีอายุยืน สามารถทำให้การดูแลส่งเสริมสุขภาพมีคุณภาพมากขึ้น เป็นที่ยอมรับ สร้างมนุษย์ให้มีอายุยืนยาว

สรุป

การมีอายุยืนตามหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า สาเหตุที่ทำให้มนุษย์มีอายุยืนนั้น มีหลายหลายเหตุ พระพุทธองค์ตรัสว่าด้วยธรรม คือ 1) ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ 2) รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสัปปายะ 3) บริโภคสิ่งที่ ย่อยง่าย 4) เพียวในเวลาที่เหมาะสม และ 5) ประพฤติพรหมจรรย์ แต่บางสูตรก็กล่าวถึง การมีศีล และการมีกัลยาณมิตร (มิตรดี) พระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เกิดสติปัญญา เป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจแก้ปัญหาของชีวิตที่แท้จริง คือ การแก้ปัญหาด้วยธรรมของพระพุทธเจ้า ถือการใช้ความรู้ที่เป็นปัญญาธรรม อันสามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ถ้ามนุษย์มีการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักอายุสสธรรม 5 ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของชีวิตด้วยร่างกายและจิตใจ และต้องอาศัยเหตุปัจจัยภายนอกเข้ามาเกื้อกูล เพื่อให้ชีวิตสามารถทำหน้าที่หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับตนเองหรือส่วนรวมได้ เช่น การดำรงชีวิตที่ดี มีการดูแลสุขภาพ การบริโภคสิ่งที่ดี มีการพักผ่อน ออกกำลังกายอย่างเหมาะสม และงดเว้นอบายมุขทุกอย่างเพื่อสุขภาพ หวังให้อายุยืนยาว การที่จะมีอายุยืนยาวในพระพุทธศาสนานั้น นอกจากอายุสสธรรม 5 แล้ว ยังมีหลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นธรรมที่ควบคุมให้มนุษย์มีอายุยืนยาว ทรงพระดำริถึงความเพียร (อิทธิบาท 4) ที่สามารถขบไล่ความเจ็บป่วยและตรัสถึงอำนาจของอิทธิบาท 4 ว่า หากผู้ใดกระทำอิทธิบาท 4 ให้มากแล้ว จะมีอายุยืนยาวได้ถึง 120 ปี หรือเกินกว่านั้นก็ได้ พระพุทธประสงค์ในอิทธิบาท 4 มี 2 ด้าน ตามกิจ คือ 1) ในกิจทางโลก ที่ต้องประกอบความพากเพียรในการทำงานในทางโลก ให้ประสบผลสำเร็จตรงตามความตั้งใจ หรือบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตนเองปรารถนา ดังที่ปรากฏในชาดกเรื่อง มหาชนกชาดก ว่าด้วยพระมหาชนกทรงบำเพ็ญวิริยะ พระพุทธองค์มีพุทธประสงค์ที่จะสอนให้บุคคลทั้งหลายมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่จะ

เพียรพยายามทำกิจการงานใด ๆ ที่ตนเองรับผิดชอบ จนกว่างานนั้นจะประสบผลสำเร็จ แม้ว่างานนั้นจะยากเพียงใด ก็ยังคงต้องเพียรพยายามอยู่จนกว่าจะสำเร็จผล และ 2) ในกิจทางธรรม ที่ต้องนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้เพื่อประกอบความพากเพียร เพื่อความพ้นทุกข์ ดับกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในจิตใจ จนดับสนิท ไม่มีเชื้อแห่งการเกิดใหม่อีกต่อไป

แนวทางการส่งเสริมความมีอายุยืนด้วยหลักอิทธิบาท 4 นั้น เป็นการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนทั้งทางกายและใจ จะต้องสัมพันธ์กันด้วยดีจึงจะทำให้ชีวิตมีความเจริญงอกงามหรือมีสุขภาพที่ดี ต้องมีการฟื้นฟูและรักษาร่างกายทั้งระบบ โดยอาศัยยา กระบวนการบำบัดทางกาย ตลอดจนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การกิน การนอน การพักผ่อน การออกกำลังกาย และการทำงาน ด้านจิต มีการผ่อนคลายจิต ทำให้เกิดความสงบ แห่มั่น ผ่องใส มีเมตตา และกำลังใจ ไม่ท้อแท้สิ้นหวัง เป็นอิสระจากความผันผวนปรวนแปรของชีวิต มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นกับผู้อื่น มีครอบครัว ญาติมิตร หรือชุมชนที่พร้อมเป็นกำลังใจให้ความช่วยเหลือ มีความเอื้ออาทรต่อกัน สุขภาพองค์รวมนั้น ไม่สามารถทำได้ด้วยคน ๆ เดียว แต่ต้องมีการเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคม การขับเคลื่อนการมีสุขภาพดีเพื่อความมีอายุยืนในสังคมไทย ต้องมีการทำตั้งแต่สุขภาพระดับบุคคล ครอบครัว สังคมและระดับประเทศ โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาปฏิบัติเพื่อความสุขภาพดี มีอายุยืนอย่างมีคุณภาพต่อไป โดยการปฏิบัติต่อร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมด้วยการรู้จักไตร่ตรอง ใช้ปัญญา อันไคร่ครวญ หาเหตุผลหรือตรวจสอบตรวจทานด้วยกระบวนการ วางแผนงาน วัตถุประสงค์ และวิธีแก้ไขปัญหาคือหรือผลกระทบอย่างเหมาะสม การปฏิบัติตนตาม “อิทธิบาท 4” เพื่อให้มีอายุยืน สามารถทำการดูแล ส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้มีอายุยืนยาวได้ สัมพันธ์กับกฎธรรมชาติ คือ มีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา การได้มาซึ่งอรรถภาพแห่งชีวิตและอายุ เป็นอริยทรัพย์ภายในของบุคคลที่มีค่าเหนือกว่าทรัพย์ภายนอกทั้งปวง จึงต้องดูแลรักษาสุขภาพให้มั่งคั่งประกอบสมบูรณ์ สามารถทำหน้าที่เป็นอุปกรณ์เพื่อความอยู่รอด และนำพาชีวิตไปสู่ประโยชน์สุขในระดับต่าง ๆ อันมีพระนิพพานเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด ความสำคัญของการมีอายุยืนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง การมีอายุยืนอย่างมีคุณค่า คือ การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่อาลัยกับอดีต และไม่พะวงกับอนาคต สร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับชีวิตผ่านโอกาสและเวลาปัจจุบันของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขอันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต ที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการรักษาสุขภาพหรือภาวะที่เป็นสุขแบบองค์รวมให้กับระบบของชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา เป็นแนวคิดหรือหลักปฏิบัติที่เชื่อมโยงวิถีการดำเนินชีวิตที่ดำรงและถูกต้องตามกฎธรรมชาติ เข้ากับประโยชน์สุขอันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตได้อย่างสอดคล้องกัน

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2553). *อาหารสู่ชีวิตใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย.
- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2532). *พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 7*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *การงานที่เป็นสุข*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2555). *ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ : ดำเนินชีวิตให้ถูก ความสุขยิ่งเพิ่มพูน*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธรูปศาสนาของธรรมสภา.
- _____. (2553). *สร้างวาสนาเพิ่มค่าให้อายุ*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง). (2557). *ดุสิตภาพชีวิตเชิงพุทธเพื่อความมีอายุยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรัช อัมพช. (2514). *เพิ่มสมอง-ศาสตร์วิทยาศาสตร์ศรีอารยะ*. พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐศรี.

การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4*

PROMOTING THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE THE NEW THEORY OF THE KING'S SCIENCE WITH SANGHAVATTHU 4

พระณัฐธัญ ธรรมทินโน

Phra Nattan Dhammadinno

พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ

Phramaha Daosayam Vajirapanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand.

E-mail: nadtan1975@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 “เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นทฤษฎีที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระราชทานไว้ เป็นวิธีการทำเกษตรพื้นฐาน มีการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินอย่างเป็นระบบ โดยพระองค์ได้เสนอสูตร 30:30:30:10 แบ่งขั้นตอนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไว้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การผลิต ขั้นที่ 2 การรวมพลัง ขั้นที่ 3 การร่วมมือกับแหล่งทุน การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน คือ เมื่อตนเองได้ผลผลิต พออยู่ พอกิน มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินดีแล้ว ก็ต้องรู้จักแบ่งปันผู้อื่น 2) ปิยวาจา คือ รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่พูดเท็จ รู้หลักการถ่ายทอดองค์ความรู้ วิชาการต่าง ๆ ที่เกิดจากการลงมือทำหรือประสบการณ์ของตนเองให้แก่ผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี 3) อตถจริยา คือ รู้จักประกอบกิจการงานช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ เป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย ในทางปฏิบัติคือ เกษตรกรจะต้องหมั่นรดน้ำ พรวนดิน เอาใจใส่พืชผักอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรให้ต่อเนื่อง เกษตรทฤษฎีใหม่ตามศาสตร์พระราชา นี้ แตกต่างจากศาสตร์ทั่วไปคือ เน้นที่การพึ่งพาตนเองเป็นหลักสำคัญ ตามแนวของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพออยู่ พอกิน

*Received: 24 December 2020; Revised: 7 May 2021; Accepted: 10 May 2021

พึ่งพาตนเองได้ การจะพึ่งพาตนเองได้ ก็ต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องศาสตร์ของเกษตรอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถดำรงตนอยู่ในหลักการดังกล่าว และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำการเกษตร ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินี้ได้

คำสำคัญ: การส่งเสริม, เกษตรทฤษฎีใหม่, สังคหัตถ์ 4

Abstract

This article aims to study the promotion of agricultural development, the new theory of the king's science with Sangkhavattthu 4 principles, The “ New Theory Agriculture” is a theory that King Bhumibol Adulyadej has bestowed as a basic agriculture which there is a systematic management of the farming area. He proposed the formula 30:30:30 divide the process of farming of the New Theory into 3 steps, namely, step 1; production, step 2; energy integration, step 3; cooperation with funding. Promoting the development of agriculture, the new theory of the king's science with the principles of Sangkhavattthu 4 principles consisting of 1) Sharing (or Charity), that is, when self-sufficient yields are enough to eat and have good security in life and property then need to share others. 2) Piyawah (or Convincing speech) is known to speak useful words, do not lie, know the principles of transferring knowledge of the various scholars arising from their own actions or experiences to those who are interested as well. 3) Attitude (or Rendering service) is always known to engage in the business of helping others and devotion to the benefit of others. 4) Samanatta (or Equal treatment) is a consistent person, regarding to farming's practice, farmers have to keep watering, shoveling, paying attention to vegetables, and continued diligence. This new theory of king's science is different from general science is focus on self-reliance as the key. Along the principles of the philosophy of sufficiency economy is self-sufficiency, self-reliance. Therefore, self-reliance must know and understand completely about the science of agriculture to be able to live in the aforementioned principles and able to achieve the objectives of the new agriculture theory according to this royal initiative.

Keywords: Promoting, New Theory Agriculture, Sanghavattthu 4.

บทนำ

“ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ได้ทรงพระราชทานไว้นี้ นักปราชญ์และนักวิชาการจากหลากหลายสาขา ต่างก็มีความเห็นตรงกันว่า เป็นทฤษฎีที่ถูกต้องดีงาม เพราะเป็นทฤษฎีที่คำนึงถึงมิติ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้วยชีวิตมนุษย์รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติทางด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกันหลากหลาย ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะขัดแย้ง แข่งขัน ครอบงำ หากแต่เป็นไปด้วยความกรุณา เอื้อต่อกันและเกิดภาวะที่เรียกกันว่า เป็นคุณูปภาพที่เคลื่อนไหวได้ ช่วยกันแบบน้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า เป็นการพึ่งพิงอาศัยกันมากกว่า (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541) ฉะนั้น โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงเป็นทฤษฎีที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกร โดยให้เกษตรกรทำการปลูกพืชหมุนเวียนหรือปลูกพืชไว้ให้หลายหลากชนิด บนพื้นที่เดียวกันอย่างที่เราเรียกว่าไร่นาผสมผสาน หรือไร่นาสวนผสม ด้วยแนวคิดและวิธีการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่าย และมีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือเกิดวิกฤติขึ้น เป็นกระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบตลอดจนเน้นความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน ส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

วิถีสวนชุมชนดังกล่าวนี้นี้ เป็นสิ่งที่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความต้องการ เพราะเป็นแนวทางที่จะช่วยลดบรรดาจุดอ่อนของการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมาได้มาก ไม่ว่าจะเป็นในด้านการวิสาหกิจครอบครัว การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งปัญหาทางสังคมอื่น ๆ เช่น ชุมชนแออัด อาชญากรรม และการย้ายภูมิลำเนาเพื่อแสวงหางานและเงิน ที่สำคัญที่สุดก็คือ วิถีสวนชุมชนดังกล่าวนี้นี้ คือแนวทางการจัดการปัญหาความยากจนให้หมดสิ้นไปได้ที่มีประสิทธิภาพที่สุด

มีลักษณะที่ตรงกับหลักคำสอนที่เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว 2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปรารถนา รู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช้วาจาหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่น หรือวาจาที่เป็นคำหยาบคาย กระด้างกระเดื่อง ดุด่าเสียดสี อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันในครอบครัวได้ 3) อตถจริยา การช่วยเหลือ บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ การสงเคราะห์เกื้อกูลกัน

ของบุคคลในครอบครัว เช่น การช่วยเหลือการงาน แบ่งเบาภาระของกันและกัน 4) สมานัตตา การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท หน้าที่ของตน โดยวางตนเสมอต้นเสมอปลาย สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545)

ดังนั้น หลักสังคหวัตถุ 4 ของพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่หล่อหลอมให้ชุมชนมีความผูกพันกับชุมชน จนกลายเป็นความเชื่อสำหรับการดำเนินชีวิตในชุมชน และที่สำคัญคำสอนพุทธศาสนายังเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ที่สามารถเป็นหลักเพื่อการเสริมสร้างการพัฒนาชีวิต มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการจัดการของเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมีแนวทางเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติ รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ก่อให้เกิดความสามัคคี จึงกล่าวได้ว่า เกษตรทฤษฎีใหม่อันเป็นศาสตร์ของพระราชา ดำเนินไปตามหลักของเศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธ ที่ต้องสอดคล้องกับกระบวนการแห่งเหตุและปัจจัยอย่างครบวงจร การที่จะสอดคล้องกับกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร ก็ต้องเป็นไปโดยสัมพันธ์ด้วยดีกับองค์ประกอบทุกอย่างในระบบการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ องค์ประกอบทั้งสามในการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้น จะต้องประสานเกื้อกูลกัน หมายความว่า องค์ประกอบเหล่านี้ประสานกันด้วย เกื้อกูลกันด้วย ในการดำรงอยู่ร่วมกันและก็เดินไปด้วยกัน ฉะนั้น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่ให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมคุณภาพชีวิตนั้น นี่เป็นการไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม

หลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่

“ทฤษฎีใหม่” เป็นหลักและวิธีการพื้นฐานสำหรับเกษตรกร ซึ่งอาจรวมไว้ในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ เดิมที “ทฤษฎีใหม่” มองดูคล้ายกับเป็นวิธีการหรือมาตรการในด้านเทคนิคเชิงปฏิบัติของการใช้ประโยชน์สูงสุด จากพื้นที่เกษตรกรรมขนาดเล็ก ที่เฉลี่ยของเกษตรกรใช้เป็นที่ทำกินทั่วประเทศ คือประมาณไม่มากกว่า 15 ไร่ และภายในพื้นที่เกษตรกรรมอันจำกัดนี้ จะถูกแบ่งเป็นสัดส่วนตามความจำเป็น และความสำคัญเพื่อสร้างผลผลิต โดยมีนาข้าวขนาดเล็กเป็นหลักสำคัญ เหตุผลง่าย ๆ ในเฉพาะประเด็นเรื่องข้าว ก็คือ คนไทยทุกคนต้องบริโภคข้าว ข้าวคือสิ่งจำเป็นที่สุดในการครองชีวิต มีข้าวสำรองในครัวเรือน ก็คือมีอาหารสำหรับบริโภค และแม้ในสภาพที่ยากแค้นที่สุด คือ ไม่มีเงินออมไว้ซื้ออาหารเลยก็ตาม แต่การมีข้าวเป็นหลัก ก็สามารถเก็บพืชผักอื่นและปศุสัตว์ เช่น หมู ไก่ เป็ด เป็นอาหารเลี้ยงตนและครอบครัวได้ เมื่อมีมากเกินพอจึงนำไปจำหน่าย

แลกเปลี่ยนกันในชุมชนนั้น เมื่อมีน้ำข้าวเป็นหลักสำหรับการปลูกข้าวแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดต่อมาก็คือ ต้องมี “น้ำ” ดังที่มีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า ที่สำคัญคือต้องมีน้ำ น้ำคือชีวิต ไม่มีไฟยังพออยู่ได้ แต่หากขาดน้ำ ชีวิตก็อยู่ไม่ได้ (มบุญ มุกขประดิษฐ์, 2539)

หลักการแนวคิดดังกล่าว เป็นวิธีการทำเกษตรพื้นฐาน ไม่ซับซ้อน แต่แฝงไปด้วยแนวคิดการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเอง มีการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินอย่างเป็นระบบ ไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากทางราชการเพียงอย่างเดียว ดังที่พระองค์มีดำรัสไว้ว่า ทฤษฎีใหม่นี้ มีไว้สำหรับป้องกันความขาดแคลน ในยามปกติก็จะทำให้มีรายได้มากขึ้น ในยามที่มีอุทกภัย ก็สามารถที่จะฟื้นตัวได้เร็ว โดยไม่ต้องให้ทางราชการไปช่วยเหลือมากเกินไป ทำให้ประชาชนมีโอกาสพึ่งตนเองได้อย่างดี ฉะนั้น จึงได้สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ (ราสี บุรุษรัตนพันธุ์, 2543) ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต พระองค์ได้เสนอสูตร 30:30:30:10 คือการแบ่งพื้นที่ทำกินออกเป็น 4 ส่วน โดยอาศัยสูตร 30:30:30:10 ได้แก่ 30 แรก ประมาณ 3-4 ไร่ ในกรณีที่ประมาณ 15 ไร่ ต้องขุดสระน้ำ 30 ที่สอง ต้องปลูกไม้ผลยืนต้น ผักหญ้าต่าง ๆ ใช้อุปโภคด้วย ขายด้วย 30 ถัดไปปลูกข้าว อีก 10% เป็นเรื่องของโครงสร้างถนนหนทาง บ้านเรือนที่อยู่อาศัย (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2543)

ดังนั้น “ทฤษฎีใหม่” จึงเป็นแนวคิดที่นำไปสู่การปฏิบัติที่มีลักษณะง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน อันเป็นลักษณะเด่นชัดของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยทั่วไป คือ “ต้องง่าย” และนำไปปฏิบัติได้จริง จะไม่ทรงโปรดอะไรที่เป็นศาสตร์ยาก ๆ และนำไปปฏิบัติได้ยาก โดยมีการบริหารจัดการจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน โดยอาศัยกระบวนการจัดการและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Ernest Dale, 1973) มีทรัพยากรบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลัก ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่น ๆ เครื่องจักรอุปกรณ์วัตถุดิบเงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่าย และตอบสนองความพอใจให้กับสังคม (Herbert A. Simon, 1947) มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน มีการคำนวณโดยหลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี และมีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยพระองค์ทรงแบ่งขั้นตอนการทำทฤษฎีใหม่ไว้ เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541)

1. เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ขั้นต้น (การผลิต) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิต หลักพื้นฐานที่สำคัญที่จะปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งนี้ คือ เกษตรกรหรือเจ้าของที่ดินต้องมีพื้นที่ทำมาหากินแปลงเล็ก ๆ หรือค่อนข้างจำกัด ไม่เกิน 15 ไร่ ทั้งนี้ สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก โดยในขั้นที่ 1 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต

และความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น ทั้งนี้ ต้องอาศัยความขยัน มานะอดทน รวมถึงต้องรู้จักสามัคคีในท้องถิ่นของตนเอง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ขั้นกลาง (การรวมพลัง)

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลผลิตแล้ว ก็ต้องเริ่มก้าวไปสู่ขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ในการที่เข้ามาร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) **การผลิต** เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำและอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก 2) **การตลาด** เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหาयरรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมตัวกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและเป็นการลดค่าใช้จ่ายลงด้วย 3) **ความเป็นอยู่** เกษตรกรจะต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กระบี่ น้ำปลา เสื้อผ้าที่พอเพียง 4) **สวัสดิการ** ในแต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานเอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้ให้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ 5) **การศึกษา** โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง 6) **สังคมและศาสนา** ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อาทิ ส่วนราชการ องค์กรเอกชน มูลนิธิต่าง ๆ ตลอดจนสมาชิกในชุมชนด้วย

3. เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ก้าวหน้า (การร่วมมือกับแหล่งทุน)

เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ดีขึ้น ฐานะมั่นคงขึ้น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือการติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงินทุน เช่น ธนาคารพาณิชย์ องค์กรการเงิน รวมถึงบริษัทห้างร้านเอกชน เช่น บิมน้ำมัน ร้านขายปุ๋ย เป็นต้น เข้ามาช่วยในการทำธุรกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ 1) เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง ไม่ถูกกดราคา 2) ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ ซื้อข้าวเปลือกโดยตรงจากเกษตรกร และนำมาสีเอง 3) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ ซื้อในราคาขายส่ง) 4) ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง ซึ่งทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 จัดว่าเป็นความพอเพียงในระดับเครือข่าย จัดเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่เน้นถึง

การรวมกลุ่มในแนวราบในลักษณะของเครือข่ายวิสาหกิจ เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน มีการติดต่อประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ กับหน่วยอื่น ๆ ในสังคม ก่อให้เกิดการพัฒนาภายใต้รูปแบบของการพึ่งพิงอิงกัน สงเคราะห์เกื้อกูลมีจริยธรรม มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมหรือบรรษัทภิบาล ร่วมกันทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายได้รับประโยชน์กันโดยถ้วนหน้า

เห็นได้ว่า “ทฤษฎีใหม่” มีความลึกซึ้งและเป็นแก่นแห่งการพัฒนาอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวเนื่องกับชุมชน เกี่ยวเนื่องกับชนบท เกี่ยวเนื่องกับการผลิต เกี่ยวเนื่องกับวิทยาศาสตร์ เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ เกี่ยวเนื่องกับการปกครอง เกี่ยวเนื่องกับการรวมตัวของสมาชิกครอบครัว และที่สำคัญที่สุดคือ เกี่ยวเนื่องกับวิถีคิดและจิตสำนึกของคน ทั้งนี้เพราะปรัชญาแห่งทฤษฎีใหม่ เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ที่สุด เป็นการมองสังคมอย่างองค์รวม ไม่แยกการพัฒนาออกจากกัน

ความสัมพันธ์ของหลักสังคหวัตถุ 4 กับเกษตรทฤษฎีใหม่

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น จำเป็นต้องมีหลักพุทธธรรมที่มีลักษณะของการพึ่งพาตนเอง มีเคารพในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีระเบียบวินัยในตัวเอง การพึ่งพาอาศัยกัน และการแสวงหาความรู้ เพื่อการมีปัญญาในการดำเนินชีวิตให้มีความก้าวหน้า และมีความสอดคล้องกับขั้นตอนของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ ขั้นการผลิต ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยจะต้องนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาตนเองเข้ามาส่งเสริม ขั้นการรวมพลังที่ต้องอาศัยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประสานน้ำใจ เชื่อมโยงให้คนหมู่มาก มีพลังสามัคคีเข้ามาส่งเสริม และขั้นการก้าวหน้าพัฒนา ที่ต้องอาศัยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า สังคหวัตถุเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน 4 ประการนี้ ได้แก่ 1) ทาน คือการแบ่งปันวัตถุสิ่งของ การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้และรับ 2) ปิยวาจา คือการแบ่งปันคำพูดดี ๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ปิยวาจา มีความสำคัญมากต่อการจัดการความรู้ในองค์กร เพราะการจะนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้น ต้องใช้ลักษณะของการพูดแลกเปลี่ยนกัน 3) อตถจริยา คือ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน เป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดเจน และ 4) สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย การเป็นผู้มี

ความสม่ำเสมอ จริ่งใจต่อกัน ความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการสร้างความไว้วางใจกันเชื่อใจกัน (อง.จตุกก. (ไทย), 21/39/51)

หลักสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดมีความรู้สึกที่ดีต่อกันและคงมีความรู้สึกนั้นอยู่โดยตลอดเวลา ต่อเนื่อง เป็นคนคิดถึงคนอื่นที่อยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน คนจะมีสังคหวัตถุ 4 ต้องมีความพอเพียงในปัจจุบัน เป็นคนเอื้ออาทร มีความปรารถนาดีต่อทุก ๆ คน และที่สำคัญคือต้องเป็นผู้ที่มีความคิดที่ดี เป็นผู้พูดที่ดี และเป็นผู้ที่มุ่งทำความดี ได้แก่ เป็นผู้ที่สุจริตทั้งกาย สุจริตทางวาจา และมีใจสุจริต ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลให้เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามศาสตร์พระราชามีความสุขจากการเสียสละ แบ่งปันผลผลิตทางการเกษตรของตนตามหลักพออยู่พอกิน เหลือก็แจกจ่ายให้แก่ผู้อื่นบ้าง ทำบุญบ้าง แจกจ่ายไป ยังผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ หรือไม่ก็ขายเป็นรายได้มาจุนเจือครอบครัว อีกทั้งเกษตรกรที่มีประสบการณ์ ยังสามารถแบ่งปันความรู้แก่ผู้อื่น ก่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกัน ช่วยเหลือกันและกัน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ วางตัวเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอารัดเอาเปรียบกันและกัน ทำให้สังคมมีความสุข น่ายอยู่ มีความรักใคร่สามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน นับว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ทั้งตนเองและสังคมอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดความสุข ในยามที่คนอื่นมี ก็แบ่งให้คืน เป็นผู้รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษหรือความเสียหายใด ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้วิชาการต่าง ๆ ที่เกิดจากการลงมือทำหรือประสบการณ์ของตนเองที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ให้แก่ผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี เป็นผู้มีจิตอาสา หมั่นประกอบกิจการงาน ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส ไม่สนใจแต่ตนเองเท่านั้น แต่จะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เช่น นำความรู้ที่ได้มา ไปเผยแพร่ นำกล้าไม้ เมล็ดพันธุ์ข้าว ไปแจกจ่ายให้กับผู้อื่น หรือในยามที่ส่วนรวมต้องการสิ่งใดก็สามารถหยิบจับของที่มีอยู่ในสวนผสมแบ่งปันใช้สอยประโยชน์ได้ทันที เป็นต้น เป็นผู้เสมอต้นเสมอปลายกล่าวคือ ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่แค่ตามกระแส แต่จะต้องมีใจรักอย่างแท้จริง และเอาใจใส่สิ่งที่ทำอยู่เสมอ หรือไม่ทำเลย ๆ เอาไว้รอดผู้อื่นว่าตนทำตามกระแสพระราชดำรัส แต่จะต้องลงมือทำซ้ำแล้วซ้ำอีก ไม่ย่อท้อ มีความหนักแน่นต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ ไม่ปล่อยปละละเลยสิ่งต่าง ๆ จนเกิดความเสียหาย หมั่นทบทวนสิ่งที่กำลังทำ และผลที่ทำมาในอดีตว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร และหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ

การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4

ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางของศาสตร์พระราชานั้น จะต้องทำความเข้าใจเรื่องหลักการสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ได้ว่า มีหลักการอะไรบ้าง เพราะศาสตร์พระราชานั้นแตกต่างจากศาสตร์ทั่วไปคือ เน้นที่การพึ่งพาตนเองเป็นหลักสำคัญ ตามแนวของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพออยู่ พอกิน พึ่งพาตนเองได้ ฉะนั้น การจะพึ่งพาตนเองได้ ก็ต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องศาสตร์ของเกษตรอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถดำรงตนอยู่หลักการดังกล่าว และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินี้ได้ เพราะเมื่อความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามามากขึ้น วิถีชีวิตของเกษตรกรในปัจจุบันจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แตกต่างจากในอดีตที่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกัน โดยผ่านกิจกรรมทางการเกษตร เช่น มีการลงแขกช่วยเหลือกันเก็บผลผลิตทางการเกษตร หรือเมื่อเก็บผลผลิต พออยู่ พอกิน พอใช้ ก็จะนำไปแจกจ่ายทำบุญ แบ่งปัน ให้กับผู้อื่น นับว่าเป็นวิธีการอันชาญฉลาด ที่จะสร้างความสุข ความสามัคคี ความไว้วางใจ แสดงมิตรไมตรีจิตที่ดีต่อกัน ตามสุภาษิตที่ว่า น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ทุกคนต่างช่วยเหลือกัน นั่นคือสังคมเกษตรในอดีตที่แฝงไปด้วยหลักธรรมมากมายในการดำเนินชีวิต โดยหลักธรรมที่จะต้องนำมาบูรณาการให้เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชนนั้น คือหลักของสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ หลักทาน หลักปิยวาจา หลักอรรถจริยา และหลักสมานัตตตา ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้นำมาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ว่า หลักธรรมดังกล่าวนี้ สามารถเชื่อมโยงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปประเด็นหลักสำคัญเพื่อความเข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริง ดังต่อไปนี้

1) **โอบอ้อมอารีย์** ในการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักทาน ทำได้โดยเกษตรกรควรเป็นผู้รู้จักเป็นผู้ให้อยู่เสมอ เมื่อตนเองได้ผลผลิต พออยู่ พอกิน มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินดีแล้ว ก็ต้องรู้จักแบ่งปันผู้อื่น หรือนำแบ่งไปทำบุญที่วัด นำไปช่วยเหลือผู้ยากไร้ แจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน เป็นการสั่งสมนิสัยของความดี มีน้ำใจให้ผู้อื่น ทำให้เกิดความสุข ในยามที่คนอื่นมี ก็แบ่งให้คืน เป็นต้น นี่เป็นตัวอย่างของการสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน การบูรณาการหลักของทานเข้ากับเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เกษตรกรหรือผู้สนใจทำ ไม่ควรมองตัวเงินเป็นปัจจัยสำคัญ แต่มุ่งเน้นที่การแสวงหาความสุข ความสามัคคี เสียสละ ความมีน้ำใจของมนุษย์เป็นหลัก ส่งผลให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แม้จะค้าขาย ก็ไม่คดโกง นำแต่ของดีมีประโยชน์ สะอาดปลอดภัย จำหน่ายให้ผู้อื่น ถ้าไม่ขายก็แลกเปลี่ยนกัน โบราณจึงกล่าวไว้ว่า มีปลาหนึ่งตัว ทำอย่างไรจึงจะได้กินทั้งปี คำตอบคือ เมื่อได้ปลา

มาตั้มยำทำแกง ก็แบ่งไปให้บ้านนั้น บ้านนี้ต่อไป บ้านอื่น ๆ ที่เคยได้รับจากเรา เวลาเขาได้ปลา หรือได้อะไร เขาก็แบ่งวนกลับมาหาเรา วนเวียน เกื้อกูลกันอย่างนี้ นี่คือสังคมแห่งพุทธะ ไม่ต้องบอกหรือแสดงมาก แต่เป็นการกระทำที่ชาญฉลาดและก่อให้เกิดความสุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

2) วชิไพบระ เกษตรกรควรเป็นผู้รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่พูดเท็จ พูดคำหยาบ เสียสติ หรือคำก่อให้เกิดโทษหรือความเสียหายใด ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนรู้หลักการถ่ายทอดองค์ความรู้วิชาการต่าง ๆ ที่เกิดจากการลงมือทำหรือประสบการณ์ของตนเองที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ให้แก่ผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี หลักสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือต้องรู้จักจริงจากการปฏิบัติจริง จะต้องไม่พูดในสิ่งที่ตนไม่รู้ ไม่ได้ปฏิบัติมา หากจะกล่าวแนะนำกับผู้อื่น ตนจะต้องรู้จักจริงในเรื่องนั้น ไม่เพียงแต่ผ่านการอ่านตำราทฤษฎีมาแล้วมาพูด แต่ต้องลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูกพิสูจน์จนได้ข้อสรุปที่แท้จริง แล้วนำผลเหล่านั้นมาพูด ถ่ายทอดแนะนำคนอื่น ต้องมีหลักปียาวจา ไม่พูดโฆษณาถึงผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของตนเกินจริง มีความซื่อตรง ทำอย่างไร พูดอย่างนั้น ไม่ทะเลาะเบาะแว้งว่า การทำเกษตรของตนดีกว่าผู้อื่น ไม่พูดจาข่มเหง ไม่ดูถูกคนที่ยังไม่ได้สนใจทำเหมือนตนเอง ต้องหนักแน่น ให้ผลของการกระทำเป็นตัวแทนของคำพูด นอกจากนี้ หลักปียาวจายังเหมาะสำหรับหน่วยงานของรัฐที่ต้องซื่อสัตย์ พูดคำจริง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่นโยบายทางการเมืองโกหกหลอกลวงประชาชน

3) สงเคราะห์ชุมชน เกษตรกรควรเป็นผู้มีจิตอาสา รู้จักประกอบกิจการงานช่วยเหลือผู้อื่น อยู่เสมอ เมื่อมีโอกาส ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เช่น นำความรู้ที่ได้มาไปเผยแพร่ นำกล้าไม้ เมล็ดพันธุ์ข้าว ไปแจกจ่ายให้กับผู้อื่น หรือในยามที่ส่วนรวมต้องการสิ่งใด สามารถหยิบจับของที่มีอยู่ในสวนผสมแบ่งปันใช้สอยประโยชน์ได้ทันที เป็นต้น เกษตรกรหรือผู้สนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ควรทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ถือหลักของความมีน้ำใจ ช่วยเหลือ มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมต้าน เพราะหลักอรรถจริยา เป็นหลักของการฝึกความเสียสละ ฝึกสละความเห็นแก่ตัว ใช้แรงกาย แรงใจ อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ในยามที่ผู้อื่นต้องการความช่วยเหลือ

4) วางตนเหมาะสม เกษตรกรควรเป็นผู้รู้จักผู้เสมอต้น เสมอปลาย กล่าวคือ ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่แค่ตามกระแส แต่จะต้องมีใจรักอย่างแท้จริง มีความจริงใจและจริงจัง มีความมั่นคงแน่วแน่ ว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ จะช่วยเกิดความอยู่ดีมีสุข บนวิถีทางแห่งความพอดี มิใช่ทำไว้เพื่ออวดผู้อื่นว่าตนทำตามกระแสพระราชดำรัส มิเช่นนั้น จะทำให้เบื้อหน่ายและคลายความเพียรในที่สุด หลักสมานัตตตา คือหลักของการประพฤติตน อยู่ในความสม่ำเสมอ ทั้งในแง่ของคุณธรรมคือ เมื่อทำดีก็ต้องทำดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่อมีความรัก ก็ต้องไม่เลือกที่รัก มักที่ชัง นั่นคือหลักของธรรมะที่ส่งเสริมให้มนุษย์มีวินัยในการรักษาความดีงาม ในทางการปฏิบัติของเกษตรทฤษฎีใหม่เช่นเดียวกัน

เกษตรกรจะต้องประยุกต์ใช้ได้โดยไม่ต้องหมั่นรดน้ำ พรุนดิน เอาใจใส่พืชผักอยู่เสมอ ไม่ปล่อยให้เน่าทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ต้องทำให้สำเร็จต่อเนื่อง ไม่หยุดกลางทาง และจะต้องขยันหมั่นเพียรให้ต่อเนื่อง มีความไม่ย่อท้อ มีความหนักแน่นต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ ไม่ปล่อยปละละเลยสิ่งต่าง ๆ จนเกิดความเสียหาย หมั่นทบทวนสิ่งที่กำลังทำ และผลที่ทำมาในอดีตว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร และหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่าเกิดผลใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางไกลอบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง 2) ด้านการรวมพลังของเกษตรกร แบ่งปันช่วยเหลือกันตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมวางแผนพหุติ 3) ด้านการพัฒนาก้าวหน้า เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักความเป็นไปของชุมชนที่ตนอยู่ว่า มีวัฒนธรรม ความเชื่อนั้นอย่างไร รู้จักให้เกียรติเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

สรุป

เกษตรกรทฤษฎีใหม่ ตามแนวทางของศาสตร์แห่งพระราชา เป็นหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นระบบการทำเกษตรที่มีเป้าหมายหลักในการช่วยเสริมสร้างความมีเสถียรภาพในการประกอบอาชีพการเกษตร ภายใต้หลักการบริหารจัดการที่ดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการนำเอาความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้การทำเกษตรที่มีคุณภาพ โดยให้เกษตรกรทำการปลูกพืชหมุนเวียนหรือปลูกพืชไว้ให้หลายหลากชนิดบนพื้นที่เดียวกัน อย่างที่เรียกว่าไร่นาผสมผสาน ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่าย และมีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เพื่อเป็นการเฉลี่ยความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือเกิดวิกฤติขึ้น เป็นกระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง

ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเน้นความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน ส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

การส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมส่งเสริมการรวมพลังของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกษตรกรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ เช่น การรวมตัวกันในรูปแบบสหกรณ์ ที่จะต้องใช้ความเข้าใจ ความเชื่อใจ ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จในระดับชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อการค้าขาย ทำให้เกิดกำลังต่อรองราคาสินค้า ทำให้เพิ่มมูลค่ามากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นส่วนเสริมธุรกิจขนาดเล็กในหมู่บ้าน ธุรกิจขนาดย่อม หรือ SMEs คือ ธุรกิจที่นับตั้งแต่ขนาดกลางไปจนถึงขนาดย่อม (Small and medium Enterprises) มีโครงสร้างของธุรกิจไม่ซับซ้อน มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ใช้แรงงานและต้นทุนต่ำ ซึ่งธุรกิจขนาดย่อมนี้สามารถครอบคลุมทั้งทางด้านการค้า เช่น การค้าส่ง ค้าปลีก ฯลฯ ธุรกิจการผลิต เช่น โรงงานขนาดเล็ก การแปรรูปสินค้า ฯลฯ และธุรกิจการบริการเกิดขึ้นมาด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). *ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บ.สื่อตะวัน.
- มนูญ มุกขประดิษฐ์. (2539). *ประทีปแห่งแผ่นดิน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราศี บุชรรัตนพันธุ์. (2543). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง*. สมุทรปราการ : ภัคธรรม.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- Ernest Dale. (1973). *Management : Theory and Practice*. New York : McGraw-Hill.
- Herbert A. Simon. (1947). *Administrative Behavior*. New York : Macmillian.

ความเป็นมรดกโลกของถ้ำอชันต้า*

A WORLD HERITAGE SITE OF AJANTA CAVE

พระครูสุตวรธรรมพิณิจ

Phrakru Sutaworradhamphinit

พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ

Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand.

E-mail: phrakrusutaworradhamphinit@gmail.com

บทคัดย่อ

ถ้ำอชันต้า ตั้งอยู่บนเทือกเขาอินทียาत्री ในเมืองออร์ังคาบาด รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย เป็นวัดถ้ำในพุทธศาสนาที่งดงามและเก่าแก่ที่สุดในโลก หมู่ถ้ำมีทั้งหมด 30 ถ้ำ ตั้งอยู่ในท่ามกลางธรรมชาติที่เขียวสลับร่มรื่น เหมาะสำหรับการปฏิบัติกรรมฐาน ถ้ำยุคแรกเป็นของพระพุทธรูปปางนาคปรก ในยุคหลังเป็นของพระพุทธรูปปางสมาธิ ทั้งนี้สันนิษฐานว่าถ้ำถูกสร้างโดยเหล่านักบวชและผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาในระหว่าง พ.ศ. 350 สิ้นสุดประมาณ พ.ศ. 1200 (ระหว่างช่วง 200 ปีก่อนคริสต์ศักราช จนถึงช่วงปี ค.ศ. 650) ค้นพบโดย จอห์น สมิธ ในปี พ.ศ. 2362 (ค.ศ. 1819) ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 องค์การยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ด้วยเหตุผล 3 ด้าน คือ ด้านสถาปัตยกรรม มีการออกแบบวางผังการก่อสร้างถ้ำได้อย่างแข็งแรงลงตัว เป็นแหล่งเรียนรู้ถึงวิวัฒนาการงานด้านสถาปัตยกรรม การวางแผนและออกแบบก่อสร้างที่อยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี ด้านประติมากรรม ภายในจะพบพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ซึ่งแกะสลักด้วยหินอย่างประณีตสวยงาม แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัยอันแรงกล้าและมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาของคนในยุคหนึ่งได้อย่างชัดเจน ด้านจิตรกรรม จะมีภาพเขียนพุทธประวัติ ภาพพระโพธิสัตว์และภาพวิถีชีวิตของคนในสมัยนั้น เขียนโดยศิลปินชั้นสูง ลงสีบนผนังถ้ำอย่างวิจิตรสวยงามและคงทนมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการศึกษาศิลปะฝาผนังเป็นอย่างมาก และยังเป็นหลักฐานการดำรงชีวิตของคนในยุคหนึ่งได้เป็นอย่างดี จึงกล่าวได้ว่า องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านดังกล่าว มีคุณค่าครอบคลุมทั้งด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้านจิตใจได้อย่างลงตัว

คำสำคัญ: ความเป็นมรดกโลก, ถ้ำอชันต้า

Abstract

Ajanta cave located in the mountains of Indiya Tree in Aurangabad, Maharashtra, India. It is the most beautiful and oldest Buddhist cave temple in the world. There are 30 caves located in the midst of peaceful nature and suitable for meditation practice. Early caves belonged to Theravada Buddhism. In the latter period belonged to Mahayana Buddhism. It is assumed that the cave was built by Buddhist priests and devotees During 350 B.E. ended about 1200 B.E. (between 200 B.C. and 650 A.D.). The caves discovered by John Smith in 1819, later in 1984, UNESCO registered a UNESCO World Cultural Heritage Site worthy of conservation for three reasons: architecture, the cave construction plan is designed perfectly and is strong construction. It is a learning center for the evolution of architecture, planning and design of residential construction as well. Sculpture, there are the Buddha images which are delicately inside. It clearly shows the faith in the Triple jam and the firmness in Buddhism of the people of that era. Mural, there are the paintings of Buddha history, the Bodhisattva images and the pictures clearly describes the atmosphere in the way of people's life at that time. Each painting uses a technique that is fine art and colors on the images in an exquisite, beautiful and durable until present. Which had a great influence on the study of wall art and is also evidence of the life of the people in that era as well. So it can be said that, These 3 elements are valued perfectly including social, educational and psychological.

Keywords: World Heritage, Ajanta Cave

บทนำ

ออรังคาบัต เป็นเมืองเก่าแก่ที่เคยเฟื่องฟูและเป็นอดีตเมืองหลวงของรัฐมหาราษฏร์ ซึ่งเรียกชื่อตามพระนามกษัตริย์ออรังเซป แห่งราชวงศ์โมกุล ออรังคาบัต มีความหมายว่า เมืองแห่งป้อม (City of Gates) จึงไม่แปลกที่ร่องรอยอารยธรรมทั้งปราสาทราชวัง ป้อมปราการ ยังคงหลงเหลือให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส นอกเหนือจากวิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชาวเมืองและทัศนียภาพอันงดงาม ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นเขตพื้นที่ราบสูงคล้ายเนินดิน เรียกว่า เดกกัน (Deccan Plateau) ในรัฐมหาราษฏร์มีเดกกันมากกว่า 300 แห่ง และในจำนวนนั้น ยังเป็นที่ตั้งของถ้ำชันด้า ซึ่งเป็นหมู่ถ้ำแห่งแรกเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 400-1200 กล่าวได้ว่า เป็นของพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ รวม 30 ถ้ำ แบ่งเป็นถ้ำของพุทธศาสนาหินยาน ช่วง พ.ศ. 400-600 ทั้งหมด 6 ถ้ำ และถ้ำของพุทธศาสนาหายาน ช่วง พ.ศ. 1000-1200 มีทั้งหมด 24 ถ้ำ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555)

ถ้ำชันด้า อยู่ห่างจากตัวเมืองออรังคาบัตประมาณ 105 กม. การเดินทางจากตัวเมืองไปยังถ้ำจะใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 2-3 ชั่วโมง ในระหว่างเส้นทางจะได้สัมผัสกับเสน่ห์แห่งวิถีชีวิตของ

ชนพื้นเมืองชาวอินเดียที่อยู่อย่างเรียบง่าย และทัศนียภาพของธรรมชาติที่หาสัมผัสได้ไม่มากนัก เพราะปัจจุบันการพัฒนาของวัตถุนิยมเจริญรุ่งเรืองมาก หลายประเทศยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิตพื้นบ้านและธรรมชาติดั้งเดิมไว้ ต่างเร่งทำลายของเดิมที่มีอยู่ แล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาทดแทน โดยหวังว่าสิ่งที่สร้างขึ้นมานี้เป็นสิ่งที่ทันสมัย อำนวยความสะดวกแก่ตนได้ โดยความเป็นจริงแล้ววิถีชีวิตและธรรมชาติดั้งเดิมมีความสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตอยู่อย่างมาก ก่อนถึงถ้ำอชันต้า ที่บริเวณเชิงเขา จะพบว่ามีหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง ชื่อหมู่บ้านอชันต้า เทือกเขาที่อยู่เหนือหมู่บ้านขึ้นไป มีชื่อว่า เทือกเขาอินทียาตรี (intiyatree) ณ ที่แห่งนี้เอง เป็นสถานที่ซึ่งมีการขุดเจาะภูเขาให้เป็นถ้ำจำนวน 30 ถ้ำ ในแต่ละถ้ำมีลักษณะเป็นห้องโถงสำหรับสวดมนต์ และประกอบศาสนกิจ รวมถึงเป็นที่พำนักของพระสงฆ์ จะเรียกว่าเป็นวัดถ้ำในพระพุทธศาสนาก็น่าจะได้ ถ้ำอชันต้าเป็นถ้ำของพระพุทธศาสนาที่ขึ้นชื่อว่าสวยที่สุด และได้รับการบันทึกให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ถ้ำอชันต้า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองออร์ังคาบัต รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ค้นพบในปี พ.ศ. 2362 (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2557) ภายในถ้ำแห่งนี้เต็มไปด้วยจิตรกรรมภาพเขียนฝาผนังที่วิจิตรงดงามตระการตาหาใดเปรียบไม่ได้ ถ้ำแต่ละถ้ำยังถูกเจาะแกะสลักเป็นพระพุทธรูป และสลับที่งดงามอย่างน่าอัศจรรย์ คงเป็นด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ จึงทำให้นักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นชาวพุทธและต่างศาสนาจำนวนมาก ต้องยอมสละเวลาและค่าใช้จ่ายไม่น้อย เดินทางไกลเพื่อไปชมและสักการะถ้ำดังกล่าว อีกทั้งยังมีความต้องการศึกษาวิธีการก่อสร้างสิ่งมหัศจรรย์ของโลก ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยมนุษย์ที่มีจิตใจอันประกอบด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ยอมสละทุนทรัพย์เป็นจำนวนมหาศาล ทั้งร่างกายพร้อมสติปัญญา ใช้ระยะเวลาอันยาวนานทุ่มเทในการก่อสร้างศาสนสถานอันล้ำค่าแห่งนี้ขึ้นไว้เป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาคู่กับโลก จนถึงทุกวันนี้

ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะเขียนบทความเรื่อง ความเป็นมรดกโลกของถ้ำอชันต้า เพื่อให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของการสร้างสิ่งมหัศจรรย์อันยิ่งใหญ่ ที่เป็นเครื่องหมายแสดงให้รู้ถึงความเจริญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประเด็น คือ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของถ้ำอชันต้า และเพื่อศึกษาความเป็นมาของมรดกโลก พร้อมทั้งเหตุผลที่ถ้ำอชันต้าได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประวัติและความสำคัญของถ้ำอชันต้า

เมื่อย้อนไปถึงยุคพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ให้ความอุปถัมภ์คณะสงฆ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ณ เมืองปาฏลิบุตร มีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธานในการทำสังคายนา หลังจากการทำสังคายนาสิ้นสุดลง พระองค์ได้ทรงดำริว่าในอนาคตต่อไปภายภาคหน้า เมื่อพระเถระผู้ทรงความรู้หมดไป พระราชาผู้อุปถัมภ์สิ้นไป พระพุทธศาสนาจักสูญสิ้นไปด้วย เพื่อให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ด้วยดีควรส่งพระสงฆ์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังชนบทต่าง ๆ ให้ชนบทเหล่านั้นได้สนับสนุน ท่านจึงมอบศาสนิกชนให้เป็นภาระของภิกษุเหล่านั้น แล้วส่งไปยังชนบทต่าง ๆ ทั้งนี้ ได้ส่งพระมหาธรรมรักษ์ติสสเถระไปยังรัฐมหาราษฏร์ คือแถบเมืองออร์ังคาบัตในปัจจุบันนี้ ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่

สมัยนั้นเป็นต้นมา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่กระจายครอบคลุมอินเดียทั้งเหนือและใต้ คณะสงฆ์อินเดียภาคตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มมีการสร้างวัดคูหาขึ้นเรียกว่า ถ้ำอชันดา โดยการเจาะภูเขาเข้าไปสร้างเป็นวัดและวิหาร เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและปฏิบัติธรรม งานเจาะหินนั้นนับว่าเป็นงานที่หนักสาหัสที่ใช้ความพยายามอย่างแรงกล้า หากปราศจากซึ่งศรัทธาที่มั่นคงในพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้เจาะคงไม่อาจทำสำเร็จได้ การเจาะถ้ำเริ่มต้นจากการมาสำรวจภูเขา ก่อน เมื่อเห็นว่าเป็นภูเขาหินจับกันอย่างแน่นหนา เป็นหินเนื้อเดียว แข็งแรงทนทาน สถานที่สัปปายะ ด้วยน้ำและสามารถบิณฑบาตได้ จึงเริ่มลงมือเจาะหินโดยมีพระสงฆ์ที่มีความชำนาญให้คำแนะนำ โดยการอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์สาตวาหะ ซึ่งเป็นถ้ำทางพระพุทธศาสนาที่เกิดจากพลังศรัทธาของชาวพุทธทั้งนิกายเถรวาทและมหายานโดยแท้ ถือว่าเป็นหลักฐานที่สำคัญที่แสดงออกถึงศรัทธาอันยิ่งใหญ่ของชาวพุทธในยุคนั้น (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2546)

โบราณสถานที่มีความยิ่งใหญ่อลังการแห่งนี้ แม้เวลาจะผ่านมานานนับพันปี แต่ก็ยังคงดึงดูดให้ผู้มาเยือนต่างถิ่นรู้สึกตื่นตาตื่นใจกับความมหัศจรรย์ของสุดยอดงานแกะสลักอายุกว่า 2,000 ปี ถือเป็นอนุสรณ์บนภูเขาที่ยืนหยัดตลอดกาลตราบดวงจันทร์และพระอาทิตย์ยังคงอยู่

กลุ่มถ้ำอชันตา (Ajanta Caves) ได้ชื่อว่าเป็นวัดถ้ำในพระพุทธศาสนาที่งดงามและเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งองค์การยูเนสโกประกาศให้เป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ถ้ำอชันตาถูกสร้างขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 350 มาสิ้นสุดประมาณ พ.ศ. 1200 และซ่อนตัวอยู่ใน

ถ้ำอชันตา เมืองออร์ังคาบัต รัฐมหาราษฏร์

เทือกเขาอินทียาत्री ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองออร์ังคาบัต ประเทศอินเดีย ออกไปราว 105 กิโลเมตร นานนับศตวรรษก่อนที่ จอห์น สมิธ นายทหารชาวอังกฤษ ซึ่งเข้าไปล่าสัตว์กับกองกำลังบริษัทอีสต์อินเดีย ได้ค้นพบถ้ำแห่งนี้ด้วยความบังเอิญ ในปี พ.ศ. 2362 เมื่อแหวกดงไม้เข้าไปในถ้ำที่จมดินโคลนไปกว่าครึ่ง สิ่งที่ทำให้ชายผู้ตื่นตะลึงคือ จิตรกรรมฝาผนังถ้ำ เจดียสถานที่มีเสาแปดเหลี่ยม

39 ต้น เรียงรายสองด้านโอบล้อมเจดีย์สองชั้นตรงกลางหอสวด ซึ่งมีความงดงามอลังการยิ่งนัก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547) การค้นพบถ้ำอชันตาในครั้งนั้น ทำให้โลกต้องตื่นตะลึงตื่นตาตื่นใจไปกับความมหัศจรรย์ของศิลปะภายในถ้ำที่ไม่มีใครเคยพบเห็นหรือรู้เรื่องมาก่อน จึงทำให้นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดีสามารถปะติดปะต่อเรื่องราวของพระพุทธศาสนาในอินเดียได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยร่องรอยทางประวัติศาสตร์จากภาพแกะสลักหินเสาแต่ละต้น จะมีการแกะสลักลวดลายที่ต่างกัน บนเพดานของถ้ำบางถ้ำมีลวดลายที่เขียนด้วยจิตรกรรมที่สวยงาม บางแห่งเมื่อมองดูเหมือนกับผ้าที่ถูกลมพัดโบกสะบัดเป็นคลื่น ศิลปะภาพวาดภายในถ้ำที่ยังคงอยู่อย่างสมบูรณ์ไม่ผุกร่อนพังทลายไปเหมือนพุทธสถานอื่น ๆ เพราะทุกอย่างที่นี้ แกะสลักจากภูเขาทั้งลูก นับเป็นสิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์ที่สุดในโลก (พระวิเทศรัตนารักษ์ (ณัด อุดจจารี), 2560)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า กลุ่มถ้ำอชันตาทั้ง 30 แห่ง สร้างขึ้นระหว่างช่วง 200 ปี ก่อนคริสต์ศักราช จนถึงช่วงปี ค.ศ. 650 และด้วยลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ในหุบเขาลึก รูปทรงเกือก

ม้า เบื้องล่างคือแม่น้ำวโฆระ ที่มีน้ำไหลหลากช่วงฤดูฝน และห่างไกลความเจริญ เงียบสงบ เหมาะสำหรับการฝึกปฏิบัติกรรมฐาน สันนิษฐานว่า เหล่านักบวชและผู้ศรัทธาในสมัยนั้นเป็นผู้สร้าง โดยเจาะเทือกเขาที่เป็นหินบะซอลต์ (basalt) (เป็นหินอัคนีพุที่พบได้โดยทั่วไป) มักพบมีสีเทาถึงสีดำ มีเนื้อละเอียด เนื่องจากเกิดจากการเย็นตัวของลาวาอย่างรวดเร็วบนพื้นผิวโลก อาจพบมีเนื้อสองขนาดที่มีผลึกขนาดโตกว่าอยู่ในพื้นเนื้อละเอียด หรือมีเนื้อเป็นโครงข่าย หรือมีเนื้อเป็นตะกรันภูเขาไฟ (สกอร์เรีย) เนื้อหินบะซอลต์สด ๆ จะมีสีดำหรือสีเทา (ต่อศักดิ์ สะสมทรัพย์, 2548) ให้เป็นถ้ำเข้าไปในแนวหน้าผาตัดตรง ทำเป็นโถงคูหาสี่เหลี่ยม สร้างประตูทางเข้าหนึ่งถึงสองทาง มีหน้าต่าง พื้นห้องและเพดานเรียบ โถงเปิดโล่งรวมทั้งผาผนังแกะสลักภาพเรื่องราวพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นวัด วิหาร กุฏิสงฆ์อันเรียบง่าย บางถ้ำใช้เป็นหอสวดมนต์ โดยสกัดหินจากด้านนอกและเพดานลงมาเป็นห้องโถงใหญ่ ด้วยรูปแบบการวางตัวเป็นแนวเรียงรายจากตะวันตกจรดตะวันออก จึงเปรียบเหมือนการเดินทางเข้าไปชมแต่ละห้องในแกลเลอรีที่จัดแสดงวิวัฒนาการของพระพุทธศาสนา

ถ้ำหมายเลข 1 จะพบภาพพุทธประวัติที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่อเนื่องจากเหตุการณ์สู่เหตุการณ์ อาทิ การประสูติของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงนั่งช้างออกจากวัง แลเห็นความทุกข์รูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ การเบื่อหน่ายในทรัพย์สินศฤงคารและสตรีเพศ หรือแม้แต่การเสด็จออกผนวช ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นเรื่องราวที่ถูกบันทึกด้วยภาพลายเส้นที่อ่อนช้อยและสีสัน ที่ยังคงคมชัดแม้เวลาจะผ่านมานับพันปี โดยเฉพาะภาพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรปัทมปาณี ทรงเครื่องทรงอย่างงดงาม พระหัตถ์ทรงดอกบัวเอียงพระพักตร์เล็กน้อย บ่งบอกถึงความเมตตาอ่อนโยน อีกภาพที่สะท้อนถึงเทคนิคชั้นเลิศ คือ ภาพจากพระมหาชนกชาดก ที่มีการวาดแบบ 3 มิติเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก ซึ่งช่างโบราณเขาจะใช้อ่างใส่น้ำคอยรับแสงที่ส่องลงมาจากช่องด้านบนเพียงวันละไม่กี่ชั่วโมง เพื่อช่วยกระจายแสงสว่างภายในถ้ำอีกที

ถ้ำหมายเลข 2 ค่อนข้างมีลักษณะใกล้เคียงกับถ้ำหมายเลข 1 ผนังถ้ำจะมีภาพชาดกตอนอื่น ๆ มารวมไว้ แล้วยังนิยมวาดตกแต่งลวดลายตามเพดานและเสา เป็นรูปดอกไม้และเรขาคณิต เทคนิคนิยมที่ทำให้สีติดทนนาน นอกจากการวาดแบบเฟรสโกแล้ว ยังมีเทคนิคแบบเทมเพอร่า หรือการวาดด้วยสีฝุ่น โดยสีที่นิยมวาดจะมีอยู่ 5 สี ได้แก่ แดง ขาว เหลือง น้ำเงิน และดำ นอกจากนี้ การที่ดินแดนแถบนี้เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการค้าโบราณ ทำให้ภาพเขียนบางยุคได้รับอิทธิพลจากเปอร์เซีย และจีนอยู่ไม่น้อย ขณะที่บางถ้ำพบร่องรอยว่ายังสร้างไม่เสร็จ เช่น ถ้ำหมายเลข 4 ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และถ้ำหมายเลข 5 ที่กำลังเริ่มขุดสร้างเท่านั้น แต่เมื่อศาสนาพุทธเถรวาทเริ่มคลายความนิยม จึงไม่มีใครสานต่อ ส่วนวิธีการสร้างศิลปะในถ้ำนั้น จะใช้วิธีการสกัดหินจากข้างนอกเข้าไปภายใน และสกัดจากเพดานถ้ำลงมา ส่วนการวาดลวดลายจะทำตอนที่พื้นถ้ำยังสูงอยู่ ก่อนจะสกัดต่อลงมาจนได้โถงขนาดใหญ่ ซึ่งต้องมีการออกแบบ วางเสา ค้ำ สร้างสลุบ หรือเตรียมผนังสำหรับแกะสลักไว้ล่วงหน้า (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2546)

ถ้ำหมายเลข 8, 9, 12, 13, 30 และ 10 ซึ่งเก่าแก่ที่สุด เป็นถ้ำยุคแรกซึ่งเป็นยุคพุทธศาสนาเถรวาท (พุทธศตวรรษ ที่ 3-7) ไม่มีการแกะสลักเป็นองค์พระพุทธรูป แต่ใช้สัญลักษณ์อย่างสลุบเจดีย์ ต้นโพธิ์ พระบรมสารีริกธาตุเป็นเครื่องสักการะ สร้างขึ้นโดยพระสงฆ์ในภิกษุวินยานหรือเถรวาท

เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เจริญสมาธิวิปัสสนา โดยถ้ำที่เก่าแก่ที่สุดจะอยู่บริเวณตอนกลางหน้าผา แล้วสร้างต่อขยายออกไปทางทิศตะวันตก และตะวันออก หมู่ถ้ำที่เก่าแก่ที่สุดคือถ้ำหมายเลข 8-13 ซึ่งเป็นถ้ำวิหารและถ้ำเจดีย์ที่พระเถรวาทเคยพำนัก ถ้ำหมายเลข 10 หนึ่งในหมู่ถ้ำเก่าแก่ที่สุดในสายเถรวาท มีอายุมากกว่า 2,000 ปี เทียบยุคได้กับนครเพตรา แห่งจอร์แดน ความพิเศษคือนอกจากปรากฏสถาปัตยกรรมสาญจีโบราณ ยังเป็นถ้ำแรกที่ จอห์น สมิธ (John Smith) ได้พบและจารึกชื่อไว้บนเสา ลงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ.1819 (พ.ศ. 2362) ด้วย (พระมหาประภาส ปรีชาโน, 2560)

ถ้ำหมายเลข 17 เป็นอีกถ้ำที่ปรากฏภาพเขียนสีที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีชื่อว่าถ้ำจักรราศี เนื่องจากบริเวณขานวิหารด้านหน้ามีการวาดกมลชานาดใหญ่เกี่ยวกับการเคลื่อนที่ของดวงดาว ซึ่งแผ่นจักรราศีนี้ถือเป็นงานที่รวมศิลปะทุกแขนงไว้ด้วยกัน ส่วนภายในถ้ำพบภาพวาดนางอัปสรที่ได้รับการยกย่องว่างดงามที่สุด รวมถึงภาพจากเวสสันดรชาดก ส่วนที่โดดเด่นที่สุดอีกอย่างคือ บริเวณทับหลังเหนือประตูทางเข้า ปรากฏภาพสลักพระพุทธรูป 7 พระองค์ และมีพระพุทธรูปในอนาคตกาลหรือพระศรีอริยเมตไตรย ที่ทรงเครื่องทรงงดงามประทับเป็นองค์สุดท้าย

ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 10 นิกายเถรวาทถูกแทนที่ด้วยนิกายมหายาน เกิดการสร้างงานประติมากรรมผสมผสานกับถ้ำเดิม และสร้างวิหารถ้ำเพิ่มเติมอีก 24 ถ้ำ ที่มีลักษณะเป็นโถงโอบอ้อมจิตรกรรม มีการแกะสลักพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ เพื่อบูชาสักการะ โดยเฉพาะถ้ำเจดีย์หมายเลข 19 และ 26 มีความสง่างามอลังการด้วยการสลักเสาทั้งด้านนอกและด้านใน ภายในพบเจดีย์ประดับพระพุทธรูป ระเบียงทางเดินสองด้านแกะสลักภาพพุทธประวัติ ซึ่งตรงกับยุคราชวงศ์คุปตะ ที่ศิลปะอินเดียกำลังรุ่งเรืองถึงขีดสุด ถ้ำบางส่วนยังอยู่ในระหว่างการบูรณะ ทั้งตัวถ้ำและทางเดิน

ถ้ำหมายเลข 26 เป็นลักษณะวิหารขนาดใหญ่ ตัวถ้ำมี 2 ชั้น ที่สลักซุ้มเหนือประตูเป็นรูปเกือกม้า สิ่งโดดเด่นของถ้ำนี้ คือรายละเอียดของเสา หลังคาทรงโดม และสถาปัตยกรรมพระพุทธรูปปางประทับนั่งเป็นพระประธาน ที่ผนังถ้ำมีภาพแกะสลักสำคัญเป็นภาพพระพุทธรูปเจ้าผจญมาร และพระพุทธรูปปางปรีนิพพาน ที่มีขนาดเท่าความกว้างของวิหาร ซึ่งพุทธศาสนิกชนจากทั่วทุกสารทิศมาราบนมัสการ ท่องบทสวดสรรเสริญพระพุทธรูป ผู้ทรงนำทางสว่างในใจพุทธศาสนิกชนทั่วโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547)

ถ้ำชั้นด้ามีทั้งหมด 30 ถ้ำ เป็นการสร้างโดยเจาะภูเขาเข้าไปทำให้เป็นโถง มีทั้งเล็กและใหญ่ตามผนังและเพดานมีการวาดภาพพุทธประวัติ และภาพการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ไว้อย่างประณีตสวยงาม ที่ผนังถ้ำมีการแกะสลักเป็นพระพุทธรูปไว้สำหรับสักการะเป็นจำนวนมาก แต่ก็มีบางถ้ำที่ยังสร้างไม่เสร็จ ในขณะที่บางถ้ำก็ได้ชำรุดตามกาลเวลา และมีร่องรอยการบูรณปฏิสังขรณ์ เช่น ถ้ำหมายเลข 27-30 ทำให้เห็นสภาพความเป็นจริงของสภาวะธรรมทั้งหลาย ไม่ว่าจะยิ่งใหญ่ขนาดไหน แต่ก็ต้องตกอยู่ภายใต้อาณัติของไตรลักษณ์ กล่าวคือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็เสื่อมสลายเป็นธรรมดา

ความเป็นมาของมรดกโลก

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า ยูเนสโก (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization-UNESCO) มีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้มีการกำหนด ปกป้อง และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติจากทั่วโลก ที่คิดว่ามีคุณค่าอย่างเด่นชัดต่อมนุษยชาติ ความคิดที่จะก่อให้เกิดมีการเคลื่อนไหวจากนานาชาติในอันที่จะปกป้องสถานที่ในประเทศอื่น ๆ มีมาแล้ว ตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่เหตุการณ์อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ปลูกเร้าให้เกิดความสนใจจากนานาชาตินั้น ก็มาจากการตัดสินใจที่จะสร้างเขื่อนอัสวาน ซึ่งอยู่ใกล้ต้นน้ำที่เมืองอัสวานในประเทศอียิปต์ ซึ่งจะทำให้น้ำท่วมหุบเขาที่มีวิหารอะบูซิมเบล (Abu Simbel) อันเป็นสมบัติล้ำค่าของวัฒนธรรมอียิปต์โบราณ ในปี ค.ศ. 1959 หลังจากได้รับคำขอร้องจากรัฐบาลอียิปต์และรัฐบาลซูดาน ยูเนสโกจึงตกลงใจเริ่มลงมือในโครงการนานาชาติ ซึ่งส่งผลให้วิหารอะบูซิมเบล (The Great Temple of Abu Simbel) และสุสานไอซิสแห่งฟีเล (Sanctuary of Isis in Philae) ได้รับการรื้อถอนโยกย้ายไปยังที่สูง และประกอบขึ้นใหม่ให้เหมือนเดิม ด้วยวิธีอะนาสติลซิส (Anastylosis) คือ รื้อประกอบใหม่ โดยตัดหินออกเป็นก้อน ๆ และประกอบขึ้นใหม่ให้เหมือนเดิม โครงการนั้นใช้เงินประมาณ 80 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งครึ่งหนึ่งของเงินจำนวนนี้ ได้รับการบริจาคจาก 50 ประเทศด้วยกัน อันแสดงถึงความสำคัญของความรับผิดชอบร่วมกันต่อการอนุรักษ์ไว้ ซึ่งสถานที่ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งยวดทางวัฒนธรรม ความสำเร็จในครั้งนั้น ได้ชักโยงไปถึงโครงการอนุรักษ์อื่น ๆ เป็นต้นว่า เมืองเวนิสในอิตาลี เมืองโมเอโนโจตาโร ในปากีสถาน และบุโรพุทโธในอินโดนีเซีย จากผลพวงนี้ ยูเนสโกจึงเริ่มเตรียมร่างอนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมขึ้นมา ทั้งนี้ ด้วยความร่วมมือจากสภานานาชาติว่าด้วยอนุสรณ์สถานและบริเวณโดยรอบ (The International Council on Monuments and Sites -ICOMOS) (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2564)

ความคิดที่จะรวมการอนุรักษ์สถานที่ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเข้าด้วยกันนั้น มาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในการประชุมที่ทำเนียบขาว ณ กรุงวอชิงตัน ดี. ซี. เมื่อปี ค.ศ. 1965 ได้มีการเสนอให้มี “การดูแลรับผิดชอบมรดกโลก” ขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือจากนานาชาติในอันที่จะปกป้อง “สถานที่อันล้ำค่าทางธรรมชาติ ทางทัศนียภาพ และทางประวัติศาสตร์จากทั่วโลก” ไว้เพื่อปัจจุบันและอนาคตแห่งพลโลก ในปี ค.ศ. 1986 สหภาพนานาชาติว่าด้วยการสงวนรักษามรดกธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (The International Union for the Conservation of Nature and Natural Sources -IUCN ปัจจุบันชื่อ The World Conservation Union) ก็ได้มีการเสนอในทำนองเดียวกัน ข้อเสนอเหล่านี้ได้รับการเสนอเข้าที่ประชุมของสหประชาชาติเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมของคนที่ได้จัดให้มีขึ้นที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เมื่อปี ค.ศ. 1972 ในที่สุดข้อเสนอเหล่านี้ก็เหลือเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ จึงได้รับการยอมรับจากที่ประชุมใหญ่ของยูเนสโกเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 1972 (พ.ศ. 2515) (ฝ่ายวิชาการ สถาปนิกส์, 2555)

จะเห็นได้ว่า สงครามนอกจากจะทำลายชีวิตและทรัพย์สินแล้ว ยังทำลายโบราณสถาน สถานที่สำคัญ ๆ ทั้งทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติไปอย่างน่าเสียดาย และหากไม่มีการปกป้องรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ ในอนาคตคนรุ่นหลังก็จะมีโอกาสเรียนรู้ หรือชื่นชมความงดงามที่คนรุ่นก่อน ๆ ได้สร้างสรรค์เอาไว้ องค์การยูเนสโกจึงได้เป็นผู้นำในการร่างอนุสัญญาว่าด้วยเรื่อง “มรดกโลก” ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ มรดกโลกทางวัฒนธรรม และมรดกโลกทางธรรมชาติ แหล่งมรดกโลกก็คือพื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือกจากยูเนสโกว่าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญ มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์หรือด้านอื่น ๆ ที่มนุษย์หรือธรรมชาติได้สร้างขึ้นมา และควรได้รับการปกป้องคุ้มครองทางกฎหมายตามอนุสัญญาว่าด้วยเรื่องมรดกโลกของยูเนสโก เพราะถือว่าสถานที่เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ที่จะได้ร่วมกันชื่นชมและช่วยกันอนุรักษ์สืบต่อไปยังอนุชนรุ่นหลัง

ความเป็นมรดกโลกของถ้ำอชันต้า

ถ้ำอชันต้าได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมเมื่อปี พ.ศ. 2527 (เสรีชน: เสรีธรรม, 2563) ฉะนั้น ควรทำความเข้าใจกับความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นศาสนสถานหรือศาสนวัตถุ ซึ่งในพระไตรปิฎกอ้างถึงพุทธสถานอันเป็นสิ่งก่อสร้างที่สื่อสัญลักษณ์ในพระพุทธศาสนาดังมีพุทธพจน์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตเสนาสนะ 5 ประเภท คือ วิหาร อัทมโยค ปราสาท หัมมิมะ คูหา” (วิ.จุ.(ไทย), 7/294/89-90) ในคัมภีร์อรรถกถาได้ขยายความรูปแบบของเสนาสนะแต่ละประเภทไว้ ดังนี้ (1) วิหาร บาลีว่า วิหาโร คือ อาวาสที่เหลือนซึ่งพ้นไปจากเพิง หมายถึงที่พักอาศัย ยกเว้นเรือนมุงแถบเดียว สังฆารามทั้งหมดที่ล้อมรอบด้วยกำแพงมีที่พัก เช่น กุฏิที่สร้างด้วยโครงไม้และดินและมุงด้วยหญ้า เป็นต้น (2) อัทมโยค บาลีว่า อัทมโยค คือ เรือนโค้งเหมือนปีกครุฑ หมายถึง เรือนมุงแถบเดียวคล้ายเพิงหมาแหงน คือ เรือนที่สร้างด้วยโครงไม้มุงด้วยหญ้า มีด้านหน้าสูง ด้านหลังต่ำ (3) ปราสาท บาลีว่า ปาสาทอ คือ ปราสาทยาว หมายถึง เรือนชั้นที่มีลักษณะเป็นเรือนยาว จะมีชั้นเดียวหรือหลายชั้น แต่ไม่เกิน 7 ชั้น มีบันไดขึ้นลงอยู่ภายในอาคาร (4) หัมมิมะ บาลีว่า หมมิมยฺ คือ ปราสาทนั่นเอง ที่มีเรือนยอดตั้งอยู่บนพื้นเบื้องบนอากาศ หมายถึง เรือนโถงที่มีหลังคาตัดเรียบราบเป็นดาดฟ้า มีลานไว้สำหรับชมจันทร์ มีบันไดสำหรับขึ้นลงอยู่ด้านนอกอาคาร นิยมสร้างไม่เกิน 2 ชั้น (5) คูหา บาลีว่า คฺหา คือ ถ้ำ หมายถึง ถ้ำอิฐ ถ้ำศิลา ถ้ำไม้ ถ้ำดิน ถ้ำในภูเขา ซอกเขา ที่ได้รับการตกแต่งสามารถจุคนประกอบพิธีได้ (วิ.อ.(ไทย), 3/294/401)

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่มีความโดดเด่นเป็นเลิศในระดับสากล เมื่อได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งมรดกโลก ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งอยู่ในขอบเขตดินแดนของประเทศใดก็ตาม ถือได้ว่าแหล่งนั้นเป็นมรดกของมนุษยชาติทั้งปวง แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม มีข้อกำหนดและหลักเกณฑ์สำหรับการพิจารณาขึ้นทะเบียน 6 ข้อ ดังนี้

1) เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอก ที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษยชาติ

2) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่ทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

3) เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรม ที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

4) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้าง อันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้าน วัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

5) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา

6) มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ หรือมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์ (รณชัย โตสมภาค, 2556)

จากข้อมูลเบื้องต้นจะเห็นว่า ถ้ำอชันต้าสมควรที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้าน วัฒนธรรม เพราะเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วยสติปัญญาและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่มี การวางแผนแปลนอย่างเป็นระบบชัดเจน ทั้งโครงสร้างของถ้ำและองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในถ้ำเป็น สัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเจริญด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้นได้อย่างดียิ่ง สมควร ที่จะเป็นมรดกอันล้ำค่าของโลก

องค์ประกอบที่ทำให้ถ้ำอชันต้าได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

ถ้ำอชันต้า พุทธสถานมรดกโลกมีลักษณะเป็นภูเขารูปโค้งคล้ายเกือกม้า หรือรูปโค้งเสี้ยว พระจันทร์ ซึ่งในอดีตถ้ำนี้เคยเป็นภูเขาไฟมาก่อน หินที่ขุดเจาะจะเป็นหินลาวาที่เย็นตัวลงแล้ว ด้านหน้า ถ้ำจะเป็นแม่น้ำวโหระ (Waghora River) จอห์น สมิธ (John Smith) เป็นผู้ค้นพบถ้ำอชันต้าเป็นคนแรก ในปี พ.ศ. 2362 ถ้ำถูกสร้างขึ้นในสองยุค คือ ยุคเถรวาทกับยุคมหายาน ในถ้ำหมายเลข 10 จะมีการ แกะสลักจารึกเป็นภาษาพราหมีเอาไว้หน้าถ้ำว่า กษัตริย์พระนามว่า วสิทธิคทาหะ เป็นกษัตริย์ใน ราชวงศ์ศตวาหนะ ให้การอุปถัมภ์ในการขุดเจาะและในถ้ำมหายานยังพบบันทึกว่า กษัตริย์ราชวงศ์ วากาตะเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ ยังมีชื่อเศรษฐีที่ให้การอุปถัมภ์ในการขุดเจาะถ้ำอีกด้วย (พระมหาประภาส ปรีชาโน, 2560)

สรุปได้ว่า ถ้ำนี้ได้รับการอุปถัมภ์ในการขุดเจาะมาอย่างต่อเนื่องจากทั้งกษัตริย์ เศรษฐี คฤหบดี และผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป ซึ่งผู้ที่สร้างถ้ำนั้นต้องตั้งมั่นในการสั่งสมบารมีธรรมอย่างน้อย 3 ประการ กล่าวคือ ปัญญาบารมี การออกแบบวางแผนที่ลงตัว วิริยะบารมี ความเพียรในการขุดเจาะอย่างต่อเนื่องหลายชั่วอายุคน และศรัทธาบารมี ต้องเสียสละร่างกายและทุนทรัพย์จำนวนมากในการ ก่อสร้างถ้ำดังกล่าว จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงว่า ถ้ำนี้สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ที่ประกอบด้วยแรง ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันแรงกล้าในอดีตอย่างแท้จริง

เหตุผลที่ถ้ำอชันต้าได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

โบราณสถานทางพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่สุดองค์การแห่งนี้ ได้ชื่อว่าเป็นวัดถ้ำในพระพุทธศาสนาที่งดงามและเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งนับว่าเป็นหนึ่งใน Unseen India ที่ชาวพุทธทั่วไปอาจไม่รู้จักรัก แต่ในขณะเดียวกันวัดถ้ำอชันต้ากับเป็นสถานที่ที่นักประวัติศาสตร์และศิลปะทั่วโลกคุ้นเคยกับพุทธสถานแห่งนี้เป็นอย่างดี โดยฐานะที่เป็นที่รวมความงดงามทางพุทธศิลป์ ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ซึ่งโบราณสถานแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นจากแรงศรัทธาและความมุ่งมั่นพยายามของผู้ปฏิบัติธรรมในละแวกนั้น โดยใช้ระยะเวลาในการสร้างที่ยาวนาน ภายใต้การอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ราชวงศ์ศาคทวาหนะหลายพระองค์ (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2548)

ในปัจจุบันองค์การยูเนสโกได้พิจารณาขึ้นทะเบียนถ้ำอชันต้า ให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านสถาปัตยกรรม (Architecture) คือ การออกแบบสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างสำหรับการอยู่อาศัยของคนทั่วไป เช่น บ้าน อาคาร และคอนโด เป็นต้น และสิ่งก่อสร้างที่คนไม่สามารถเข้าอยู่อาศัยได้ เช่น เจดีย์ สถูปและอนุสาวรีย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงการกำหนดผังของบริเวณต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความสวยงาม และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยได้ตามต้องการ งานสถาปัตยกรรมนั้นนับเป็นแหล่งรวมของงานศิลปะทางกายภาพแทบทุกชนิด โดยมักจะมีรูปแบบที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมและช่วงเวลานั้น ๆ ได้อย่างชัดเจนโดดเด่น (ไชยเจริญเทศ จำกัด, 2563)

ถ้ำอชันต้าออกแบบเจาะภูเขาเป็นวิหารที่สวยงาม

ถ้ำอชันต้า (Ajanta Caves) ได้ชื่อว่าเป็นวัดถ้ำในพระพุทธศาสนาที่งดงามและเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งองค์การยูเนสโกประกาศให้เป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ถ้ำเคยซ่อนตัวอยู่ในป่าเขาอยู่ห่างออกไปจากเมืองออรังคาบอด ประเทศอินเดีย นานนับศตวรรษ ก่อนที่จะมีการค้นพบถ้ำแห่งนี้ด้วยความบังเอิญ ภายในถ้ำประกอบด้วยจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงเรื่องราวพระพุทธศาสนา เพื่อออกแบบให้เป็นวัด วิหาร กุฏิสงฆ์อันเรียบง่าย บางถ้ำตรงกลางใช้เป็นหอสวดมนต์ โดยสกัดหินจากด้านนอกและเพดานลงมาเป็นห้องโถงใหญ่ ซึ่งมีความงดงามอลังการยิ่งนัก บางถ้ำมีเจดีย์สถาน ภาพแกะสลักพระพุทธรูป เสาหินแกะสลักขนาดใหญ่เรียงรายทั้งสองด้าน ด้านนอกแวดล้อมด้วยลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ในหุบเขาลึก เบื้องล่างคือแม่น้ำที่มีน้ำไหลหลากช่วงฤดูฝน จึงนับเป็นสถานที่ที่มีความเงียบสงบ เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิยิ่งนัก สันนิษฐานว่า เหล่านักบวชและผู้มีศรัทธาในสมัยนั้นเป็นผู้ออกแบบ สร้างโดยเจาะถ้ำเข้าไปในแนวหน้าผาตัดตรง ทำเป็นถ้ำคูหาสี่เหลี่ยม มีประตูทางเข้า มีหน้าต่าง พื้นห้องและเพดานเรียบ โถงเปิดโล่งรวมทั้งฝาผนังแกะสลัก เวลาเข้าชมเหมือนกับการเดินเข้าไปชมนิทรรศการ ที่แสดงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาที่จัดแสดงไว้โดยละเอียด

2) ด้านประติมากรรม (Sculpture) ประติมากรรม หมายถึง งานศิลปะประเภทวิจิตรศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อการชื่นชมในคุณค่าทางศิลปะเป็นสำคัญ มีการแสดงออกด้วยปริมาตร เป็นรูปทรง

3 มิติ มีความกว้าง ความยาวหรือความลึก ความสูง ซึ่งกินระวางพื้นที่ในอากาศ สร้างโดยกรรมวิธีต่าง ๆ สามารถชื่นชมรับรู้ด้วยการมองเห็นทางสายตา ซึ่งเรียกว่าทัศนศิลป์ แต่ประติมากรรมแตกแยกออกไปอีก คือสามารถรับรู้ความงามด้วยการสัมผัส การจับต้อง จึงอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วัสดุศิลปะหรือศิลปะรูปทรง (Plastic Art) ที่หมายถึง ศิลปะที่มีรูปทรงเป็นสามมิติ ซึ่งงานศิลปะแขนงนี้อาจรวมทั้งงาน Visual Art บางประเภทที่ใช้วัสดุต่าง ๆ จัดลักษณะรูปทรงแบบสามมิติด้วยงานประติมากรรมยังสื่อถึงสิ่งต่าง ๆ เช่น สภาพสังคม วัฒนธรรม รวมถึงจิตใจของมนุษย์โดยชิ้นงานผ่านการสร้างของประติมากร งานประติมากรรมที่เกี่ยวกับศาสนา มักสะกดให้แตกต่างออกไปว่า ปฏิมากรรม ผู้ที่สร้างงานปฏิมากรรม เรียกว่า ปฏิมากร (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2522)

ภายในถ้ำอชันด้าโดยเฉพาะในยุคมหายาน จะมีหลักฐานความเจริญทางด้านปฏิมากรรมอย่างชัดเจน เช่น จะมีห้องโถงที่กว้างขวางสำหรับประกอบศาสนกิจ ด้านในสุดจะมีพระพุทธรูปแกะสลักองค์ใหญ่เพื่อใช้เป็นพระประธานประจำแต่ละโถง สลักเสาคือเป็นเสาสูง ที่หัวเสาแกะสลักเป็นลวดลายงดงามทั่วทั้งคูหาถ้ำ ที่ผนังด้านในทั้งสองข้าง แกะสลักเป็นพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ขนาดใหญ่ ที่มีความประณีตอ่อนช้อยงดงาม แสดงให้เห็นถึงฝีมือช่างประติมากรรมชั้นสูง บวกกับความศรัทธาที่ยิ่งใหญ่ในพระพุทธศาสนาของชาวในสมัยนั้น

พระพุทธรูปปางปรินิพพานบนผนังถ้ำอชันด้า

3) ด้านจิตรกรรม (Painting and Mural) หมายถึง ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน การวาด และระบายสี เพื่อให้เกิดภาพ เป็นงานศิลปะที่มี 2 มิติ เป็นรูปแบบไม่มีความลึกหรือนูนหนา แต่สามารถเขียนลงตาให้เห็นว่ามีมีความลึกหรือนูนได้ ความงามของจิตรกรรมเกิดจากการใช้สีในลักษณะต่าง ๆ กัน งานจิตรกรรมคือการเขียนภาพหรือวาดภาพ ที่ต้องการลงบนผาผนัง โดยการใช้เส้นและสีเป็นประเด็นหลัก อาจจะเขียนภาพบนผาผนังอาคาร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นศาสนสถาน เช่น ผาผนังพระอุโบสถ วิหาร และศาลาการเปรียญ เป็นต้น (ยอดชาย พรหมอินทร์, 2562)

ภาพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรปทุมปาณี

จิตรกรรมฝาผนังภายในถ้ำอชันด้า โดยเฉพาะถ้ำหมายเลข 1, 2 และ 17 จะพบภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามยิ่งนัก ซึ่งเป็นผลงานศิลปะที่แสดงเรื่องราวพุทธประวัติได้อย่างละเอียด และยังพบภาพวิถีชีวิตของคนอินเดียในยุคนั้นด้วย เรื่องราวทั้งหมดถูกบันทึกด้วยภาพลายเส้น ที่มีความละเอียด ประณีตด้วยการวาดที่ใช้เทคนิคที่ทันสมัยที่สุดในยุคนั้น จึงทำให้ภาพมีสีสันคมชัด แม้เวลาจะผ่านมานับพันปี ถือได้ว่าเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต คติ ความเชื่อ รวมถึงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ที่แสดงถึงความเจริญของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ถ้ำอชันด้า ได้บอกเล่าถึงความรุ่งเรืองและศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวอินเดีย หลังจากการเสด็จปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่นานนัก เรื่องราวที่ปรากฏภายในและภายนอกถ้ำ ล้วนแต่เป็นสัญลักษณ์ที่วิจิตรบรรจงสละสลวยอ่อนช้อย ควรค่าต่อการศึกษาและอนุรักษ์ไว้

ให้เป็นสมบัติของโลกนี้สืบทอดไป ด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ด้าน กล่าวคือ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านภูมิกรรมและด้านจิตรกรรมที่โดดเด่นลงตัว ซึ่งพุทธศิลป์ทั้งสามด้านนี้เกิดขึ้นจากแรงศรัทธาและความเพียรพยายามของพุทธบริษัทร่วมกันขุดเจาะ โดยใช้เวลาที่ยาวนานหลายศตวรรษ ซึ่งในแต่ละยุคสมัยนั้น คงจะมีเหตุผลในการสร้างที่เหมือนกันบ้าง หรือแตกต่างกันบ้าง เช่น บางยุคต้องการความสงบวิเวกในการเจริญกรรมฐาน บางยุคต้องการหลบหนีภัยจากการถูกรุกรานของชนต่างศาสนา บางยุคมีความเชื่อประดัดด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้าเพื่อหวังในพุทธภูมิ การได้เกิดเป็นพระพุทธรูปองค์ต่อ ๆ ไปด้วย ดังนั้น ถ้าวินิจฉัยจึงเป็นสิ่งที่ศรัทธาของโลกที่เกิดจากพลังศรัทธาอันยิ่งใหญ่ของชาวพุทธอย่างแท้จริง จึงเป็นเหตุผลให้องค์การยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนให้อ้าวซันต้า เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้คู่โลกสืบต่อไป

สรุป

ถ้าวซันต้า ตั้งอยู่ที่เทือกเขาอินทียาหรี ซึ่งเป็นภูเขาหินบะซอลต์ ที่มีรูปทรงคล้ายเกือกม้าหรือพระจันทร์เสี้ยว ใกล้หมู่บ้านอซันต้า เมืองอริซคาบาด ประเทศอินเดียสร้างในช่วงระหว่าง พ.ศ. 350 มาสิ้นสุดประมาณ พ.ศ.1200 (ระหว่างช่วง 200 ปีก่อนคริสต์ศักราช จนถึงช่วงปี ค.ศ. 650) ค้นพบโดยจอห์น สมิธ นายทหารชาวอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2362

ถ้าวสร้างโดยการเจาะสกัดภูเขาให้เป็นโถงข้างในสกัดหินเป็นเสาขนาดใหญ่ค้ำเพดานผนังแกะสลักหินให้เป็นสถูป เจดีย์และพระพุทธรูปปางต่าง ๆ จำนวนมาก บางถ้าวมีการวาดภาพการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ภาพพุทธประวัติ และภาพวิถีชีวิตของคนในยุคนั้น ถ้าวถูกสร้างไว้สำหรับเป็นที่ปฏิบัติกรรมฐานและศาสนกิจของพระสงฆ์ สร้างโดยใช้ฝีมือของมนุษย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งมีหลักฐานที่จารึกไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้อุปถัมภ์ในการสร้างถ้าวในสมัยนั้นคือ กษัตริย์ คฤหบดี เศรษฐีและผู้มีศรัทธา การสร้างถ้าวแบ่งออกเป็นสองยุคคือ ยุคเถรวาทมีลักษณะสมถะเรียบง่าย และยุคมหายานจะประดับถ้าวให้มีความโอ่อ่าอลังการ และเพิ่มเติมศิลปะต่าง ๆ ในถ้าวให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น

ต่อมาใน พ.ศ. 2527 องค์การยูเนสโก ได้ขึ้นทะเบียนถ้าวซันต้าให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ของโลก ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม คือการวางผังออกแบบแกะสลักหินเข้าไปในภูเขา จนเป็นถ้าวที่มีความมั่นคงแข็งแรงสวยงามได้อย่างละเอียดละไมสามารถเป็นแหล่งศึกษาวิวัฒนาการงานด้านสถาปัตยกรรม การออกแบบอาคารที่อยู่อาศัยจากอดีตถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ด้านจิตรกรรม คือมีภาพวาดด้านในที่สวยงามสูงเด่นทรงคุณค่าไม่แพ้กัน โดยเฉพาะถ้าวหมายเลขหนึ่ง จะมีภาพวาดพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร และภาพพระโพธิสัตว์ปัทมปาณี มีพระหัตถ์ถือดอกบัวเอียงพระเศียร แสดงสีหน้าอ่อนโยนด้วยความเมตตา ในขณะที่ถ้าวหมายเลขสองจะมีภาพวาดเรื่องการประสูติของพระพุทธองค์ และพระสุบินนิมิตของพระนางสิริมหามายาที่มีความโดดเด่นสวยงามเปี่ยมล้นด้วยคุณค่า ด้านนี้จะมีอิทธิพลต่อการศึกษาศิลปะอย่างมาก ซึ่งในแต่ละวันจะมีนักศึกษาเข้าไปเก็บข้อมูลด้านการวาดภาพ การใช้สีสันทันให้สวยงามและคงทนอยู่มิได้ขาด จากข้อมูลตาม

ภาพจิตรกรรมยังเป็นหลักฐานด้านการดำรงชีวิตของคนสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี และด้านประติมากรรม มีการแกะสลักพระพุทธรูป และรูปพระโพธิสัตว์อย่างอ่อนช้อยประณีตสวยงาม ได้สัดส่วนสมจริง ซึ่งการแกะสลักหินให้เป็นพระพุทธรูปที่สวยงามนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องคำนวณขุดหินบริเวณโดยรอบ แล้วแกะสลักหินออกให้เป็นองค์พระ ไม่ใช่แกะเป็นองค์แล้วนำเข้ามาประดิษฐานไว้ข้างในถ้า ด้านประติมากรรมนี้ จะพบเห็นคุณค่าในส่วนความเป็นมนุษย์ที่มีจิตประกอบด้วยศรัทธาในพระรัตนตรัย อย่างแรงกล้า และมั่นคง จนสามารถจินตนาการภาพของพระพุทธรูปเจ้าออกมาอย่างสวยงาม แล้วใช้เวลา พร้อมทั้งเสียสละกำลังกายและกำลังทรัพย์ เพื่อแกะสลักหินให้กลายเป็นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ได้อย่างสวยงามอ่อนช้อย

จะเห็นได้ว่าจากเหตุผลทั้งสามด้าน กล่าวคือ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านจิตรกรรม และด้านประติมากรรมนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้องค์การยูเนสโกยอมรับและขึ้นทะเบียนถ้ำอชันต้า ให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ของโลก ทั้งนี้ ในเหตุผลทั้งสามด้านดังกล่าวนี้ ยังเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณค่าทั้งคุณค่าด้านสังคม สามารถทำให้เห็นภาพที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนในยุคหนึ่งได้อย่างลึกซึ้ง คุณค่าด้านการศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนนักศึกษาและผู้สนใจประวัติศาสตร์ รวมถึงเทคนิคด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมได้เป็นอย่างดี และคุณค่าด้านจิตใจ ถ้ำอชันต้าถือได้ว่าเป็นหลักฐานที่ยืนยันถึงความมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ของคนในยุคสมัยนั้นได้อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2522). *ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับประติมากรรม*. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์.
- ไชยเจริญเทศ จำกัด. (2560). *สถาปัตยกรรม คืออะไรเจาะลึกการออกแบบก่อสร้างอย่างครบวงจร*. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2563 จาก <https://www.chi.co.th>
- ต่อศักดิ์ สະสมทรัพย์. (2548). *ศิลปวรรณนาและโครงสร้างของหินบะซอลต์ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : กองวิเคราะห์และตรวจสอบทรัพยากรธรณี กรมทรัพยากรธรณี.
- ฝ่ายวิชาการ สถาพรบุ๊คส์. (2555). *มรดกโลกทางวัฒนธรรมในอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาพรบุ๊คส์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *จาริกบุญ จาริกธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *จาริกบุญ จาริกธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *กาลานุกรมพระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก*. พิมพ์ครั้งที่ 6/1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

- พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. (2546). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สว.
- _____. (2548). *ถ้าพุทธศาสนาในอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- _____. (2557). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร : เอกพิมพ์ไท จำกัด.
- พระมหาประภาส ปรีชาโน. (2560). อชันต้า: ถ้ามหาสังฆารามแห่งรัฐมหาธาราษฎร์. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 1(1), 3-4.
- พระวิเทศรัตนารณ (ณัด อตถจารี). (2560). *จาริกบุญแสวงธรรมสู่แดนพุทธภูมิ*. นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2557). *อรรถกถาภาษาไทย พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2546). *มรดกโลก*. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2564 จาก www.info.ru.ac.th>province>Sukhotai>world1.htm
- ยอดชาย พรหมอินทร์. (2562). *ตำราจิตรกรรมไทยประเพณี*. สงขลา : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รณชัย โตสมภาค. (2556). *ACADEMIC FOCUS*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เสรีชน: เสรีธรรม. (2560). *ถ้าอชันต้าพลังแห่งศรัทธามหัจฉริยะศาสนสถานในอินเดีย มรดกโลก*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2563 จาก <http://dhamma.serichon.us>

ภรรยาในมุมมองทางพระพุทธศาสนา*

WIFE IN BUDDHIST VIEWPOINT

เจษฎา มุลยาพอ

Jesada Munyapho

พระมหามิตร ฐิตปญโญ

Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand.

E-mail: Jesada.mun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ภรรยาในมุมมองทางพระพุทธศาสนา โดยใช้การศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาประกอบ และตำราทางพระพุทธศาสนานำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา เป็นการนำเสนอภรรยาในมุมมองพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงภรรยาประกอบด้วยภรรยาเหมือนเพชรฆาต คือ ภรรยาล้างผลาญ ที่มีใจเหี้ยมโหด ด่าแข่งใช้คำพูดหยาบคาย ภรรยาเหมือนโจร มีลักษณะล้างผลาญเหมือนประเภทแรก แต่ล้างผลาญทรัพย์ที่สามีหามาได้ทำอะไรผลาญหมดเกลี้ยง ภรรยาเหมือนนาย คือภรรยาคอยดูถูกสามีว่าด้อยกว่าตัวเองหรือสามีอยู่ในอำนาจของตน ชอบดูถูกเหยียดหยามสามี ภรรยาเหมือนแม่ คือรักและเอ็นดูสามีเหมือนแม่รักลูกของตน คอยดูแลสามีและมีความเป็นห่วงเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งกัน ภรรยาเหมือนน้องสาว คือการให้ความรักระหว่างพี่-น้อง เป็นความรักยั่งยืน บางครั้งอาจจะมีการทะเลาะกันบ้าง แต่ไม่รุนแรง ภรรยาเหมือนเพื่อน คือ เป็นเพื่อนที่ให้เกียรติกัน คอยให้คำปรึกษา มีทัศนคติเหมือนกัน และภรรยาเหมือนทาสี อาจลดฐานะของตัวเองลงเป็นภรรยาคอยรับใช้ทุกอย่าง เพราะความรักในสามี ภรรยา 7 ประการนี้ ไม่ว่าจะเป็นดีหรือเลว สามีควรสงเคราะห์เลี้ยงดู คือให้เกียรติยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ ยกความเป็นใหญ่ให้ และให้เครื่องประดับในเวลาที่เหมาะสม คอยเอาใจใส่รอบคอบรั้ว ภรรยามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตคู่ การทำหน้าที่ดีของภรรยาที่มีศรัทธาเท่าเทียมกัน ประพฤติที่ดีต่อกัน มีน้ำใจที่ดีงาม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ฉลาดในการดำเนินชีวิต มีความเป็นอยู่ที่เสมอกัน ชีวิตคู่ก็จะสามารถอยู่ครองเรือนอย่างมีความสุขตลอดไป

คำสำคัญ: ภรรยา, มุมมองพระพุทธศาสนา

*Received: 7 May 2021; Revised: 17 May 2021; Accepted: 18 May 2021

Abstract

This academic article presents the wife from a Buddhist perspective. That the Lord Buddha's wife is like a executioner Is the devastated wife Ruthless Damn, curse, use rude words. And mouth, hands, feet quickly Wife like a thief Having the same destructive nature as the first type, but devastating wealth How much the husband could find Whatever size will be rich in the end Wife like you Is the wife insulting her husband as inferior to himself or the husband in his own power A wife, like a mother, loves and adores her husband as a mother loves her children. Take care of her husband and have concern and care not neglect each other. Wife like sister It is to give love between brothers and sisters as an enduring love. Sometimes there may be some arguments, but not violent. A wife, like a friend, is a friend who honors each other. Waiting for advice Have the same attitude Wife like paint Which may reduce one's position to serve everything because the word These 7 love of husbands and wives, whether for good or bad Husband should provide support Is to honor, honor, do not despise, do not cheat, raise greatness And give jewelry at the right time Take care of your family Wives are essential to the marriage. The duties of a wife of equal faith Behave well with each other Have a good heart Generous and selfless Smart in life There is a consistent life that will be able to live in the house happily forever.

Keyword: wife, Viewpoint Buddhist

บทนำ

การดำรงอยู่ของคู่สัมพันธ์ภรรยาและสามี ซึ่งอยู่กินกันเพื่อเป็นการรักษาเผ่าพันธุ์ของมนุษย การสร้างทายาทและการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การครองรักที่จะทำให้ภรรยาสามีครองชีวิตกันยืนยาว มีความสุข คือคู่ภรรยาสามีต้องมีสิ่งที่เหมือนกัน โดยอาศัยหลักสมชีวิตธรรม ซึ่งประกอบด้วย การมีศรัทธาเสมอกัน มีความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายชีวิตเหมือนกัน มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติศีลธรรมจรรยา กิริยามารยาทการอบรมมาดีเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน มีนินสัยเสียสละชอบช่วยเหลือ ไม่เห็นแก่ตัว ใจกว้างเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน การมีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่ดื้อด้านดันทุรัง การเข้าใจกันเห็นอกเห็นใจกัน การเป็นสามีภรรยากัน เป็นเรื่องที่จะว่ายากก็เหมือนง่าย การจะทำให้ชีวิตแต่งงานมีความรักใคร่กันยืนยาว ที่จะก่อให้เกิดสมัคสมานสามัคคีกัน การทำให้เจริญทรัพย์เพิ่มพูน การปฏิบัติตนถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การเป็นผู้ไม่ประมาท การเป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายย่อมชื่นชม เพราะการแบ่งปัน การระมัดระวังคำพูด การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการวางตัวอย่างเหมาะสม

การแต่งงานเป็นระบบการนับญาติทั้งสองฝ่าย ซึ่งในคนหนึ่งก็สามารถนับญาติทั้งฝ่ายบิดาและมารดา หมายความว่า การนับรวมปู่ ย่า ตา ยาย พี่น้องของปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูกหลานของลุง ป้า น้า อา พี่น้องของตัวเอง และลูกหลานของตัวเอง เป็นเครือญาติพี่น้องทั้งหมด (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบรมมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2550) อย่างไรก็ตามในสังคมไทยโดยทั่วไป มีแนวโน้มที่เน้นทางมารดา ทั้งนี้ เพราะกฎเกณฑ์ในการตั้งบ้านเรือนในสังคมไทยโดยทั่วไปทุกภาค นิยมให้หนุ่มสาวที่เพิ่งแต่งงานใหม่ อาศัยในบ้านบิดามารดาของฝ่ายหญิง ซึ่งในภาษาพูดเรียกว่า “แต่งลูกเขยเข้าบ้าน” คำว่าเขย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คือชายที่มาแต่งงานกับญาติผู้หญิง, ฝ่ายของญาติ, เช่น ถ้าเป็นฝ่ายของลูกสาว เรียก ลูกเขย ถ้าเป็นฝ่ายของป้า เรียก ลุงเขย เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องไปอยู่บ้านพ่อบิดา อันเป็นธรรมเนียมของสังคมไทย แสดงให้เห็นถึงวัฏจักรของการย้ายที่อยู่หลังการแต่งงาน ลักษณะของครอบครัวจะประกอบด้วย 3 รุ่นคือ ตายาย พ่อแม่ และลูกสาวลูกชาย เมื่อแต่งงานก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยาย ไปสู่ครอบครัวเดี่ยว และจากเดี่ยวไปสู่ครอบครัวขยาย (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบรมมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2550) การจะอยู่กันระหว่างภรรยากับสามี สิ่งสำคัญคือ การให้เกียรติและการเคารพซึ่งกันและกัน การดำเนินชีวิตด้วยความจริงใจ และการเอาใจใส่ต่อกันและกัน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการรู้จักการเอื้ออาทรต่อกันและญาติ

ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะเขียนบทความเรื่อง ภรรยาในมุมมองพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาว่า พระพุทธศาสนาได้จำแนกประเภทและบทบาทของภรรยาไว้อย่างไร ความเป็นหญิงเมื่อแต่งงานแล้ว ชีวิตเปลี่ยนแปลงอย่างไร อันจะทำให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของความเป็นภรรยาในพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ภรรยาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

คัมภีร์พระวินัยปิฎก สังฆาทิเสสกัณฑ์ ได้จำแนกหญิงไว้ 10 จำพวก คือ 1. หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของมารดา ได้แก่ หญิงที่มีมารดาคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 2. หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของบิดา ได้แก่ หญิงที่มีบิดาคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 3. หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของมารดาบิดา ได้แก่ หญิงที่มีมารดาบิดาคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 4. หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของพี่ชายน้องชาย ได้แก่ หญิงที่มีพี่ชายน้องชายคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 5. หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของพี่สาวน้องสาว ได้แก่ หญิงที่มีพี่สาวน้องสาวคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 6. หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของญาติ ได้แก่ หญิงที่มีญาติคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 7. หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของตระกูล ได้แก่ หญิงที่มีบุคคลร่วมตระกูลคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 8. หญิงที่มีธรรมคุ้มครอง ได้แก่ หญิงที่มีผู้ประพฤติธรรมร่วมกันคอยระวัง ควบคุม ห้ามปราม ให้อยู่ในอำนาจ 9. หญิงที่มีคู่มั่น ได้แก่ หญิงที่ถูกหมั้นหมายไว้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ โดยที่สุตกระทั้งหญิงที่ชายสวมพวงดอกไม้ให้ด้วยกล่าวว่า หญิงนี้เป็นของเรา 10. หญิงที่มีกฎหมายคุ้มครอง ได้แก่ หญิงที่มีพระราชบาปองค์ทรง

กำหนดโทษไว้ว่า ชายที่ล่วงเกินหญิงคนนี้ ต้องได้รับโทษเท่านี้” (วิมหา. (ไทย), 1/303-306/345-348) และยังได้กล่าวถึงภรรยา 10 จำพวก คือ 1. ภรรยาสินไถ่ ได้แก่ หญิงที่ชายเอาทรัพย์ซื้อมาอยู่ร่วมกัน 2. ภรรยาที่อยู่ด้วยความพอใจ ได้แก่ หญิงอันเป็นที่รักซึ่งชายคู่รักรับให้อยู่ร่วมกัน 3. ภรรยาที่อยู่เพราะสมบัติ ได้แก่ หญิงที่ชายยกสมบัติให้แล้วอยู่ร่วมกัน 4. ภรรยาที่อยู่เพราะแผ่นผ้า ได้แก่ หญิงที่ชายมอบผ้าให้แล้วอยู่ร่วมกัน 5. ภรรยาที่เข้าพิธีสมรส ได้แก่ หญิงที่ชายจับมือจุ่มลงในภาชนะน้ำด้วยกันแล้วอยู่ร่วมกัน 6. ภรรยาที่ถูกปลงเทริด ได้แก่ หญิงที่ชายถอดเทริดลงแล้วอยู่ร่วมกัน 7. ภรรยาที่เป็นทั้งคนรับใช้เป็นทั้งภรรยา ได้แก่ หญิงที่เป็นทั้งทาสเป็นทั้งภรรยา 8. ภรรยาที่เป็นทั้งลูกจ้างเป็นทั้งภรรยา ได้แก่ หญิงที่เป็นทั้งลูกจ้างเป็นทั้งภรรยา 9. ภรรยาที่เป็นเชลย ได้แก่ หญิงที่ถูกนำมาเป็นเชลย 10. ภรรยาชั่วคราว ได้แก่ หญิงที่อยู่ร่วมกันเป็นครั้งคราว (วิมหา. (ไทย), 1/304/346)

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของคำว่า หญิง ไว้ดังนี้ มนุษย์เพศเมีย ซึ่งโดยกำเนิดมีโยนีเป็นอวัยวะสืบพันธุ์ ผู้หญิง ก็ว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) อิตถิ แปลว่า หญิง สตรี ผู้หญิง เพศหญิง มีความหมายตามรูปวิเคราะห์ศัพท์ว่า สตรี ผู้ปรารถนาภาม ชื่อว่า อิตถิ และยังมีศัพท์ที่เกี่ยวข้องหญิงประกอบด้วย อิตถิ, สีมณฑินี, นารี, ถี, วธู, วนิตา, องคณา, ปมทา, สุนทรา, สุนทรี, กนตา, รณณี, ทยิตา, อพลา, มาตุคาม และ মহিลา, มเหลา (มนตรี สิริโรจนานันท์, 2557)

หญิง อิตถิ หญิงอันบุคคลพึงปรารถนา อภิ. อิตถิ ซึ่งหญิงมนุษย์ อา.สุฯ อิตถิชา กล่าวอิตถิ ลิงค์ ป.ป.ฯ อภิ.ฯ อิตถิวิสัยุตโต อันปราศจากนาง ช้าง (ราชบัณฑิต) อิตถิคุมพัสสาติ อิตถิคณสส (มโหสถ) อิตถิ มลฺ พรหมจริยสส หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์, อิตถิ ภณชานมุตตมฺ สตรี เป็นสูงสุดแห่งภณชะทั้งหลาย (มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532) อิตถิ อิตถิ (อิต.ผู้หญิง สตรี) (พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), ศ.พิเศษ ดร.จำลอง สารพัดนึก, 2548) อิตถิ (อิต-ถี) น. หญิง (ป.ล.สตรี) อิตถิเพศ น. เพศหญิง (บ.ส.) (มติชน, 2547)

อิตถิ, อิตถิ ผู้หญิง ส.สตรี สีมณฑินี ผู้หญิงมีผมแสด, ส.سیمณฑินี (a woman skt.) กนตา กานตา ผู้หญิง, ภรรยา, ส.กานตา Kanta a beloved or charming woman a wife นารี นาง ผู้หญิง ส.นารี Nari a maid, a woman ถี หญิง, ส.สตรี Thi a woman, วธู หญิงสาว ผู้หญิง เป็นไปในอรรถ คือ สุณิสสา สะใภ้, กณญา (สาวน้อย) ชายา (ภรรยา) ส.วธู. Vadhu a girl, bride, a young wife, a daughter-in-law. วนิตา ผู้หญิง ส.วนิตา Vanita a woman องคณา ผู้หญิง, นาง ส.องคณา Angana a woman, ปมทา ผู้หญิง ส.ปมทา Pamada handsome woman, or a woman in general, สุนทรา, สุนทรี ผู้หญิง, นางงาม, ส.สุนทรี, Sundari a beautiful woman, รณณี ผู้หญิง ส.รณณี Ramani woman, ทยิตา ผู้หญิง ส.ทยิตา Dayita a woman, อพลา ผู้หญิง ส.อพลา, Abala a woman มาตุคาม อิตถิผู้มีบ้านดั่งว่าบ้านของมารดา (ผู้หญิง), ส.มาตุ+คราม. Mayukamo womankind, a woman, a female. และ মহিลา ผู้หญิง; ช้างตัวเมีย ส. মহিลา Mahala a woman; female elephant มเหลา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, 2537)

สรุปประเด็นที่ 1. ความหมายของหญิง อาจหมายถึงผู้มีผมแสด เป็นภรรยา หรือเป็นนารี เป็นหญิงสาว เป็นสะใภ้ เป็นนาง นางงาม หรือแม้แต่ความเป็นมาตุคาม คือบ้านของมารดา นี่เป็นลักษณะของหญิง

กนดา งานรุ่งเรือง ว่า ประารถนา อภิ.๑ กนดา ผู้หญิง อภิ.๑ กนดา ผู้หญิง อภิ.๑ กนดา ปิยกนโต มนุญญ (อภิธาน) กนตาทิโย ลีลา งาม อภิ.๑ นารี ผู้หญิง อภิ.๑ นารี คนผู้หญิง (นาง) (มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532) กันต beloved นารี Woman นารี ผู้หญิง สตรี (บ.ส.) (มติชน, 2547)

ถี หญิง (บ.) วฐุ น.พฐุ, หญิงสาว (บ.ส.), ถี มั่นคง ธา.อ.๑ ถี หญิง อภิ.๑ ถี หญิง อภิ.๑ ถี ถิโย หญิง ว่า เกียจ ว่า ตัว ว่า เรือน อภิ.๑ วฐุ ผู้หญิง อภิ.๑ วฐุ สุณิสสา กณญา ซาตา (อภิธาน) วฐุ เมีย ส.ว.๑ วณิตา หญิง ว่า นาง อภิ.๑ องคณา นาง ผู้หญิง อภิ.๑ (ที่ใช้ทุกวันนี้ อังคณา) ปมาทา ปมาทา ว่าผู้หญิง อภิ.๑ ปมาที ไม่เอาใจใส่ เกียจคร้าน อภิ.๑ รณณิ ผู้หญิง อภิ.๑ รณณิโย น่ายินดี สวยงาม ผลิต.๑ สุนทรื ซาติ หิงคุ อภิ.๑ สุนทรา งาม ดี อภิ.๑ สุนทรา หญิง โฉมงาม อภิ.๑ สุนทรื ผู้หญิง อภิ.๑ สุนทรื หญิงโฉมงาม อภิ.๑ สุนทรโร งาม ดีนัก เป็นที่ชื่นชอบ อภิ.๑ อพลา นาง หญิง อภิ.๑ ป.ป.๑ อพโลติ พุพพโล อปปลาโม (อพลานัน พลิยนติ มทนเตน ปรีสุสยา) (มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532)

สรุปประเด็นที่ 2 ความหมาย ความเป็นหญิงหมายถึงลักษณะของความงาม หญิงสาว นาง ผู้หญิง คนผู้หญิง เมีย และอาจจะหมายถึงความน่ารัก สวยงาม งามดี โฉมงามหรืองามนักเป็นที่ชื่นชอบ

มาตุคาม ว่าหญิง อภิ.๑ มาตุคาม ผู้หญิงพิเศษ อภิ.๑ มาตุคาม อรรถาพถึงซึ่งความเป็นผู้เสมอตัวมารดา อรรถาพ มีบ้าน (ครรภ์) ดังว่า บ้าน (ครรภ์) แห่งมารดา อรรถาพอันว่าเป็นไปดังว่ามารดา (ผู้หญิง) อภิ.๑ มาตุคาม ธรรมดาสตรีนี้เป็นเกาะแก่งกีดกระแสนกุล มีมัจฉริยมัตมนธ์ คือตัวมาร (กุมาร) มาตุคิทธิโน คิดถึงแม่ พ.ป.๑ มาตุคิทธิโนติ มาตริคิทธิธเนมาตริคิทธิเชน สมณนาคตา พลลสิเนหา เอว วิลปี สุตติ กุม.๑ มาตุจฉา น้ำพื่อน้องหญิงของแม่ อภิ.๑ มาตุเบติโต แต่ฝักฝ่ายแห่งมารดาแลบิดา๑ มาตุลลภุมพิโก ผู้ลุล่ง ส.พ.ส.ธ.๑ มาตุภาดา ว่าพี่แม่ อภิ.๑ มาตุมาตา มาตามหิ ว่ายาย อภิ.๑ มาตุเยว แก่มารดานั้น เทียว ส.พ.ส.ธ.๑ มาตุลानी ป้า น้ำ อภิ.๑ มาตุลानी ป้า อา พื่อน้องหญิงของพ่อ อภิ.๑ มาตุลानी ว่าป้า คือหญิงพี่แม่ อภิ.๑ มาตุลानी อันว่าป้า นาม.๑ มหิลลา ว่า หญิง ว่า นางธรรณี อภิ.๑ มหิลลา ตัวเมีย (ช้างพัง) อภิ.๑ (มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532) มาตุคาม น. ผู้หญิง, เพศหญิง (บ.) (มติชน, 2547)

สรุปประเด็นที่ 3 หมายถึง หญิงพิเศษ เป็นเหมือนดังมารดา เป็นการกล่าวถึงความเป็นเพศหญิง ในทัศนะน้ำ พื่อน้องหญิงของแม่หรือพี่แม่ ซึ่งเรียกว่า ป้า น้ำ เป็นทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ เรียกว่า ป้า น้ำ อา ยังเปรียบเทียบลักษณะหญิงในความหมายของคำว่า มาตุคาม หรือที่เรียกว่า การเป็นแม่บ้าน

สรุปความหมายทั้ง 3 ประเด็น ทำให้เห็นความหมายของคำว่า หญิง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้ทราบความหมายที่มีศัพท์แตกต่างกัน แต่ความหมายเหมือนกัน ในการเป็นภรรยาจะต้องผ่านกระบวนการคือการแต่งงาน คัมภีร์สมันตปาสาทิกา ได้กล่าวถึงการวิวาหะว่า บรรดาอาวาหะ เป็นต้นที่ชื่อว่า อาวาหะ ได้แก่ การนำเด็กสาวมาจากตระกูลอื่นเพื่อเด็กหนุ่ม ที่ชื่อว่า วิวาหะ ได้แก่ การส่งเด็ก

สาวไปสู่ตระกูลอื่น คำว่า การมงคลสมรสมี 8 วิธี ได้แก่ 1) พรหมวิหาร 2) ไทววิหาร 3) อรชวิหาร 4) ประชาปัตยวิหาร 5) อสุรวิหาร 6) คันธารวิหาร 7) รากษสวิหาร 8) ไปศาจวิหาร (วิ.อ. (ไทย), 2/296/50)

ความหมายและความสำคัญของภรรยา

ก. ความหมายของคำว่า ภรรยา

ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของคำว่า ภรรยา คือมิตรที่ดีที่สุดของสามี อะไรหนอเป็นที่ตั้งของมนุษย์ทั้งหลาย อะไรหนอเป็นสหายอย่างยิ่งในโลกนี้ บุตรเป็นที่ตั้งของมนุษย์ทั้งหลาย ภรรยาเป็นสหายอย่างยิ่ง (ส.ส.(ไทย), 15/52/69) คำว่า ภรรยา หมายถึง ภริยา, เมีย, มักใช้เข้าคู่กับคำว่า สามี (ส.ภรรยา, บ.ภริยา) และ คำว่า ภริยา หมายถึง ภรรยา เมีย (มติชน, 2547) คำว่า ภริยา ภริยา, ภรรยา (ธาร ขายา กลตต ฆรณี ปิยา ปชาปติ ทุตติยา ปาท ปริจาริกา ภริตพพโต ภริยา ผู้อันสามีต้องเลี้ยงดู) (ภร ธาตุในความหมายว่า เลี้ยง อี อาคม ย ปัจจย ออ อิต.) (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต), 2558) คำว่า ภริยา ภรรยา, เมีย หญิงที่เป็นคู่ครองของชาย, คู่กับสามี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คำว่า สามี ผัว ชายที่เป็นคู่ครองของหญิง คู่กับภรรยา หรือภริยา, นาย, เจ้าของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คำว่า ผัว สามี ชายที่เป็นคู่ครองของหญิง คู่กับเมีย ผัวหาบเมียคอน กัว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คำว่า ปติ, บติ, สามี, ผัว, เจ้าของ, เจ้านาย, ผู้นำ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต), 2550) ปาติ รกขตติ ปติ ผู้รักษา (ปา ธาตุในความหมายว่า รักษา ดูแล ตี ปัจจย รัสสะ อา เป็น อ) ปตติ เสฏฐ์ หุตวา ปุโรโต คจณตติ ปติ ผู้ดำเนินไปข้างหน้า (ปต ธาตุในความหมายว่า ไป, เป็นไป อี ปัจจย) คำว่า ภริยา ภริยา, ภรรยา, (ธาร ขายา กลตต ฆรณี ปิยา ปชาปติ ทุตติยา ปาทปริจาริกา) (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต), 2550) คำว่า กลตต แม่บ้าน, ภริยา (ธาร ขายา ฆรณี ฯเปฯ) กเลติ ปริจฉินทตติ กลตต ผู้คอยนับ คือคอยกำหนด (กล ธาตุ ในความหมายว่า นับ คำนวณ ต ปัจจย ซ้อน ต) ภริตพพโต ภริยา ผู้อันสามีต้องเลี้ยงดู (ภร ธาตุในความหมายว่าเลี้ยง อี อาคม ย ปัจจย ออ อิต) คำว่า ภริยา หรือ กลตต (อภิข.กพตต); เมีย a wife. (มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532) คำว่า กลตต เมีย อภิ.ฯ (มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532)

ในทัศนะของผู้เขียน คำว่า ภรรยา หมายถึง หญิงที่หลังจากแต่งงานผ่านกระบวนการทางสังคม ผ่านการขอ ผ่านการแต่งงาน การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน บางคู่ก็อยู่กันไม่นานก็เลิกราหรือหย่าร้าง หรือบางคนแต่งงานแล้วมีลูกสืบสกุล บางคู่ไม่มีลูกสืบสกุล บางคู่แต่งงานกันและอยู่กันจนได้ชื่อว่าถือนิมนต์ไม่หย่าขาดทอง ถือกระบองยอดเพชร คืออยู่กันจนตายจากกัน

คำว่า ภรรยาและภริยา มีทั้งความเหมือนและความต่างกัน คำว่า ภรรยากับภริยา เหมือนกันตรงที่เป็นคำนามเหมือนกัน และมีความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เหมือนกัน คือ เมีย, หญิงที่เป็นคู่ครองของชาย, คู่กับสามี ส่วนความแตกต่างของคำว่า ภรรยากับภริยา คือ มีที่มาของคำต่างกัน โดยคำว่า ภรรยา เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤตว่า ภารยา แต่คำว่า ภริยา

เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีว่า ภริยา ดังนั้น การที่คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าคำว่า หญิง 10 จำพวก และภรรยา 10 จำพวก (Mrs.C.A.F. Rhys Davids, 1996) หมายถึง หญิงที่เป็นคู่ครองของชายซึ่งเป็นบุคคลทั่วไป และคำว่า ภริยา หมายถึง หญิงที่เป็นคู่ครองของชาย ซึ่งเป็นบุคคลระดับสูงหรือบุคคลสำคัญนั้น จึงเป็นความเข้าใจที่ผิด เพราะไม่ว่าจะภรรยา หรือ ภริยา ก็ล้วนแล้วแต่หมายถึง เมียหรือหญิงที่เป็นคู่ครองของชายทั้งสิ้น ไม่มีการแยกแยะว่า คำนี้เป็นเมียของบุคคลทั่วไป หรือคำนี้เป็นเมียของบุคคลระดับสูงหรือบุคคลสำคัญ เป็นเพียงแค่ความหลากหลายและร่ายของภาษาไทยเท่านั้น ที่ทำให้เรามีคำต่างกันไว้ใช้ เพื่อให้ภาษาไทยมีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ของชาตินั่นเอง

การอยู่ร่วมกันสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การพูด การพูดจาดี ไพเราะน่าฟัง จะยังผลให้เกิดแก่ผู้พูด คำว่า พูดดี หมายถึง การพูดสิ่งที่ดีมีประโยชน์ การพูดไพเราะสุภาพอ่อนหวาน การพูดแต่คำจริงไม่ไปปิดลอกหลวง การพูดอย่างมีวาทศิลป์ เพราะการพูดสามารถสื่อถึงผลอันยิ่งใหญ่จากการพูดที่จะมีต่อชีวิต เหมือนกับการพูดของสุนทรภู่ ดังบทกลอนที่ว่า ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรกรสอันอรร้อยจิต แม้พูดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

ผู้ชายจะต้องดูแลให้ความคุ้มครองแก่ผู้หญิง ซึ่งเปรียบเป็นสำนวนไทยว่า ชายข้าวเปลือกหญิงข้าวสาร หมายความว่า ข้าวเปลือกคือเมล็ดข้าวที่ยังไม่ได้เอาเปลือกออก และยังไม่ได้ขัดสีเป็นข้าวสาร หากหว่านลงบนดิน ก็จะงอกเป็นต้นข้าวเจริญงอกงาม คำว่า ข้าวสาร คือ ข้าวที่ผ่านการขัดสี พร้อมทั้งจะหุงกินได้เลย ไม่สามารถนำไปปลูกได้ เอาไปหว่านก็ไม่ได้ จึงต้องระวังไม่ให้เสียหาย ดังสำนวนที่ว่า ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร หมายถึง ผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งกว่าผู้หญิง ผู้ชายจึงต้องดูแลให้ความคุ้มครองกับผู้หญิง หากผู้หญิงไปอยู่ในที่ไม่เหมาะสม ก็จะมีแต่เสียหายอย่างเดียว (กรองแก้ว ฉายสภาวะธรรม, 2551)

สามีเปรียบเหมือนช้างเท้าหน้า หมายถึง การเป็นผู้นำ หรือการรับผิดชอบครอบครัว โดยผู้ที่เป็นสามีพึงจะต้องปฏิบัติทำงานหาเลี้ยงครอบครัว เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นก็ต้องปกป้องคุ้มครอง แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ครอบครัวผ่านพ้นไป ส่วนช้างเท้าหลัง หมายถึง การเป็นผู้ตามที่ดี ต้องมีความเชื่อใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน ครอบครัว หรือการใด ๆ ก็ตาม เช่น ดูแลบ้าน ลูก อาหารให้พร้อม อย่าให้ขาดตกบกพร่อง เป็นกำลังที่ดีให้กับสามีเมื่อเขาต้องการ (กรองแก้ว ฉายสภาวะธรรม, 2551)

กิจของพ่อแม่เรือน 5 จะต้องสงเคราะห์ด้วยเหตุ 5 สถาน 1. สมมานเนน ด้วยความถือว่าเขาเป็นเมียจริง ๆ 2. อนติมานเนน ด้วยการไม่ดูหมิ่นเขา 3. อิสสรียโวสสุเคน มอบภาระงานให้เมียเป็นใหญ่ในบ้านเรือน 4. อนติจาเรน ด้วยการไม่ประพฤตินอกใจเมีย 5. อลงการานุพาเนน เป็นคนหาเครื่องประดับตกแต่งกายให้เมีย ตามกำลังความสามารถของตนที่จะหามาได้ นี่เป็นกิจของพ่อแม่เรือน ส่วนกิจของแม่เรือน คือ 1. ทกขตา เป็นคนจัดการงานดีในบ้านเรือน 2. สงคหิตปริชชา สงเคราะห์คนใกล้เคียงผัวดี 3. อนติจาราย เป็นคนไม่ประพฤตินอกใจผัว 4. ธนรฤชิตา เป็นหญิงรักษาททรัพย์สมบัติที่ผัวหามาได้ไว้ดี 5. อนลสา โหติ เป็นหญิงที่ไม่เกียจคร้านในกิจการงานทั้งปวง (เสถียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชธน), 2553)

ข. ความสำคัญของภรรยา

ในฐานะความเป็นภรรยา เมื่อได้ชื่อว่าเป็นภรรยาแล้ว ย่อมรักและเอาใจใส่ต่อสามี เหมือนกับนางกุลพลเกสที่ได้ดัดใจมาเป็นสามี การดำเนินชีวิตคิดกำลังดำเนินไปได้ด้วยดี เป็นการให้ชีวิตใหม่แก่สามี เพื่อการกลับตัวกลับใจใช้ชีวิตใหม่ ด้วยความเป็นอยู่ที่ดี ด้วยหวังพึ่งสามีที่เป็นอดีตโจรที่ถูกประจานพร้อมที่จะถูกตัดสินโทษถึงขั้นชีวิต ด้วยความรักจึงกล้าทำ คือการเปลี่ยนคนอื่นให้ไปรับโทษแทน แต่เมื่อความเป็นโจรก็คือโจร แล้ววันหนึ่งก็มาถึง ผู้เป็นสามีก็พานางไปยังภูเขาทังโจร เพื่อต้องการฆ่าเธอเพื่อถือเอาเครื่องประดับของเธอหนีไป แต่ในที่สุดด้วยปัญญาที่เฉลียวฉลาด ก็ใช้วาทะจากหว่านล้อม จนทำให้อดีตสามีที่เป็นโจรเชื่อในคำพูด ดังนั้น ขึ้นชื่อว่าปัญญาก็สามารถเอาชนะเหตุที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าได้ด้วยปัญญาของเธอ หญิงมีปัญญาก็คือบัณฑิต จึงจะชื่อว่ามียัชชนะ พระพุทธเจ้าตรัสพระคาถาว่าธรรมบทหนึ่ง ที่คนฟังแล้วสงบระงับได้ ย่อมดีกว่าคาถาที่ไร้ประโยชน์ตั้ง 1,000 คาถา ผู้ชนะข้าศึกจำนวนพันคนด้วยพันในสงคราม หาชื่อว่าผู้ชนะในสงครามที่ยอมเยี่ยงไม่ แต่ผู้ชนะตนได้ จึงชื่อว่าผู้ชนะที่ยอมเยี่ยง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558) และคุณลักษณะของสามีหรือภรรยาที่ดีเปรียบเสมือนเทวดา (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2561)

สรุปว่า ภรรยา คือผู้ควรเลี้ยงหรือจะเรียกว่าเมียก็ได้ ส่วนสามีหรือผัว หมายถึงผู้เลี้ยง ซึ่งคำทั้งสองนี้ เป็นคำที่แฝงความหมายอยู่ในตัว และเป็นคำคู่กัน ผู้หญิงที่ได้ชื่อว่าภรรยา ก็เพราะทำตัวเป็นคนควรเลี้ยง ผู้ชายที่ได้ชื่อว่าสามี ก็เพราะเลี้ยงดูภรรยา ซึ่งหมายถึงผู้หญิงที่เป็นภรรยาที่สามีควรเลี้ยงดูคอยดูแลและคอยเอาใจใส่และใส่ใจ การรู้แบ่งปันสิ่งของ การรักษาศีล การพูดที่ไพเราะและเพื่ออุดหนุนบารมีของตน จะได้เป็นคนมีประโยชน์ การบำเพ็ญเจริญภาวนา การฟังธรรมและสงบจิต การทำสมาธิเพื่อพัฒนาจิตใจให้ผ่องใส การวางตัวได้เหมาะสมกับที่ตัวเป็นภรรยาและสามี

ประเภทของภรรยา

ในภริยาสูตร สุตว่าด้วยภรรยา พระพุทธเจ้าแสดงภรรยา 7 จำพวก (Seven Kinds of Wives) แก่นางสุชาดาหญิงสะใภ้ของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีไว้ว่า เป็นฝ่ายร้าย 3 ประเภท และฝ่ายดี 4 ประเภท คือ (1) ภรรยาดุจเพชฌฆาต (2) ภรรยาดุจนางโจร (3) ภรรยาดุจนายหญิง (4) ภรรยาดุจแม่ (5) ภรรยาดุจพี่สาวน้องสาว (6) ภรรยาดุจเพื่อน (7) ภรรยาดุจทาสี แต่ละประเภทมีรายละเอียด ดังนี้

1. วธกาภริยา ภรรยาดุจเพชฌฆาต ภรรยาใดคิดประทุษร้าย ไม่เกื้อกูลอนุเคราะห์ ยินดีต่อชายเหล่าอื่น ดุหมั่นสามี เป็นหญิงที่หาซื้อได้ด้วยทรัพย์ พยายามฆ่าสามี 2. โจรภริยา ภรรยาดุจนางโจร ภรรยาใดมุ่งจะยกยอกทรัพย์ แม้มีจำนวนน้อยที่สามีประกอบศิลปกรรม พาณิชยกรรมและกสิกรรมได้มา 3. อัยยาภริยา ภรรยาใดไม่สนใจการงาน เกียจคร้าน กินจุ หยาบคาย ดุร้าย มักพูดคำชั่วหยาบ ช่มชี่สามี ผู้ขยันหมั่นเพียร 4. มาตาภริยา ภรรยาใดเป็นผู้เกื้อกูลอนุเคราะห์ทุกเมื่อ คอยทะนุถนอมสามีเหมือนมารดาคอยทะนุถนอมบุตร รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้ 5. ภคินีภริยา ภรรยาใดเป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว มีความเคารพในสามีของตน มีใจละอายต่อบาป ประพฤติคล้อยตามอำนาจสามี 6. สขีภริยา ภรรยาใดเห็นสามีแล้วชื่นชมยินดี เหมือนเพื่อนเห็นเพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา เป็นหญิงมีตระกูล

มีศีล มีวัตรปฏิบัติต่อสามี 7. ทาสีกริยา ภรรยาใดถูกสามีขู่จะฆ่าจะเข่นตี ก็ไม่โกรธ สงบเสงี่ยม ไม่คิด ชุ้นเคืองสามี อดทนได้ไม่โกรธ ประพฤติคล้ายตามอำนาจสามี (อง.สตตก. (ไทย), 23/63/123) บรรดา ภรรยา 7 จำพวกนี้ มีกล่าวถึงภรรยาเยี่ยงหญิงรับใช้ว่า ดีเลิศในสังคมอินเดียยุคสมัยพุทธกาล (บรรณจบ บรรณรุจิ, 2544)

ในกรณีนี้ หากภรรยาผู้ใดสามารถปฏิบัติตน ทำจิตใจให้เป็นมิตรแท้ มีเมตตาปรารถนาดีต่อสามี ได้อย่างแท้จริงเหมือนอย่างมารดาแล้ว พระบรมศาสดาก็ตรัสยกย่องภรณานันว่า เป็นมาตาสมภริยา หรือ มาตาริยา คือ ภรรยาเสมอด้วยมารดา หรือภรรยาเยี่ยงมารดา ส่วนภรรยาผู้มีคุณธรรมอย่างอื่น ก็ตรัสเปรียบไว้เหมือนพี่น้องหญิงเหมือนเพื่อนเป็นต้น

หน้าที่ของภรรยาตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ภรรยาต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เพื่อสงเคราะห์กันและกันให้ชีวิตครอบครัวเป็นสังคม แห่งความอบอุ่น และมีความสุข ภรรยาจึงต้องสงเคราะห์สามี 5 สถาน คือ หน้าที่ของภรรยาต่อสามี

1. จัดการงานดี จัดบ้านให้สบายน่าอยู่ จัดอาหารให้ถูกปากและทันตามความต้องการ จัดเสื้อผ้า เครื่องใช้ให้สะอาดอยู่เสมอ ดูแลลูกเต้าให้ความรักอบอุ่น ให้ลูกเติบโตขึ้นมาด้วยสุขภาพแข็งแรงและเป็น คนดี 2. สงเคราะห์ญาติข้างสามี ด้วยการเอื้อเฟื้อ กล่าววาจาไพเราะ ให้ความช่วยเหลือตามฐานะที่จะ ทำได้ 3. ไม่นอกใจ จงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อสามีเพียงผู้เดียว 4. รักษาทรัพย์ให้ดี ไม่ฟุ่มเฟือย แต่ก็ไม่ ตระหนี่ รู้จักใช้ทรัพย์ให้เป็น 5. ขยันทำงาน ขยันขันแข็งทำงานบ้าน ไม่เอาแต่กิน นอน เทียว หรือเล่น การพนัน

ในฐานะภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามีบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วย หน้าที่ 5 ประการนี้ ทิศเบื้องหลังนั้นเป็นอันชื่อว่าสามีได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว (ที.ปา. (ไทย), 11/269/214) นอกจากนี้ ยังมีคุณธรรมอื่นที่ส่งเสริมให้การครองเรือนเป็นไปอย่างราบรื่น ดังปรากฏใน โอวาทปริศนาที่ธนัญชัยเศรษฐี ผู้เป็นบิดาของนางวิสาขา มอบให้วันแต่งงาน ซึ่งมีทั้งหมด 10 ข้อ ประกอบด้วย 1. ไฟในอย่านำออก หมายถึง ไม่นำเรื่องราวปัญหา ความร้อนใจต่าง ๆ ในครอบครัวไป เปิดเผยแก่คนทั่วไปภายนอก 2. ไฟนอกอย่านำเข้า หมายถึง ไม่นำเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ภายนอกที่ร้อน ใจเข้ามาในครอบครัว 3. ให้แก่ผู้ให้ หมายถึง ผู้ใดที่เราให้ความช่วยเหลือ ให้หยิบยืมสิ่งของแล้ว เมื่อถึง กำหนดก็นำมาส่งคืนตามเวลา เมื่อเรามีความจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือ หากไม่เกินความสามารถ ของเขา เขาก็ยินดีช่วยเหลืออย่างเต็มใจ บุคคลเช่นนี้ภายหลังถ้ามาขอความช่วยเหลือเราอีก ก็ให้ช่วย 4. ไม่ให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ หมายถึง ผู้ใดที่เราให้ความช่วยเหลือ ให้หยิบยืมสิ่งของแล้ว ไม่ส่งคืนตาม กำหนดเวลา เมื่อเรามีเรื่องขอความช่วยเหลือ แม้ไม่เกินความสามารถของเขา และเป็นเรื่องถูกต้องศีลธรรม เขาก็ไม่ยอมช่วย คนอย่างนี้ ภายหลังถ้ามาขอความช่วยเหลือเราอีก อย่าช่วย 5. ให้ไม่ให้ก็ให้ หมายถึง ถ้าญาติพี่น้องเราที่ตระกะกำลำบากอยู่ มาขอความช่วยเหลือ แม้บางครั้งไม่ส่งของที่หยิบยืมตามเวลา ภายหลังเขามาขอความช่วยเหลืออีกก็ให้ช่วย เพราะถึงอย่างไรก็เป็นญาติพี่น้องกัน 6. กินให้เป็นสุข หมายถึง ให้จัดการเรื่องอาหารการกินในครอบครัวให้ดี ประนินบัตติพ่อแม่ของสามีในเรื่องอาหาร อย่ายให้

บกพร่อง ถ้าทำได้แบบนี้ ตัวเราเองเวลากินก็จะกินอย่างมีความสุข ไม่ต้องกังวล 7. นั่งให้เป็นสุข หมายถึง รู้จักที่สูงที่ต่ำ เวลานั้นก็ไม่นั่งสูงกว่าพ่อแม่ของสามี จะได้นั่งอย่างมีความสุข ไม่ต้องกังวล ไม่ถูกตำหนิ 8. นอนให้เป็นสุข หมายถึง ดูแลเรื่องที่หลับที่นอนให้ดี และยึดหลักตื่นก่อนนอนที่หลัง ก่อนนอนก็จัดการธุระการงานให้เรียบร้อยเสียก่อน จะได้นอนอย่างมีความสุข 9. บูชาไฟ หมายถึง เวลาที่พ่อแม่ของสามีหรือตัวสามีเองกำลังโกรธ เปรียบเสมือนไฟกำลังลุก ถ้าคุต่าอะไรเรา ก็ให้หนึ่งเสีย อย่าไปต่อล้อต่อเถียงด้วย เพราะในช่วงเวลานั้น ถ้าเราไปเถียงเข้า เรื่องราวก็จะยิ่งลุกลามใหญ่โต ไม่มีประโยชน์ คอยหาโอกาสเมื่อท่านหายโกรธ แล้วจึงค่อยชี้แจงเหตุผลให้ฟังอย่างนุ่มนวลจะดีกว่า 10. บูชาเทวดา หมายถึง เวลาที่พ่อแม่ของสามี หรือตัวสามีเองทำความดี ก็พยายามส่งเสริมสนับสนุน พุดให้กำลังใจให้ทำความดีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป (พระพุทธโฆสาจารย์, 2555)

ภรรยาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดที่คอยให้กำลังใจเมื่อตอนเราไม่สบาย การเอาใจใส่ การให้อภัยเมื่อสามีพลาด การทำให้ชีวิตคู่ดำเนินชีวิตมีทั้งสุขทั้งทุกข์ เป็นผู้คอยให้กำลังใจในยามท้อ ให้โอกาส ให้การเยี่ยวยา ให้การรักษา คอยให้กำลังใจ คอยปลอบโยน เอาใจใส่ในยามสิ้นหวัง การให้อภัยเมื่อยามผิดพลาดในการดำเนินชีวิต เพื่อตั้งต้นชีวิตใหม่ที่ดีและเจริญขึ้น การสร้างสีสันในชีวิตเป็นมิตรในยามเดินทาง การเป็นมิตรภาพที่ดีต่อกันและกัน คอยให้คำปรึกษา คอยให้กำลังใจ เป็นเพื่อนในยามทุกข์และสุข คอยรับใช้ได้ทุกเวลา เป็นผู้คอยให้การดูแลเสมือนหมอนในยามป่วยไข้เจ็บปวด คอยอยู่ใกล้ให้รักษา คอยถามไถ่ป้อนน้ำป้อนยา ยกตัวเองเป็นแม่ในยามที่ผิดหวัง ขาดทุนบ้าง หรือเสียใจบ้าง ไม่เป็นไร คอยเช็ดน้ำตาในยามอกตรม ครองรักกันมั่น และคอยถนอมน้ำใจ เป็นทั้งแม่เป็นทั้งเมีย มีใจรักมั่นไม่เสื่อมศรัทธา ผิดหวังมาก็คอยตักเตือน

คุณสมบัติของภรรยาอีกประการหนึ่ง คือ 1. เป็นภรรยาตื่นก่อนและนอนที่หลังคอยรับใช้ปฏิบัติให้เป็นทีพอใจเขา พุดจาไฟระต่อสามี 2. ภรรยา เคารพของสามี คือ บิดา มารดา หรือสมณพราหมณ์ เราทั้งหลายจักสักการะเคารพ นับถือบูชาชนเหล่านั้น และต้อนรับท่านเหล่านั้น ผู้มาถึงแล้วด้วยอาสนะและน้ำ 3. ภรรยาช่วยการงานในบ้านของสามี คือ การทำผ้าขนสัตว์ หรือผ้าฝ้าย เราทั้งหลายจักขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานเหล่านั้น 4. ภรรยารู้จักการงานที่คนในปกครองภายในบ้านสามี คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกรว่า ทำแล้วหรือยังไม่ได้ทำ จักรู้อาการของคนเหล่านั้นที่เป็นไข้ว่า ดีขึ้นหรือทรุดลง และจักแบ่งปันของกินของใช้ให้ตามส่วนที่ควร 5. ภรรยาจักรักษาคุ่มครองสิ่งที่สามีหามาได้ จะเป็นทรัพย์ ข้าว เงิน หรือทองก็ตาม จักไม่เป็นนักเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักเลง สุรา ไม่ล้างผลาญ ทรัพย์สมบัติ กุมารทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว จะเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาเหล่ามนาปายิกา

พระพุทธเจ้าตรัสเป็นคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า สตรีผู้เป็นบัณฑิต ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี ผู้มีความเพียร ขวนขวายเป็นนิตย เลี้ยงตนเองทุกเมื่อ ผู้ให้สิ่งที่ต้องการได้ทุกอย่าง ไม่ทำให้สามีชุ่นเคืองด้วยการแสดงความหึงหวง ยกย่องทุกคนที่สามีเคารพ เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ปฏิบัติถูกใจสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ สตรีผู้ประพฤติตามใจสามีอย่างนี้ จะเข้าถึงความเป็นเทวดาเหล่ามนาปายิกา คำว่าเทวดาเหล่ามนาปายิกา หมายถึงเทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาเหล่านี้เรียกว่า

เทพนิมมานรดี และเทพมณาปา เพราะเนรมิตรูปตามที่ตนปรารถนาได้ และชื่นชมรูปที่เนรมิตนั้น (อง.ปญจก-ฉก. (ไทย), 22/33/53; อง.ปญจก.อ. (ไทย), 3/33/21)

การเกิดมาของมนุษย์แต่ละชาติ การที่มนุษย์ไม่เคยเกิดเป็นญาติพี่น้องกันในแต่ละชาติไม่มีในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า บุพเพสันนิวาส หมายความว่า เคยเกิดมาร่วมกันในชาติปางก่อน มิใช่หมายความว่าเฉพาะคู่ครองกันอย่างเดียว หมายถึงรวมถึงการเคยเกิดเป็นบิดามารดา กัน เคยเกิดเป็นบุตรธิดา กัน เคยเกิดเป็นพี่น้องกัน ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า ผู้ไม่เคยเป็นมารดา ผู้ไม่เคยเป็นบิดา ผู้ไม่เคยเป็นพี่ชายน้องชาย ผู้ไม่เคยเป็นพี่สาวน้องสาว ผู้ไม่เคยเป็นบุตร ผู้ไม่เคยเป็นธิดา โดยกาลนานนี้มีใช่หาได้ง่าย (ส.นิ. (ไทย), 16/450-455/187-189)

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในแต่ละชาติ ต้องมีหลักธรรมที่มนุษย์พึงประพฤติร่วมกันในแต่ละชาติ อย่างสม่ำเสมอ จึงจะส่งผลให้มนุษย์ได้มาพบกันทุกชาติ ดังพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ดูกรคฤหบดีและคฤหปตานี ถ้าภรรยาและสามีทั้งสอง หวังจะพบกันและกัน ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพไซ้ ทั้งสองเทียว พึงเป็นผู้มีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน ภรรยาและสามีทั้งสองนั้น ย่อมได้พบกันและกัน ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพ (อง.จตุกก. (ไทย), 21/55/60)

การที่มนุษย์จะพบกันหรือมีความสัมพันธ์กันได้ ก็เพราะเหตุ 2 ประการ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งความผูกพันของมนุษย์ที่เป็นสาเหตุที่ทำให้พบกันและสัมพันธ์ได้นั้นก็เพราะ

(1) อดีตชาติ คือ เคยอยู่ร่วมกันมาในกาลก่อน หมายถึงการได้อาศัยอยู่ร่วมกันมาในอดีตชาติ อาจเคยเป็นบิดามารดา บุตรธิดา ครูอาจารย์ ศิษย์ สามีภรรยา ญาติพี่น้อง เป็นต้น มีความผูกพันติดตามกันมาทุกชาติ เป็นบุพเพสันนิวาส ด้วยการเคยอุปการะเลี้ยงดูกันมาหรือเคยทำบุญเกี่ยวพันกันมา เมื่อมาพบกันในชาตินี้ ก็ทำให้เกิดความรู้สึกขอบพอกันหรือสนิทสนมคุ้นเคยกัน เหมือนคนเคยรู้จักกันมานาน

(2) ปัจจุบันชาติ หมายถึง การเกื้อกูลกันในปัจจุบัน มีการเอื้ออาทรกัน เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากที่ไม่เคยคุ้นเคยกันมาก่อน แต่เมื่อได้เอื้ออาทรกันความคุ้นเคยก็เริ่มเกิดขึ้น จากนั้น อาจพัฒนาเป็นความผูกพันหรือเป็นความรักต่อกัน จะเป็นความรักในลักษณะเพื่อนหรือหนุ่มสาว ก็อยู่ที่ความสัมพันธ์นั้น มีการพัฒนาการมาจนน้อยเพียงใด จึงเป็นบุพเพสันนิวาสด้วยการเกื้อกูลต่อกัน

การที่มนุษย์เราได้มาพบกัน ก็จะต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายอย่าง จึงจะสามารถอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งในทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงผู้จะอยู่ร่วมกันได้ ก็ต้องอาศัยหลักสมชีวะธรรม 4 ประการ คือ (1) สมศรัทธา ต้องมีศรัทธาเสมอกัน หมายถึง มีความเคารพนับถือหรือทัศนคติไปในทางเดียวกัน ตลอดจนมีความสนใจในสิ่งเดียวกัน (2) สมศีลา ต้องเป็นผู้มีความประพฤติ (ศีล) เสมอกัน หมายถึง มีความประพฤติปฏิบัติคล้ายคลึงกัน มีศีลธรรม จรรยา มารยาท เป็นพื้นฐานที่สอดคล้องกัน (3) สมจาคะ ต้องเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เหมือนกัน หมายถึง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ใจกว้าง เสียสละ รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น (4) สมปัญญา ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาเสมอกัน หมายถึงการ

พูดคุยกันทั้งทางโลกและทางธรรม พูดคุยกันรู้เรื่อง มีเหตุผล ในระดับเดียวกันหรือไปในทางเดียวกัน (อง.จตุกก. (ไทย), 21/55/94)

หลักการเกื้อหนุนความมั่นคงของสถาบันครอบครัว

ภรรยาและสามี เป็นคูครองเป็นคู่มิตรมาช่วยกันพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคม หากทั้งครบ 4 ข้อ จะทำให้บ้านเรือนอบอุ่นร่มเย็นเป็นสุขมั่นคงและมีชีวิตชีวา คือ 1. สัจจะ ความจริงเป็นรากฐาน เหมือนกับต้นไม้มีรากแก้วที่มั่นคงแข็งแรง 2. ทมะ ฝึกตน ตั้งแต่ปรับตัวจนถึงปรับปรุงตนเองพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น 3. ชันติ อุดหนุน ไถ่แก้ ความเข้มแข็งและทนทาน มีกำลังที่จะฟันฝ่าสิ่งยากลำบากไปด้วยกัน 4. จาคะ สละได้ คือให้ความสุขของตัวเองแก่อีกฝ่ายหนึ่งได้ ด้วยจิตใจที่มีความรัก อยากเป็นผู้มีความสุข ซึ่งกลายเป็นความมีน้ำใจ เมื่อได้ 4 ข้อ นี้ ก็มั่นใจได้ว่าชีวิตคูครองจะมีความสุขเจริญมั่นคงมีความสุขแล้ว ก็สามารถแผ่ความสุขนี้ออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะชีวิตแต่งงานที่ถูกต้องก็คือ การที่เรามาพัฒนาชีวิตของเราขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง เราเคยอยู่คนเดียว เราพัฒนาชีวิตได้แค่นี้ เมื่อเรามาอยู่สองคน เราก็ควรจะพัฒนาได้มากยิ่งขึ้น โดยมาช่วยกันให้คูครองเป็นกัลยาณมิตรแก่กัน อย่างพุทธภาษิตที่แสดงสถานะของภรรยาตามหลักพุทธศาสนาว่า ภริยา ปรมา สขา แปลว่า ภรรยาเป็นยอดมิตร หรือภรรยาเป็นยอดสหาย การมีคูครองเท่ากับว่าเราได้เพื่อนที่มาอยู่ด้วยกัน และมาเป็นที่ปรึกษา มาเสริมกำลังใจแก่กัน จึงยิ่งพัฒนาชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ในแง่ชีวิตสมรสก็เลยกลายเป็นเวทีปฏิบัติธรรม ตัวเองก็พัฒนาดนมากขึ้น แล้วก็มีกำลังในการที่จะสร้างสรรค์ทำความดีมากขึ้น กับทั้งมีกำลังที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เกื้อกูลแก่โลกมากขึ้น ด้วย เมื่อมีกำลังใจมากขึ้น คูครองจะแบ่งงานกัน โดยคนหนึ่งทำด้านหนึ่ง ๆ ก็ได้ หรือจะเสริมกันก็ได้ ในการที่จะทำความดีที่เป็นจุดหมายเพื่อสังคม และประเทศชาติ แต่ไม่ว่าจะทำอะไรก็ทำได้มากยิ่งขึ้น ขอเพียงให้ตั้งจุดหมายไว้ให้ดี เมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องแล้ว ชีวิตแต่งงานก็เป็นชีวิตแห่งความดีงาม ที่จะได้เสริมประโยชน์ทั้งแก่ชีวิตตนเอง ชีวิตของครอบครัววงศ์ตระกูล ตั้งแต่บิดามารดาเป็นต้นไป ตลอดจนสังคมประเทศชาติทั้งหมด

สรุป

การจะเป็นภรรยาประเภทใดก็ตาม สิ่งสำคัญคือการทำหน้าที่ของตนให้เป็นปกติของความ เป็นภรรยา หรือการเป็นเมีย การทำหน้าที่ของความ เป็นแม่ของลูกและการดูแลสามี ในฐานะเป็นญาติ ตลอดทั้งการดูแลครอบครัวทางฝ่ายสามี ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ยึดถือเหมือนกัน แต่แทนที่จะสอนให้ยึดด้วยด้าย ทรงสอนให้ยึดเหนี่ยวน้ำใจกันไว้ด้วยคุณธรรมที่เรียกว่า สังคหะ แทนการสงเคราะห์ ที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องปฏิบัติต่อกันและกัน ถ้าทำได้ตามหลักธรรมนี้แล้ว ก็ไม่สามารถ มาพรางไปจากกันไม่ได้ การได้ร่วมหอลงโรง คือคู่บ่าวสาวที่แต่งงานกัน การใช้ชีวิตร่วมกัน การดำเนินชีวิตไปด้วยกัน อยู่กินกันเป็นสามีภรรยา ถือเป็นผู้สามีภรรยาที่เหมาะสมกันดี แม้แต่ความตายก็พรางได้ เพียงร่างกาย ส่วนดวงใจนั้นยังคงคล้องกันอยู่ชั่วนิรันดร์

เอกสารอ้างอิง

- กรองแก้ว ฉายสภาวะธรรม. (2551). *สารานุกรม ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย*. กรุงเทพมหานคร : ต้นธรรม.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบรมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2550). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 22. พิมพ์ครั้งที่ 7*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธุรกิจศิลปการพิมพ์ (1977) จำกัด.
- บรรณจบ บรรณรุจิ. (2544). สถานภาพของสตรีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ บัณฑิต*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ. (2537). *ปทานุกรมบาลีไทยอังกฤษ สันสกฤต*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต). (2550). *ศัพท์วิเคราะห์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียง.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2561). *พระไตรปิฎกฉบับสากล : วิถีธรรมจากพุทธปัญญา*. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสาจารย์. (2555). *พระอัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 3*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต). (2558). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุด ศัพท์วิเคราะห์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และ ศ.พิเศษ ดร.จำลอง สารพัฒน์. (2548). *พจนานุกรม บาลี-ไทย สำหรับนักศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด.
- มติชน. (2547). *พจนานุกรมฉบับมติชน MATICHON DICTIONARY OF THE THAI LANGUAGE*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด.
- มนตรี สิริโรจนานันท์. (2557). *สตรีในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). *อรรถกถาภาษาไทย พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2558). *คู่มือประโยค 1-2 อรรถกถาธรรมบท ภาค 4 แปลโดยอรรถ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2532). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ปรารถนาดีกับชาวไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2532). *ปาฐกถาธรรม อภิธาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด.
- เสถียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). (2553). *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.
- Mrs.C.A.F. Rhys Davids. (1996). *“The Book of the Discipline(Vinaya Pitaka)”*. Vol.I (Suttavibhanga), Translated by I.B.Horner, Reprinted. London : PTS.

พลังบวร : พลังหลักของชุมชนคุณธรรม*

BORWON: THE MAIN POWER OF MORAL COMMUNITY

พระอธิการโสภณ ปิยธมโม (กิ่งแก้ว)

PhraadhikanSophon Piyadhammo (Kingkaew)

ละเอียต จงกลณี

La-Eard Chongolnee

พระฮอนด้า วาตสัทโท (เข็มมา)

PhraHonda Vatasatto (Khemma)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

MaHachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen campus, Thailand.

E-Mail: Dgddghf3344@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ วัตถุประสงค์ และการบริหารจัดการ โดยการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและสร้างความรู้สึกคุณธรรมของชุมชน กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้คนไทยมีความสุข สำหรับกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมไทยเข้มแข็ง เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน สังคม และเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน โดยเน้นสร้างคนดี สังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะมีการเสริมสร้างชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม” รวมทั้งต้องการสืบสาน สร้างสรรค์งานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว สร้างคุณค่าทางสังคม และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้รักสามัคคี

กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการทำนุบำรุงส่งเสริมและอุปถัมภ์คุ้มครองกิจการด้านพระพุทธศาสนา โดยการนำเสนอประเด็นที่เป็นหลักการ ในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรไว้ ดังนี้ 1) ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยพลังบวร 3) แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ เกิดเป็นพลังบวรที่เข้มแข็ง คนมีคุณธรรม ครอบครัวมีคุณธรรม หน่วยงานมีคุณธรรม ชุมชนมีคุณธรรม และสังคมมีคุณธรรม เป็นพลังหลักของชุมชนไทย

คำสำคัญ : พลังบวร, ชุมชนคุณธรรม

*Received: 24 December 2020; Revised: 03 May 2021; Accepted: 07 May 2021

Abstract

This journal article aims to present the ideas of principles, Objectives and the management to move the moral community forward by using the joining force of Borwon (home, wat, school) in order to enhance the community cooperation and creating knowledge with moral. The 20 -year national strategy sets out the vision that "the country is stable, wealthy and sustainable, a developed country with the development of the philosophy of sufficiency economy". The Ministry of Culture has set a strategy to align with the national strategy with the vision "Strong Thai culture is the cornerstone of sustainable development of the country's people, society and economy by focusing on creating good people, good society, Virtue and morality, which will strengthen the moral community, moral organization", as well as the need to continue. To be creative Religious, arts and culture works using religion, art, culture as a casting machine. To strengthen social values and strengthen the institutions of family, community, society and the nation. The company has a good value to live in love with unity.

The ministry of culture as an organization that plays the role of preserving, promoting and nourishing the Buddhist religious affair by presenting the main issues as the principles of moving the moral community forward. 1) The moral community acceptance of sufficient economy, 2) The moving forward action of the moral community acceptance of sufficient economy with Borwon power, 3) The way of creating strength of Borwon for stability, wealthy, and sustainability of the moral community acceptance of sufficient economy. Resulting in strong Borwon with people moral, family moral, organization moral, community moral and society moral which are the main power of Thailand.

Keywords: Borwon power, Moral community

บทนำ

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการที่อยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ของรัฐบาล โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา อีกทั้งยังเป็นนโยบายที่สำคัญของกระทรวงวัฒนธรรม ด้วย กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) เพื่อให้คนไทยมีความสุข สำหรับกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมไทยเข้มแข็งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน สังคมและเศรษฐกิจของ

ประเทศอย่างยั่งยืน โดยเน้นสร้างคนดี สังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะมีการเสริมสร้าง ชุมชนคุณธรรมองค์กรคุณธรรม” (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.), 2563) รวมทั้งต้องการสืบสาน สร้างสรรค์งานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว สร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้รักสามัคคี

การที่รัฐบาลได้จัดทำแผนคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 ขึ้น ก็เพื่อเป็นการขับเคลื่อนให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ได้ดำเนินกิจกรรมภายใต้นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาคนให้เข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สังคมประเทศชาติจึงจะมีการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564 ต้องการมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาคนจำเป็นต้องอาศัยระบบคุณธรรมเป็นแบบแผนในการพัฒนาจึงจะประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) ซึ่งถือเป็นพลังที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนให้ชุมชนได้เกิดการพัฒนา เพราะพลังบวรเป็นสามเสาหลักในการอยู่ร่วมกันของทุกคนในชุมชน สังคม สามเสาหลักนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน จะขาดเสาใดเสาหนึ่งไม่ได้ การพึ่งพาอาศัยกันของสามเสาหลักนี้ เป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นของสังคมไทยมากกว่า 30 ปี เพราะสังคมไทยโดยส่วนใหญ่เป็นสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันตามลักษณะนิสัยของคนไทยโดยแท้จริง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ, 2560)

ความหมายและขอบเขตการดำเนินงานของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน)

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคำสำคัญที่ต้องมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันในการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องโดยมีความหมายและขอบเขตพอสังเขป ดังนี้ (กรมการศาสนา, 2559)

1. คนในชุมชนยึดมั่นปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เกิดความสงบสุขในชุมชน ปัญหาต่าง ๆ หรือสิ่งไม่ดีในชุมชนลดลงหรือหมดไป ไม่มีปัญหายาเสพติด ไม่มีปัญหาการทะเลาะวิวาท ไม่มีปัญหาการพนัน ไม่มีอบายมุข ไม่มีปัญหาการลักขโมย ไม่มีปัญหาขยี้ ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมการดื่มสุราลดลง หนี้สินลดลง เป็นต้น มีสิ่งดีงามเกิดขึ้นในชุมชน

2. คนในชุมชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คนในชุมชนอยู่ดีมีสุข อดทน อดออม ขยัน ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความพอประมาณ รู้จักพึ่งพาตนเอง ประกอบสัมมาอาชีพ สร้างรายได้ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

3. คนในชุมชนสืบสานและดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น พัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สร้างสินค้าและบริการ เช่น ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (CPOT: Cultural Product of Thailand)

บวร “บ” แทนความหมายด้วยคำว่า “บ้าน” ซึ่งบ้านคือที่พักอาศัยหรือครอบครัวก็ได้ บ้านให้ความรักความอบอุ่นผูกพัน แม้จะเป็นหน่วยหรือสถาบันเล็กที่สุดในโครงสร้างของสังคม แต่เป็นจุดเริ่มต้นของสังคมใหญ่ ๆ เป็นพื้นที่ของชุมชนเล็กที่มีความหมายสำคัญมาก

“ว” แทนความหมายด้วยคำว่า “วัด” วัดเปรียบเสมือนศูนย์กลางทางจิตใจของคนไทยมาแต่ครั้งอดีต เป็นสถาบันยึดเหนี่ยวจิตใจ อบรมสั่งสอนคนในชุมชนรอบ ๆ วัด ให้ประพฤติถูกทำนองคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดเนื้อร้อนใจก็มาปรึกษากัน กลับจากวัดก็ได้คำสอนดี ๆ (กรมการศาสนา, 2559)

“ร” แทนความหมายด้วยคำว่า “โรงเรียน” โรงเรียนคือสถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผนสำหรับเยาวชน ซึ่งจะโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่เพื่อให้บริการประชาชน เพื่อให้ครอบคลุม ทั้งนี้ “ร” ในที่นี้จึงหมายรวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ด้วย

พลังบวร : ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการ

รัฐบาล มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนา แล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย นำสู่การปฏิบัติและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า พร้อมกำหนดแผนปฏิรูปประเทศที่มุ่งเน้นสร้างสังคมและชุมชนที่เข้มแข็ง ตั้งแต่ระดับบุคคลให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความมั่นคงทางด้านอาชีพ รายได้ รู้จักการออม มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นสังคมน่าอยู่ รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559–2564) (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ด้านการส่งเสริมคุณธรรม โดยการนำพลังประชารัฐและพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) มาสร้างสังคมไทยให้เป็น “สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เพื่อให้ทุกคน ทุกครอบครัว ทุกชุมชน ทุกองค์กร และทุกหน่วยงานมีคุณธรรม

กระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินนโยบายขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ตามแผนแม่บทฉบับดังกล่าว สนับสนุนทุก ๆ กิจกรรม ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมปลูกฝังคุณธรรม สร้างคนดี สังคมดี ให้ “คุณธรรมนำการพัฒนา” ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งเสริมสร้างให้เป็นคนดีมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้วยการส่งเสริมนำพลังบวร บ้านวัด โรงเรียนร่วมสร้างสังคมคุณธรรม เนื่องจากเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมให้เกิดชุมชนคุณธรรม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังจากสถาบันในชุมชน ที่มีบ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ รวมเรียกว่า “พลังบวร” เป็นสถาบันหลักในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ทำให้เด็ก เยาวชน ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี และมีภูมิรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ต้องมีการส่งเสริมการขับเคลื่อนนำพลังบวร

ร่วมสร้างสังคมคุณธรรมที่เข้มแข็งแล้ว ต้องมีการประสานความร่วมมือไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการส่งเสริมการสร้างคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่คนในสังคมทุกพื้นที่ เพื่อให้คนไทยมีความเข้มแข็งทางคุณธรรม จริยธรรม สังคมไทยเกิดความสงบสุขร่มเย็นและประเทศชาติเกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน (กรมการศาสนา, 2559)

จากหลักการดังกล่าว กรมการศาสนาได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นนโยบายหลักของการดำเนินงานเพื่อให้เกิด “ชุมชนคุณธรรม” โดยกำหนดให้วัด/ศาสนสถาน/บ้าน (ชุมชน) โรงเรียน/ราชการ รวมทั้งองค์กรทุกเครือข่าย เป็นพลังขับเคลื่อน เปิดพื้นที่ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง รวมกลุ่มอย่างมีพลัง ใช้ชีวิตพอมี พอกิน พอใช้มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมตามสภาพของสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนจัดกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการมีส่วนร่วมและความเสียสละของคนในชุมชนนั้น ๆ โดยการขับเคลื่อนให้ชุมชนคุณธรรมก้าวสู่ “สังคมคุณธรรม” ด้วยการยึดมั่นในข้อปฏิบัติหลัก 3 ประการที่สามารถสัมผัสได้ คือ 1) ยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา สำหรับศาสนาพุทธให้รักษาศีล 5 โดยนำหลักคุณธรรมทางศาสนามาบูรณาการกับการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง 2) มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักพอประมาณ และการคำนึงถึงความมีเหตุผลโดยยึดหลักทางสายกลาง 3) มีการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทย มีความเอื้ออาทร มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่งดงามของไทย และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทย (กรมการศาสนา, 2561)

หลักการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม

กรมการศาสนาได้มีแนวคิดและหลักการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม โดยมีวัด/ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่จะร่วมกันวางแผนงาน โครงการหรือกำหนดกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างเจ้าอาวาสวัด/ผู้นำศาสนสถานกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ทุกระดับ เน้น “การสร้างจิตสำนึก” ดังนี้ (กรมการศาสนา, 2561)

1. ค้นหาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนหรือความต้องการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน
2. นำหลักการทรงงาน “ระเบิดจากข้างใน” “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นหลักการดำเนินงานในพื้นที่
3. ใช้กระบวนการประชาธิปไตย หรือพลัง “บวร” (บ้าน วัด ศาสนสถาน โรงเรียน ราชการ) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

4. การพัฒนาชุมชนเน้นพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Based Approach) โดยมุ่งเน้น เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คุณภาพชีวิตคนในชุมชนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญความเข้มแข็งของชุมชน
5. นำสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ศาสตร์พระราชาเป็นแกนกลางการพัฒนาคน เสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน
6. เชื่อมโยงการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมระดับต่าง ๆ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์)
7. ส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง รวมพลังพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
8. บูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดชุมชนคุณธรรมทุกพื้นที่
9. สร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรมสู่สังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมให้คนในชุมชน 1) ยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนา 2) น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) ร่วมสืบสานประเพณี วิถีวัฒนธรรมที่งดงามส่งเสริมให้คนไทย
10. ใช้กระบวนการคุ้มบ้าน กลุ่มบ้าน หรือกลุ่มสนใจของคนในชุมชนขับเคลื่อนการดำเนินงานและติดตามประเมินผลในพื้นที่
11. ขยายเครือข่ายชุมชนคุณธรรม โดยใช้หลักการสร้างชุมชนคุณธรรมต้นแบบเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างค่านิยมและจิตสำนึกคุณธรรมจริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา

1. ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรมของชุมชน
2. ร่วมกับชุมชนร่วมกันจัดทำธรรมนูญชุมชนคุณธรรม
3. ร่วมกับชุมชนรณรงค์ส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ เช่น ศาสนาพุทธ ส่งเสริมให้คนในชุมชนรักษาศีล 5
4. ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมทางศาสนา/อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
5. จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้าวัดวันพระ รักษาศีล 5 สวดมนต์ไหว้พระหรือพัฒนาคุณภาพชีวิต ร่วมประกอบศาสนกิจในศาสนสถาน
6. นำนักเรียนเข้าวัดในพระ ปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษา หรือนำนักเรียนปฏิบัติศาสนกิจในช่วงเดือนรอมฎอน
7. ร่วมกับชุมชน โรงเรียน หน่วยงานราชการ จัดกิจกรรมทางศาสนาตามประเพณีและความเชื่อ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลหรือเฉลิมพระเกียรติแด่พระบรมวงศานุวงศ์ เช่น การสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม เทศน์มหาชาติ ละหมาด สวดดูอาร์ จัดพิธีมิสซาขอพรพระเจ้า

8. จัดอบรมให้ความรู้เรื่องศาสนาพิธี และมารยาทไทยในศาสนาพิธีแก่เด็ก เยาวชนในสถานศึกษา
9. จัดอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน เข้าค่ายพุทธบุตร บวชศีลจาริณี

ยุทธศาสตร์ที่ 2 น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาคุณภาพชีวิต แนวทางการดำเนินงาน

1. มีการจัดประชุม หรือจัดวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้เรื่อง “ความพออยู่ พอกินและพอเพียง” แก่คนในชุมชน จัดศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาหรือวัด
2. ส่งเสริมให้พระสงฆ์บรรยายธรรมเรื่อง “ความพอเพียง” ในวันธรรมสวนะ วันสำคัญทางศาสนา
3. ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดตั้งชมรมพอเพียง หรือจัดอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนเรื่องการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน/เดือน และการเก็บออมเพื่อเป็นทุนการศึกษา
4. แกนนำชุมชนร่วมกับพัฒนาชุมชน เกษตรตำบล โรงเรียน จัดเวทีประชาคมให้ความรู้เรื่อง “การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี” แก่คนในชุมชน เช่น
 - การให้ความรู้เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ การประหยัดไฟฟ้า น้ำประปาน้ำมันเชื้อเพลิง และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การลดซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย
 - ส่งเสริมการใช้เวลาว่างเสริมสร้างรายได้ โดยอบรมอาชีพเสริมจากทุนภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่น
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเก็บออมเงิน เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กลุ่มสวัสดิการชุมชน กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่น ๆ และธนาคาร
6. จัดตลาดนัดผลิตภัณฑ์ชุมชนคุณธรรม ให้คนในชุมชนนำผลิตผลทางการเกษตร ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญามาแลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราคาถูก ภายในวัดหรือศาสนสถาน
7. จัดตลาดนัดพอเพียงในโรงเรียน เก็บผักผลไม้ นำผักที่ได้กปลูกมาจำหน่ายเพื่อเสริมสร้างรายได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 นำทุนทางวัฒนธรรมเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน

1. สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักความเป็นไทย รักชาติ จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยใช้ภาษาไทย อนุรักษ์ สืบสานประเพณี วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น
2. ส่งเสริมให้มีครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนที่สนใจ เช่น การตัดตุง ตอกลาย ทอเสื่อลายมัดหมี่ การทอผ้าลายกลองมโหรีทัก
3. วัดร่วมกับโรงเรียน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ร่วมส่งเสริมสืบสานประเพณี วัฒนธรรมไทยอันดีงามของไทยแก่เด็กและเยาวชน โดยการ
 - จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านของชุมชนภายในศาสนสถานหรือชุมชน

- ส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้าน/ครูภูมิปัญญาร่วมส่งเสริมผลิตสินค้าและพัฒนาต่อยอดสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ชาวบ้านในชุมชน เช่น การแปรรูปผ้าขาวม้าเป็นเสื้อหรือของใช้
- จัดตลาดนัดภูมิปัญญาในสถานศึกษา/ในชุมชน
- จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมะ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น
- ส่งเสริมให้คนในชุมชนรวมกลุ่มทำโฮมสเตย์วิถีชุมชน รวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมตามศักยภาพของชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขยายผลและการพัฒนาเครือข่ายชุมชนคุณธรรม

แนวทางการดำเนินงาน

1. พัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมแก่บุคลากรและองค์กรเครือข่าย โดยจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม พร้อมศึกษางาน
2. ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมผ่านสื่อสาธารณะ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์และสื่อสารสนเทศ
3. ประสานไปยังหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งด้านวิชาการ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์และสถานที่
 - ประชาสัมพันธ์เชิญชวนเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ในพื้นที่นอกพื้นที่ ร่วมเป็นเครือข่ายชุมชนคุณธรรมเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่ยั่งยืน
 - ขยายเครือข่ายชุมชนคุณธรรมในพื้นที่/นอกพื้นที่ โดยคัดเลือกวัดที่มีความพร้อมเป็นเครือข่ายชุมชนคุณธรรม เข้ารับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร พร้อมการศึกษางานและนำผลการศึกษาศึกษาเรียนรู้ไปขยายผลการดำเนินร่วมกับชุมชนในพื้นที่

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร เป็นการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน สังคม เกิดความเข้มแข็งในครอบครัว ชุมชน เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจิตสำนึกที่ดี มีจิตอาสา ทำให้ประเทศไทยของเรามีการพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ประชาชนมีความสุข ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการบูรณาการแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ผ่านกลไกประชารัฐในการเพิ่มประสิทธิภาพการสร้างความสุข พัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชน อาศัยองค์ความรู้จากชุมชน ท้องถิ่น สภาพการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศชาติ ให้เกิดการพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างรายได้ เกิดการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชนได้อย่างมั่นคง โดยมีการพัฒนาเครือข่ายชุมชนคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง

การส่งเสริมและการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน)

กรมการศาสนาได้กำหนดโมเดลพระมิตขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ใน 4 ด้าน กล่าวคือ ด้านพลังขับเคลื่อนจะประกอบด้วยสถาบันหลักในชุมชน คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน ด้านประเทศชาติมั่นคงจะประกอบด้วยสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้านสังคมคุณธรรมประกอบด้วย คนมีคุณธรรม

ครอบครัวคุณธรรม หน่วยงานคุณธรรม โรงเรียนคุณธรรม ชุมชนคุณธรรม และด้านข้อปฏิบัติหลักของ “ชุมชนคุณธรรม” คือ (กรมการศาสนา, 2559)

1. ยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

2. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง ความพอมีพอกิน รู้จักพอประมาณ และคำนึงถึงความมีเหตุผล โดยยึดหลักทางสายกลาง

3. ดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยมีความเอื้ออาทร มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามและมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทย โดยทำความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ การบูรณาการเชื่อมโยงทุกภาคส่วน ทุกองค์ประกอบ ไปสู่คุณธรรมคือสิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่วกลัวบาป

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร

ด้านที่ 1 ใช้ “บวร” (บ้าน-ชุมชน/วัด-ศาสนสถาน/โรงเรียน-ราชการ) เป็นพลังขับเคลื่อน “ชุมชนคุณธรรม”

ด้านที่ 2 ยึดข้อปฏิบัติหลัก 3 ประการ คือ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทย มาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ด้านที่ 3 ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติใน 3 สถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นพลังนำพาชาติก้าวสู่ความมั่นคงและยั่งยืน

ด้านที่ 4 สร้างสังคมคุณธรรม ด้วยการพัฒนาคน /ครอบครัว /ชุมชน /องค์กรให้มีคุณธรรม (กรมการศาสนา, 2559)

กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร 9 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมการศาสนา, 2559)

- 1) ประกาศเจตนารมณ์หรือข้อตกลงของชุมชน 2) กำหนดเป้าหมายของชุมชน 3) จัดทำแผนชุมชน 4) ดำเนินการตามแผนชุมชน 5) ติดตามประเมินผล 6) ยกย่องเชิดชูเกียรติชุมชน มีการประกาศยกย่องเชิดชูบุคคลผู้ทำความดี 7) ประเมินผลสำเร็จ 8) ขยายผลกิจกรรม ชุมชนมีการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม 9) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนมีองค์ความรู้จากกการเป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบ

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่

การสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” จะต้องอาศัยการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และมีแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน มีพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน คือ “ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร” เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในชุมชน แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้ (กรมการศาสนา, 2559)

ระดับจังหวัด

1. จัดประชุมคณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด นำนโยบายสู่การปฏิบัติในพื้นที่
2. ผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะประธานคณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด และประธานคณะทำงานบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารเพื่อการรับรู้ระดับจังหวัด พิจารณาดำเนินการ

ระดับชุมชน

1. ตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนด้วยพลังบวรฯ ภายใต้คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด โดยให้มีคณะทำงานครบทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก คือ บ้าน-ชุมชน/วัด-ศาสนสถาน และโรงเรียน-ราชการ โดยคนในชุมชนเลือกกันเอง ทั้งตำแหน่งและจำนวนตามความเหมาะสม

2. คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนด้วยพลังบวรฯ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการรับและกระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ เข้าใจ โดยดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดตั้งกลุ่มไลน์ในระดับชุมชนเพื่อรับ-ส่งข้อมูลข่าวสารจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ข่าวสารที่เกิดขึ้นในชุมชนคุณธรรม และจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ 2) วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากช่องทางต่าง ๆ ในชุมชน ก่อนนำส่งผ่านไปยังประชาชนในชุมชน 3) เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลไปยังทุกครัวเรือนในชุมชนโดยใช้สื่อต่าง ๆ 4) ให้เลขานุการคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนด้วยพลังบวรฯ รวบรวมและรายงานผลการดำเนินงานส่งไปยังสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ทุกสัปดาห์

3. ร่วมขับเคลื่อนงานโครงการกิจกรรมของทุกกระทรวง ทุกหน่วยงาน ที่ดำเนินการในพื้นที่ชุมชน พร้อมจัดพื้นที่เวที ในการพูดคุย ปรัชษาหารือวางแผนบูรณาการดำเนินโครงการ กิจกรรมของทุกภาคส่วน เน้นการมีส่วนร่วมของ “บวร” และทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งปลูกฝัง บ่มเพาะและเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีประโยชน์ พัฒนาจิตใจและจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้แก่ประชาชนทุกระดับให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้รักสามัคคี เสียสละ และกตัญญูรู้คุณ

สรุปได้ว่า การสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” จะต้องอาศัยการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และมีแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน คือ “ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร” การนำหลักธรรมทางศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร ให้เกิดมีประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง เกิดการพัฒนากระบวนการคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งงามของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนรวม รู้รักสามัคคี เสียสละและมีจิตอาสา

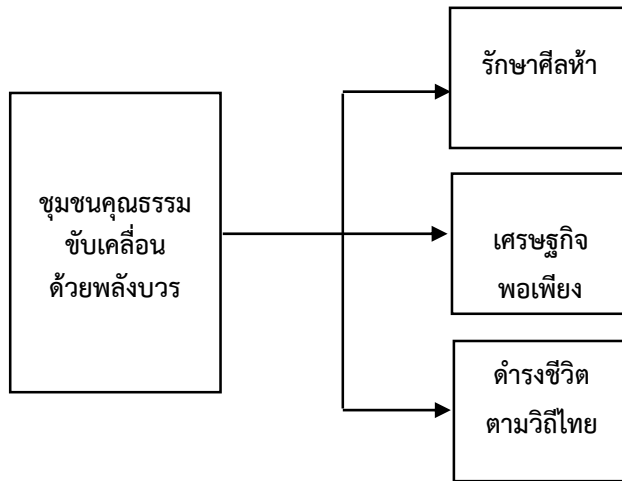

สรุป

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรถือเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ เพราะเป็นส่วนที่สามารถนำเอาหลักคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี ของคนในชุมชนและเกิดความเป็นสันติสุข หลักการสำคัญประการหนึ่งที่สังคมไทย ควรยึดเอาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เป็นกลไกการทำงานที่สำคัญของชุมชนเป็นแนวทางในการทำให้ชุมชนคุณธรรมทั่วประเทศเกิดความเข้มแข็ง พลังบวรเป็นพลังสำคัญที่สุดที่ทำให้สังคมไทยเกิดความเข้มแข็ง เพราะอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในชุมชน ทั้งสามสถาบันของชุมชน คือ บ้าน วัด โรงเรียน ถือได้ว่าเป็นสามประสานหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน สังคมไทยให้เข้มแข็ง บ้านมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมให้คนในครอบครัวเป็นคนดีมีคุณธรรม วัด/ศาสนสถาน เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน การดำรงตนตามวิถีวัฒนธรรมไทย มีความเอื้ออาทร มีขนบธรรมเนียมประเพณีดีงามและมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทย ถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดเป็นพลังบวรที่เข้มแข็ง เป็นพลังบวรที่เป็นพลังหลักของชุมชนคุณธรรมได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ในการขับเคลื่อนให้ชุมชนคุณธรรมเกิดความเข้มแข็ง สังคมไทยจะต้องเป็นสังคมคุณธรรมที่ประกอบด้วย คนมีคุณธรรม ครอบครัวมีคุณธรรม หน่วยงานมีคุณธรรม โรงเรียนมีคุณธรรม และชุมชนคุณธรรม สังคมมีคุณธรรม โดยชุมชนคุณธรรมต้องอาศัยข้อปฏิบัติหลักของชุมชนคุณธรรม ที่ประกอบไปด้วยการยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง ความพอมีพอกินรู้จักประมาณ และคำนึงถึงความมีเหตุผล โดยยึดหลักทางสายกลาง การดำรงตนตามวิถีวัฒนธรรมไทย มีความเอื้ออาทร มีขนบธรรมเนียมประเพณีดีงาม และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทย องค์ประกอบเหล่านี้ถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดเป็นพลังบวรที่เข้มแข็ง เป็นพลังบวรที่เป็นพลังหลักของชุมชนคุณธรรมได้อย่างแท้จริง (ดังภาพ)

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2559). *ชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดวาปีสุภทวารวาส*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- _____. (2561). *กระบวนการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ประจำปี 2561*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- _____. (2559). (ร่าง) *แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- _____. (2559). *การดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมภายใต้พลัง “บวร” บ้าน วัด ศาสนสถานโรงเรียน ราชการ*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2559). *แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564*. เล่ม 133 ตอนที่ 115 ก หน้า 63 (30 ธันวาคม 2559)
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ. (2560). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรจังหวัดอำนาจเจริญ*. อำนาจเจริญ : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ.
- ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.). (2561). “การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.dra.go.th/site.2560/about.Thai-29-224-0-0.0.html>

ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง*

THE ANALYTICAL STUDIES OF TRADITIONAL MEDICINE WISDOM'S CONCEPTS IN MEKONG BASINS

พระวันชัย ภูริทัตโต (อนนทรี)

Phra Wanchai Puritatto (Anontri)

พระเดชขจร ขนติธโร (ภูทิพย์)

Phra Dechkhajorn Kantidharo (Phuthip)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand.

สมสนุก สุทธิวงษา

Somsanouk Southivongsa

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านฮัตคองประเพณีและวัฒนธรรม, นครหลวงเวียงจันทน์, สปป.ลาว

Special expert in tradition and culture of lifestyle values and laws, Vientiane, LAO PDR

Email: wanchai.ano@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน และเพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ค้นคว้าจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ในกลุ่มประชากรที่เป็นของหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นฝั่งไทย 5 ท่าน และฝั่ง สปป.ลาว 11 ท่าน

การวิจัยพบว่า 1) แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน พบว่า หมอยาพื้นบ้านเป็นหมอที่รักษาอาการเจ็บป่วยตามแบบภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 8 ประเภทคือ หมอยาฮากไม้ หมอเป่า หมอเอ็นหรือหมอนวด หมอพระ หมอยาหม้อหรือหมอสุมไพร หมอกระดูก หมอดำแย หมอฉีดยาหรือหมอเถื่อน 2) การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง พบว่า การรักษาพยาบาลด้วยหมอยาพื้นบ้านของชุมชนริมสองฝั่งโขง เป็นทางเลือกลำดับต้น ๆ ในการรักษาโรคของประชาชน เพราะเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก ประหยัด และได้ผล ถึงแม้ในปัจจุบันภูมิปัญญาการแพทย์แผนโบราณ ถูกนำไปเปรียบเทียบกับแพทย์สมัยใหม่ แต่หมอยาพื้นบ้านก็เป็นผู้ที่คอยบำบัดทุกข์ภัยให้กับชาวบ้านเป็นลำดับแรกเสมอ นอกจากนี้ หมอยาพื้นบ้านบางท่านยังเป็นผู้ที่ดียิ่งในการครองตน เช่น รักษาศีล ทำบุญ ทำใจให้บริสุทธิ์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดภูมิปัญญาของหมอยาพื้นบ้านของทั้งฝั่งไทยและลาว เป็นศาสตร์ในการดูแลสุขภาพของประชาชน ที่อาศัยความเชื่อ ความศรัทธา และทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการรักษาทั้งกายและใจควบคู่กันไปด้วย

* Received: 17 August 2020; Revised: 2 February 2021; Accepted: 22 February 2021

คำสำคัญ : ศึกษาเชิงวิเคราะห์, แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน, ริมสองฝั่งโขง

ABSTRACT

The objectives of this research article are to study the concept of traditional medicine wisdom and to study the analysis of the traditional medicine wisdom in Mekong basin. This research is a qualitative research, conducted by in-depth interviews with 16 population of the traditional medicine doctors, divided in 5 Thais and 11 Laos PDR.

The research found that 1) the concept of traditional medicine wisdom, it found that the traditional medicine doctors who treat ailments in the traditional wisdom which differs according to each locality, divided into 8 categories: Mor Ya Haak Mai (Root Doctor), Mor Pao (Blow Doctor), Mor Sen End or Mor Nuad (Tendon or Massage Doctor or), Mor Phra (Monkhood Doctor), Mor Ya Moh or Mor Sa Muan Pai (Pot or Herbal Doctor), Mor Kra Dook (Bone Doctor), Mor Tum Yae (Midwife Doctor), Mor Cheed Ya or Mor Theuan (Injection or Quack Doctor) 2) to study the analysis of the traditional medicine wisdom in Mekong basin, it found that medical treatment by local medicine doctors at the Mekong basin was one of the first treatment options for people because it was a place that people could access easily, economically and effectively, even though nowadays the wisdom of traditional medicine was sometimes compared to modern medicine. But the traditional doctors always were the first to treat the sufferings to the villagers. Besides, some traditional medicine doctors were also good examples of self-possession, such as keeping precepts, making merit, retaining mental purification. It could be seen that the wisdom of traditional medicine practitioners of both the Thai and Laos side was a science of health care for people who rely on beliefs, faith and local resources. Moreover, they treated with both body and mind healing in parallel. Such knowledge therefore deserved the government to have the data stored officially in order to maintain the concepts of traditional wisdom to live in Mekong basin forever.

Keywords: Analytical Studies, Traditional Medicine Wisdom's Concepts, Mekong Basins

บทนำ

การแพทย์พื้นบ้านในสมัยปู่ย่าตายายยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าปัจจุบันนี้ ในอดีตแต่ละชุมชนจะมีขรัวเฒ่าเป็นให้ความรู้ในเรื่องวิธีการรักษาโรคในท้องถิ่นนั้น ๆ จนได้รับสมญาว่า “หมอยา” ครั้นคนในท้องถิ่นมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ก็จะมีการเรียกใช้หมอยาประจำท้องถิ่นมาช่วยบรรเทาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย แต่ในปัจจุบัน สภาพสังคมเปลี่ยนไปตามกาลเวลา วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นก็เปลี่ยนไป

จากความเชื่อที่พึ่งพาหมอพื้นบ้าน ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หันไปพึ่งพาวิธีการรักษาแบบวิทยาศาสตร์มากขึ้น ด้วยพลวัตของสังคมเช่นนี้ แนวคิดภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเผชิญกับวิกฤติการณ์จนอาจจางหายไปตามกาลเวลาได้ในอนาคตอันใกล้ ฉะนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน จึงควรมีวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านระหว่างท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นเตือนให้สังคมส่วนใหญ่หันมาตระหนักถึงคุณค่าของการภูมิปัญญาในชุมชนมากกว่าเดิม

กล่าวได้ว่า ในแต่ละท้องถิ่นมีพืชสมุนไพรมากมาย ที่สามารถใช้เป็นยารักษาโรคได้ การรู้จักใช้สมุนไพรเพื่อรักษาโรคตามอย่างบรรพบุรุษ ถือเป็นการปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน การประยุกต์ใช้ “ของดี” (มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร, 2554) ที่มีอยู่ในสังคมต่าง ๆ เป็นจุดเริ่มต้นของการรู้จักรากเหง้าของตน ความหลากหลายทางชีวภาพ (Diversity) ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์ การค้นพบองค์ความรู้ (Body of Knowledge) จากรุ่นสู่รุ่น หรือการพยายามสืบทอดมรดก (Hierarchy of Heritage or Legacy) แห่งองค์ความรู้นั้น จึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะหมอพื้นบ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน โดยมีได้เรียกร่องคำบริการแต่อย่างใด (กรมแพทย์ชนบท, 2558) มิเช่นนั้น องค์ความรู้ของภูมิปัญญาประจำถิ่นอาจเลือนหายไปตามกาลเวลาได้ ดังนั้น การวิเคราะห์ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านระหว่างท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นสำหรับการอนุรักษ์มรดกของภูมิปัญญาพื้นบ้าน รวมถึงภูมิปัญญาของชุมชนริมสองฝั่งโขงด้วย

หมอพื้นบ้าน มีความสำคัญมากต่อการดำรงชีวิตของเหล่าชาวบ้านริมสองฝั่งโขง เพราะเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความเจ็บป่วย ก็สามารถเข้าถึง (Approach) การรักษาโรคด้วยสมุนไพรแบบง่าย ๆ ได้ เพราะพืชสมุนไพรนานาชนิด มีตามธรรมชาติหรือปลูกไว้ประจำถิ่นอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ การใช้สมุนไพรเป็นอาหารหรือเป็นยารักษาโรคของหมอพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง จึงเป็นที่ต้องการของประชาชนในยามจำเป็นเสมอมา เนื่องจากการรักษาพยาบาลยังเป็นกันเอง เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน การตอบแทนจึงไม่ใช้เงินหรือสิ่งของเสมอไป แต่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางจิตใจมากกว่า (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2544) ซึ่งเป็นคติชนที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนต่าง ๆ ที่ผูกพันกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน กระทั่งเกิดความน่าเชื่อถือสำหรับคนอื่น และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งสองฝั่งโขงเช่นกัน

การเป็น “หมอพื้นบ้าน” นับเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางภูมิปัญญา ที่มีความสำคัญในด้านการรวบรวมความรู้ ซึ่งสืบทอดจากบรรพชนสู่คนรุ่นหลัง ปัจจุบันมีจำนวนไม่มากนักที่ยังเก็บรักษาความรู้ดั้งเดิมไว้ได้ ประกอบกับความรู้จากหมอพื้นบ้านเหล่านี้ได้ขาดการสืบทอด เป็นความรู้ที่ยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ และไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงนับเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญา ซึ่งนับวันจะเลือนหายไปจากชุมชน นอกจากนี้ ความรู้สมุนไพรพื้นบ้านในปัจจุบัน เป็นความรู้ที่สมควรแก่การต่อยอดหรือนำมาปรับปรุงใหม่ โดยหน่วยงานรัฐ เพื่อรักษาสถานะทางสังคมและมิติทางเศรษฐกิจ ให้สามารถดำรงชีพและส่งต่อองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน อันเป็นมรดกทางปัญญาอันล้ำค่าให้ดำรงคงไว้ในทุกชุมชน (มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร, 2554)

วัตถุประสงค์การวิจัย

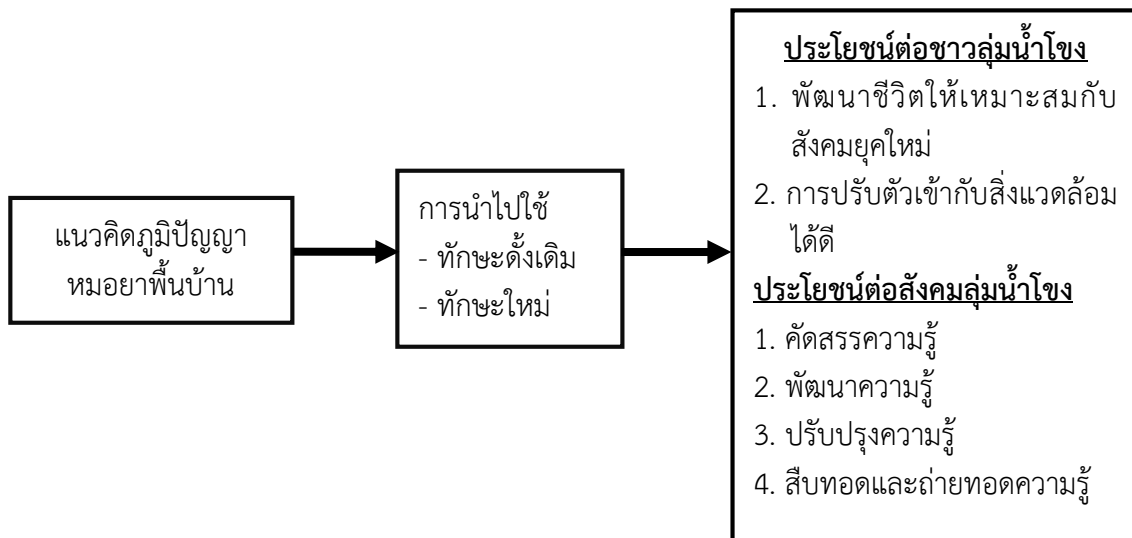
1. เพื่อศึกษาแนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน
2. เพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาของหมอยาพื้นเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมอยารากไม้และหมอยากระดูกริมสองฝั่งโขง ที่เน้นในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ของ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว กับจังหวัดหนองคายและจังหวัด ไกล่เคียงจังหวัดหนองคาย เช่น อุดรธานี บึงกาฬ และหนองบัวลำภู เป็นต้น ซึ่งเป็นพื้นที่ของประเทศ ไทย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นค้นคว้าจากการ วิเคราะห์เอกสาร ขณะเดียวกัน คณะผู้วิจัยยังใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured In-depth Interview) ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่เป็นของหมอยาพื้นบ้าน ริมสองฝั่งโขงจำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นฝ่ายไทย 5 ท่าน และฝ่าย สปป.ลาว 11 ท่าน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการได้ตอบ ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ โดยใช้ คำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ถกเถียง ขยายมุมมองให้กว้างขึ้น ทำให้ได้เข้าถึง ข้อมูลใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์สูงสุดของงานวิจัย อีกทั้งมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมผสมกับการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม ส่วนการสัมภาษณ์เป็นแบบเจาะลึก มีการพูดคุย ถาม-ตอบด้วยการสื่อสาร 2 ทาง ภายใต้อุปกรณ์สนับสนุน เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ (ทั้งภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว) และกล้องถ่ายวิดีโอ เป็นต้น เพื่อได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น เมื่อคณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ได้ทำการจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของ โครงการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงแนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน จากนั้นนำข้อมูลมา สรุปและอภิปรายผลการศึกษาต่อไป

แผนภาพที่ 1

แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิด

เกี่ยวกับการศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน และเพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง ผลการวิจัยแต่ละวัตถุประสงค์สรุปได้ ดังนี้

1. แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้าน

ความหมายของภูมิปัญญาและหมอยาพื้นบ้าน

“ภูมิปัญญา” มาจาก 2 คำ คือ ภูมิ + ปัญญา ความหมายของคำว่า “ภูมิ” ตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 มีความหมาย ดังนี้

“ภูมิ” (พุม) หมายถึง พื้น ชั้น พื้นเพ

“ภูมิปัญญา” หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถ

ดังนั้น ภูมิปัญญา จึงหมายถึง พื้นความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญา ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

เกษม สุขสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาว่า หมายถึง ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เป็นความรู้ ความคิด ความสามารถ ความเห็น ความเชื่อ ความนิยมในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน วิถีชีวิต การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บและการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นสั่งสม พัฒนาใช้ประโยชน์สืบต่อจนเป็นมรดกตกทอดของพื้นบ้านมาแต่โบราณ (เกษม สุขสวัสดิ์, 2547)

จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง การเอาทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งอาจเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนหรือเป็นลักษณะสากล ที่หลาย ๆ ท้องถิ่นมีคล้ายกันก็ได้ เพื่อนำมาแก้ไขอุปสรรคทางธรรมชาติหรือทางสังคมที่จำเป็นในการ ดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและวิถีชีวิตของชาวบ้าน (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2543)

รุ่ง แก้วแดง ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาว่า องค์ความรู้ความสามารถ ทักษะของคนในท้องถิ่น อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ พัฒนา และถ่ายทอดสืบมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย (รุ่ง แก้วแดง, 2542)

จากความหมายของภูมิปัญญาที่มีผู้ให้ความหมายมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีทั้งลักษณะเป็นนามธรรม เช่น คติ ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ และลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น การปลูกบ้าน เครื่องมือในการประกอบอาชีพ สิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ที่คิดค้นขึ้นภายในท้องถิ่น ฯลฯ โดยสิ่งเหล่านี้เกิดจากการสังเกต เรียนรู้ สั่งสม สืบทอด เลือกสรร และปรับปรุง จนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ตลอดจน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ตนได้อาศัยอยู่ภูมิปัญญา จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับชุมชนทุกแห่ง และเป็นรากฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนทุกสังคม (ปิยนุช ยอดสมสวยและสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้, 2552)

อัตลักษณ์ของภูมิปัญญายังสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ต่อคนกับคนด้วยกันในสังคมหรือชุมชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ฯลฯ

หมอยาพื้นบ้าน คือ หมอที่รักษาอาการเจ็บป่วยด้วยยาสมุนไพรตามแบบพื้นบ้านดั้งเดิมที่มีอยู่ ตามธรรมชาติ มีความหมายหลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น โดยหมอยาพื้นบ้านบางท่าน มีการครองตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้คนในชุมชน เช่น รักษาศีล 5 ศีล 8 หรือศีล 10 เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการรักษาความดีเพื่อสร้าง “มนต์ขลัง” ในการปิดเป่าโรคร้ายให้แก่ชาวบ้าน ด้วยหมอยาพื้นบ้าน สามารถแบ่งเป็น 8 ประเภท (บุญเลิศ สดสุชาติ, 2553) ดังต่อไปนี้

1. **หมอยาหากไม้** (หมอยารากไม้หรือสมุนไพร) เป็นหมอที่ใช้วิธีการรักษาโรคด้วยสมุนไพร แร่ธาตุ และส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ การกินยาสมุนไพรของชาวอีสาน มีวิธีสกัดตัวยาออกมาจากสมุนไพร แบบง่าย ๆ คือการฝนยา เป็นการนำสมุนไพรมาฝนหรือถูกับแผ่นหิน แผ่นเต้าฝ่ามือ เมื่อฝนแล้วก็เอา แผ่นหินนั้นจุ่มน้ำ ตัวยาที่ฝนออกมาละลายในน้ำเป็นน้ำยาที่สกัดออกมา สมุนไพรที่นำมาฝน ประกอบด้วยรากไม้ แร่ธาตุหลายชนิด บางทีชาวบ้านเรียกว่า “ยาชุม”

2. **หมอเป่า** เป็นหมอที่ใช้วิธีการเป่ารักษาโรค โดยส่วนประกอบที่ใช้และพบบ่อย ได้แก่ ปูนกินหมาก หมอเป่าบางรายใช้เคียวกระเทียมหรือหมาก หรือใบไม้บางชนิด แล้วเป่าลงไปทั้งร่างกายของผู้ป่วย ส่วนมากใช้กับอาการปวดศีรษะ โรคผิวหนัง งูสวัด ถูกหมากกัด

3. **หมอเอ็นหรือหมอนวด** เป็นหมอที่ใช้การรักษาโรคโดยวิธีนวด โดยใช้หัวแม่มือและนิ้วชี้สำหรับจับเส้นเอ็นที่เคล็ด ชัด ยอก เรียกอีกชื่อว่า หมอจับเส้น

4. **หมอพระ** เป็นพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาโรคแก่ชาวบ้าน โดยการประพรมน้ำมนต์ การอาบน้ำมนต์ การผูกแขนและให้ระลึกถึง พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น

5. **หมอยาหม้อหรือหมอสมุนไพร** เป็นหมอที่มีความชำนาญในการรักษาโรค โดยใช้ยาสมุนไพรหรือยาโบราณหลายอย่างผสมกัน ต้มในหม้อดินตม่น้ำยา

6. **หมอกระดูก** บางแห่งเรียกหมอน้ำมัน เป็นผู้มีความชำนาญในการรักษาอาการกระดูกหัก โดยใช้น้ำมันงาในการรักษาร่วมด้วย

7. **หมอตำแย** เป็นผู้มีความชำนาญในการทำคลอดด้วยวิธีโบราณ หมอตำแยอีสานใช้ไม้ไผ่เหลาบาง ๆ หรือหอยกิบกี้ (หอยน้ำจืดขนาดเล็ก) มาตัดสายสะดือ หมอตำแยทุกคนไม่เรียกค่าบริการ เพราะเชื่อว่าจำทำให้เป็นผีปอบได้

8. **หมอฉีดยาหรือหมอเถื่อน** เป็นผู้มีความรู้ ชำนาญในการรักษาโรคด้วยวิธีการฉีดยาเข้าเส้นหรือกล้ามเนื้อผู้ป่วย มักเรียกหมอฉีดยาว่า หมอเถื่อน เพราะรักษาอย่างผิดกฎหมาย แต่ก็เป็นที่นิยมของคนส่วนหนึ่ง

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ทางฝั่งไทยจะเรียกปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความชำนาญพิเศษเรื่องยาสมุนไพรในท้องถิ่นว่า “หมอยาพื้นบ้าน” แต่ในฝั่งลาวจะเรียกปราชญ์เหล่านั้นว่า “หมอยาพื้นเมือง” ซึ่งมีความหมายเดียวกัน

2. วิเคราะห์แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านริมสองฝั่งโขง

2.1 แนวคิดหมอยาพื้นบ้านฝั่งไทย

หมอยาพื้นบ้านฝั่งไทย หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ทางหมอและทางยามากพอที่ให้การรักษาโรคพื้น ๆ ได้ มักเป็นคนพื้นบ้านในหมู่บ้านชนบทและสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ หรือศึกษาจากสมุดข่อยที่เก็บรักษาไว้ตามวัดของประเทศ มักให้การรักษาแบบยาขอหมอวาน (เรียกใช้) โดยยึดหลักเมตตาดูแลตามโบราณ คือ ให้การรักษาฟรี หรือเก็บเป็นตัวเงิน หรือสิ่งของเพียงเล็กน้อย แทบจะเรียกได้ว่าไม่สามารถเอาเป็นรายได้ประจำ ดังนั้น หมอยาพื้นบ้านฝั่งไทยบางคนมักประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น เกษตรกรรมหรือค้าขาย ไปพร้อมกันด้วย ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ พ.ศ. 2546 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ หมอยาพื้นบ้านว่า “บุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยตามวัฒนธรรมของชุมชนสืบ

ทอดกันมานาน เป็นที่นิยมยกย่องจากชุมชน โดยมีประชาชนในหมู่บ้านรับรองไม่น้อยกว่าสิบคน หรือเป็นผู้ได้รับการรับรองจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”

นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว เกษีกรรุ่นใหม่จากโรงพยาบาลอภัยภูเบศร ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน พบว่า ปรัชญาการรักษาคนไข้มิใช่เพียงแค่รักษาค้นให้หายป่วยตามแบบวัฒนธรรมตะวันตกเท่านั้น แต่เป็นการฟื้นฟูร่างกายให้แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย เมื่อป่วยแล้วควรจะทำอย่างไร มุ่งให้ผู้ป่วยเข้มแข็งทั้งทางร่างกายและจิตใจ ข้อมูลจากการวิจัยระบุว่า 70% ของผู้ป่วยทั่วไป สามารถรักษาตัวเองได้ ถ้ารู้จักการใช้สมุนไพร แทนที่จะใช้ยาวิทยาศาสตร์ในการรักษากลุ่มโรคอย่างฟุ่มเฟือย เป็นเหตุให้มีการนำเข้ายาจากต่างประเทศจำนวนมาก ถ้าประชาชนรู้จักใช้ยาสมุนไพรมาดูแลรักษาตัวเอง ก็จะช่วยลดปัญหาความเดือดร้อนจากราคาแพง และช่วยแก้ไขปัญหาดุลการค้าของประเทศด้วย

เกษีกรสุภาภรณ์ ปิตีพร แห่งโครงการสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเองมูลนิธิสุขภาพไทย ได้ทำการวิจัยภาคสนามในหลายจังหวัดของภาคอีสาน ทำให้พบสมมติฐานว่า การแพทย์พื้นบ้านอีสานอาจจะมีศาสตร์มีระบบของตัวเอง แต่กำลังถูกทอดทิ้ง เพราะนักวิชาการที่ทำการศึกษาวิจัยการแพทย์แผนโบราณที่ผ่านมา มักอนุมานว่า การแพทย์แผนไทยมีระบบเดียวคือการแพทย์แผนไทยแบบภาคกลาง (Central Thai) นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาตรวจสอบวิชาแพทย์แผนไทยมาหลายปี ได้พบหลักฐานจากการเรียกชื่อต้นไม้และลักษณะเฉพาะของพืชพรรณ ที่ใช้ประกอบเป็นตัวยาสุมไพร ทำให้สามารถจำแนกการแพทย์แผนไทยออกเป็น 2 ระบบ คือ

1. การแพทย์แบบอายุรเวทของอินเดีย เป็นระบบการแพทย์ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากในระบบการแพทย์พื้นบ้านเอเชียอาคเนย์ ระบบการแพทย์แบบอายุรเวทนี้ ได้เคยใช้อยู่ในราชสำนักอยุธยาและภาคกลางโดยทั่วไป ดังเช่นตำรายาวัดโพธิ์ก็แสดงให้เห็นถึงวิธีการรักษาแบบอายุรเวท องค์ความรู้และแนวคิดของการแพทย์ระบบนี้ จะว่าด้วยเรื่องธาตุทั้งสี่ อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่ประกอบกันเป็นร่างกายมนุษย์ สาเหตุของการเกิดโรคส่วนหนึ่งมีมูลเหตุมาจากการมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น การทำงานหนักมาก นอนน้อย กินอาหารไม่ถูกส่วน จนทำให้ธาตุทั้งสี่ในร่างกายเกิดภาวะไม่สมดุล หลักการรักษาคือการปรับสมดุลของธาตุโดยใช้สมุนไพร การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคได้ขึ้นกับทฤษฎีว่าด้วยรสยาและสรรพคุณยา และตัวยาสสำคัญที่ใช้ในระบบการแพทย์อายุรเวทก็คือ โกศ สมอเทศ เทียนทั้งเก้า รวมทั้งมีการใช้เจตมูลเพลิงแดง และชิงแห้งเพื่อปรับธาตุ

2. การแพทย์พื้นบ้านตำรับวัฒนธรรมไทย - ลาว เป็นการแพทย์พื้นบ้านที่ไม่ใช้ทฤษฎีธาตุอธิบายในการเกิดโรค แต่จะรักษาตามอาการ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาขึ้นจากพืชเฉพาะถิ่น อันได้แก่ พืชพรรณจากป่าเต็งรัง ซึ่งมีชื่อพื้นเมืองเป็นภาษาอีสาน เช่น ก่อมก้อยลอดขอน หัวค้อนกระแต กลิ้งกลางดง ฯลฯ สมุนไพรเหล่านี้ ล้วนเป็นพืชพันธุ์ที่ไม่เคยปรากฏชื่ออยู่ในตำรายาวัดโพธิ์และตำรายาอายุรเวทใด ๆ แต่จะอยู่ในตำรายาทางอีสานเหมือนกับทางเมืองลาว ซึ่งมีความแตกต่างจากทางภาคกลางอย่างมาก (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว และสุภาภรณ์ ปิตีพร, 2541)

ตำรายาอีสานแต่เดิมจะจาร (เขียน) เป็นตัวธรรม เก็บไว้ตามวัดวาอาราม ไม่มีการใช้สมุนไพร กลุ่มเครื่องเทศ แต่จะใช้ต้นไม้จากป่า โดยเฉพาะป่าเต็งรังซึ่งมีอยู่เฉพาะในประเทศไทย ลาว พม่า เขมร

เวียดนาม ตอนใต้ของจีน ชุมชนท้องถิ่นจะไม่สามารถฟื้นฟูการใช้สมุนไพรได้เลย หากไม่สามารถฟื้นฟูศรัทธาในธรรมชาติและสมุนไพรขึ้นมา ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นและคุ้นเคยกับการใช้ยาต่างประเทศ ฉะนั้น การใช้สมุนไพรจึงเป็นเรื่องยาก เพราะต้องต่อสู้กับความเชื่อและศรัทธาของผู้คนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเรื่องยากเสียยิ่งกว่าการทำวิจัยทดสอบเพื่อใช้สมุนไพรตัวใดตัวหนึ่ง

ประเภทของหมอชาวบ้าน ในมุมมองของรุ่งรังษิ วิบูลชัย ได้จำแนกประเภทของหมอพื้นบ้านจากรูปแบบลักษณะวิธีการรักษาอันเนื่องมาจากความเชื่อ สาเหตุของการเจ็บป่วยไว้ ดังนี้

1. ประเภทของหมอที่รักษาอาการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากสาเหตุที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ หมอยาฮากไม้ (หมอยารากไม้) หมอน้ำมัน (หมอรักษาโรคกระดูก) หมอเอ็นหรือหมอจับเส้นจับเอ็น (หมอนวด)

2. ประเภทของหมอที่รักษาสาเหตุของการเจ็บป่วย เนื่องจากสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ได้แก่ หมอลำผีฟ้า หมอธรรม (หมอส่อง) หมอสู่วิญหรือหมอขวัญ

3. ประเภทของหมอที่รักษาสาเหตุของการเจ็บป่วย เนื่องจากสิ่งที่เหนือธรรมชาติและสาเหตุที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ หมอพระ หมอดำแย (ปิณขุ ยอดสมสวยและสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้, 2552)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหมอชาวบ้าน เป็นการอธิบายความคิดสร้างสรรค์ของปราชญ์ท้องถิ่น และเป็นบุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านตามวัฒนธรรมชุมชน เป็นผู้มีความรู้ทางหมอและยาดีพอที่จะให้การรักษาโรคได้ โดยใช้องค์ความรู้ที่สืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ หรือศึกษาจากสมุดข่อยจากวัด และเน้นให้การรักษาโดยยึดหลักเมตตามรรคตามโบราณ กล่าวคือให้การรักษาฟรีหรือเก็บเป็นตัวเงินแต่เพียงเล็กน้อย ซึ่งเรียกว่า “ค่าค่าย” หวังแต่เพียงได้ช่วยชีวิต อีกทั้งยังมีการดูแลรักษาโดยใช้หลักธรรม อาทิ การปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นต้น

2.2 แนวคิดหมอชาวบ้านฝั่ง สปป.ลาว

จากการสัมภาษณ์ คุณแม่บุญมา หมอยาวัย 53 ปี บ้านกางเสน เมืองนาชายทอง นครหลวงเวียงจันทน์ ได้กล่าวถึงแนวคิดหมอชาวบ้านฝั่ง สปป.ลาว ว่ามี 2 ยุคสมัย (บุญมา (ไม่ทราบนามสกุล), 2558) คือ

1. สมัยก่อนสร้างอาณาจักรล้านช้าง (ระยะเวลาช่วงศตวรรษที่ 6-10 เรียกว่า สมัยศรีโคตรบอง และในช่วงศตวรรษที่ 11-13 เรียกว่า สมัยไชยพอง) หมอยาพื้นเมืองในสมัยนี้ มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของชุมชนริมฝั่งโขงเป็นอย่างมาก หรือกล่าวได้ว่า ความเชื่อนี้กลายเป็นแนวคิดสำคัญประจำท้องถิ่นเลยทีเดียว นับเป็นความศรัทธาต่อรากเหง้าของชุมชนที่มีมาอย่างยาวนาน โดยในภาพรวมการรักษาโรคจะเป็นแบบดั้งเดิมที่มีอยู่แล้วตามท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้านรู้จักวิธีตรวจสุขภาพเบื้องต้นก่อนจะไปหาหมอว่าแม้ว่าจำนวนหมอจะมีจำนวนจำกัด แต่ก็นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพของชาวลุ่มน้ำโขงยุคก่อนอาณาจักรล้านช้าง จะเห็นได้ว่า การรักษาอาการป่วยในสมัยก่อนสร้างอาณาจักรล้านช้าง ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ โดยจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่

ปรากฏในที่วัดภูจำปาสัก พระธาตุอิงฮัง (อยู่แขวงสุวรรณเขต) พระธาตุศรีโคตรบอง (อยู่แขวงคำม่วน) เป็นต้น

2. สมัยลาวสร้างอาณาจักรล้านช้าง แบ่งออกเป็น 3 สมัย คือ สมัยศิลปะล้านช้าง มีศูนย์กลางอยู่เมืองหลวงพระบาง (เจริญรุ่งเรืองในศตวรรษที่ 14-16) สมัยศิลปะล้านช้าง มีศูนย์กลางอยู่เมืองเวียงจันทน์ (เจริญรุ่งเรืองในปลายศตวรรษที่ 16-18) และสมัยศิลปะล้านช้างแตกแยกเป็น 3 อาณาจักร ได้แก่ อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง และอาณาจักรล้านช้างจำปาสัก จนถึงอาณาจักรล้านช้างที่ตกเป็นเมืองขึ้นของสยาม (ศตวรรษที่ 18-19)

หมอยาพื้นเมืองตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้างต่อเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบันนี้ มีวิวัฒนาการการรักษาโรคมัยไข้เจ็บด้วยยาสมุนไพรที่ประกอบด้วยการรักษา 4 ขั้นตอน (ธิดา ผาติเสนะ, 2561) ได้แก่

1. การซักประวัติคนป่วยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป อาการเจ็บป่วย
2. การตรวจร่างกาย จะพิจารณาลักษณะทั่วไปโดยใช้มือคลำหรือใช้เครื่องมือ (เท่าที่มี)
3. วินิจฉัยโรค เป็นการวินิจฉัยจากความรู้ดั้งเดิมและจากประสบการณ์
4. รักษาโรคตามอาการโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ยาต้ม ยาอบ ยาหม้อ ยาฝน ยาฮากไม้

หรือยาตุก (ยาเย็น) ฯลฯ

ส่วนการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยชาวลาว หมอยาพื้นเมืองจะเป็นการดูแลแบบองค์รวม ดังนี้

1. ด้านร่างกาย ผู้ป่วยจะได้รับการวินิจฉัยโรคและได้รับการรักษาด้วยยาสมุนไพร มีการให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวในเรื่องโภชนาการ เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูสภาพร่างกายของผู้ป่วย
2. ด้านจิตใจ หมอยาพื้นเมืองจะติดตามดูแลอาการป่วยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการให้กำลังใจผู้ป่วย และมีการสอนให้ผู้ป่วยนั่งสมาธิ เพื่อผ่อนคลายความวิตกกังวลจากโรคมัยไข้เจ็บ
3. ด้านสังคม หมอยาพื้นเมืองจะสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับสมาชิกในครอบครัวของผู้ป่วย เพื่อให้ญาติมิตรได้เรียนรู้การช่วยเหลือผู้ป่วยเบื้องต้น ทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงความใส่ใจและห่วงใย มิให้ผู้ป่วยรู้สึกถึงความโดดเดี่ยวในขณะเจ็บป่วยด้วย

ในบางกรณี สาเหตุของการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหมอยาพื้นเมืองในสังคม สปป.ลาว ก็เกิดจากแรงบันดาลใจจากการที่หมอยาเคยเป็นผู้ป่วยมาก่อน และมีอาการดีขึ้นหลังได้ดื่มยาสมุนไพร แล้วอาการก็หายไปในที่สุด จากนั้นก็ผันตัวเองมาเป็นผู้แสวงหาความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของยาสมุนไพรชนิดต่าง ๆ รวมถึงความพยายามในการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ ประกอบกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน จนเกิดความเชี่ยวชาญด้านการแพทย์ประจำท้องถิ่นในที่สุด ก่อนจะนำความรู้เหล่านั้นไปถ่ายทอดหรือแบ่งปันให้กับผู้ที่สนใจ จนเกิดการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่สิ้นสุดดังปรากฏในสังคมปัจจุบันของ สปป.ลาว

การสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับหมอยาพื้นเมืองใน สปป.ลาว มีอยู่ 6 รูปแบบ (พระสุริยา มาตย์ คำ, 2552) คือ

1. การสืบทอดจากบรรพบุรุษ
2. การสืบทอดในระดับเครือญาติ
3. การสืบทอดจากหมอพื้นเมืองสู่บุคคลที่สนใจ
4. การสืบทอดจากหมอพื้นเมืองสู่คนป่วยที่รักษาหายแล้ว
5. การสืบทอดจากสถาบันการศึกษา
6. การสืบทอดจากคู่มือตำราโบราณ

ฉะนั้น แนวคิดหมอยาพื้นเมืองเป็นวิถีชีวิตที่มีความสำคัญต่อชาวลาวยิ่ง ทำให้สังคมลาวพึงหวงแหนและอนุรักษ์ไว้ เพราะสังคมลาวกำลังเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงตามยุคเทคโนโลยี ทำให้กระแสความเป็นท้องถิ่นนิยมถูกท้าทายจากโลกภายนอกมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น ประเทศลาวซึ่งเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน จึงควรแก่การศึกษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไว้อย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็น “ของดี” ของชาติที่ควรแก่การเก็บรักษาไว้ให้อยู่คู่ชาติบ้านเมืองสืบไป

อภิปรายผล

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งฝั่ง ไทย-ลาว มีมากมายมหาศาล (ในภูมิภาคอื่น ๆ ก็มีความอุดมสมบูรณ์ให้เห็นเช่นกัน) โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ริมฝั่งแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง ซึ่งชาวอีสานเรียกกันว่า “ป่าบึงป่าทาม” (Wetland) บริเวณดังกล่าวนี้ เดชขจร ภูทิพย์ ได้อุปมาไว้โดยใช้คำว่า “มดลูกแห่งอีสาน” แทนความหมายของดินแดนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ (Land of Diversity) ดังกล่าว ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นสามารถเดินเข้าไปในป่าราวกับว่าเป็นร้านสะดวกซื้อหรือซูเปอร์มาร์เก็ตประจำชุมชนเลยทีเดียว สามารถยังชีพได้ด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งยังเป็นการรักษาระบบนิเวศไม่ให้ถูกทำลายจากโครงการพัฒนาของรัฐอีกด้วย (เดชขจร ภูทิพย์, 2546)

เมื่อประชาชนริมสองฝั่งโขงในอดีตส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ได้แก่ ไข้มาลาเรียหรือไข้ป่า โรคทางเดินอาหาร เช่น อุจจาระร่วง บิด ท้องร่วง อหิวาตกโรค โรคพยาธิต่าง ๆ โรคนี้ของระบบทางเดินปัสสาวะ โรคติดต่อ เช่น ไข้ทรพิษ คอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก ไข้สันหลังอักเสบ หัด อีสุกอีใส โรคซางหรือโรคขาดสารอาหาร โรคระบบทางเดินหายใจ เช่น ไข้หวัด วัณโรคปอด เป็นต้น การเจ็บป่วยดังกล่าว โดยทั่วไปจะทำการรักษาด้วยแพทย์พื้นบ้าน เช่น เมื่อป่วยไข้ไม่สบาย จะกินยาหรือฝนยาสมุนไพร ถูกสุนัขกัดใช้ยางต้นจำปา ถูกของมีคมบาดหรือของแหลมตำ นิยมรดด้วยปัสสาวะ แล้วให้ใบสาบเสือเคี้ยวพอกแผลหรือยัดด้วยเกลือ ปวดฟันจะอมเกลือหรือต้มน้ำกิน นอกจากนั้น จะรักษาโดยการล่าผีฟ้าหรือใช้เวทย์มนต์คาถาและรดน้ำมันต์ ไหว้ขอขมาที่เคยลบหลู่ อีกทั้งมีต่อชะตา สะเดาะเคราะห์ ขัปลัเคราะห์ เสนียดจัญไร มีการรดน้ำมันต์ ต่อชะตา คำโพธิ์คำไท่ ต่อสะพาน ซึ่งมีผลทางด้านจิตใจ

การใช้สมุนไพรเป็นยาในท้องถิ่นของทั้งสองประเทศมีลักษณะที่คล้าย ๆ กันคือ มีการใช้พืชหลายชนิดที่มีคุณสมบัติเป็นยารักษาโรคได้ พืชพรรณที่เป็นสมุนไพรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ขิง ข่า

ตะไคร้ ผักบุ้ง นำมาประกอบอาหาร กระเจี๊ยบ มะตูม ใบเตย ฝรั่ง เหล่านี้สามารถนำมาทำเครื่องต้ม บำรุงกำลัง เป็นการดูแลสุขภาพตนเองในครอบครัว ใช้สมุนไพรเป็นอาหารหรือยารักษาโรคไปในตัว เจ็บป่วยคราใดก็มีหมอยาพื้นบ้านก็ช่วยดูแลสุขภาพ ในการใช้สมุนไพรนั้น หมอยาพื้นบ้านในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงส่วนใหญ่จะพิถีพิถันในการใช้ยา ไม่ใช่ว่าพร่ำเพรื่อ หมอยาจะต้องพยายามรักษาชื่อเสียงของตน จะเน้นการรักษาเพื่อเป็นการสร้างบุญกุศลให้ตนเองและคนไข้ ไม่เน้นกำไรขาดทุน ซึ่งหมอยาท้องถิ่นริมฝั่งโขงจะมีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่

- ใช้ให้ถูกต้อง หมายถึง ต้องรู้จักชนิดของสมุนไพร
- ใช้ให้ถูกส่วน หมายถึง ส่วนใดของพืชที่ใช้เป็นตัวยา
- ใช้ให้ถูกขนาด หมายถึง ใช้ในปริมาณที่พอเหมาะ
- ใช้ให้ถูกโรค หมายถึง รู้วิธีใช้ที่ถูกต้อง

หมอยาพื้นบ้านและการแพทย์ท้องถิ่นริมสองฝั่งโขง จึงเป็นผู้มีความรู้และวิธีการรักษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน การวินิจฉัยโรคดำเนินไปตามสมมุติฐานของธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ การรักษาโรคด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ เช่น การรำผีฟ้า การสะเดาะเคราะห์ หมอมนต์ ฯลฯ ผสมผสานกับการใช้ยาสมุนไพรเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการรักษาและเป็นการปลอบใจแก่ผู้ป่วย ความสัมพันธ์กับคนไข้บนพื้นฐานการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวคิดภูมิปัญญาหมอยาพื้นบ้านทั้งสองชุมชนริมฝั่งโขงนี้ เปรียบดังทองคำล้ำค่าที่ถูกเก็บไว้แต่ถูกลืมเลือนไปบ้างบางเวลา จึงเหมาะสมแล้วที่สังคมริมฝั่งโขงทั้งสองประเทศจะหันมาให้ความสำคัญและภาคภูมิใจกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ซึ่งถือเป็นรากเหง้าแห่งชีวิตที่นำมาสู่การมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง องค์ความรู้ทางคติชนเป็นความเชื่อ ค่านิยม ที่เกิดจากการสังเกต เรียนรู้ สังสม สืบทอด เลือกสรร และปรับปรุง จนสามารถปรับตัวเข้ากับการดำรงชีวิตของชาวบ้านได้อย่างสมดุล และเป็นรากฐานชีวิตที่มีความสำคัญยิ่งต่อผู้คนทุกสังคม

หมอยาพื้นบ้านเป็นความคิดสร้างสรรค์ของปราชญ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง และเป็นบุคคลผู้มีจิตอาสาที่จะดูแลสุขภาพของประชาชนด้วยหลักเมตตาธรรมโดยไม่คิดมูลค่า หวังแต่เพียงได้ช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ก็ถือว่านำสุขมาให้หมอยาท้องถิ่นแล้ว การดูแลสุขภาพและบำบัดโรคโดยใช้ภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัว มีความเข้าใจบุคลิกลักษณะผู้ป่วยรอบด้าน เป็นการแพทย์แบบอานาจาเหนือธรรมชาติ โดยอาศัยความเชื่อ มาประกอบการรักษา และสอดคล้องกับอุปนิสัยพื้นฐานของแต่ละชนชาติด้วย ถึงแม้ว่ากระแสแห่งความเจริญแบบตะวันตกจะแผ่ขยายมากสักเพียงใด ความเป็นท้องถิ่นนิยมก็ยังคงได้รับการรักษาไว้อย่างเหนียวแน่น เพื่อยังประโยชน์แก่อนุชนคนรุ่นหลัง ภายใต้แนวคิด “ช่วยชีวิตคนหนึ่งคน ได้ดีมากกว่าสร้างเจดีย์เก้าชั้น”

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรขยายแนวคิดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้กับชาวบ้านที่สนใจทั่วไป ให้สามารถดูแลสุขภาพของตนเองเบื้องต้น โดยการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อใช้ดูแลสุขภาพตัวเองในกรณีเจ็บป่วยเล็กน้อย ซึ่งจะช่วยลดความสูญเสียได้ในระดับหนึ่ง
2. สนับสนุนให้หมอยาประจำท้องถิ่น ถ่ายทอดสาระความรู้ของการแพทย์พื้นบ้านแก่ลูกหลานหรือคนในท้องถิ่น เพื่อมิให้องค์ความรู้สูญหายไป และจัดให้บ้านของหมอยาพื้นบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นปราชญ์ท้องถิ่น และนำความรู้และภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเข้าสู่สถานศึกษา
3. เพิ่มประสิทธิภาพการรักษาระหว่างการแพทย์พื้นบ้านเพื่อประโยชน์สูงสุด และพัฒนาองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะหาพืชสมุนไพรที่ช่วยรักษาเชื้อโรคไวรัสโควิด-19 ที่กำลังแพร่ระบาด
4. สนับสนุนให้ก่อตั้ง “สภาภูมิปัญญาท้องถิ่น” เพื่อให้มีบทบาทอย่างจริงจังในการอนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสถาบันแลกเปลี่ยนชุดความรู้ของแต่ละท้องถิ่น และเป็นเวทีระดมแนวคิดที่สร้างสรรค์ในการจุดประกายความรู้ใหม่ ๆ ได้มากขึ้น ทั้งยังเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้อนุชนรุ่นหลังได้ภูมิใจในรากเหง้าของตน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำแนวคิดหมอยาพื้นบ้านไปประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อสังเคราะห์และถอดบทเรียนองค์ความรู้ให้แพร่หลายสู่สังคม จนนำไปสู่สร้างรูปแบบ (Model) เพื่อพัฒนาสังคมริมสองฝั่งโขงให้เจริญรุ่งเรืองคู่กับสังคมโลกาภิวัตน์สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมแพทย์ชนบท. (2558). วิชนหมอยาไทย แต่ไร้การสนับสนุน. *หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ*, วันจันทร์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2558.
- เกษม สุขสวัสดิ์. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านวิถีชีวิตเกษตรชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์รวมสวนเห็ดบ้านอรุณฤกษ์ ตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม. ใน *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาบัณฑิต*. สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2543). *โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม*. อุบลราชธานี : หจก. ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- เดชจจร ภูทิพย์. (2546). การเมืองเรื่องทรัพยากรน้ำ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการฝายราชสีไศล. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนิดา ผาติเสนะ. (2561). เปรียบเทียบกระบวนการรักษาโรคกระเ้รระหว่างหมอพื้นบ้านไทยและลาว. *วารสารชุมชนวิจัย*, (12)3, 79-90.

- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว และสุภาภรณ์ ปิติพร. (2541). เติ้นป่าค้นหาภูมิปัญญา. วารสารสื่อพลัง วิทยาลัยการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร, (6)3, 45-49.
- บุญเลิศ สดสุขชาติ. (2553). มานุษยวิทยาสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรี้นติ้ง เฮาส์.
- ปิยนุช ยอดสมสวย และสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้. (2552). โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. กรุงเทพมหานคร : คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระสุริยา มาตย์คำ. (2552). การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์. (2554). โครงการอัมชุกรมอยาพื้นบ้าน. ปราจีนบุรี : มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- บุญมา (ไม่ทราบนามสกุล). (24 ตุลาคม 2558). แนวคิดหมอพื้นบ้านของ สปป.ลาว. (พระเดชขจร ขนดีไธโร, ผู้สัมภาษณ์).
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

การคุ้มครองสิทธิเจ้าของที่ดินจากการรอนสิทธิที่ดิน
ในการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง*

PROTECTION OF LANDOWNERS' RIGHTS AGAINST LAND RIGHTS
FOR BUILDING HIGH-VOLTAGE TRANSMISSION TOWERS

อภิชาติ ศรีสร้างคอม

Apichit Srisangkhom

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ

Apirat Petchsiri

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: aphichitsr@kkumail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิและระยะเวลาการรอนสิทธิ เพื่อหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย และวิธีปฏิบัติในการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิและระยะเวลาการรอนสิทธิ ใช้วิธีวิจัยทางนิติศาสตร์ โดยการยืนยันข้อเท็จจริงจากหลักฐาน เอกสารมหาชน อันได้แก่ ตัวบทกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้ว ตัวอย่างคดีความระหว่างผู้ถูกรอนสิทธิกับ กฟผ. ที่พิพากษกันจนยุติที่ศาลสูงสุด

ผลการวิจัยยืนยันสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ประชาชนเจ้าของที่ดิน มีตัวอย่างและหลักฐานในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ประการแรก กฟผ. ยังไม่มีการปรับปรุงมาตรการเยียวยาประชาชนเจ้าของที่ดิน โดยยังใช้แนวปฏิบัติเดิมที่ใช้มาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี หลักฐานจากการร้องเรียน และประวัติคดีความยืนยันว่า ประชาชนเจ้าของที่ดินที่ไม่พอใจในการจ่ายเงินค่าทดแทน ถึงกับนำเรื่องไปฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำเสนอมาตรการเยียวยา โดยกำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือประชาชนเจ้าของที่ดินที่ได้รับผลกระทบให้ทันสมัย ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การช่วยเหลือประชาชนเจ้าของที่ดินให้ได้รับความเป็นธรรม

*Received: 29 July 2020; Revised: 3 May 2021; Accepted: 6 May 2021

โดยกำหนดการจ่ายเงินค่าทดแทนให้ชัดเจน ครอบคลุมความเสียหายของประชาชนเจ้าของที่ดิน และต้องกำหนดระยะเวลาการรอนสิทธิให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเจ้าของที่ดินได้รับความเป็นธรรม รวมทั้งเสนอแนะให้ กฟผ. เร่งปรับปรุงและแก้ไขวิธีการปฏิบัติและการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจ่ายเงิน ค่าทดแทนการรอนสิทธิและกำหนดระยะเวลาการรอนสิทธิให้เป็นธรรม

คำสำคัญ: การรอนสิทธิ, ระยะเวลาการรอนสิทธิที่ดิน, ค่าเสื่อมราคาที่ดิน, ค่าทดแทน, การสร้างเสาส่งไฟฟ้า

Abstract

This Independent study on Protection of landowners' rights from deferring the right to build this high-voltage transmission tower. Its objectives are to study concepts, theories and laws related to compensation payments, deferrals and deferral periods. Formulate suggestions and changes to the law and procedures for the payment of compensation for deferral of rights and the period of deferral. By studying the sources of information, public documents, factual evidence and rulings of various courts regarding the payment of compensation and the deferral period.

Research substantiated hypothesis by evidence that found Electricity Generating Authority of Thailand has never been fair to the landowners in the following matters. First, there is no reform of remedy for landowners. EGAT still uses the same practice that has been around for decades. It can be seen from the land owners who are dissatisfied with the payment of compensation have brought the matter to the administrative court.

This research suggests EGAT: should updated rules to help people and affected landowners; should amend rules to help people and landowners to receive fair compensation and speedy process. Therefore, it is suggested that EGAT should revise or review its practices and criteria for compensation, deferrals, and deferral periods.

Keywords: Assignment of rights, period of land transfer, land depreciation, compensation, construction of transmission towers

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 หมวดที่ 3 มาตรา 37 ได้บัญญัติให้ประชาชนย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและสืบทอด แต่ก็ได้บัญญัติการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ โดยให้เป็นไปตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เช่น กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศหรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควร แก่เจ้าของและบรรดาผู้ทรงสิทธิที่ได้รับความเสียหาย

ในปัจจุบันโครงข่ายพลังงาน (ระบบส่งไฟฟ้า) มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ซึ่งแนวโน้มในอนาคตระบบโครงข่ายพลังงานอาจจะมีการขยายมากขึ้น เนื่องจากปริมาณความต้องการพลังงานไฟฟ้าที่มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของประเทศ จึงยากที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อประชาชนเจ้าของที่ดิน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ในการสร้างเสาส่งไฟฟ้า และมีอำนาจเข้าไปดำเนินการใด ๆ ในทรัพย์สินของบุคคลอื่น เพื่อสำรวจก่อสร้าง และบำรุงสายส่งไฟฟ้า และจำกัดการใช้ประโยชน์ในที่ดินของประชาชนเจ้าของที่ดิน (ราชกิจจานุเบกษา, 2548) ทำให้ประชาชนเจ้าของที่ดินได้รับความเดือดร้อน

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จะจ่ายเงินค่าทดแทนตามความเป็นธรรมแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่น แม้ว่าพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 จะบัญญัติให้จ่ายค่าทดแทนตามความเป็นธรรม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดินของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ยังขาดความเหมาะสม เห็นได้จากการมีประชาชนเจ้าของที่ดินหลายราย ที่ได้รับผลกระทบจากการรอนสิทธิ ได้ยื่นเรื่องคัดค้านหรืออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ประชาชนหลายรายหลังจากทราบผลการอุทธรณ์ยังไม่พอใจ จึงได้นำเรื่องมาฟ้องต่อศาลปกครอง หลักฐานจะเห็นได้ข้อเท็จจริงในคดีที่ขึ้นสู่ศาลปกครองในปัจจุบัน

ตัวอย่างเช่น ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษา คดีแดงเลขที่ อ.224/2563 เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2563 ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จ่ายค่าเงินค่าทดแทนค่าเสียโอกาสจากที่ดินส่วนที่เหลือนอกเขตโครงข่ายไฟฟ้าให้กับประชาชนเจ้าของที่ดิน (มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน, 2563) โดยมีผู้ฟ้องคดีคือนางฉลอง สุวรรณภักดี ผู้ถูกฟ้องคดีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่ 1 และคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานที่ 2 ผู้ฟ้องคดีเป็นเจ้าของที่ดินโฉนดที่ดินเลขที่ 52749 เลขที่ดิน 137 เนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 90 ตารางวา ตำบลเสือเพลอ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ถูกรอนสิทธิเนื้อที่ 2 งาน 2.5 ตารางวา คงเหลือเนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน 87.5 ตารางวา โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ได้จ่ายเงินค่าทดแทน จำนวนสองครั้ง ครั้งที่หนึ่ง 20,351.25 บาท และผู้ฟ้องคดีได้ยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน จึงจ่ายเพิ่มเติมให้อีก จำนวน 39,791.25 บาท รวมเป็นเงินค่าทดแทน จำนวน 60,142.50 บาท แต่ผู้ฟ้องคดีไม่ไปรับเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดิน เนื่องจากเห็นว่าการกำหนดเงินค่าทดแทนที่ดินไม่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่เป็นธรรม จากหลักฐานเรื่องความไม่พอใจของประชาชน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ต้องทบทวนข้อกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ก่อให้เกิดการกระทำที่ไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน และควรแก้ไขหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทนการรอนสิทธิและระยะเวลาสำหรับการรอนสิทธิในที่ดินที่มีการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เคยมีผู้เขียนวิจารณ์ไว้จำนวนสามเรื่อง ต่างเห็นสอดคล้องตรงกันว่า การจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ยังไม่ได้ให้ความเป็นธรรมประชาชนเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทั้งในเรื่องการจ่ายเงินค่าทดแทนที่ยังไม่ครอบคลุมความเสียหายของประชาชนเจ้าของที่ดิน และเรื่องการไม่มีระยะเวลาสิ้นสุดในการรอนสิทธิที่ดิน

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดิน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับเจ้าของที่ดินให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดิน
2. ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดินและระยะเวลาการรอนสิทธิ
3. นำข้อเสนอแนะไปใช้ในการจ่ายเงินค่าทดแทน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการวิจัยจากกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหนังสือ บทความ รายงานวิจัย คำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลปกครอง จากห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์วิจัยให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป โดยวิธีการเขียนจะใช้วิธีพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Method)

ผลการวิจัย

การวิจัยพบว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ไม่ได้ให้ความสำคัญเป็นธรรมแก่ประชาชนเจ้าของที่ดินในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ยังไม่มีมาตรการเยียวยาประชาชนเจ้าของที่ดิน โดยยังใช้แนวปฏิบัติเดิมที่นำมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี จะเห็นได้จากประชาชนเจ้าของที่ดินที่ไม่พอใจในการจ่ายเงินค่าทดแทน ได้นำเรื่องไปฟ้องคดีต่อศาลปกครองคดีแดงเลขที่ อ.224/2563 เนื่องจากผู้ฟ้องคดีเห็นว่า การกำหนดเงินค่าทดแทนที่ดินไม่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่เป็นธรรม โดยศาลปกครองมีคำพิพากษาให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จ่ายเงินค่าทดแทนเพิ่มให้กับประชาชนเจ้าของที่ดิน จากผลของคำพิพากษาและคำวินิจฉัย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยกลับเพิกเฉย ซึ่งตามความเป็นจริง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ควรกำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือประชาชนเจ้าของที่ดินที่ได้รับผลกระทบ ควรแก้ไขเพิ่มเติมแนวปฏิบัติและหลักเกณฑ์การช่วยเหลือประชาชนเจ้าของที่ดินให้ได้รับความเป็นธรรม ทั้งในการจ่ายเงินค่าทดแทน โดยกำหนดการจ่ายเงินค่าทดแทนให้ชัดเจน ครอบคลุมความเสียหายของประชาชนเจ้าของที่ดิน และกำหนดเรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิต้องกำหนดให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเจ้าของที่ดินได้รับความเป็นธรรม

ข้อเท็จจริงยืนยันว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีเพียงคำริ แต่ยังไม่มีการตอบสนองอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม จึงเสนอแนะว่าให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ปรับปรุงหรือแก้ไขแนวปฏิบัติ และการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิและระยะเวลารอนสิทธิ

จากการศึกษาประเด็นแรก ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่กำหนดโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ข้อเท็จจริงพบว่า ได้นำหลักเกณฑ์การจ่ายค่าทดแทนในทำนองเดียวกันกับพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562 มาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา กำหนดค่าทดแทน โดยใช้วิธีประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานเรื่องหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาราคาที่ดินและทรัพย์สิน พ.ศ. 2552 ให้มีคณะกรรมการในแต่ละจังหวัด ที่มีประกาศกำหนดเขตระบบโครงข่ายพลังงานตามมาตรา 106 พาดผ่านคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการพิจารณาราคาที่ดิน และทรัพย์สินจังหวัดประกอบด้วย

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้แทน เป็นประธานกรรมการ
2. หัวหน้าส่วนราชการหรือผู้แทนในจังหวัดที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดปฏิรูปที่ดินจังหวัด ธนารักษ์พื้นที่ เกษตรจังหวัด โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด นายอำเภอท้องที่และผู้แทนสภาจังหวัด เป็นกรรมการ

3. ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่คณะกรรมการแต่งตั้ง เป็นกรรมการ

4. ผู้แทนสำนักงาน เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายค่าทดแทนตามประเภทของที่ดินเป็นหลักเกณฑ์เดียวกันทั่วประเทศ ดังนี้

1. ที่ตั้งเสาไฟฟ้า จ่ายให้ร้อยละ 100 ของราคาที่กำหนด

2. ที่บ้าน จ่ายให้ร้อยละ 90 ของราคาที่กำหนด

3. ที่สวน จ่ายให้ร้อยละ 70 ของราคาที่กำหนด

4. ที่นา จ่ายให้ร้อยละ 50 ของราคาที่กำหนด (ราชกิจจานุเบกษา, 2552)

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ไม่ได้บัญญัติให้มีการจ่ายเงินค่าทดแทนในส่วนของราคาของดินในแปลงเดียวกัน ที่เหลือจากการรอนสิทธิราคาลดลง แม้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จะกำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือที่ดินที่เหลือจากการรอนสิทธิที่เหลือน้อยกว่า 1 ไร่ และเหลือเกิน 1 ไร่ แต่ไม่สามารถใช้ที่ดินตามปกติวิสัยต่อไปได้ (ทักษิณ ลิมสุวรรณ์, 2547) หลักเกณฑ์การช่วยเหลือก็ยังไม่ครอบคลุมความเสียหายของประชาชน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ควรกำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือค่าทดแทนในส่วนราคาของดินในแปลงเดียวกันที่เหลือจากการรอนสิทธิราคาลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ได้มีการกำหนดให้จ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินที่เหลือในแปลงเดียวกันมีราคาลดลง โดยให้แยกออกจากค่าทดแทนในส่วนที่ดินที่ถูกเวนคืน (ปราโมทย์ สุวรรณแก้ว และบรรเจิด สิงคะเนติ, 2560) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ได้มีการกำหนดค่าทดแทนที่ครอบคลุมความเสียหาย ถึงแม้จะไม่อยู่ในส่วนที่ดินที่ถูกเวนคืน แต่ได้รับผลกระทบก็ได้รับค่าทดแทน ซึ่งต่างจากการจ่ายเงินค่าทดแทนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่กำหนดเพียงบริเวณพื้นที่ตั้งเสาไฟฟ้าและสายไฟฟ้าพาดผ่านเท่านั้น ไม่ได้กำหนดการช่วยเหลือหรือการเยียวยาเงินค่าทดแทนที่ดินส่วนที่เหลือในแปลงเดียวกัน ที่ถูกรอนสิทธิมีราคาลดลง ดังนั้น การจ่ายเงินค่าทดแทนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จึงยังไม่เป็นธรรมกับประชาชนเจ้าของที่ดิน เนื่องจากยังไม่ครอบคลุมความเสียหายที่แท้จริงของประชาชนเจ้าของที่ดิน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในองค์ประกอบคณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนของแต่ละจังหวัด ไม่มีประชาชนเจ้าของกรรมสิทธิ์เข้าไปมีส่วนร่วมหรือเป็นคณะกรรมการในการพิจารณา ทำให้เกิดความไม่โปร่งใส จึงไม่เป็นธรรมกับประชาชนเจ้าของที่ดิน

ประการที่ 2 เรื่องที่เกี่ยวกับระยะเวลาการรอนสิทธิ จากการศึกษาข้อเท็จจริงที่ได้มาจากคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่า เรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิที่ดิน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้เคยชี้แจงเป็นเอกสารต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยส่งหนังสือ กพผ. 411100/75 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2549 ชี้แจงต่อนายเกษม เชื้อทอง ผู้ร้องในประเด็นเรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิว่าในส่วนการกำหนดอายุหรือระยะเวลาการรอนสิทธิ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยอ้างว่า กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ว่าอายุหรือระยะเวลาการรอนสิทธิมีระยะเวลาเท่าใด การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้เท่านั้น ไม่มีอำนาจแก้ไข เมื่อนำคำชี้แจงของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมาวิเคราะห์ ที่อ้างว่ากฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ จึงมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ไม่มีอำนาจแก้ไข (สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

ข้อเท็จจริงพบว่า พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ได้บังคับใช้มาเป็นระยะเวลาหลายสิบปีแล้ว การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยยังคงเพิกเฉยหรือบ่ายเบี่ยงที่จะไม่แก้ไขหรือเพิ่มเติมในเรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิ และเมื่อนำบทบัญญัติมาวิเคราะห์แล้ว พบปัญหาข้อกฎหมายว่า ประชาชนเจ้าของที่ดินจะสามารถดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลในเรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับระยะเวลาการรอนสิทธิที่ดินได้หรือไม่

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนเจ้าของที่ดินไม่สามารถดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลได้ เพราะการดำเนินการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้น ใช้เครื่องมือดำเนินการทางกฎหมายมหาชน โดยออกระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับ ซึ่งถือว่าเป็นสัญญาทางปกครองตามหลักกฎหมายมหาชน ถ้าเป็นสัญญาทางปกครอง กรณีข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ไม่อาจนำมาใช้ได้ เนื่องจากไม่ใช่เรื่องของการผูกนิติสัมพันธ์ โดยปกติตามกฎหมายแพ่งถือว่าเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ (โกคิน พลกุล, 2563) ดังนั้น ประชาชนเจ้าของที่ดินไม่สามารถนำเรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิมาดำเนินการในกระบวนการในชั้นศาลได้ ผู้วิจัยเสนอทางแก้ว่า ควรบัญญัติเพิ่มเติมเรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิไว้ในพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ไว้เสียให้ชัดเจนจะเป็นการเหมาะสมกว่า

อภิปรายผล

เมื่อพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ไม่ได้บัญญัติให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ต้องจ่ายค่าทดแทนในส่วนองราคาของดินในแปลงเดียวกันที่ เหลือจากการรอนสิทธิราคาตกลงแต่อย่างใด ทำให้ประชาชนเจ้าของที่ดินได้รับความเสียหายจากการถูกรอนสิทธิ

เนื่องจากการเข้าไปใช้ที่ดินของประชาชน ไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ถูกรอนสิทธิ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จึงไม่จ่ายให้เต็มมูลค่าที่ดินจะจ่ายตามประเภทของที่ดินและตามราคาที่ดินที่คณะกรรมการพิจารณากำหนด ตั้งแต่ร้อยละห้าสิบถึงร้อยละหนึ่งร้อยของราคาที่ดินที่กำหนด แม้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จะอ้างว่ากำหนดหลักเกณฑ์โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม แต่พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ไม่ได้บัญญัติให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จ่ายค่าทดแทนในส่วน of ราคาของดินในแปลงเดียวกัน ที่เหลือจากการรอนสิทธิราคาลดลงแต่อย่างใด ทำให้ประชาชนเจ้าของที่ดินได้รับความเสียหายจากการถูกรอนสิทธิ เพราะที่ดินที่ถูกรอนสิทธิจะมีข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และหากมีการซื้อขายที่ดินก็จะมีราคาต่ำกว่าปกติ แม้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จะกำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือที่ดิน ที่เหลือจากการรอนสิทธิที่เหลือน้อยกว่า 1 ไร่และเหลือเกิน 1 ไร่ แต่ไม่สามารถใช้ที่ดินตามปกติวิสัยต่อไปได้ หลักเกณฑ์การช่วยเหลือก็ยังไม่ครอบคลุมความเสียหายของประชาชน

ดังนั้น ผู้วิจัยอธิบายว่า การจ่ายเงินค่าทดแทนตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ยังไม่เป็นธรรมกับประชาชนเจ้าของที่ดิน เนื่องจากไม่ได้กำหนดค่าทดแทนในส่วน of ราคาของดินในแปลงเดียวกันที่เหลือจากการรอนสิทธิราคาลดลง และยังมีปัญหาเรื่องการจ่ายค่าทดแทนที่จ่ายเพียงครั้งเดียวตลอดโครงการ (อภิชาติ วงษ์คำ, 2561) สร้างความไม่เป็นธรรมให้กับประชาชนเจ้าของที่ดิน แม้จะเป็นการรอนสิทธิเพื่อประโยชน์สาธารณะก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทักษิณ ลิ่มสุวรรณ เรื่องการจ่ายเงินค่าทดแทนและทรัพย์สินของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่พบว่า พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ไม่ได้บัญญัติให้มีการจ่ายค่าทดแทนสำหรับการเสื่อมราคาของที่ดินที่อยู่ในเขตสายส่งไฟฟ้า แต่กำหนดการช่วยเหลือเฉพาะที่ดินที่เหลือจากการรอนสิทธิน้อยกว่า 1 ไร่เท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมความเสียหายของเจ้าของที่ดินและผู้ครอบครองที่ดินตามกฎหมาย (ทักษิณ ลิ่มสุวรรณ, 2547) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประโยชน์ จิตติวงษ์ เรื่องการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าที่มีผลกระทบต่อสิทธิเหนือที่ดินและปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจ่ายค่าทดแทน : ศึกษากรณีทรัพย์สินของราษฎรที่ถูกเขตเดินสายไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่พบว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2535 ให้อำนาจฝ่ายเดียวแก่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พิจารณาค่าทดแทนทรัพย์สินที่ถูกเขตเดินสายไฟฟ้าผ่าน ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ครอบครองทรัพย์สินได้ และไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในการรอนสิทธิไว้ (ประโยชน์ จิตติวงษ์, 2545)

จากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ พบว่า แม้ประชาชนเจ้าของที่ดินที่ถูกรอนสิทธิ มีสิทธิยื่นอุทธรณ์หรือคัดค้านเงินค่าทดแทนจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ภายใน 30 วัน หลังจาก

ได้รับจดหมายแจ้งอย่างเป็นทางการ โดยให้ถือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สิ้นสุด แต่ในทางปฏิบัติแล้ว คณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ จะไม่เพิ่มเงินค่าทดแทน หรือหากมีการเพิ่มก็ไม่ครอบคลุมความเสียหายที่แท้จริง และเมื่อประชาชนเจ้าของที่ดินได้รับทราบคำวินิจฉัยจากคณะกรรมการแล้ว ประชาชนเจ้าของที่ดินไม่พอใจในจำนวนเงินค่าทดแทน ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจ่ายค่าทดแทนกฎหมายกำหนดให้ ต้องฟ้องคดีต่อศาลภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ได้รับแจ้งให้ปรับเงินค่าทดแทน

จะเห็นว่า ขั้นตอนที่กำลังมาข้างหน้านี้ เป็นแนวทางที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ให้ความสำคัญ (ไม่เป็นธรรม) กับประชาชนเจ้าของที่ดิน ในชั้นบริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และที่ผ่านมา คณะกรรมการคณะกรรมการจะพยายามบ่ายเบี่ยงจ่ายเงินค่าทดแทนเพิ่มให้กับประชาชนเจ้าของที่ดิน จนประชาชนเจ้าของที่ดินต้องยอมลำบากเพื่อฟ้องคดีต่อศาลปกครอง เนื่องจากประชาชนเจ้าของที่ดินเห็นว่า หลักเกณฑ์ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานได้กำหนดไม่เป็นธรรม ยกตัวอย่างคดีศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษา คดีแดงเลขที่ อ.224/2563 ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จ่ายค่าเงินค่าทดแทนค่าเสียโอกาสจากที่ดินส่วนที่เหลือนอกเขตโครงข่ายไฟฟ้าให้กับประชาชนเจ้าของที่ดิน สาเหตุที่ประชาชนเจ้าของที่ดินไม่พอใจค่าทดแทนที่ได้รับจากการกำหนดราคาค่าทดแทน เนื่องจากประชาชนเจ้าของที่ดินเห็นว่า การกำหนดเงินค่าทดแทนที่ดินให้แก่เจ้าของที่ดิน ไม่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่เป็นธรรม โดยการกำหนดราคาค่าทดแทนที่ดินส่วนที่ถูกสายไฟฟ้า ต้องนำเอาราคาซื้อขายกันจริงตามท้องตลาดมากำหนด และไม่มีกำหนดค่าทดแทนในส่วนของค่าเสียโอกาสที่ดินที่เหลือเกิน 1 ไร่

จากการวิเคราะห์อภิปรายได้ว่า แม้ประชาชนเจ้าของที่ดินได้ยื่นอุทธรณ์ต่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแล้ว แต่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีคำวินิจฉัยไม่เพิ่มค่าทดแทนให้จนมาถึงชั้นศาล ศาลปกครองสูงสุดถึงได้มีคำพิพากษาให้จ่ายเงินค่าทดแทน หากไม่นำคดีมาฟ้องศาลก็ไม่ได้รับค่าทดแทนเพิ่ม ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า การจ่ายเงินค่าทดแทนจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ยังไม่เป็นธรรมกับประชาชนเจ้าของที่ดิน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พยายามบ่ายเบี่ยงที่จะไม่จ่ายเงินค่าทดแทนที่ครอบคลุมความเสียหายของประชาชนเจ้าของที่ดิน และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ไม่ยอมปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติที่เคยปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อติลักษณ์ อรรถาพิช ที่ตั้งคำถามว่า กระบวนการดำเนินการในเรื่องนี้ที่มีการปฏิบัติมาอย่างน้อย 40 ปี แล้วยังมีความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่เจ้าของที่ดินที่ได้รับผลกระทบจากการรอนสิทธิหรือไม่ (อติลักษณ์ อรรถาพิช, 2558)

แม้จะมีคดีตัวอย่างที่ประชาชนเจ้าของที่ดิน ได้นำคดีฟ้องต่อศาลปกครอง จนศาลมีคำพิพากษา ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จ่ายค่าทดแทนเพิ่มให้กับประชาชนเจ้าของที่ดิน และเรื่อง

ระยะเวลาการรอนสิทธิที่ดิน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยบ้ายเบี่ยงที่จะปรับปรุงที่จะแก้ไขหลักเกณฑ์และเงื่อนไข รวมถึงแนวปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับประชาชนเจ้าของที่ดิน จึงไม่สามารถพึงแนวปฏิบัติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยยังไม่พบวิธีการเยียวยาที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้เสนอให้กับประชาชนเจ้าของที่ดินที่เป็นธรรม และยังคงใช้แนวปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา จึงยิ่งเพิ่มความไม่เป็นธรรมกับประชาชนเจ้าของที่ดิน ทั้งในเรื่องหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าทดแทนและเรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าและการอภิปรายผลที่ผ่านมาข้างต้น สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดินที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยใช้อยู่ ล้าสมัย และไม่เป็นธรรม
2. ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดินและระยะเวลาการรอนสิทธิเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

วัตถุประสงค์ข้อ 1 และ 2 มีความเชื่อมโยงกัน ดังจะชี้แจงได้ดังนี้ ปัญหาในการจ่ายเงินค่าทดแทนและระยะเวลาการรอนสิทธิ เกิดจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ยังไม่พบวิธีการเยียวยาที่ทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้เสนอให้กับประชาชนเจ้าของที่ดินที่เป็นธรรม และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยยังใช้แนวทางปฏิบัติเดิม

มาตรการทางกฎหมายในการจ่ายเงินค่าทดแทน ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยออกเป็นสองประการ ตามสมมติฐานของการวิจัย ประกอบด้วย ประการแรก เรื่องการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิที่ดินจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยว่าเป็นธรรมหรือไม่ จากการอภิปรายผลและการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อกฎหมาย ได้ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่เจ้าของที่ดินที่ดินตามความเป็นธรรม จากการศึกษาพบว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ไม่ได้บัญญัติเรื่องการจ่ายเงินค่าทดแทนราคาที่ลดลงของราคาที่ดินแปลงเดียวกัน ที่เหลือจากการถูกรอนสิทธิ แม้ระเบียบการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 81 ว่าด้วยการพิจารณาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างระบบโครงข่ายไฟฟ้า กรณีที่การ

ประกาศกำหนดเขตระบบโครงข่ายไฟฟ้ามีผล ทำให้ที่ดินที่ถูกรอนสิทธิ แปลงโฉมเนื้อที่ส่วนที่เหลือน้อยกว่า 1 ไร่ และมากกว่า 1 ไร่ แต่ไม่สามารถใช้งานได้ตามปกติได้ จากการศึกษาไม่พบหลักเกณฑ์การช่วยเหลือเรื่องราคาที่ดินของที่ดินแปลงเดียวกัน ที่เหลือจากการถูกรอนสิทธิ ทำให้ประชาชนได้รับความเสียหาย (ศาลปกครองสูงสุด คำพิพากษา คดีแดงเลขที่ อ.224/2563 เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2563 ระหว่างผู้ฟ้องคดีนางฉลอง สุวรรณภักดี ผู้ถูกฟ้องคดี การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่ 1 คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานที่ 2)

2. ประการที่ 2 เรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิ เรื่องเกี่ยวกับระยะเวลาการรอนสิทธิ พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ละเลยหรือจงใจไม่บัญญัติไว้ การวิจัยพบว่า สิ่งที่ต้องตระหนักในเรื่องระยะเวลาการรอนสิทธิคือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดการรอนสิทธิไว้ ซึ่งทำให้ประชาชนเจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่ได้รับความเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ข้อสุดท้ายคือ การนำข้อเสนอแนะไปใช้ในการจ่ายเงินค่าทดแทน จากการอภิปรายผลและสรุปผลการอภิปรายการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น มีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้มาตรการทางกฎหมายในการจ่ายเงินค่าทดแทนการรอนสิทธิ ดังนี้

1. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ควรแก้ไขแนวทางปฏิบัติที่เคยปฏิบัติมาเป็นระยะเวลานาน เพื่อให้หน่วยงานใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. หากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยใช้วิธีการรอนสิทธิที่ดิน ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าทดแทนหรือการช่วยเหลือการลดราคาของที่ดินในแปลงเดียวกันที่เหลือจากการถูกรอนสิทธิ และให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ควรกำหนดให้ประชาชนเจ้าของที่ดินเป็นคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนไว้ในพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรม

3. ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดการรอนสิทธิที่ดินให้ชัดเจน เช่น ทำสัญญาเช่าเป็นระยะเวลา 50 ปี เมื่อครบกำหนดตามสัญญาเช่าให้มีการทบทวนการจ่ายเงินค่าทดแทน และสาระสำคัญของสัญญา และให้บัญญัติหลักเกณฑ์การกำหนดระยะเวลาการรอนสิทธิไว้ในพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511

เอกสารอ้างอิง

- ทักษิณ ลิ่มสุวรรณ. (2547). การจ่ายเงินค่าทดแทนทรัพย์สินของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต. ใน *หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)*. วิทยาลัยการยุติธรรมสำนักงานศาลยุติธรรม.
- ประโยชน์ ทิตติวงษ์. (2545). การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าที่มีผลกระทบต่อสิทธิเหนือพื้นดินและปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจ่ายค่าทดแทน : ศึกษากรณีทรัพย์สินของราษฎรที่ถูกเขตเดินสายไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
- ปราโมทย์ สุวรรณแก้ว และบรรเจิด สิงคะเนติ. (2560). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับราคาลดลงของที่ดินส่วนที่เหลือจากการเวนคืนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 7(2), 227-248.
- โกคิน พลกุล. (2548). คำอธิบายเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง. เรียกใช้เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://public-law.net/publaw/view.aspxid=245>.
- มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน. (2563). คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีแดงเลขที่ อ. 224/2563. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2563 จาก Retrieved from <https://1th.me/HF2Vw>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2548). คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 45 - 46/2547. เล่ม 122 ตอนที่ 24 ก. 17, 1-10 (มีนาคม 2548).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2552). ประกาศคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เรื่องหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาราคาที่ดินและทรัพย์สิน พ.ศ. 2552. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 59 ง, 25-27 (22 เมษายน 2552).
- สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2551). เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2563 จาก http://www.livingriversiam.org/3river-thai/news-article/thaidam_n17.pdf.
- อดิลักษณ์ อรรถาพิช. (2558). การจ่ายค่าทดแทนการรอนสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนเพื่อสร้างระบบโครงข่ายพลังงาน. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- อภิชาติ วงษ์คำ. (2561). การจ่ายค่าทดแทนและการประเมินราคาที่ดินใต้แนวไฟฟ้าแรงสูง. *วารสารข่าวปฏิรูปที่ดิน*, 40(10), 6-7.

มาตรฐานทางจริยธรรมธรรมเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ
กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ*

MORAL STANDARDS REGARDING THE APPOINTMENT OF PERSONS TO
SERVE IN THE GOVERNMENT A COMPARATIVE STUDY BETWEEN LOCAL
GOVERNMENT OFFICIAL AND POLICE OFFICERS

สารวัตร สุระ

Sarawat Sura

เพิ่ม หลวงแก้ว

Pherm Luangkaew

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: miximux@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมในการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาเปรียบเทียบข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจโดยเฉพาะ ศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับขั้นตอนการบรรจุแต่งตั้งบุคคลก่อนเข้ารับราชการ ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายมาตรฐานทางจริยธรรมของไทยและต่างประเทศ เสนอแนะแนวทางการพัฒนากฎหมาย เพื่อเป็นหลักการตามมาตรฐานทางจริยธรรม ให้ความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันต่อไป การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยวิจัยจากกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสอบสัมภาษณ์ ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขมาตรฐานจริยธรรม ควรนำแนวทางของข้าราชการตำรวจมาปรับใช้ แก้ไขโดยกำหนดเกณฑ์การตัดสินว่า ผู้ที่คณะกรรมการสอบสัมภาษณ์เห็นว่าเหมาะสมจึงจะถือว่าผ่าน หากเห็นว่าไม่เหมาะสมจะถือว่าไม่ผ่าน เห็นสมควรกว่าการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการส่วนท้องถิ่น 2) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของการบรรจุแต่งตั้ง โดยการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบ

* Received: 14 July 2020; Revised: 3 May 2021; Accepted: 7 May 2021

ไม่เป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรม ควรนำแนวทางตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดมาปรับใช้ แก้ไข โดยกำหนดเงื่อนไขของการใช้ดุลพินิจ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเป็นธรรมกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เป็นกรณี ๆ ไป 3) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการสอบที่เป็นไปโดยมิชอบ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ในกรณีการให้อำนาจหน่วยงานในสังกัดดำเนินการสอบเอง ควรนำแนวทางการ บรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการของข้าราชการตำรวจมาปรับใช้แก้ไข โดยกำหนดให้มีหน่วยงานหลัก คือ กองบัญชาการศึกษา ดำเนินการรับสมัครและสอบแข่งขันบุคคลภายนอก เพื่อบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: มาตรฐานทางจริยธรรม, การบรรจุแต่งตั้ง, ข้าราชการส่วนท้องถิ่น, ข้าราชการตำรวจ

Abstract

The research article aims to study the concept, theory, research work and laws related to ethical standards for the recruitment of persons to serve the research paper focuses on a comparative study of local government officials and police officers. Research articles to study legal issues regarding the procedure for recruitment and appointment of persons before entering government service, comparing laws and ethical standards of Thailand and abroad the research article continues to introduce guidelines on the development of laws to be principles based on ethical standards that are appropriate for the current Thai society. This research is a research of documents by researching various laws and regulations.

The results of the research were as follows: 1) the criteria for interviewing examinations do not comply with the ethical standard conditions, the guidelines of the police officers should be applied to revise the criteria for determining whether those judged by the interviewing committee is appropriate, so they will pass if they deem inappropriate. It is considered that it is not considered appropriate that the appointment of persons to serve in the local government 2) Criteria on qualification of appointment by using the discretion of the officer in determining the candidate's qualifications does not comply with the ethical standard, the guidelines under the Supreme Administrative Court judgment should be applied to amend the conditions of Use of discretion with

regard to appropriateness and fairness with facts arising on a case-by-case basis. 3) Criteria for conducting an examination that is wrongly not in accordance with the rules and conditions set forth in the case of authorizing an affiliated agency. Carry out the examination by itself, should adopt the guidelines for recruitment, appointment of persons to serve in the police service, to modify by setting the main unit, the study headquarters, conducting admissions and examinations for outsiders to fill and appoint to serve as official.

Keywords: ethical standards, appointment, local government officials, police officers

บทนำ

การคัดสรรบุคคลเพื่อเข้ารับราชการ ถือเป็นเรื่องสำคัญที่หน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส สุจริต เป็นไปตามหลักการมาตรฐานทางจริยธรรมตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ที่ได้รับการคัดสรรเข้ามาสู่ระบบราชการ ย่อมมีสถานะที่เหนือกว่าประชาชนโดยทั่วไป ทำให้เป็นที่ปรารถนาของบรรดาผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะหาวิธีการศึกษา คั้นคว้า หาความรู้ ที่จะสอบเข้ารับราชการกันมากมาย แต่ด้วยจำนวนตำแหน่งงานที่จำกัด ทำให้มีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการส่วนท้องถิ่น และข้าราชการตำรวจ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อควบคุมการสอบแข่งขันเข้ารับราชการ การไม่ปฏิบัติตามหลักการมาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว ย่อมนำไปสู่การทุจริตต่อหน้าที่ราชการ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 76 วรรคสาม ได้กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยให้กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้น เป็นประมวลจริยธรรมเพื่อบังคับใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ จึงได้กำหนดกลไกในการควบคุมมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อกำหนดความประพฤติของข้าราชการที่พึงประสงค์ และเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญยิ่ง สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติงานในการกำกับพฤติกรรมของตนเอง ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จากความสำคัญนี้ ทำให้องค์กรและหน่วยงานทั่วโลก ต่างให้ความสำคัญในการกำหนด และนำมาตรฐานทางจริยธรรมไปบังคับใช้ เพื่อการป้องกันการทุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง (พัชรวรรณ นุชประยูร, 2558)

หลักการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการตามมาตรฐานจริยธรรม การสรรหาและคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุเข้ารับราชการ ต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรม ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมทาง

จริยธรรมของบุคคล และประโยชน์ของทางราชการ ทั้งนี้ ในการรับบุคคลเพื่อบรรจุเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถของบุคคล ความเสมอภาค ความเป็นธรรม และประโยชน์ของทางราชการ

จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการสอบเข้ารับราชการที่ผ่านมา ผู้เขียนเห็นว่า มีประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่น และข้าราชการตำรวจ ว่ามีปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร ตามกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

1. กรณีศึกษาเปรียบเทียบปัญหาเรื่อง หลักเกณฑ์ในการประเมินบุคคลเพื่อพิจารณาความเหมาะสมกับตำแหน่ง หรือการให้คะแนนภาคความเหมาะสมกับตำแหน่ง ว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรฐานจริยธรรม เช่น การใช้ดุลพินิจอย่างไม่เป็นธรรมของคณะกรรมการสอบสัมภาษณ์ในการให้คะแนนผู้เข้าสอบ กรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้คะแนนแต่ละองค์ประกอบ การตั้งคณะกรรมการสอบหลายชุด ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ รวมถึงคำถามที่ใช้สอบสัมภาษณ์ ส่งผลต่อการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการสอบ คณะกรรมการสอบจึงสามารถใช้ดุลพินิจในการให้คะแนนแก่ผู้เข้าสอบแข่งขันได้อย่างอิสระ และเปิดกว้างตามดุลพินิจเพียงใดก็ได้ เป็นการก่อให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ไม่เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (สำนักงานศาลปกครอง, 2562)

2. กรณีศึกษาเปรียบเทียบปัญหาเรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการ โดยการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ในการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติบางประการ ของผู้สมัครสอบเป็นข้าราชการ ว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรฐานจริยธรรมหรือไม่ เช่น กรณีที่ผู้สมัครสอบไม่ผ่านการตรวจร่างกาย เพราะมีรอยสักกลางหลัง ลบไม่หมด จะถือว่ารอยที่เกิดจากการลบรอยสักที่อยู่บริเวณกลางหลัง ระหว่างหัวไหล่และอยู่ใต้ลำคอของผู้ฟ้องคดี มีขนาดของรอยสักเมื่อเทียบกับแผ่นหลังของผู้ฟ้องคดีแล้ว มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ประกอบกับรอยที่เกิดจากการลบรอยสักของผู้ฟ้องคดีดังกล่าว เป็นรอยที่ปรากฏในร่มผ้า ไม่เป็นที่เปิดเผย เมื่อสวมใส่เสื้อผ้าหรือเครื่องแบบปฏิบัติหน้าที่แล้ว จะไม่สามารถมองเห็นได้ และประการที่สำคัญ รอยลบรอยสักของผู้ฟ้องคดีดังกล่าว ไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่ผู้ฟ้องคดีสมัครเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจแต่อย่างใด (สำนักงานศาลปกครอง, 2562)

3. กรณีศึกษาเปรียบเทียบปัญหาเรื่อง การดำเนินการสอบที่เป็นไปโดยมิชอบ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ในกรณีการให้อำนาจหน่วยงานในสังกัด ดำเนินการสอบเอง

ว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรฐานจริยธรรมหรือไม่ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 13 (3) กำหนดให้คณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น ในเรื่องกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการคัดเลือก การบรรจุและแต่งตั้ง การย้ายการโอน การรับโอน การเลื่อนระดับ การเลื่อนขั้นเงินเดือน การสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการ การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ ทำให้เกิดปัญหาในการสอบแข่งขัน และการสอบคัดเลือกที่ไม่โปร่งใส กรณีกรมส่งเสริมการปกครองได้รับเรื่องร้องเรียนขอให้ตรวจสอบการดำเนินการสอบแข่งขันขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใน 4 จังหวัด ว่ามีการดำเนินการสอบแข่งขันเป็นไปโดยมิชอบ จึงมีมติให้ยกเลิกเพิกถอนการบรรจุแต่งตั้งบุคคลผู้สอบแข่งขันเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

ฉะนั้น ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จึงคาดหวังว่า จะสามารถนำหลักการกฎหมายมาตรฐานจริยธรรมไปใช้ในการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ ทั้งข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจหรือหน่วยงานของรัฐทุกสังกัด ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยถือเอาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหลักกฎหมายหรือมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ มาทำการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นถึงช่องว่างของกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนากฎหมายหรือกำหนดแนวทางในการแก้ไขกฎหมาย ให้มีมาตรฐานเป็นสากลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือคุณสมบัติในการบรรจุแต่งตั้งเข้ารับราชการ ตามมาตรฐานทางจริยธรรม เปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ
2. เพื่อศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์การบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ โดยมุ่งเน้นศึกษามาตรฐานทางจริยธรรมของหน่วยงานของรัฐ เปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่น และข้าราชการตำรวจ
3. เพื่อนำไปสู่แนวทางการปรับปรุงหลักเกณฑ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานทางจริยธรรม เปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร โดยการวิจัยจากกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหนังสือ บทความ รายงานวิจัย คำพิพากษาศาลปกครอง จากห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ วิจัยให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป โดยวิธีการเขียนจะใช้วิธีพรรณนา เพื่อการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานทางจริยธรรม ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ โดยมุ่งศึกษาหลักเกณฑ์การบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ ศึกษามาตรฐานทางจริยธรรมของหน่วยงานของรัฐ และวิเคราะห์บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานทางจริยธรรม เกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาหาข้อเสนอแนะจากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา เปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

มาตรฐานทางจริยธรรม เกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาเพื่อกำหนดความประพฤติของข้าราชการที่พึงประสงค์ และเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญยิ่ง ในการเป็นแนวทางให้ปฏิบัติงานใช้ในการกำกับพฤติกรรมของตนเอง ในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และนำมาตรฐานทางจริยธรรมไปบังคับใช้ เพื่อการป้องกันการทุจริต จึงได้กำหนดกลไกในการควบคุมมาตรฐานทางจริยธรรม แต่ยังมีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้ ยังปรากฏปัญหาในการกระทำความผิดทางวินัย และจริยธรรมหลายประการ อันเกิดจากข้อบัญญัติและกลไกในการบังคับใช้ รวมถึงมาตรการในการส่งเสริมที่ยังขาดความชัดเจนเป็นระบบ และในบางมาตรการยังขาดสภาพบังคับปัญหา ยังไม่ได้กำหนดหน่วยงานกลางในการควบคุมมาตรฐานทางจริยธรรมแก่บุคลากรของรัฐ เกี่ยวกับเรื่องการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (พัชรวรรณ นุชประยูร, 2558)

จากการที่ได้ศึกษาวิจัยแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายโครงสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มีหน่วยงานกลาง The U.S. Office of Government Ethics (OGE) โดย OGE จะทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุม ตรวจสอบ ป้องกันการกระทำผิด

ด้าน การขัดกันของผลประโยชน์ในหน่วยงานฝ่ายบริหาร ประเทศอังกฤษ มีหน่วยงานกลาง The Cabinet Office เป็นหน่วยงานกลางที่สนับสนุนการทำงานของคณะรัฐบาล เพื่อผลักดันให้เกิดนโยบายรัฐที่มีประสิทธิภาพ กระตุ้นให้เกิดความโปร่งใสในภาครัฐ ประเทศญี่ปุ่นมีหน่วยงาน National Personnel Authority (NPA) เป็นหน่วยงานหลักในการดูแล มีหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในงานบริหารบุคลากรภาครัฐ ประเทศสิงคโปร์มีหน่วยงานกลาง Public Service Division เป็นหน่วยงานบริหารบุคลากรภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เตรียมความพร้อมให้กับหน่วยงานภาครัฐ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (OECD, 2020)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ ในกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรม เกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งเข้ารับราชการ จะเห็นได้ว่า การพัฒนากฎหมายให้คุ้มครองคุณธรรมและจริยธรรม ในกระบวนการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการของไทย ต้องมีหน่วยงานกลางเพื่อกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมแก่บุคลากรของรัฐ ควรให้ความสำคัญกับการควบคุมจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับ โดยกำหนดมาตรฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรม และจัดตั้งหน่วยงานเป็นการเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมเจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหารในทุกระดับ ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องเหมาะสม และให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และปฏิบัติงานในหน้าที่โดยไม่มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และมีระบบการตรวจสอบการมีคุณธรรม จริยธรรมของบุคลากรภาครัฐ ผ่านคณะกรรมการกลางของรัฐ พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการยอมรับว่า ประสบความสำเร็จในการพัฒนากฎหมายมาตรฐานทางจริยธรรมของบุคลากรภาครัฐ ทั้งระบบจากการจัดตั้งหน่วยงานเป็นการเฉพาะ ในขณะที่ญี่ปุ่น อังกฤษและสิงคโปร์ ก็มีหน่วยงานกลางในการขับเคลื่อนและเป็นหน่วยงานในบริหารบุคลากรภาครัฐ มีเป้าหมายหลักในการสร้างความเป็นเลิศในงานบริการภาครัฐ และส่งเสริมการสร้างประสิทธิภาพในภาครัฐ มีภารกิจในการดูแล สนับสนุน บุคลากรภาครัฐให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นอยู่ที่ดี และสร้างระบบงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจแก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศ (ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน ก.พ., 2560)

ดังนั้น จากผลสรุปงานวิจัย เห็นสมควรให้มีการปรับปรุงแก้ไข โดยกำหนดให้มีหน่วยงานกลางเพื่อกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมแก่บุคลากรของรัฐ และควบคุมจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับ โดยกำหนดมาตรฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรม และจัดตั้งหน่วยงานเป็นการเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องเหมาะสม และให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และปฏิบัติงานในหน้าที่ โดยไม่มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และมีระบบการตรวจสอบการมีคุณธรรม จริยธรรมของบุคลากรภาครัฐ ผ่านคณะกรรมการกลาง เหมือนกับ

อารยะประเทศที่เขามีการพัฒนาด้านมาตรฐานทางจริยธรรมในระดับต้น ๆ ของโลก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สิงคโปร์และญี่ปุ่น เป็นต้น

อภิปรายผล

พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 เป็นประมวลจริยธรรมที่จัดทำเพื่อบังคับใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ จึงได้กำหนดกลไกในการควบคุมมาตรฐานทางจริยธรรม และมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรมเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งเข้ารับราชการของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

หลักเกณฑ์ในการประเมินบุคคลเพื่อพิจารณาความเหมาะสมกับตำแหน่ง หรือการให้คะแนนภาคความเหมาะสมกับตำแหน่ง ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรฐานจริยธรรม การไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และกรอบการให้คะแนนผู้เข้าสอบแข่งขัน ภาคความรู้ความสามารถเฉพาะตำแหน่ง ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรฐานทางจริยธรรม ทำให้คณะกรรมการสอบสามารถใช้ดุลพินิจในการให้คะแนนแก่ผู้เข้าสอบแข่งขันได้อย่างอิสระ และเปิดกว้างตามดุลพินิจเพียงใดก็ได้ เป็นการก่อให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ไม่เป็นไปตามประกาศ ฯ และใช้คำถามในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับการทำงานเพียงเล็กน้อย โดยไม่ปรากฏพฤติการณ์บ่งชี้ถึงความไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ตามที่ประกาศกำหนดไว้ รวมทั้งไม่ได้แสดงพยานหลักฐานว่า มีข้อเท็จจริงหรือเหตุผลใด ที่ใช้พิจารณาให้คะแนนผู้ฟ้องคดี แตกต่างจากผู้สอบแข่งขันรายอื่นอย่างมาก จึงไม่มีเหตุผลรองรับการใช้ดุลพินิจการให้คะแนนดังกล่าวอย่างแจ้งชัด ประกอบกับการไม่ได้กำหนดกรอบการให้คะแนนไว้ มีลักษณะเป็นการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ จึงเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ ทำให้การสอบแข่งขันครั้งนี้ ไม่เป็นธรรม และไม่ทำให้ได้ผู้ที่มีความรู้เหมาะสมกับตำแหน่งอย่างแท้จริง (สำนักงานศาลปกครอง, 2562) เมื่อเปรียบเทียบกับ การบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการตำรวจ โดยถือเป็นเกณฑ์การตัดสินว่า ผู้ที่คณะกรรมการสอบสัมภาษณ์เห็นว่าเหมาะสม ก็จะถือว่าผ่าน ผู้ที่คณะกรรมการสอบสัมภาษณ์เห็นว่าไม่เหมาะสม จะถือว่าไม่ผ่าน เห็นสมควรว่าการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการสรรหาและเลือกสรรบุคคลเข้ารับราชการมาใช้ในการปฏิบัติ โดยยึดมาตรฐานหลักคุณธรรม หลักความเป็นธรรม หลักความเสมอภาค และหลักความโปร่งใสมาใช้ปฏิบัติ เห็นควรให้มีหน่วยงานกลาง หรือองค์กรอิสระทำหน้าที่ในการดูแลบุคลากรภาครัฐโดยเฉพาะ สอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมของประเทศไทย สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งมีหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการบริหารบุคลากรภาครัฐ โดยกำกับดูแลใน

ทุกมิติ เช่น ให้คำแนะนำด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารบุคลากรภาครัฐ กำหนดมาตรฐานการสรรหาคัดเลือก พัฒนาระบบการดูแลรักษาสุขภาพและสวัสดิการต่าง ๆ รวมทั้งดูแลเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรรัฐ (OECD, 2020) และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา บัวสำราญ ที่พบว่า การทุจริตในการบรรจุแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่น เกิดจากการใช้อำนาจของผู้บริหารในท้องถิ่น (สุกัญญา บัวสำราญ, 2552)

2. การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการ โดยการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ในการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติบางประการ ของผู้สมัครสอบเป็นข้าราชการ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรฐานจริยธรรม การพิจารณาเกี่ยวกับรอยสัก ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรฐานทางจริยธรรม โดยรอยที่เกิดจากการลบรอยสักที่มีขนาดเล็กไม่ใหญ่มากนัก ประกอบกับรอยที่เกิดจากการลบรอยสักดังกล่าว เป็นรอยที่ปรากฏในร่มผ้า ไม่เป็นที่เปิดเผย เมื่อสวมใส่เสื้อผ้าหรือเครื่องแบบปฏิบัติหน้าที่แล้ว จะไม่สามารถมองเห็นได้ และประการที่สำคัญ รอยลบรอยสักดังกล่าวไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่ผู้ฟ้องคดีสมัครเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจแต่อย่างใด รอยที่ปรากฏ ไม่ถือเป็นรอยสักที่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งมีขนาดใหญ่หรือมากจนแลดูน่าเกลียด อันจะเข้าลักษณะต้องห้ามบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจตามภาคผนวก ท้ายประกาศรับสมัครฯ การที่คณะกรรมการแพทย์โรงพยาบาลตำรวจ มีมติให้ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ไม่ผ่านการตรวจร่างกายเพราะรอยสักกลางหลังลบไม่หมด จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบ การใช้ดุลพินิจเพื่อประกอบการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองนั้น การที่กฎหมายได้บัญญัติข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขของการใช้อำนาจ โดยใช้ถ้อยคำที่มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง หรือไม่ได้ให้นิยามความหมายหรืออธิบายลักษณะไว้อย่างชัดเจนนั้น ก็เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ผู้ใช้กฎหมาย สามารถที่จะใช้ดุลพินิจตีความถ้อยคำดังกล่าว ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องแสวงหาและตรวจสอบข้อเท็จจริง ที่เกิดขึ้นให้ครบถ้วนจนเป็นที่ยุติ และจะต้องใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงความเหมาะสม และเป็นธรรมกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละรายเป็นกรณี ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่กฎหมายกำหนดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามในการเข้ารับราชการนั้น จะต้องพิจารณาว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเข้าข่ายมีคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้าม อันอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งนั้น (สำนักงานศาลปกครอง, 2562) เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีก่อนหน้านี้ที่ผู้ฟ้องคดีเข้ารับราชการส่วนท้องถิ่น โดยไม่มีข้อใดกำหนดไว้ว่า ผู้นั้นจะต้องไม่เป็นผู้มีแผลเป็น ไฝ ปาน รอยสัก หูด หรือซิส์ต์ ที่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งมีขนาดใหญ่หรือมากจนแลดูน่าเกลียด เห็นสมควรว่าการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการตำรวจ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม ในหลักการหรือหลักเกณฑ์ในเรื่อง คุณงามความดีทั้งทางด้านจิตใจ และพฤติกรรม หรือการกระทำที่ทำ

ให้ปัจเจกบุคคลหรือองค์กรมีเกียรติภูมิ ควรค่าแก่ความเคารพ ได้รับการยอมรับเกิดความเชื่อถือศรัทธา และความซื่อสัตย์ และสอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมของประเทศประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ ที่ให้ความสำคัญกับระบบการคัดสรรบุคลากรที่มีการสอบกลับของประวัติที่ต้องไม่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยตั้งแต่ยังเป็นวัยเด็ก วัยเรียนในทุก ๆ ระดับของบุคลากรที่เข้าสู่ระบบราชการ การกำหนดแนวทางให้ทุกส่วนราชการใช้เป็นแนวทางในการสร้างระบบการต่อต้านและปราบปรามทุจริตในหน่วยงานเอง โดยมีแนวทาง นโยบายจากส่วนกลางกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติ การต่อต้านและปราบปรามทุจริต เน้นการสร้างเป็นค่านิยมขององค์กร และบุคลากรทุกคน (OECD, 2020) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพันตำรวจตรีอรุณ ก้นพร้อม ที่พบว่า ด้านหลักธรรมาภิบาล ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการจัดการเทคโนโลยี และด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ มีผลต่อประสิทธิผลการป้องกันการทุจริตการสอบเข้าเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจของตำรวจภูธรภาค 7 (พันตำรวจตรีอรุณ ก้นพร้อม, 2560)

3. การดำเนินการสอบที่เป็นไปโดยมิชอบ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรณีการให้อำนาจหน่วยงานในสังกัด ดำเนินการสอบเอง การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจในการบริหารงานบุคคลแก่ผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งมากเกินไป ไม่มีระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่ดี ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรฐานทางจริยธรรม เห็นว่า หากจะให้การทุจริตในรูปแบบการบริหารงานบุคคลลดลง จำเป็นต้องมีการปรับแก้กฎหมายการบริหารงานบุคคล จัดระบบตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด รวมถึงปรับแก้โครงสร้างองค์กรกลางในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งระบบ ให้สามารถปฏิบัติการตรวจสอบได้อย่างจริงจังและเกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ประกอบกับช่องว่างทางกฎหมายที่ให้อำนาจกับผู้บริหารท้องถิ่นมากเกินไป ขาดกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุล เปิดช่องให้ผู้บริหารท้องถิ่นใช้การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ ซึ่งทำให้กฎหมายเปิดช่องว่างให้มีการทุจริตได้ และในกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเพื่อให้อยู่ในตำแหน่งตลอด 4 ปี ซึ่งในกรณีที่สมาชิกสภาท้องถิ่น เป็นทีมเดียวกับผู้บริหารท้องถิ่นทั้งหมด ก็จะเป็นช่องทางให้ทุจริตได้ เพราะระบบถ่วงดุลขาดความเข้มแข็ง อีกทั้งยังทำให้กฎหมายให้อำนาจในการบริหารงานบุคคล แก่ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมากเกินไป การที่กฎหมายให้อำนาจในการบริหารงานบุคคล แก่ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยมาตรา 15 มาตรา 23 และมาตรา 25 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้อำนาจในการออกคำสั่งเกี่ยวกับการบรรจุ แต่งตั้ง การย้าย

การโอนการรับโอน การเลื่อนระดับ การเลื่อนชั้น เงินเดือน การสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ เป็นของผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น ทำให้ผู้บริหารใช้อำนาจดังกล่าวในการเรียกรับเงินหรือผลประโยชน์จากบุคลากรในท้องถิ่น นอกจากนี้ ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานราชการต่าง ๆ (สุรพงษ์ แสงเรณู และคณะ, 2560) เมื่อเปรียบเทียบกับกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการตำรวจ ที่กำหนดให้มีหน่วยงานหลัก คือ กองบัญชาการศึกษา ดำเนินการรับสมัครและสอบแข่งขันบุคคลภายนอก เพื่อบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการ เห็นสมควรว่าการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสรรหาและเลือกสรร ในกระบวนการหรือกิจกรรมทางด้านการบรรจุแต่งตั้ง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และทัศนคติที่เหมาะสมกับตำแหน่งขององค์กรจากตำแหน่งต่าง ๆ โดยมีการมุ่งใจเพื่อให้บุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการขององค์กรมาสมัครงาน เพื่อที่จะสามารถคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมกับลักษณะงานในตำแหน่งนั้นมากที่สุด ให้เข้ามาร่วมงานกับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการบรรจุแต่งตั้งเข้ารับราชการประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่กำหนดให้กระทรวงแต่ละกระทรวงเป็นผู้ออกข้อกำหนดของกระทรวง ว่าด้วยจำนวนตำแหน่งที่จะเปิดสอบคัดเลือกและจัดสอบเอง ซึ่งผู้สมัครสามารถเข้าดูรายละเอียดได้ที่เว็บไซต์ของกระทรวงข้าราชการพลเรือน เมื่อสิ้นสุดการสอบแข่งขัน กระทรวงเป็นผู้ประกาศรายชื่อผู้สอบผ่านการคัดเลือกตามลำดับคะแนน และรายชื่อบุคคลสำรอง หากมีตำแหน่งว่างลงก่อนมีการสอบครั้งต่อไป จะเรียกบรรจุจากรายชื่อบัญชีสำรอง และจะทำการยกเลิกบัญชีรายชื่อบุคคลสำรองต่อเมื่อมีการเปิดสอบครั้งใหม่ และไม่เกิน 2 ปีหลังจากที่ประกาศรายชื่อสำรอง (สำนักงาน ก.พ., 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวิธ โชติรัตน์ ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภาครัฐ หากมีการพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลภาครัฐ ให้มีความสอดคล้องและต่อเนื่องกันอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ย่อมที่จะเป็นการแบ่งแยกการใช้อำนาจของแต่ละองค์กรได้อย่างมีดุลยภาพ และเป็นการสร้างหลักประกันที่มีความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณี ภายใต้การปกครองตามหลักนิติรัฐนั่นเอง (ธนวิธ โชติรัตน์, 2552)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องมาตรฐานทางจริยธรรมเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ เปรียบเทียบระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการตำรวจ จึงได้นำมาประมวลผลจากการศึกษาค้นคว้าออกมาเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ในการประเมินบุคคลเพื่อพิจารณาความเหมาะสมกับตำแหน่ง หรือการให้คะแนนภาคความเหมาะสมกับตำแหน่ง ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรฐานจริยธรรม ควรนำแนวทางการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการของข้าราชการตำรวจมาปรับใช้ โดยให้กำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ทั้งรายละเอียดการให้คะแนน ข้อเท็จจริงหรือเหตุผลที่ใช้ในการพิจารณาให้คะแนนผู้สอบแข่งขัน และระยะเวลาที่ใช้ในการสอบสัมภาษณ์และคำถามที่ใช้ในการสอบสัมภาษณ์ มีความเหมาะสมเพียงพอที่จะสามารถบ่งชี้ถึงความเหมาะสมด้านต่าง ๆ โดยถือเป็นเกณฑ์การตัดสินว่า ผู้ที่คณะกรรมการสอบสัมภาษณ์เห็นว่าเหมาะสม จึงจะถือว่าผ่าน ผู้ที่คณะกรรมการสอบสัมภาษณ์เห็นว่าไม่เหมาะสม จะถือว่าไม่ผ่าน เห็นสมควรว่าการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการส่วนท้องถิ่น

2. การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการเป็นข้าราชการ โดยการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ในการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติบางประการของผู้สมัครสอบเป็นข้าราชการ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรฐานจริยธรรม ควรนำแนวทางตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดมาปรับใช้ โดยกำหนดเงื่อนไขของการใช้อำนาจ โดยใช้ถ้อยคำ จะต้องใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเป็นธรรมกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละรายเป็นกรณี ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่กฎหมายกำหนดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามในการเข้ารับราชการนั้น จะต้องพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เข้าข่ายมีคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้าม อันอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนั้น เห็นสมควรว่าการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการตำรวจ

3. การดำเนินการสอบที่เป็นไปโดยมิชอบ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกรณีการให้อำนาจหน่วยงานในสังกัด ดำเนินการสอบเอง ควรนำแนวทางทางการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการของข้าราชการตำรวจมาปรับใช้ โดยกำหนดให้อำนาจหน้าที่ในการจัดสอบการแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่น หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นแทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยดำเนินการให้คณะกรรมการกลางการสอบแข่งขันพนักงานส่วนท้องถิ่น (กสอ.) ที่คณะกรรมการกลาง (ก กลางท้องถิ่น) แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ดำเนินการสอบแข่งขันตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ ก กลางกำหนดได้ หมายถึงว่า การสอบแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเป็นข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น จากนั้นเป็นหน้าที่ของ ก กลาง ท้องถิ่น โดยดำเนินการสอบแข่งขัน โดยคณะกรรมการกลางการสอบแข่งขันพนักงานส่วนท้องถิ่น (กสอ.) ที่คณะกรรมการกลาง (ก กลางท้องถิ่น) แต่งตั้งขึ้น และกำหนดให้มีหน่วยงานหลัก คือ กองบัญชาการศึกษา ดำเนินการรับสมัครและสอบแข่งขันบุคคลภายนอก เพื่อบรรจุ

และแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการ เห็นสมควรว่าการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการส่วนท้องถิ่น

4. จัดตั้งคณะกรรมการกลาง โดยเป็นกลุ่มตัวแทนข้าราชการ ประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายนายจ้าง (ตัวแทนรัฐ) และลูกจ้าง (ตัวแทน ขรก.) ฝ่ายละเท่า ๆ กัน และอยู่ในวาระ 4 ปี มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อเรื่องส่วนรวม ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่มสายงาน (corps) และส่วนบุคคล เช่น ความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพของข้าราชการแต่ละคน (การบรรจุ การโยกย้าย) แต่ละกลุ่มสายงาน (corps) จะมีคณะกรรมการบริหารฯ ของตน กลุ่มสายงานที่มีบุคลากรจำนวนมาก จะมีคณะกรรมการฯ ตามเขตพื้นที่ เช่น ข้าราชการครู เป็นต้น สมาชิกคณะกรรมการฯ กระทรวงในฐานะนายจ้าง ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามความเห็นของคณะกรรมการฯ เสมอไป หากเห็นว่าขัดต่อประโยชน์ของทางราชการ ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย นโยบาย ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านจริยธรรมเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ ปรับปรุงกฎระเบียบด้านจริยธรรมให้ทันสมัย จัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ด้านจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการจัดการปัญหาเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ โดยจะทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุม ตรวจสอบ ป้องกันการกระทำผิดด้านการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการผ่านกลไกคือ เจ้าหน้าที่ด้านจริยธรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของหน่วยงานในการดำเนินการตรวจสอบการใช้อำนาจในหน่วยงานของรัฐ มีระบบการต่อต้านและปราบปรามทุจริต แบบกระจายศูนย์ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และแนวทางให้กับหน่วยงานของรัฐ โดยมาตรฐานจะเน้นการสร้างเป็นค่านิยมที่พึงกระทำ และไม่พึงกระทำที่บุคลากรต้องปฏิบัติตาม โดยมีโครงสร้างของหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการสร้างระบบจริยธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ธนวิธ โชติรัตน์. (2552). แนวทางการพัฒนาการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภาครัฐ โดยคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมและศาลปกครอง. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรวรรณ นุชประยูร. (2558). มาตรการและกลไกในการบังคับใช้ประมวลจริยธรรม : ศึกษากรณีสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วารสารวิชาการ ป.ป.ช.*, 8(2), 30–49.
- พันตำรวจตรีอรุณ กันพร้อม. (2560). ประสิทธิผลการป้องกันการทุจริตการสอบเข้าเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจของตำรวจภูธรภาค 7 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ใน *ดุชนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ*. มหาวิทยาลัยสยาม.

- สำนักงาน ก.พ.. (2560). *ระบบราชการในสาธารณรัฐฝรั่งเศส*. เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://www.ocsc.go.th/node/3752>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *สรุปผลการดำเนินงานคณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานศาลปกครอง. (2562). *แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่มที่ 8*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงจันทร์การพิมพ์.
- สำนักงานศาลปกครอง. (2561). *แนวทางการปฏิบัติราชการจากคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด ประจำปี พ.ศ. 2561*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สุกัญญา บัวสำราญ. (2552). การทุจริตในการบรรจุแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนครราชสีมา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- สุรพงษ์ แสงเรณู และคณะ. (2560). *แนวทางในการแก้ไขปัญหาการทุจริตประพตติมิชอบในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วารสาร *มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 67 – 80.
- ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน ก.พ.. (2560). *มาตรฐานทางจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน ก.พ.
- OECD. (2003). *OECD Guidelines for Managing Conflict of Interest in the Public Service*. เรียกใช้เมื่อ 26 February 2020 <https://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>.

ปัญหาการตีความคำสั่งทางปกครองของหนังสือเรียกเงินคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ :

ศึกษากรณีการเรียกเงินค่าเช่าบ้านคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ*

PROBLEMS IN THE INTERPRETATION OF THE ADMINISTRATIVE ORDER OF
THE REFUND DOCUMENTS FROM GOVERNMENT OFFICIALS

ทวิวัชร จันทรอ่อน

Taviwat Janoon

บัณฑิต ขวายุธา

Bandit Khwayota

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: otaviwat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ปัญหาการตีความคำสั่งทางปกครองของหนังสือเรียกเงินคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงแนวความคิดทฤษฎีตลอดจนความหมายของคำสั่งทางปกครอง 2) ศึกษาแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดของประเทศไทยในการวินิจฉัย สถานะและความหมายของคำสั่งทางปกครอง 3) ศึกษาแนวทางการดำเนินการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่เป็นการให้เงินทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่แบ่งแยกได้ของหน่วยงานทางปกครองว่า ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 หรือไม่ ในการศึกษาใช้วิธีวิจัยเอกสาร โดยวิจัยจากกฎหมายปกครองของไทยและต่างประเทศ พร้อมแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ หลักกฎหมายมหาชน หลักกฎหมายเอกชน คำพิพากษากฎีกา เพื่อนำมาวิเคราะห์วิจัย ให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะ โดยวิธีการเขียนจะใช้วิธีพรรณนาและวิเคราะห์ ซึ่งขั้นตอนและวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล จะทำการรวบรวมข้อมูลจากบทความ วารสาร และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง กำหนดเนื้อหาและขอบเขต ในการศึกษาค้นคว้า พร้อมวิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้นมาและบันทึกข้อมูลวิจัย

*Received: 20 July 2020; Revised: 6 May 2021; Accepted: 7 May 2021

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการตีความคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พบว่า บางหน่วยงานของรัฐยังไม่สามารถทราบได้ว่า หนังสือที่เจ้าหน้าที่ของรัฐแจ้งไปยังบุคคลภายนอก มีผลเป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ ส่งผลต่อผู้ได้รับคำสั่งทางปกครองไม่สามารถทราบถึงสิทธิของตนเอง ที่จะใช้โต้แย้งหรืออุทธรณ์คำสั่งทางปกครองได้ จึงควรที่จะศึกษาว่า หนังสือที่หน่วยงานของรัฐเรียกเงินคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งไม่มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านนั้น เป็นหนังสือที่มีฐานะเป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรที่จะศึกษาปรับปรุงและเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

คำสำคัญ: คำสั่งทางปกครอง, สถานะทางกฎหมาย, ค่าเช่าบ้านข้าราชการ

Abstract

Research Article Subject: Interpretation of administrative orders of the refund documents from government officials the objective; 1) For studying the concepts, throughout theories and the history of administrative orders in the laws of Thailand and the laws of Germany, France and Italy. 2) For studying and finding of the meaning of Supreme Administrative Court of Thailand. Including status and meaning of administrative orders. 3) For studying the process of the revocation of administrative orders that are giving money Property or benefits that are divided by the administrative agencies that have proceeded in accordance with the Administrative Procedure Act 1996 CE, Research methodology. By studying from sources of document types Research from Thai and foreign governing laws with various theoretical concepts, public law principles, private law principles, supreme verdicts Data analysis section the researcher conducted data analysis of documents and laws related to administrative orders.

The research found that: The problem in interpreting administrative orders of government officials still found that some government agencies are still unable to know that the send letter from a government official notifying to third party has an administrative order? As a result, the administrative mandate cannot know their right to challenge or appeal against an administrative order. Thus, it should be studied that Government agency books demanding a refund from a government official who is not eligible to receive Which is the money to rent that house Is the book status as an

administrative order or not? In order to resolve the aforementioned problem, government officers should study and improved, to be is a guideline for further action.

Keywords: Administrative order, legislative status, Civil servant house rent.

บทนำ

ในการระบอบราชการของไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้ข้าราชการที่มีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปฏิบัติราชการเพื่อบริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่งข้าราชการที่ทำงานบริการประชาชนเหล่านั้น ย่อมมีสิทธิได้รับเงินเดือน เงินเพิ่มค่าครองชีพ เงินเพิ่มในการเลี้ยงชีพ อันเป็นการทำงานที่ภาคภูมิใจและเป็นการทำงานแก้ไขปัญหให้กับประชาชน ทำให้ข้าราชการเหล่านั้นได้รับการยกย่องนับถืออย่างภาคภูมิใจ ทางหน่วยงานของราชการได้มีสวัสดิการ สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่ข้าราชการ ไม่ว่าจะเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าศึกษาเล่าเรียนบุตร รวมถึงค่าเช่าบ้าน แม้ข้าราชการเหล่านั้นจะเกษียณอายุราชการออกจากหน่วยงาน แต่สิทธิประโยชน์ที่มีอยู่ก็สามารถนำมาใช้ได้

ปัจจุบันข้าราชการเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการกระทำทางปกครอง เพื่อให้การบริการสาธารณะแก่ประชาชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ จึงมีความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงความมั่นคงของข้าราชการ การบริหารทรัพยากรบุคคล จึงจัดให้มีสวัสดิการอย่างหนึ่งนอกเหนือจากเงินเดือน ก็คือค่าเช่าบ้าน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 และตามมาตรา 3 พระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 กำหนดให้ข้าราชการ 8 ประเภท มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านได้ ดังนี้ ข้าราชการพลเรือนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ข้าราชการฝ่ายอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการฝ่ายรัฐสภาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา ข้าราชการตำรวจตามกฎหมายว่าด้วยตำรวจแห่งชาติ ข้าราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการทหาร ข้าราชการครูตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู (ราชกิจจานุเบกษา, 2556)

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่เป็นการอนุมัติให้ข้าราชการมีสิทธิใน

การเบิกค่าเช่าบ้านได้ โดยอาศัยกฎหมายพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 นั้น เมื่อผู้อนุมัติสามารถตรวจสอบการออกคำสั่งทางปกครองของตนได้ภายหลัง เช่น มีหน่วยงานตรวจสอบภายในตรวจสอบแล้วแจ้งผู้บังคับบัญชา หรือหน่วยงานภายนอกตรวจสอบแล้วแจ้งผู้บังคับบัญชาว่า ข้าราชการผู้นั้นไม่มีสิทธิ หรือใช้สิทธิเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดในการขอเบิกค่าเช่าบ้าน ตามพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 แล้วผู้บังคับบัญชาทราบ ผู้บังคับบัญชาจึงมีหนังสือแจ้งให้บุคคลที่ขอเบิกค่าเช่าบ้านโดยไม่มีสิทธิ หรือขอเบิกโดยใช้สิทธิเกินส่วนของตนนำส่งเงินคืน อันเป็นเงินค่าเช่าบ้านที่ตนได้รับไปแล้วต่อหน่วยงานต้นสังกัด โดยมีได้มีการสอบสวนทางละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาจึงต้องพิจารณาว่า หนังสือเรียกเงินคืนที่ผู้บังคับบัญชามีถึงข้าราชการผู้ได้บังคับบัญชาดังกล่าว มีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ อันจะเป็นเหตุให้ข้าราชการผู้ได้รับหนังสือนั้น จะต้องใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง จะต้องใช้สิทธิโต้แย้งคำสั่งทางปกครองไปยังศาลปกครอง (ราชกิจจานุเบกษา, 2560; ราชกิจจานุเบกษา, 2562) หรือหนังสือเรียกเงินคืนดังกล่าว มีสถานะแต่เป็นเพียงหนังสือทวงถามให้ข้าราชการผู้นั้นคืนเงิน ซึ่งผู้บังคับบัญชาผู้นั้นจะต้องดำเนินการต่อศาลยุติธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2468) อันเป็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจและจะต้องศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดทฤษฎีตลอดจนความหมายของคำสั่งทางปกครอง
2. เพื่อศึกษาแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดของประเทศไทย ในการวินิจฉัยสถานะและความหมายของคำสั่งทางปกครอง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่เป็นการให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่แบ่งแยกได้ของหน่วยงานทางปกครองว่า ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 หรือไม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยวิจัยจากกฎหมายปกครองของไทยและต่างประเทศ พร้อมแนวความคิดทฤษฎีต่าง ๆ หลักกฎหมายมหาชน หลักกฎหมายเอกชน คำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อนำมาวิเคราะห์วิจัย ให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะ โดยวิธีการเขียนจะใช้วิธีพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Method)

ขั้นตอนและวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล (ข้อมูลเอกสาร/ข้อมูลเนื้อหา) ดังนี้

- 1) รวบรวมข้อมูลจากบทความ วารสาร และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดเนื้อหา และขอบเขต ในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้สืบค้นมาและบันทึกข้อมูลวิจัย
- 4) สรุปผลการจัดทำวิจัย ส่งอาจารย์ที่ปรึกษา

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 ได้ให้คำนิยามของคำสั่งทางปกครองไว้ว่า หมายความว่า (1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ (2) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง ประกอบกับหลักเกณฑ์การพิจารณาลักษณะของคำสั่งทางปกครองทั้ง 5 ประการ คือ 1) กระทำโดยเจ้าหน้าที่ 2) เป็นการใช้อำนาจรัฐ 3) เป็นการกำหนดสถานภาพทางกฎหมาย 4) เกิดผลเฉพาะกรณี และ 5) มีผลออกไปสู่ภายนอกโดยตรง แล้วเห็นว่า คำสั่งอนุมัติให้เบิกค่าเช่าบ้านเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งหรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่ง มีอำนาจเพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้นได้ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว และหากเป็นการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นการให้เงินหรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์เจ้าหน้าที่ ก็มีอำนาจตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวเช่นเดียวกัน

ดังนั้น สถานะทางกฎหมายของหนังสือเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้าน จึงมีปัญหว่า หนังสือแจ้งให้ข้าราชการคืนเงินที่ได้รับไปโดยไม่มีสิทธิหรือเกินสิทธิ มีสถานะอย่างไรนั้น หากเป็นกรณีที่ส่วนราชการมีคำสั่งยกเลิก เพิกถอน หรือแก้ไขคำสั่งเดิม แล้วมีหนังสือเรียกให้ข้าราชการคืนเงินที่ได้รับไป เช่น กรณีส่วนราชการมีคำสั่งเพิกถอนหรือระงับสิทธิที่จะได้รับค่าเช่าบ้าน และมีหนังสือเรียกให้คืนเงินค่าเช่าบ้านที่ได้รับไปแล้ว (หนังสือเรียกเงินคืนอาจเป็นหนังสือฉบับเดียวกับหนังสือแจ้งคำสั่งเพิกถอนก็ได้) เป็นต้น เช่นนี้ ข้าราชการผู้ได้รับหนังสือขอที่จะอุทธรณ์โต้แย้งได้เฉพาะในส่วนของการแจ้งการเพิกถอนคำสั่ง ซึ่งเป็นคำสั่งทางปกครอง แต่ไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งในส่วนของการเรียกคืนเงินได้ เพราะในส่วนของการเรียกคืนเงินนั้น เป็นการใช้สิทธิเรียกเงินที่ได้รับโดยไม่มีสิทธิหรือเกินสิทธิ อันมีลักษณะเป็นลามกมั่ว

ตามมาตรา 416 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ว่าหนังสือนั้นจะใช้ถ้อยคำอย่างไร เช่น คำสั่งให้นำเงินคืนหน่วยงาน หนังสือแจ้งให้ชำระเงินที่ได้รับเกินคืน หรือหนังสือขอให้ชำระหนี้ เป็นต้น หนังสือดังกล่าว ก็มีสถานะเป็นเพียงหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้เท่านั้น มิได้อาศัยอำนาจตามกฎหมายใดในการออกหนังสือ จึงไม่ใช่คำสั่งทางปกครองที่จะฟ้องต่อศาลปกครองให้เพิกถอนได้ หากข้าราชการที่ได้รับเงินไปไม่เห็นด้วย ก็ชอบที่จะปฏิเสธไม่คืนเงินดังกล่าว โดยหาจำต้องอุทธรณ์โต้แย้งการเรียกคืนเงินนั้นแต่อย่างใด ดังนั้น หากข้าราชการผู้นั้นนำคดีมาฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งและหนังสือเรียกคืนเงิน คำขอในส่วนที่ขอให้เพิกถอนคำสั่ง ย่อมเป็นคดีพิพาทตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ที่ศาลปกครองมีคำบังคับให้เพิกถอนได้ตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน แต่คำขอในส่วนที่ขอให้เพิกถอนการเรียกคืนเงินข้าราชการ ผู้นั้นย่อมไม่ใช่ผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

แต่จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ผ่านมา พบว่า ศาลปกครองสูงสุดจะมีคำพิพากษาให้เพิกถอนทั้งคำสั่งและหนังสือเรียกคืนเงิน (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.634/2555) แต่หากข้าราชการผู้นั้นนำคดีมาฟ้อง โดยมีคำขอให้เพิกถอนหนังสือเรียกให้คืนเงินเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่ใช่ผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 42 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ เช่น กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนหนังสือที่ให้ผู้ฟ้องคดีคืนเงินค่าเช่าบ้านที่เบิกเกินสิทธิ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.767/2555) หรือกรณีฟ้องขอให้เพิกถอนหนังสือที่ให้พนักงานเทศบาลและลูกจ้างคืนเงินประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาความหมายของ “คำสั่งทางปกครอง” ของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งของประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า คำสั่งทางปกครอง ตามความหมายในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เป็นส่วนหนึ่งของนิติกรรมทางปกครอง แต่จะเป็นคำสั่งทางปกครองเฉพาะนิติกรรมทางปกครองที่มีผลบังคับเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะราย โดยไม่รวมถึง “กฎ” หรือนิติกรรมทางปกครองที่มีผลเป็นการบังคับทั่วไป (วรพจน์ วิศวตพิชญ์, 2553) เช่นเดียวกับในประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมัน แต่ในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน จะมีได้มีการแยกนิติกรรมทางปกครองออกเป็นหลายลักษณะอย่างของประเทศไทย ที่มีการแบ่งเป็นคำสั่งทางปกครอง กฎ หรือสัญญาทางปกครองแต่อย่างใด โดยในประเทศฝรั่งเศส จะเรียกนิติกรรมทางปกครองที่มีลักษณะเช่นเดียวกับ “คำสั่งทางปกครอง” ของไทยว่า นิติกรรมทางปกครองไม่มีผลบังคับทั่วไป และต้องเป็นกรณีที่มีผลเฉพาะราย

โดยรวมถึง “กฎ” ด้วย แต่สำหรับประเทศเยอรมัน จะเรียกว่านิติกรรมทางปกครองเท่านั้น โดยมีได้แยกออกเป็นลักษณะต่าง ๆ แต่ไม่รวมถึง “กฎ” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554)

ส่วนองค์ประกอบหรือลักษณะของ “คำสั่งทางปกครอง” นั้น ในประเทศไทยและประเทศเยอรมัน จะมีลักษณะที่คล้ายกัน เพราะการพิจารณาว่าใช้อำนาจตามกฎหมายใด เป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ จะต้องพิจารณาว่ามืองค์ประกอบหรือลักษณะของ “คำสั่งทางปกครอง” ตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ หากขาดองค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบใดไป สำหรับประเทศไทยก็จะเป็นคำสั่งทางปกครอง ส่วนประเทศเยอรมันจะเรียกว่า การกระทำทางปกครองธรรมดา ไม่เป็นนิติกรรมทางปกครอง สำหรับประเทศฝรั่งเศสนั้น การพิจารณาว่าใช้อำนาจตามกฎหมายใด เป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่นั้น จะพิจารณาเพียงผลของนิติกรรมทางปกครองเท่านั้น ว่านิติกรรมทางปกครองดังกล่าว มีผลบังคับทั่วไปหรือไม่ และมีผลเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะรายหรือไม่ อย่างไรเท่านั้น โดยไม่พิจารณาว่า มืองค์ประกอบหรือลักษณะของ “คำสั่งทางปกครอง” เหมือนอย่างในประเทศไทยและประเทศเยอรมัน แต่อย่างใด (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2556)

มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า กรณีที่หน่วยงานทางปกครองตรวจสอบภายหลังพบว่า ข้าราชการผู้นั้นไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านมาตั้งแต่แรก และมีหนังสือเรียกเงินค่าเช่าบ้าน โดยไม่มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ต่อมาข้าราชการผู้นั้นใช้สิทธิยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยมีคำขอให้เพิกถอนหนังสือที่เรียกให้คืนเงินค่าเช่าบ้านดังกล่าว

แนวที่ 1 คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.634/2555

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ นาย ก ข้าราชการสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ยื่นฟ้องอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และเลขาธิการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เนื่องจากคำสั่งเรียกเงินคืนและให้ชะลอการเรียกเก็บเงินค่าเช่าบ้านคืน เนื่องจากการตรวจสอบภายหลังว่า นาย ก ไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน เดิมทีนาย ก ข้าราชการสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ บรรจุรับราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2532 เป็นข้าราชการทหาร จากนั้นโอนย้ายไปรับราชการสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโอนย้ายไปรับราชการในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในฐานะข้าราชการพลเรือนสามัญ จนถึงปัจจุบัน นาย ก ได้ยื่นเรื่องขอเบิกค่าเช่าบ้านจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัด เมื่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้อนุมัติให้นาย ก เบิกค่าเช่าบ้านได้เรื่อยมา แต่ต่อมาหน่วยตรวจสอบภายในกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ตรวจสอบสิทธิการเบิกค่าเช่าบ้านของนาย ก พบว่าไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 เนื่องจากโอนมารับราชการ ถือเสมือนว่าเป็นการบรรจุรับราชการครั้งแรก เลขาธิการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จึงมีหนังสือถึงนาย ก แจ้งชะลอการเบิกเงินค่าเช่าบ้านไว้ก่อน จนกว่าจะได้ข้อสรุปในเรื่องนี้

พร้อมกันนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้มีหนังสือแจ้งไปยังกรมบัญชีกลาง หรือเกี่ยวกับเรื่องสิทธิการเบิกค่าเช่าบ้านของนาย ก ต่อมากรมบัญชีกลางได้ตอบข้อหารือกลับมายังกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่า นาย ก ไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน ให้เรียกเงินคืน เมื่อนาย ก รับทราบหนังสือแจ้งการชะลอเบิกเงินค่าเช่าบ้านและให้เรียกเงินค่าเช่าบ้านที่เบิกไว้ก่อนเงินคืน นาย ก จึงได้ยื่นอุทธรณ์ต่ออธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในเรื่องดังกล่าว ซึ่งอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้วินิจฉัยว่า นาย ก ไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน นาย ก จึงยื่นฟ้องต่อศาลปกครองในเรื่องดังกล่าว เพื่อขอให้ 1. เพิกถอนคำสั่งของอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ยกอุทธรณ์ของนาย ก 2. เพิกถอนคำสั่งของเลขาธิการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ให้ชะลอการเบิกเงินค่าเช่าบ้านและคำสั่งที่ให้เรียกเงินคืนค่าเช่าบ้าน

ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแล้ว เห็นว่า คดีมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่า การที่เลขาธิการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหนังสือเรียกเงินค่าเช่าบ้านคืนจากนาย ก และการที่อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีคำสั่งยกอุทธรณ์ของนาย ก เป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยแล้วเห็นว่า นาย ก ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านได้ตามพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 เลขาธิการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จึงไม่มีอำนาจตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่จะให้หนังสือคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีคืนเงินค่าเช่าบ้านได้ พิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งของเลขาธิการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่เรียกเงินค่าเช่าบ้านคืนจาก นาย ก ผู้ฟ้องคดี จำนวน 91,611 บาท (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.634/2555)

โดยคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดในคดีหมายเลขแดงที่ อ.634/2555 วินิจฉัยในทำนองที่ว่าเลขาธิการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีหนังสือเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้านจากผู้ฟ้องคดีเป็นการใช้อำนาจตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 จึงเป็นคำสั่งทางปกครอง ซึ่งศาลปกครองจึงรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้วพิพากษาเพิกถอนหนังสือดังกล่าว

ในกรณีที่ส่วนราชการมีเพียงหนังสือเรียกให้ข้าราชการคืนเงินที่ได้รับไป โดยมีได้มีคำสั่งยกเลิกเพิกถอน หรือแก้ไขคำสั่งเดิม ตัวอย่างเช่น กรณีที่กระทรวงการคลังมีความเห็นว่า การเบิกจ่ายเงินของส่วนราชการไม่ถูกต้อง และมีหนังสือแจ้งให้ส่วนราชการต้นสังกัดดำเนินการเรียกคืนเงินดังกล่าว ส่วนราชการต้นสังกัดจึงดำเนินการเรียกคืนเงินนั้น ตามความเห็นของกระทรวงการคลัง โดยมีได้มีคำสั่งยกเลิกหรือเพิกถอนคำสั่งเดิม กรณีเช่นนี้ อาจพิจารณาได้ว่า หนังสือดังกล่าวมีผลกระทบต่อสิทธิในอันที่ข้าราชการผู้นั้นจะได้รับเงินนั้นด้วย หนังสือเรียกคืนเงินนั้นจึงถือเป็นคำสั่งทางปกครองที่ข้าราชการผู้นั้นต้องใช้สิทธิอุทธรณ์โต้แย้งหนังสือดังกล่าวด้วย และหากไม่เห็นพ้องด้วยกับคำสั่งศาลปกครองก็ชอบที่จะนำคดีมาฟ้องขอให้เพิกถอนหนังสือที่เรียกคืนเงินนั้นต่อศาลปกครองได้ เช่น กรณีฟ้องขอให้เพิกถอน

หนังสือแจ้งให้คืนเงินประจำตำแหน่ง (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.119-121/2554 และที่ อ.871/2555) กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนหนังสือเรียกคืนเงินค่าใช้จ่ายในการย้ายถิ่นที่อยู่ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.58-59/2555) และกรณีฟ้องขอให้เพิกถอนหนังสือเรียกให้คืนเงินค่าย้ายโทรศัพท์ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.838/2555) เป็นต้น

แนวที่ 2 คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.767/2555

คดีนี้ข้อเท็จจริงได้ความว่า นายเอ ได้ซื้อห้องชุดกับธนาคารแห่งหนึ่งในราคา 160,000 บาท ต่อมานายเอ และธนาคารได้ทำสัญญาและจดจำนองห้องชุดดังกล่าว เป็นเงิน จำนวน 448,000 บาท และนายเอ ได้นำสัญญาการจดจำนองห้องชุดดังกล่าวในราคา 448,000 บาท มาเป็นหลักฐาน ในการขอ เบิกค่าเช่าบ้าน ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดของนายเอ ได้อนุมัติให้ นายเอ เบิกค่าเช่าบ้านได้ในวงเงิน 448,000 บาท ต่อมาภายหลังสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินได้ตรวจสอบบัญชีของนายเอแล้ว เห็นว่า นาย เอ มีสิทธิ ผ่อนชำระห้องชุดในราคาเพียง 160,000 บาท มิใช่ 448,000 บาท การมาขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านของ นายเอ จึงเป็นการขอใช้สิทธิเกินจริง หลังจากนั้น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินได้แจ้งให้หน่วยงานต้นสังกัด ของนายเอ ดำเนินการเรียกเงินค่าเช่าบ้านที่นายเอ เบิกเกินสิทธิไปแก่หน่วยงาน นายเอเห็นว่าตนไม่ได้รับ ความเป็นธรรม จึงมีหนังสือถึงผู้บังคับบัญชาเพื่ออุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว เมื่อพ้นระยะเวลา 90 วันนับแต่วัน ยื่นอุทธรณ์ นายเอ ยังไม่ทราบผลการพิจารณาอุทธรณ์ จึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง ขอให้ศาล ปกครองดำเนินการ ดังนี้ 1. เพิกถอนคำสั่งที่ให้นายเอ คืนเงินค่าเช่าบ้านเกินสิทธิตามความเห็นของ กรมบัญชีกลาง 2. ให้หน่วยงานต้นสังกัดอนุมัติให้นายเอ นำหลักฐานการชำระเงินกู้ห้องชุดมาเบิกค่า เช่าบ้านตามสิทธิที่พึงมีตามกฎหมายต่อไป (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.767/2555)

คดีมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่า หนังสือแจ้งให้นายเอ คืนเงินค่าเช่าบ้านกรณีที่เบิกเกินสิทธิเป็นการ กระทำที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คำสั่งอนุมัติให้นายเอ ใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านได้โดยใช้หลักฐานการผ่อน ชำระเงินกู้กับธนาคาร ในวงเงิน 448,000 บาท มาเบิกเป็นค่าเช่าบ้านได้เป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าราคาพิพาทห้องชุดแท้จริงแล้วมีจำนวนเพียง 160,000 บาท มิใช่ 448,000 บาท คำสั่งของผู้อนุมัติให้สิทธินำหลักฐานผ่อนชำระเงินกู้กับธนาคารมาเบิกในวงเงิน 448,000 บาท จึงเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย การพิจารณาในการเรียกเงินคืนจากนายเอ ที่รับไปแล้ว จะต้อง พิจารณาว่า จะเพิกถอนคำสั่งอนุมัติดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ ตามมาตรา 53 วรรค 4 แห่ง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ. ศ. 2539 ซึ่งเมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทาง ปกครองแล้ว คำสั่งทางปกครองที่เป็นการให้เงินอาจะถูกเพิกถอนได้ในกรณีดังต่อไปนี้ (1) มิได้ปฏิบัติหรือ ปฏิบัติล่าช้าในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครอง (2) ผู้ได้รับประโยชน์ มิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้า ในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเมื่อ

พิจารณาข้อเท็จจริงในคดีนี้แล้ว ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง ที่ผู้ถูกฟ้องคดีได้อนุมัติให้ผู้ฟ้องคดีใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านดังกล่าวข้างต้นได้ ดังนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีจึงไม่อาจเพิกถอนคำสั่งอนุมัติดังกล่าว ที่เป็นคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกฟ้องคดีจึงไม่อาจเรียกให้ผู้ฟ้องคดีคืนเงินค่าเช่าบ้านข้าราชการที่ผู้ฟ้องคดีได้รับไปแล้ว โดยคำสั่งอนุมัติของผู้ถูกฟ้องคดี ซึ่งเป็นคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายได้

ศาลปกครองสูงสุดพิพากษาว่า ศาลปกครองได้มีแนวคำวินิจฉัยมาโดยตลอดว่า คดีที่นายเอขอให้ศาลปกครองเพิกถอนคำสั่งนั้น คำสั่งที่อาจนำมาฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ออกคำสั่งบังคับให้เพิกถอนได้ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) ประกอบกับมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นั้น จะต้องมีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งให้คำนิยามของคำสั่งทางปกครองไว้ว่า คำสั่งทางปกครองหมายความว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว แต่โดยที่หนังสือแจ้งให้นายเอคืนเงินค่าเช่าบ้านที่ได้รับไปแล้ว มิใช่เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างผู้บังคับบัญชากับนายเอ หนังสือพิพาทจึงมิได้เป็นคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว หากนายเอ เห็นว่าตนไม่ต้องคืนเงินดังกล่าว ก็ชอบที่จะปฏิเสธไม่คืนเงินดังกล่าว ดังนั้น นายเอ จึงมิใช่เป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ในอันที่จะขอให้ศาลปกครองเพิกถอนหนังสือพิพาทดังกล่าวได้ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) ประกอบกับมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.634/2555)

หากพิจารณาจากคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดทั้ง 2 คดี เราจะเห็นได้ว่าคดีหมายเลขแดงที่ อ.634/2555 ได้วินิจฉัยวางหลักเกณฑ์ในลักษณะที่ว่า หนังสือของเลขานุการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่เรียกให้ข้าราชการที่ไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านนั้น คืนเงินให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเราจะพิจารณาได้จากการที่ผู้ฟ้องคดีที่ถูกเรียกให้คืนเงิน นำเรื่องมายื่นอุทธรณ์ต่ออธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ต่อมาเมื่อมีการยกอุทธรณ์ผู้ฟ้องคดีได้นำคดีนี้มาฟ้องยังศาลปกครองเปรียบเสมือนว่า เป็นการกระทำทางปกครองในลักษณะที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพใช้อำนาจในการยกเลิกเพิกถอนตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งหนังสือเรียกคืนนั้น เป็นคำสั่งทางปกครอง ให้ผู้ฟ้องคดีต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา 9 ประกอบกับ มาตรา 42

แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการนำคดีมาฟ้อง

ส่วนคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดหมายเลขคดีแดงที่ อ.767/2555 เป็นเรื่องของการเช่าซื้อห้องชุด ในราคา 160,000 บาท แต่ผู้เช่าซื้อได้นำหลักฐานในการทำสัญญาและจดจำนองห้องชุดดังกล่าวเป็นเงินจำนวน 448,000 บาท มาขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามมาตรา 17 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ต่อมาสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบ พบว่า ผู้เช่าซื้อขอเบิกเกินสิทธิของตนซึ่งตนมีสิทธิเพียงแค่ 160,000 บาทสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินจึงมีหนังสือถึงหน่วยงานต้นสังกัดให้ดำเนินการตามแนวทางของกรมบัญชีกลาง กล่าวคือ หน่วยงานต้นสังกัด โดยผู้บังคับบัญชา ได้มีหนังสือถึงผู้เช่าซื้อให้คืนเงินค่าเช่าบ้านส่วนที่เกินสิทธิที่ตนจะได้รับ และชะลอการเบิกค่าเช่าบ้านในส่วนที่เกินไว้ก่อน เมื่อผู้เช่าซื้อทราบถึงการเรียกเงินคืนและชะลอการเบิกค่าเช่าบ้านดังกล่าว ผู้เช่าซื้อจึงได้ยื่นอุทธรณ์ต่อผู้บังคับบัญชาที่มีสิทธิพิจารณาอุทธรณ์ แต่เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการพิจารณาอุทธรณ์ ผู้เช่าซื้อยังไม่ทราบผลในการพิจารณาอุทธรณ์ ผู้เช่าซื้อจึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง ซึ่งศาลปกครองในคดีนี้พิจารณาว่า หนังสือในการเรียกเงินคืนนั้นไม่ใช่การใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีผล เป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างผู้เช่าซื้อกับผู้บังคับบัญชา หนังสือเรียกเงินคืนจึงไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

ผู้วิจัยเห็นว่า คดีตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดหมายเลขคดีแดงที่ อ.634/2555 และคดีหมายเลขแดงที่ อ.767/2555 สถานะของหนังสือเรียกเงินคืนจากผู้ไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน มีสถานะแตกต่างกัน ซึ่งคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดที่ อ.634/2555 วินิจฉัยว่า หนังสือเรียกเงินค่าเช่าคืนในกรณีไม่มีสิทธิ เป็นคำสั่งทางปกครอง ส่วนคำพิพากษาของศาลปกครองหมายเลขคดีแดงที่ อ.767 /2555 วินิจฉัยว่า หนังสือเรียกเงินคืนกรณีที่ไม่มีสิทธิหรือเกินสิทธิที่จะเบิกค่าเช่าบ้าน เป็นเพียงหนังสือทวงถาม ซึ่งเป็นการเรียกทวงถามทางแพ่งไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการอภิปรายผลและการสังเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปประเด็นหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

เมื่อเกิดประเด็นปัญหาในกรณีข้าราชการได้รับการอนุมัติให้เบิกค่าเช่าบ้านได้ แต่ภายหลังหน่วยงานผู้ตรวจสอบพบว่า ข้าราชการผู้นั้นไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านหรือใช้สิทธิเบิกเกินส่วน หน่วยงานราชการจึงเรียกคืนเงินดังกล่าว หนังสือเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้านในส่วนที่แจ้งให้ข้าราชการคืนเงินที่ได้รับไป

โดยไม่มีสิทธิหรือเกินสิทธิมีสถานะอย่างไร จากการศึกษาผู้ศึกษาเห็นว่า โดยหลักแล้วหนังสือเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้านที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชกฤษฎีกาการค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ไม่ว่าหนังสือนั้นจะใช้ถ้อยคำอย่างไร เช่น คำสั่งให้นำเงินคืนหน่วยงาน หนังสือแจ้งให้ชำระเงินที่ได้รับเกินคืน หรือหนังสือขอให้ชำระหนี้ เป็นต้น หนังสือดังกล่าวมีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครอง เนื่องจากได้อาศัยอำนาจตามกฎหมายใดในการออกหนังสือดังกล่าว จึงเป็นคำสั่งทางปกครองที่จะฟ้องให้เพิกถอนได้ แต่ในบางกรณีหนังสือเรียกคืนเงินอาจไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง ที่ให้ประโยชน์อันมีผลกระทบต่อสิทธิในอันที่ข้าราชการผู้นั้นจะได้รับเงิน หนังสือเรียกคืนเงินดังกล่าว จึงอาจมองได้ว่าไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง ซึ่งจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีประกอบกันไป ซึ่งเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายเยอรมัน หากมีกฎหมายให้อำนาจชัดเจน รัฐอาจเรียกร้องให้เอกชนคืนทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปโดยปราศจากฐานทางกฎหมาย โดยการออกคำสั่งทางปกครองได้ แต่หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจชัดเจน รัฐจะออกคำสั่งทางปกครองให้เอกชนคืนทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปได้ใน 2 กรณี คือ 1. กรณีที่เอกชนได้ทรัพย์สินหรือประโยชน์ไปโดยฐานของคำสั่งทางปกครอง และองค์กรเจ้าหน้าที่ได้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่เป็นฐานนั้นแล้ว และ 2. กรณีที่บุคคลที่ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ไปนั้น มีความสัมพันธ์กับรัฐในลักษณะที่รัฐมีอำนาจเหนือกว่าเป็นพิเศษ เช่น เป็นข้าราชการของรัฐ นอกเหนือจากนี้แล้วรัฐ จะต้องฟ้องคดีต่อศาลปกครอง

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า จำเป็นต้องศึกษาปัญหาดังกล่าวเพื่อหาแนวทางแก้ไข ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย ดังนี้

1. ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า หนังสือเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้านเป็นใช้คำสั่งทางปกครอง ส่วนราชการจึงอาจใช้มาตรการบังคับทางปกครอง ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ ได้ ดังนั้น หากข้าราชการผู้ได้รับเงินค่าเช่าบ้านไปปฏิเสธที่จะคืนเงินดังกล่าว ส่วนราชการก็ต้องมีหนังสือแจ้งสิทธิอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง เพื่อให้ข้าราชการรายนั้นทราบถึงสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง อันเป็นขั้นตอนตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 44 หากส่วนราชการมีการแจ้งสิทธิอุทธรณ์ให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองทราบแล้ว ส่วนราชการก็มีอำนาจออกหนังสือเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้านตามลักษณะของการใช้อำนาจทางปกครองที่จะดำเนินการ ยกเลิกเพิกถอนคำสั่งเดิม โดยการออกหนังสือที่มีข้อความหรือเนื้อหาที่เป็นการปรับแก้หรือเป็นการยกเลิกเพิกถอนคำสั่งเดิม พร้อมกับการเรียกคืน เงินค่าเช่าบ้านมาพร้อมหนังสือฉบับเดียวกัน โดยแจ้งสิทธิในการอุทธรณ์ภายใน 15 วัน ทั้งนี้ เพื่อให้หนังสือเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้านดังกล่าว มีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครอง

เมื่อเป็นคำสั่งทางปกครองแล้ว ส่วนราชการก็ชอบที่จะนำมาตรการบังคับตามมาตรา 57 มาใช้บังคับได้ และเนื่องจากการจ่ายเงินสิทธิประโยชน์และสวัสดิการถือได้ว่าเป็น “คำสั่งทางปกครองที่ให้ประโยชน์เป็นเงิน” ส่วนราชการจึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ดังนี้

มาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 บัญญัติว่า

“การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงิน หรือให้ทรัพย์สิน หรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ ให้คำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน

ความเชื่อโดยสุจริตตามวรรคหนึ่ง จะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ประโยชน์ อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้ว โดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ หรือการเปลี่ยนแปลง จะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณี

ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

- (1) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้งหรือข่มขู่หรือชักจูงใจ โดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย
- (2) ผู้นั้นได้ให้ข้อความ ซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ
- (3) ผู้นั้นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง หรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไปให้นาบพัญญูติ ว่าด้วยลามกมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยถ้าเมื่อใดผู้รับคำสั่งทางปกครอง ได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรได้รู้เช่นนั้น หากผู้นั้นมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และในกรณีตามวรรคสาม ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความเชื่อโดยสุจริตกับประโยชน์สาธารณะว่า จะคุ้มครองประโยชน์ฝ่ายใดมากกว่ากัน หากเห็นว่า จะคุ้มครองประโยชน์ของข้าราชการตามความเชื่อโดยสุจริต ก็ไม่ต้องเพิกถอนย้อนหลังและเรียกคืนเงินดังกล่าว แต่หากเห็นว่า จะคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ก็ให้เพิกถอนย้อนหลังและให้ข้าราชการที่ได้รับเงินไปนั้นคืนเงินตามมาตรา 51 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันนี้

2 เมื่อหนังสือเรียกเงินคืนเป็นคำสั่งทางปกครองจะทำให้เกิดข้อดี ดังนี้

2.1 เกิดสิทธิของคู่กรณีที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงและโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานในการโต้แย้ง

2.2 หน่วยงานของรัฐจะต้องแจ้งสิทธิอุทธรณ์ในหนังสือเรียกเงินคืนให้คู่กรณีทราบก่อนเสมอ

2.3 ให้สิทธิคู่กรณีในการอุทธรณ์ก่อนนำคดีไปสู่กระบวนการพิจารณาของศาล

2.4 ให้สิทธิผู้ออกหนังสือเรียกเงินคืนได้พิจารณาทบทวนคำสั่งของตนอีกครั้งว่า ถูกต้องหรือไม่

3. พระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ยังไม่มีบทบัญญัติมาตราใดกำหนดให้มีการเรียกคืนเงินค่าเช่าบ้านที่เบิกไปก่อนแล้ว ในกรณีที่ข้าราชการไม่มีสิทธิขอเบิกเงินค่าเช่าบ้านหรือได้รับค่าเช่าบ้านเกินส่วนที่ตนมีสิทธิที่จะได้รับ จึงควรเพิ่มในบทบัญญัติมาตรา 7/2 ความว่า “ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับเงินค่าเช่าบ้านไปแล้ว หากภายหลังหน่วยงานต้นสังกัดตรวจสอบพบว่าตนเองไม่มีสิทธิขอเบิกค่าเช่าบ้าน หรือมีสิทธิได้รับเงินค่าเช่าบ้านแต่เพียงบางส่วน หน่วยงานของรัฐจะมีหนังสือเรียกคืนทุกกรณี หากท่านได้รับหนังสือเรียกคืนแล้วไม่พอใจในคำสั่งดังกล่าว ท่านสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งได้ ภายใน 30 วันนับแต่ได้รับทราบคำสั่ง”

เอกสารอ้างอิง

ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2556). *กฎหมายปกครองของประเทศยุโรป*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542*. เล่ม 116/ตอนที่ 94 ก/หน้า 1 (10 ตุลาคม 2542).

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539*. เล่ม 113/ตอนที่ 60 ก/หน้า 1 (14 พฤศจิกายน 2539).

ราชกิจจานุเบกษา. (2468). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468*. เล่ม 42/หน้า 1/ (11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468).

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). *พระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547*. เล่ม 121/ตอนพิเศษ 81 ก/หน้า 29 (27 ธันวาคม 2547).

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). *กฎหมายปกครองทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร : นิติราษฎร์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2553). *เอกสารประกอบการฝึกอบรม หลักสูตรพนักงานคดีปกครองระดับต้น รุ่นที่ 15 เรื่อง การกระทำทางปกครอง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลปกครอง.

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560*

ENFORCE LAWS IN ACCORDANCE WITH STATUTE OF COMPUTER CRIME ACT CRIMINAL LAW (NO.2) B.E. 2560

วาสิน มีธรรม

Wasin Meethum

บัณฑิต ขวโยธา

Bandit Khwayota

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: wasin_meethum@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง มาตรการการบังคับใช้ทางกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ลักษณะการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ มาตรการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยเกี่ยวกับสื่อลามก เพื่อประสงค์เพื่อการค้า หรือแสวงหาผลกำไร เพื่อหาข้อเสนอแนะในการพัฒนากฎหมายในการป้องกันการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา วิธีการดำเนินงานโดยศึกษาแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร เกี่ยวกับปัญหาการกฎหมายควบคุมสื่อลามก บทกำหนดโทษการเผยแพร่ข้อมูลอันมีลักษณะลามก ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดอันเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การเผยแพร่ข้อมูลอันมีลักษณะลามก และมาตรการในการควบคุมสื่อลามก เพื่อความประสงค์แห่งการค้าหรือเพื่อแสวงหาผลกำไรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการเผยแพร่ข้อมูลอันมีลักษณะลามกบนอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นโดยตลอด อันเนื่องมาจากประเทศไทยขาดมาตรการในการควบคุมสื่อลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อการค้า

*Received: 26 July 2020; Revised: 8 March 2021; Accepted: 25 March 2021

หรือแสวงหาผลกำไร แม้ประมวลกฎหมายอาญาจะมีการบัญญัติบทกำหนดโทษ แต่บทบัญญัติยังไม่ครอบคลุมพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อีกทั้งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ ที่ใช้ในการบังคับใช้กับการกระทำความผิดบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือความผิดที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ไม่ได้มีบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันมีลักษณะลามก เพื่อความประสงค์แห่งการค้าหรือเพื่อแสวงหาผลกำไร เอาไว้เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติฯ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรหาแนวทางแก้ไขมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้วยการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย ให้มีความเหมาะสมและครอบคลุมต่อพฤติการณ์ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์, สื่อลามกอนาจาร, ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย

Abstract

This research studied in topic of theories, manners, and descriptions of misunderstanding's computer crime act criminal law, Thai computer crime act in profit of pornography's trade, and for commercials to develop and defense of crime act criminal. This research is a descriptive research. Perform in documentaries of crime act criminal laws, and provisions for the dissemination of obscene information. Researcher analyzed in documentaries and computer crime laws, publishing pornography data, control measurement of online Pornographs

The research found that the problems of published of online phonograph's rate was increased in case of Thailand was lacked in control measurement of online phonographs for commercial or profit, Although criminal code established legal punishment; provision was not circumstance at all in nowadays. Moreover, Statute of computer crime act criminal law (No.2) B.E. 2560, which is specific usage in computer's pornography published. Not including provisions for the dissemination of obscene computer data for commercial purposes or for profit into law punishment. Researcher regarded in fixing the law to be more appropriately by increasing laws to be more covered.

Keywords: Computer Related Offenses, Pornography, Law enforcement issues.

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะอยู่ที่มุมไหนของโลก สามารถเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตได้จากเครื่องคอมพิวเตอร์แล็ปท็อป แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน โดยนักพัฒนาได้พัฒนาอุปกรณ์การสื่อสารและเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ทั้งเพื่อใช้ติดต่อสื่อสาร ส่งข้อมูลระหว่างผู้ใช้งานด้วยกันเอง ให้เป็นไปโดยง่ายและสะดวกรวดเร็ว ดังนั้น ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลมากมาย ทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์และข้อมูลที่ไม่เหมาะสมเช่นกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ในปัจจุบันผู้ขายสินค้ามีการให้หญิงสาวกระทำการอันมีลักษณะลามกเพื่อนำเสนอขายสินค้า ให้ผู้ซื้อสินค้ามีความสนใจในสินค้าและการบริการต่าง ๆ ตัวอย่างปัญหาผลิตภัณฑ์ครีมหน้าอกใหญ่ ครีมอาบน้ำ ครีมทาผิว เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้าจะว่าจ้างหญิงสาวหน้าตาดี นุ่งน้อยห่มน้อย เพื่อสาธิตการใช้ครีมหน้าอกบริเวณหน้าอกหรือตามร่างกาย โดยที่มีลักษณะล่อแหลม ลามกอนาจาร หรือมีลักษณะเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมมาใช้เป็นประโยชน์ เพื่อดึงดูดผู้รับชม หรือหญิงสาวหน้าตาดีใส่แต่งกายด้วยชุดวาบหวิว เชิญชวนให้มาเล่นการพนันบนเว็บไซต์ การพนันออนไลน์ ซึ่งกำลังเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเมื่อพิจารณาจากเจตนาของผู้กระทำผิดแล้ว ผู้กระทำความผิดเพื่อประสงค์แห่งการค้าหรือแสวงหาผลกำไร ควรมีความผิดมากกว่าผู้ที่นำข้อมูลคอมพิวเตอร์ ที่มีลักษณะลามกที่ไม่ได้มีเจตนาเพื่อความประสงค์เพื่อการค้า หรือแสวงหาผลกำไร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) ได้วางบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยเอาไว้ หัวใจหลักของรัฐธรรมนูญก็คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ในขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญก็เล็งเห็นถึงความจำเป็นบางประการที่สิทธิเสรีภาพของประชาชนดังกล่าวจะต้องถูกจำกัด รัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นเอาไว้ในท้ายของมาตราแต่ละมาตรา ที่ให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนั้น ๆ ทำให้รัฐสามารถที่จะอาศัยบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นนั้น เพื่อกกกฎหมายหรือกฎหมายต่าง ๆ มาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ แต่ทั้งนี้ กฎหมายหรือกฎหมายต่าง ๆ ที่รัฐจะบัญญัติออกมานั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานความชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญด้วย

จากรูปแบบการกระทำผิดที่ได้พัฒนาตามเทคโนโลยี จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกฎหมายการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาบังคับใช้เป็นการเฉพาะ แทนที่จะแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา เพื่อไม่ให้กระทบต่อโครงสร้างประมวลกฎหมายอาญาเดิม เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เจ้าพนักงานต้องมีอำนาจพิเศษบางประการ เพื่อทำการถอดรหัสลับข้อมูล

การเรียกข้อมูลจากรางทางคอมพิวเตอร์ ประกอบกับเจตนารมณ์ของการประกาศใช้กฎหมายมีความแตกต่างกัน กฎหมายอาญามุ่งใช้กับความผิดอาญาทั่วไป แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ มุ่งใช้เกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เพื่อเข้าไปบังคับใช้กับความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และได้แก้ไขอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2560 เป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ได้ศึกษาในครั้งนี้

ผู้ศึกษามุ่งศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่บัญญัติบทลงโทษผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการค้าหรือแสวงหากำไร โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ที่ได้บัญญัติบทลงโทษการแพร่สื่อลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บนเครือข่ายเคเบิล หรือการกระจายสัญญาณที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้เพื่อการค้าหรือแสวงหากำไร เพื่อหาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ ให้ทันต่อพฤติการณ์การกระทำความผิดในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
- 2) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการการบังคับใช้ทางกฎหมาย พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 กับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน ประเทศอังกฤษ และประเทศจีน
- 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560
- 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมของการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ภาพและสื่อลามกบนอินเทอร์เน็ต เพื่อการค้าหรือแสวงหาผลกำไร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง มาตรการการบังคับใช้ทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการสืบค้นจากเอกสาร ได้แก่ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ กฎหมายของไทย และต่างประเทศ

บทความทางวิชาการ ข้อเขียน บทความ วารสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ปัญหาการสื่อสารลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทบัญญัติของกฎหมายและการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ในลักษณะของการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามก ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามก และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ อันเป็นความผิดตามว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ แต่ยังไม่พบบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำเข้าสู่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ เพื่อประสงค์ทางการค้าหรือแสวงหาผลกำไร ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อสังคมและศีลธรรมอันดี ดังนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ตลอดจนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ จึงได้มีการบังคับใช้เป็นกฎหมายพิเศษ จึงเสนอแนะว่า เพื่อความเหมาะสมและครอบคลุมต่อการกระทำความผิดในการนำเข้าสู่สื่อลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ประสงค์ทางการค้าหรือแสวงหาผลกำไร ต้องมีการแก้ไขกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ให้ครอบคลุมถึงการนำข้อมูลอันมีลักษณะลามก เพื่อการค้าหรือแสวงหาผลกำไร เพื่อเป็นการป้องกัน ยับยั้งปัญหาสื่อลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในลักษณะทางเพศหรือแสวงหากำไร

สำหรับกฎหมายต่างประเทศ แต่ละประเทศมีการบัญญัติกฎหมายและบทลงโทษที่แตกต่างกัน ตามแต่บริบทของเทศนั้น โดยผู้ศึกษาได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศ ดังนี้

1. ประเทศเยอรมัน บัญญัติโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตามที่กำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ
2. ประเทศสหรัฐอเมริกา บัญญัติโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 320,000 บาท)
3. ประเทศอังกฤษ บัญญัติโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 200,000 บาท) กรณีลงโทษตามการพิจารณาคดีการฟ้องคดีอาญา ซึ่งจำคุกไม่เกิน 3 ปีหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

4. ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน บัญญัติโทษสูงสุดถึงจำคุกตลอดชีวิต

อภิปรายผล

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดฐานความผิดบทลงโทษและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวน เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดหน้าที่ผู้ให้บริการในการเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ อันสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ

ส่วนที่ 1 การกำหนดฐานความผิดและบทลงโทษเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์

ส่วนที่ 2 การให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการปราบปรามการกระทำความผิด นอกเหนือเพิ่มเติมไปจากอำนาจโดยทั่วไปที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น เช่น การให้อำนาจในการสั่งให้ถอดรหัสข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือคอน โดยไม่ต้องมีหมายในบางกรณี เป็นต้น (ชฎารัตน์ พิพัฒน์นันทน์ และสิริธร เจริญรัตน์, 2554) โดยได้บัญญัติบทลงโทษเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไว้ในมาตรา 14 ว่า ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) “นำเข้าสู่วระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้”

หากพิจารณาแล้ว อัตราโทษจำคุกและโทษปรับนั้น ยังไม่เพียงพอต่อการยับยั้งการกระทำความผิด

หากเทียบกับต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติบทลงโทษปรับเป็นจำนวนที่สูงถึง 10,000 เหรียญสหรัฐ และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้บัญญัติบทลงโทษสูงสุดถึงจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งมีบทลงโทษที่รุนแรงกว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ของประเทศไทย

เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นมาตรการป้องกัน ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยปัญหาบทกำหนดโทษสำหรับการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะลามก โดยข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้เพื่อประสงค์แห่งการค้าหรือแสวงหาผลกำไร ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรบัญญัติเพิ่มเติม ดังนี้

“การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ เพื่อประสงค์แห่งการค้าหรือเพื่อแสวงหาผลกำไร” เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติ ฯ นี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

ผู้ศึกษาได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ เกี่ยวกับการนำข้อมูลอันมีลักษณะลามกเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อประสงค์แห่งการค้าหรือแสวงหาผลกำไร นำมาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษามีดังต่อไปนี้

1. หลักกฎหมายของประเทศเยอรมัน สำหรับความผิดฐานเผยแพร่สิ่งลามก มาตรา 184 กำหนดให้การขาย จำหน่าย การนำออกแสดง หรือทำให้เผยแพร่ด้วยวิธีการอื่นใด ซึ่งงานเขียน การบรรยาย หรือแสดงรูปภาพอันลามก ในสถานที่สาธารณะ หรือผลิตเพื่อนำออกเผยแพร่ หรือประกาศหรือโฆษณา มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตามที่กำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการแบ่งมาตรการทางกฎหมายออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่บังคับใช้เป็นกฎหมายทั่วไป บังคับใช้ทั่วทั้งสหรัฐ และกฎหมายระดับมลรัฐ ซึ่งแต่ละมลรัฐจะได้บัญญัติกฎหมายสำหรับควบคุมการเผยแพร่สิ่งลามกเป็นของตนเองออกจากกฎหมายของสหรัฐ

กฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมวัตถุลามกของประเทศสหรัฐอเมริกา ตามระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีที่มาจาก 2 แหล่งที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมายคอมมอนลอว์ อันมีที่มาจากคำพิพากษาของศาล และบทบัญญัติ ซึ่งเกิดจากฝ่ายนิติบัญญัติทั้งในระดับสหรัฐและระดับมลรัฐ

กฎหมายสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติห้าม และกำหนดโทษสำหรับการนำสินค้าเข้าประเทศ การขนส่งไปต่างประเทศ และระหว่างรัฐ และการส่งวัตถุหรือสิ่งของอันลามกทางไปรษณีย์ รวมถึงการใช้ถ้อยคำ หรือภาษาไม่เหมาะสมหรือลามกผ่านทางระบบเครือข่ายโทรศัพท์ ทางวิทยุกระจายเสียง และทางโทรทัศน์

กฎหมายในระดับสหรัฐได้กำหนดถึงมาตรการในการยึดวัตถุลามก ทั้งทางแพ่งและอาญาด้วย นอกจากนั้น การขายหรือครอบครอง โดยมีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อขายสิ่งลามกในดินแดนของสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดเอาไว้ในกฎหมาย The United States Code ดังนี้

(1) มาตรา 1460 การครอบครองโดยเจตนาเพื่อขายสิ่งของลามกบนอาณาเขตแห่งรัฐ โดยบุคคลใดไม่ว่าจะอยู่ที่ใดภายในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ขายหรือครอบครองไว้เพื่อขายสิ่งลามก มีความผิด ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับตามที่กำหนดเอาไว้ตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) มาตรา 1462 การนำเข้าหรือการส่งออกวัตถุอันลามก โดยบุคคลใดได้มีนำเข้าวัตถุอันลามก มาในสหรัฐอเมริกา หรือขนส่งไปยังมลรัฐต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ ซึ่งวัตถุอันลามก หรือบุคคลใด เอาหรือรับเอาวัตถุหรือสิ่งของที่นำเข้ามา บุคคลนั้นมีความผิด ถ้ากระทำความผิดครั้งแรกมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 160,000 บาท) หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้ากระทำความผิดอีกต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 320,000 บาท) หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) มาตรา 1464 การกระจายเสียงด้วยถ้อยคำอันลามก โดยบุคคลใดกล่าวถ้อยคำอันลามก หรือหยาดคาย โดยวิธีการกระจายเสียงทางวิทยุ บุคคลนั้นต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 320,000 บาท) หรือทั้งจำทั้งปรับ

(4) มาตรา 1465 การส่งวัตถุอันลามกเพื่อขายหรือจำหน่าย โดยบุคคลใดทำการขนส่ง เคลื่อนย้าย หรือด้วยวิธีการอื่นใดเพื่อจุดประสงค์เพื่อขายหรือจำหน่ายบรรดาสิ่งลามกประเภทต่าง ๆ บุคคลนั้นมีความผิดต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 160,000 บาท) หรือทั้งจำทั้งปรับ

(5) มาตรา 1466 การมีส่วนในธุรกิจการขายหรือจำหน่ายสิ่งลามก การมีส่วนในธุรกิจ หมายถึง การขายหรือจำหน่าย หรือเสนอขายหรือจำหน่าย ที่มีลักษณะของการค้าหรือทางธุรกิจ เพื่อหวังผลกำไร ผลที่ได้อื่น ๆ เป็นการตอบแทน เช่น เงินเดือน โดยบุคคลที่มีส่วนในธุรกิจ การขาย หรือถ่ายโอนวัตถุ ลามก รู้ว่าการรับหรือครอบครองด้วยเจตนาที่จะเผยแพร่สิ่งลามก บุคคลนั้นมีความผิดต้องรับโทษจำคุก ไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 160,000 บาท) หรือทั้งจำทั้งปรับ

(6) มาตรา 1468 การเผยแพร่วัตถุลามกผ่านทางเคเบิลหรือรายการโทรทัศน์ การส่ง การถ่ายทอดสด การกระจายเสียง หรือการส่งภาพทางระบบเคเบิล และโทรทัศน์ หรือโดยวิธีการอื่นใด ทำนองเดียวกัน โดยบุคคลใดกล่าวถ้อยคำอันลามก หรือเผยแพร่วัตถุลามก โดยผ่านทางเคเบิลและ โทรทัศน์ หรือบริการทางโทรทัศน์ บุคคลนั้นต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับตามที่กำหนดเอาไว้ ตามกฎหมายหรือทั้งจำทั้งปรับ

(7) มาตรา 559 รายการทางระบบเคเบิลที่มีลักษณะลามก โดยบุคคลใดส่งสัญญาณผ่านทาง ระบบเคเบิล มีลักษณะลามกหรือลักษณะอื่น ๆ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา บุคคลนั้นต้องรับ โทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงิน จำนวน 320,000 บาท) หรือทั้งจำทั้งปรับ

3. ประเทศอังกฤษ ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษเป็นระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) กฎหมายของประเทศอังกฤษ ที่เกี่ยวกับสื่อลามก คือ The Obscene Publications Act 1959 กฎหมายฉบับนี้ได้วางหลักกฎหมายห้ามการเผยแพร่สิ่งลามก ที่ปรากฏในรูปแบบของข้อความที่บรรจุหรือปรากฏออกมาเป็นรูปร่าง เพื่อให้สามารถอ่าน มองเห็นได้ และรวมถึงการบันทึกเสียงบันทึกภาพหรือการบันทึกภาพลงบนวัตถุอื่น กฎหมายฉบับนี้กำหนดฐานความผิดสำหรับการเผยแพร่สิ่งลามกเอาไว้ มีบทลงโทษตามการพิจารณา

การพิจารณาคดีโดยรวบรัด ที่การพิจารณาคดีไม่ต้องมีคณะลูกขุน มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 200,000 บาท) หรือตามที่ศาลกำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ

การพิจารณาโดยการฟ้อง ซึ่งเป็นคดีที่มีความซับซ้อน หรือความผิดร้ายแรง มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

ภายใต้กฎหมาย The Obscene Publications Act 1959 ซึ่งแก้ไขในปี ค.ศ. 1964 เพิ่มเติมกรณีการทำหรือผลิตสิ่งลามกขึ้นใหม่ ความผิดเกี่ยวกับสิ่งลามกประกอบด้วยการตีพิมพ์วัตถุลามก เพื่อการค้าใด สิ่งลามก อาจรวมถึงวัตถุที่เป็นงานเขียน รูปภาพ และฟิล์ม ปัจจุบันรวมถึงเทปวิดีโอ แผ่นดิสก์ คอมพิวเตอร์ แผ่นซีดี

สำหรับการควบคุมสิ่งลามกที่แพร่ภาพทางโทรทัศน์ หรือเคเบิลทีวี ที่การแสดงบทบาทของนักแสดงที่มีลักษณะไปในทางลามกอนาจาร ผู้จัดหาหรือให้บริการที่เกี่ยวข้องกับเคเบิลทีวี มีความผิดตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย The Cable and Broadcasting Act 1984 มีโทษ ดังนี้

มาตรา 2 การแสดงที่ลามกของละคร ไม่ว่าจะเป็นที่สาธารณะหรือส่วนตัวบุคคลใด ๆ ที่ (ไม่ว่าจะได้กำไรหรือไม่) ผู้นำเสนอหรือกำกับการแสดงนั้นจะต้องรับผิดชอบ

กรณีลงโทษตามการพิจารณาคดีโดยรวบรัด ซึ่งจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 40,000 บาท) หรือตามที่ศาลกำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับความผิดเกี่ยวกับการแพร่ภาพทางโทรทัศน์ การแสดงที่มีลักษณะในทางลามกอนาจาร กฎหมาย The Cable and Broadcasting Act 1984 กำหนดโทษแบบรวบรัดไว้ว่า มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 200,000 บาท) กรณีลงโทษตามการพิจารณาคดีการฟ้องคดีอาญา ซึ่งจำคุกไม่เกิน 3 ปีหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ (สาธิตี หอมชื่นชม, 2557)

4. ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หลักกฎหมายได้กำหนดให้การผลิต การขาย และการเผยแพร่ สิ่งลามกอนาจาร โดยมุ่งหมายในการหากำไร ต้องรับโทษจำคุกตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

หากพฤติกรรมร้ายแรง ก็มีโทษมากยิ่งขึ้น โทษสูงสุดถึงจำคุกตลอดชีวิต (สุริย์ฉาย พลวัน และ สุภัญญา อ่ำอ่วม, 2561)

โดยได้บัญญัติไว้ใน Criminal Law of the People's Republic of China ดังนี้

มาตรา 152 การลักลอบนำภาพยนตร์ที่ลามกอนาจาร เทปวิดีโอ เทปเสียง รูปภาพ หนังสือ วารสารและบทความลามกอนาจารอื่น ๆ เพื่อหากำไรหรือเผยแพร่ ต้องระวางโทษจำคุกเกิน 3 ปี ถึง 10 ปี พร้อมปรับ สำหรับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงถึงขั้นจำคุก 10 ปี หรือจำคุกตลอดชีวิต ปรับหรือริบทรัพย์สิน สำหรับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงน้อยกว่า ให้จำคุกหรือกักขังทางอาญาน้อยกว่าสามปีและปรับ

หน่วยที่กระทำความผิดตามวรรคก่อน ต้องระวางโทษปรับบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรงและ บุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรงอื่น ๆ จะต้องถูกลงโทษตามความในวรรคก่อน

จากการที่ได้ศึกษาวิจัยมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ พบว่า ในแต่ละประเทศได้มีการ บัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างไม่เหมาะสมทุกประเทศ โดยทุกประเทศจะมี มาตรการในการควบคุมการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่แตกต่างกัน

เปรียบเทียบบทลงโทษของประเทศไทยกับต่างประเทศ ดังนี้

ประเทศไทยบัญญัติอัตราโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ประเทศเยอรมันบัญญัติโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตามที่กำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประเทศสหรัฐอเมริกาบัญญัติโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ (จากอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 320,000 บาท)

ประเทศอังกฤษบัญญัติโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ (จากอัตรา แลกเปลี่ยนปัจจุบัน เป็นเงินจำนวน 200,000 บาท) กรณีลงโทษตามการพิจารณาตีการฟ้องคดีอาญา ซึ่งจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน บัญญัติโทษสูงสุดถึงจำคุกตลอดชีวิต

จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติบทลงโทษปรับเป็นจำนวนที่สูงถึง 10,000 เหรียญ สหรัฐและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้บัญญัติบทลงโทษสูงสุดถึงจำคุกตลอดชีวิต

แสดงให้เห็นว่า ต่างประเทศให้ความสำคัญต่อการลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อแก้ปัญหาการเผยแพร่ข้อมูลอันมีลักษณะลามกให้ลดลงอย่างจริงจัง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 มีการบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 และแก้ไขครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2560 ซึ่งผู้ศึกษาได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการทำการเผยแพร่สื่อลามกเพื่อการค้าหรือประสงค์ต่อผลกำไร จึงสามารถสรุปเมื่อพิจารณาบทลงโทษกับพฤติการณ์การกระทำความผิดแล้ว บทลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้ยังไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวได้ เนื่องจากหากผู้กระทำความผิดถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแล้ว ท้ายที่สุดอาจได้รับโทษปรับที่มีจำนวนไม่มาก ซึ่งเมื่อเทียบกับค่าตอบแทนที่ได้รับแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันมาก

เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจต่ออำนาจหน้าที่ ดังนั้น ผู้กระทำความผิดจึงยังคงเลือกที่จะกระทำความผิดต่อไป ส่งผลให้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มากขึ้น แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ไม่สามารถจัดการกับการกระทำความผิดดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบการกระทำความผิด รวมทั้งมาตรการในการป้องกันการกระทำความผิด และควรเพิ่มบทลงโทษ โดยเสนอให้มีการเพิ่มโทษจำคุก และโทษปรับให้มีโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 200,000 บาท โดยบังคับใช้ในส่วนของผู้กระทำความผิดและผู้สนับสนุน ควรต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด มุ่งให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาทางด้านกฎหมายเป็นสำคัญ เนื่องจากกฎหมายจะเป็นตัวกำหนดบทลงโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด และเจ้าพนักงานตามกฎหมายควรควบคุม ซึ่งมาตรการยับยั้งหรือป้องกัน โดยการเพิ่มประสิทธิภาพในการที่จะตรวจสอบก่อนและหลังการเผยแพร่สื่อลามกอนาจารอย่างจริงจัง

จากการศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า จำเป็นต้องศึกษาปัญหาดังกล่าว เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นมาตรการป้องกัน ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยปัญหาบทกำหนดโทษสำหรับการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะลามก โดยข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจ

เข้าถึงได้เพื่อประสงค์แห่งการค้าหรือแสวงหาผลกำไร ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรบัญญัติเพิ่มเติม ดังนี้ “การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ เพื่อความประสงค์แห่งการค้าหรือเพื่อแสวงหาผลกำไร” เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติฯ นี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อีกทั้งควรส่งเสริมให้พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวนให้การอบรมเกี่ยวกับพระราชบัญญัตินี้เพิ่มขึ้น รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณ จัดหาสถานที่ในการฝึกอบรม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชฎารัตน์ พิพัฒน์นันท์ และสิริธร เจริญรัตน์. (2554). พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ในส่วนที่เกี่ยวกับพนักงานเจ้าหน้าที่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, (31)2, 141-157.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560*. เล่ม 134 ตอนที่ 10 ก (24 มกราคม 2560).
- สาธินี หอมชื่นชม. (2557). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารบนสื่ออินเทอร์เน็ต. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรียฉาย พลวัน และสุกัญญา อ่ำอ่วม. (2561). ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 : ศึกษากรณี การเผยแพร่ภาพลามกผ่านสื่อสังคมออนไลน์. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

มาตรการในการบังคับใช้ทางกฎหมาย กรณีศึกษาเมาสุราแล้วขับรถ
บนท้องถนน เป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย
ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522*

LEGAL ENFORCEMENT SANCTIONS IN THE CASE OF DRUNKENNESS AND
DRIVING ON THE ROAD CAUSING DEATH TO ANOTHER PERSON
ACCORDING TO THE ROAD TRAFFIC ACT B.E. 2522

เฉลิมฤทธิ์ สามาดี

Chaloemrit Samadee

บัณฑิต ขววยอธา

Bandit Khwayota

ปรีชา พันธุ์สีดา

Preecha Phansida

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Chaloemritsam@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษามาตรการการลงโทษผู้ขับรถขณะเมาสุราให้ชัดเจน 2) เพื่อศึกษามาตรการในการบังคับใช้ของกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมาย กรณีผู้ขับขี่ขับรถในขณะเมาสุรา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายที่ลงโทษผู้กระทำความผิดเทียบเท่าสากลแล้ว กฎหมายไทยที่บังคับใช้ในการควบคุมปัญหาการดื่มสุราแล้วขับรถบนท้องถนน โดยการควบคุมการจำหน่ายและการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อีกทั้งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีมาตรการลงโทษที่รุนแรงขึ้น สำหรับความผิดในการดื่มแอลกอฮอล์ในขณะขับขี่ยานพาหนะหรือผู้ที่กระทำความผิดซ้ำนั้น บทกฎหมายได้บัญญัติเพิ่มโทษแก่ผู้ขับขี่ยานพาหนะในขณะเมาสุรา อันจะเป็นมาตรการในการป้องกัน

* Received: 22 April 2021; Revised: 6 May 2021; Accepted: 7 May 2021

การเกิดอุบัติเหตุ ที่เกิดจากผู้ขับขี่รถขณะเมาสุรา เพราะผู้กระทำความผิดอาจเล็งเห็นได้ว่า การขับรถในขณะที่เมาสุรา อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่น เห็นว่าการเพิ่มอัตราโทษทางกฎหมายให้สูงขึ้น ย่อมเป็นการแก้ไขปัญหามาเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำได้ การแก้ไขปัญหาลดอุบัติเหตุส่วนหนึ่งมาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขับขี่รถขณะเมาสุรา เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ซึ่งกฎหมายยังมีอัตราโทษไม่เหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิด

จึงเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เพื่อลงโทษผู้ขับขี่ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติไม่กระทำการขับขี่ในขณะเมาสุราและไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

คำสำคัญ: การบังคับใช้ทางกฎหมาย, เมาแล้วขับรถ

Abstract

This study aims to find ways to develop penalties for people who perform driving while intoxicated. To reduce road accidents caused by drunk drivers, law enforcement can reduce accidents and deaths. To address the reduction of accidents, this is partly due to laws relating to driving a car while intoxicated. The law also has penalty rates that do not fit the character of the offender.

The results showed that Thailand already has laws that punish offenders of international equivalents. Thai laws governing the problem of binge drinking and driving on the road by controlling the distribution and drinking of alcoholic beverages. In addition, the amendments to the law have been revised tougher penalties. For offences of drinking alcohol while driving a vehicle or for repeat offences. The legislation increases penalties for motorists while drunk, which is a measure to prevent accidents caused by motorists while drunk, as offenders may foresee that driving while intoxicated can cause damage to themselves and others. It is deemed that increasing the legal penalty rate will solve the problem to deter repeat offences.

The recommendations of this study propose to revise the Land Traffic Act B.E. 2522 (1979). To increase penalty rates, fight up, punish drivers for changing their behavior and attitudes, not driving while drunk and not to repeat their crimes.

Keywords: Legal Enforcement, Drunk Driving

บทนำ

ประเทศไทยสูญเสียทรัพยากรบุคคลในการพัฒนาประเทศ ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตใจของคนในครอบครัวและบุคคลที่เป็นที่รัก กรณีมาแล้วขับเป็นสาเหตุสำคัญให้สูญเสียชีวิตรัฐบาลจึงพยายามรณรงค์และบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ประเทศไทยในแต่ละปีมักมีอุบัติเหตุจราจรทางบกได้ก่อให้เกิดความเสียหายที่มีต่อชีวิตบุคคลและทรัพย์สินอื่น ๆ ของประชาชนเป็นจำนวนมาก ในอัตราร้อยละ 23.2 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งแสดงถึงความรุนแรงของปัญหาอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทย โดยมีสาเหตุที่สำคัญคือ การขับซึ่รถในขณะที่เมาสุรา หรือมาแล้วขับ โดยพบว่า การขับซึ่รถในขณะที่เมาสุราเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุจราจรเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ผู้บาดเจ็บส่วนใหญ่ประสบอุบัติเหตุจากมาแล้วขับ โดยผลการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีปริมาณแอลกอฮอล์ไม่เกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์นั้น (บัณฑิต ศรไพศาล, 2549) มาแล้วขับถือเป็นสาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุ ทำให้เกิดการพิการและการเสียชีวิต โดยหน่วยงานทุกภาครัฐได้ร่วมกันรณรงค์และแก้ไขปัญหามาแล้วขับ แต่ก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาที่ก่อให้เกิดความสูญเสียมากกับตัวของผู้กระทำผิดเอง ได้รับอันตรายตกเป็นเหยื่อที่เกิดจากการขับซึ่รถขณะมีเมาสุราไปเฉี่ยวชน และสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุจราจร มาจากพฤติกรรมของผู้ขับซึ่ยานยนต์ ซึ่งพฤติกรรมการขับซึ่ที่เห็นได้ชัด จากศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังมีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรเป็นจำนวนมาก ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ของอุบัติเหตุจราจร สัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ถึงร้อยละ 40 โดยผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่อได้ประสบอุบัติเหตุจราจร จะมีโอกาสเสียชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่ดื่มถึง 1.5 เท่า เนื่องจากเมื่อเกิดอุบัติเหตุรถชนกัน จะไม่สามารถหักหลบ หรือเอามือป้องกันศีรษะตนเองได้ ยิ่งไปกว่านั้น มีการศึกษาพบว่าผู้ที่ดื่มสุราแล้วขับซึ่จักรยานยนต์ จะสวมหมวกนิรภัยเพียงร้อยละ 2.9 ในขณะที่ผู้ไม่ดื่มสุราจะสวมหมวกนิรภัยร้อยละ 58.3 นำมาซึ่งความสูญเสียหลาย ๆ ปัญหา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.), 2563) และความสูญเสียที่สำคัญของการดื่มสุราคือ ปัญหาการเกิดอุบัติเหตุมีผลมาจากปัญหาทางกฎหมาย ดังที่จะกล่าวต่อไปดังนี้

1. ปัญหาเรื่องอัตราการกำหนดโทษผู้ขับซึ่รถขณะเมาสุรา พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 หากพิจารณาโทษตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว เห็นว่า ยังมีบทลงโทษผู้ที่กระทำความผิดค่อนข้างเบา เมื่อเปรียบเทียบกับความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวนี้ จึงเห็นควรปรับเพิ่มโทษความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้ที่กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำผิดกฎหมาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

2. ปัญหาที่ไม่มีการบัญญัติถึงการกำหนดโทษ อันเป็นผู้สนับสนุนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 จึงเห็นควรให้มีบทบัญญัติดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อช่วยในการควบคุมและป้องกันการกระทำความผิดฐานเมาแล้วขับ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งไม่มีบทบัญญัติถึงการกำหนดโทษผู้ขอโดยสารรถ หรือให้वानให้ไปส่งตนเองหรือร่วมนั่งรถไปด้วย ผู้ที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น กรณีที่รู้ว่าผู้ขับขี่เมา (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

3. ปัญหาที่ได้มีบทบัญญัติถึงการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดซ้ำ กรณีขับขี่รถขณะเมาสุราหรือเมาอย่างอื่น ตามมาตรา 43(2) ดังนั้น เพื่อให้มีมาตรการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดตามมาตราดังกล่าวซ้ำอีก (สังเวียน เทพผา, 2562)

ผู้ศึกษาสนใจศึกษาเรื่องนี้ เพราะว่าการขับขี่รถในขณะเมาสุรา ในกรณีที่ก่อให้เกิดบุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิต อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 160 ตรี การขับขี่รถในขณะเมาสุราตามมาตรา 160 ตรี วรรคแรก เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความคิดฐานขับรถในขณะเมาสุรา แนวคิดการลงโทษผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ในการแก้ไขปัญหาคือการที่กระทำความผิดจากการเมาแล้วขับ จึงควรเพิ่มบทบัญญัติเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดซ้ำว่า “ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 43(2) ต้องระวางโทษตามมาตรา 160 ตรี แล้วเมื่อได้รับการพ้นโทษ ยังไม่พ้นกำหนด 5 ปี และผู้นั้นกระทำความผิดตามมาตรา 43(2) ซ้ำอีกครั้ง ให้ระวางโทษทวีคูณ” เพื่อให้ผู้เคยกระทำความผิดเกรงกลัวต่อกฎหมาย และไม่กระทำความผิดซ้ำอีก (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

วัตถุประสงค์ของโครงการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เปรียบเทียบกฎหมาย มาตรการการลงโทษผู้ขับขี่รถขณะเมาสุราให้ชัดเจน ตามวัตถุประสงค์ของต่างประเทศและกฎหมายหมายไทย

2. เพื่อศึกษามาตรการในการบังคับใช้ของกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

3. เพื่อวิเคราะห์เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายในการบังคับใช้กฎหมาย กรณีผู้ขับขี่รถในขณะเมาสุรา

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหนังสือ บทความ รายงานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา จากห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ปัญหาการบังคับใช้ของประเทศไทย มีกฎหมายหลักที่เป็นกรอบเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการการควบคุมและป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์แล้วขับชี่ยานพาหนะ (เมาแล้วขับ) ได้แก่ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า มีปัญหาหลายประการอีกทั้งค้นหาข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ตและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ศึกษาเกี่ยวกับกรณีเมาสุราแล้วขับรถบนท้องถนน เป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป โดยวิธีการนำพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 12 พ.ศ. 2562 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานเมาแล้วขับ (เอกรัตน์ โลหะ, 2553)

ผลการวิจัย

เมาแล้วขับเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการต่อต้านการเมาแล้วขับ ผลักดันกฎหมายในการบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพ ไม่ให้คนที่มีอาการเมามาแล้วมาขับชี่ในถนน ซึ่งเรื่องนี้เจ้าหน้าที่ได้มีการกวาดขันอย่างเคร่งครัด ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก รวมทั้งผู้ที่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นคงทราบดีว่า การดื่มเครื่องดื่มไปแล้ว ย่อมมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ดังนั้น ผู้ขายต้องมีหน้าที่พึงระวังมากกว่าที่เป็นอยู่ ผู้ขายต้องมีส่วนรับผิดชอบ ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์คือต้นเหตุความเสียหาย ผู้ขายต้องมีส่วนรับผิดชอบหากเกิดความเสียหายจากลูกค้าที่เมามา

การเพิ่มบทลงโทษปรับให้มีอัตราสูงเป็นฐานในการลงโทษ เพราะโทษปรับมุ่งกระทำต่อทรัพย์สินของผู้ถูกลงโทษ จึงเหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน และไม่ก่อให้เกิดการตีตราจากสังคม รวมถึงสามารถกำหนดลงโทษให้เหมาะสมกับฐานะของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์การกระทำผิดได้ง่าย โดยเริ่มจากการแก้ไขระวางโทษปรับสูงสุดให้สูงกว่าปัจจุบัน ที่กำหนดไว้ในมาตรา 160 ตรีวรรคแรก จากระวางโทษปรับ 5,000 – 20,000 บาท เพื่อขยายขอบเขตการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษปรับของผู้พิพากษาให้กว้างขึ้น และสามารถลงโทษหนักเป็นขั้นบันไดตามลักษณะของผู้กระทำผิด

และความร้ายแรงของการกระทำผิดได้ โดยที่โทษปรับแต่ละชั้นมีความแตกต่างกัน มากพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดและประชาชนทั่วไปรับรู้ได้ถึงผลร้ายของโทษ

จำนวนครั้งที่กระทำความผิด ตามมาตรา 160 ตรี ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43(2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้น มีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ ซึ่งผู้ศึกษาพบว่า หลักกฎหมายและบทลงโทษของประเทศไทย ไม่มีการกำหนดโทษตามจำนวนครั้งที่กระทำความผิด เมื่อเปรียบเทียบกับของต่างประเทศแล้ว เห็นว่า ต่างประเทศมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มแข็งและเด็ดขาดกว่าประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีเมาไม่ขับของประเทศไทย ส่วนใหญ่ผู้ที่กระทำความผิดไม่ได้เกรงกลัวต่อบทลงโทษของกฎหมาย ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความเข้มงวดและเพิ่มโทษที่รุนแรงขึ้น นอกจากนั้น ควรมีการปรับปรุงอัตราโทษตามปริมาณของแอลกอฮอล์เลือดและปรับปรุงการลงโทษตามจำนวนครั้งที่กระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้ผู้ขับขี่กระทำความผิดซ้ำ และลดปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ขับขี่ได้อีกทางหนึ่ง (สุทธิชัย คำพานิช, 2557; กิตติพงษ์ สิมมาลี, 2545)

อภิปรายผล

ปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายจราจรทางบก มีความเข้มงวดขึ้น แต่จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับการเมาสุราในช่วงเทศกาลสำคัญ ยังมีมาก ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเมาแล้วขับในช่วงที่ผ่านมา มักมีการเกิดอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้น ผู้ที่ประสบอุบัติเหตุส่วนใหญ่พบว่า มีขนาดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดสูง อันเป็นสาเหตุหลักที่เป็นอันตราย ซึ่งรัฐมีการควบคุมมาตรการต่าง ๆ บนท้องถนนอย่างเข้มงวด เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและยอดผู้เสียชีวิตจากการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ที่อาจมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุส่วนใหญ่ นั้น เกิดขึ้นจากการเมาแล้วขับสูงที่สุด ในช่วงที่ผ่านมาได้มีเมาแล้วขับปรับแล้วจำคุกได้เลย ไม่ต้องรอลงอาญาหรือคุมความประพฤติ เพราะเมาแล้วขับเป็นความผิดทางอาญา เมื่อจับกุมผู้กระทำความผิดได้นั้น ต้องส่งต่อฟ้องศาลเพื่อรับโทษต่อไป ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ระบุว่า ห้ามมิให้ขับขี่รถในขณะเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น ๆ และมีการเพิ่มโทษให้หนักขึ้นกับพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562 ระบุว่า ผู้ที่มีระดับแอลกอฮอล์เกิน 50 มิลลิกรัม จำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับ 10,000 – 20,000 หรือทั้งจำทั้งปรับ (หทัยรัตน์ ต๊ะอินทร์, 2545)

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มีบทกำหนดโทษผู้ขับขี่ที่ขับรถขณะเมาสุราเอาไว้ ในมาตรา 160 ตรี ใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานขับขี่รถในขณะเมาสุรา ในอัตราโทษที่เบา ควรปรับเพิ่มความรุนแรงของการลงโทษ ด้วยการใช้โทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิด ลงโทษการขับขี่รถในขณะเมาสุรา โทษจำคุกโดยรอกการลงโทษ ไม่ควรใช้กับการกระทำความผิดในกรณีที่มีความร้ายแรงมาก ๆ ควรปรับโทษในอัตราสูงเป็นฐานของการลงโทษ โดยแก้ไขเพิ่มเติมระวางโทษปรับขึ้นให้สูง ตามมาตรา 160 ตรี วรรคแรก ของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

หลักกฎหมายและบทลงโทษของประเทศไทย ไม่มีการกำหนดโทษจำนวนครั้งที่กระทำความผิด เมื่อเปรียบเทียบกับของต่างประเทศแล้ว เห็นว่า ต่างประเทศมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มแข็งและเด็ดขาดกว่าประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีเมาไม่ขับของประเทศไทย ส่วนใหญ่ผู้ที่กระทำความผิดไม่ได้เกรงกลัวต่อบทลงโทษของกฎหมาย ไม่สามารถยับยั้งผู้กระทำความผิดให้เข็ดหลาบได้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากเมื่อได้มีการกระทำความผิดครั้งแรกแล้วจะมีการกระทำความผิดครั้งที่ 2 และครั้งต่อ ๆ ไปอีก ดังนั้น จึงต้องมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องปรามผู้ขับขี่รถในขณะเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพ

ประเทศญี่ปุ่นมีปัญหาเมาแล้วขับรถชนคนตาย จะถูกจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับ 5 แสนเยน ทำให้ประเทศญี่ปุ่นได้แก้ไขกฎหมายเพิ่มโทษ โดยครอบครัวของผู้ที่เสียชีวิตยื่นเรื่องต่อรัฐให้มีการแก้ไขกฎหมายและพิจารณาให้เพิ่มโทษให้หนักขึ้น

ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ลงโทษผู้ที่กระทำความผิด โดยศาลได้ลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเป็นเวลา 30 ปี โดยลดหย่อนให้เหลือ 24 ปี ติดทัณฑ์บนอีก 6 ปี รวมทั้งเพิกถอนใบอนุญาตขับรถตลอดชีวิต

การอนุญาตให้คนเมาเหล้าเมีรถไปใช้งาน ส่วนจะไปเกิดเหตุแก่ผู้อื่นหรือไม่อย่างไร เจ้าของรถถือว่าได้มีส่วนรู้เห็นด้วย เจ้าของรถจึงจะต้องมีความรับผิดชอบ เพราะคนที่เมีไปมีอาการเมีเมาจากปัญหากฎหมายตามที่ศึกษา จึงเห็นว่า ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว ให้เหมาะสมครอบคลุมชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันนำไปสู่การลดปัญหาการเมาแล้วขับในประเทศไทยได้ในที่สุด

จากการศึกษาวิจัยสาระสำคัญ ควรจะมีการตรากฎหมายเพื่อเพิ่มโทษผู้ขับขี่ที่ขับรถในขณะเมาสุรา ด้วยเหตุผลที่ว่า การกำหนดอัตราโทษที่สูงขึ้น ผู้ขับขี่จะได้พึงตระหนัก มีความระมัดระวังไม่ฝ่าฝืนขับขี่รถในขณะเมาสุรา ทำให้อัตราการเกิดอุบัติเหตุลดน้อยลง จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกำหนดอัตราโทษของผู้ขับขี่ที่ขับรถในขณะเมาสุรา ให้มีอัตราโทษที่เพิ่มสูงขึ้น การเพิ่มโทษผู้ขับขี่

ในขณะที่เมาสุราสามารถลดจำนวนอุบัติเหตุได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า การเพิ่มโทษที่สูงขึ้นในข้อหาการเมาแล้วขับรถในขณะเมาสุรา และพึงตระหนักตนเองก่อนที่จะขับซึ่รถทุกครั้ง ไม่ควรดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งจะส่งผลให้อัตราการเกิดอุบัติเหตุลดน้อยลงไปด้วย จึงควรมีการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมกำหนดอัตราโทษของผู้ขับซึ่รถในขณะเมาสุรา ให้มีอัตราโทษที่สูงขึ้น

สำหรับการประเด็นการลงโทษผู้ขับซึ่ขณะเมาสุรานั้น นอกจากจะมุ่งเน้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วนั้น ยังสอดคล้องกับปรัชญาการลงโทษ คือเน้นการป้องกันและแก้ไขผู้กระทำความผิดมิให้กระทำความผิดซ้ำ อีกทั้งเป็นการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความผิด สิ่งที่ตระหนักถึงประสิทธิภาพของการลงโทษ คือ การลงโทษต้องมีความรวดเร็วเที่ยงตรง ยุติธรรม โทษต้องไม่หนักหรือเบาเกินไป ซึ่งหมายความว่ากระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีต้องไม่ชักช้า ดังภาษีของกฎหมายว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม และผู้กระทำความผิดทุกรายต้องถูกดำเนินคดี เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทุกราย ปราศจากข้อยกเว้น ไม่มีการเลือกปฏิบัติ หรือกล่าวอีกในหนึ่งคือ ผู้กระทำความผิดทุกรายไม่มีโอกาสรอดจากการจับกุม ทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมเสมอภาคกัน สำหรับความหนักเบาของโทษต้องมีความยุติธรรมไม่หนักหรือเบาจนเกินไป ถ้าเบาจนเกินไป จะส่งผลให้ผู้ที่จะกระทำความผิดประเมินแล้วว่า คຸ່ມที่จะกระทำความผิด จะส่งผลให้ไม่อาจป้องกันการกระทำความผิด สุดท้ายบทลงโทษไม่มีความหมาย ตรงกันข้าม หากบทลงโทษหนักหรือรุนแรงมากเกินไป ปฏิกริยาตอบโต้ต่อผู้บังคับใช้กฎหมายจะรุนแรง ดังเช่น กรณีผู้จำหน่าย ผู้ผลิตยาเสพติดที่มีการพกเตรียมอาวุธร้ายแรงไว้ต่อสู้เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมไปถึงการติดสินบนเจ้าหน้าที่ด้วย สินบนที่มีมูลค่าสูงมากจนเป็นแรงจูงใจให้เข้าไปสู่การรับสินบน ดังนั้น โทษที่มีความเหมาะสมกับความผิด จึงเป็นประเด็นสำคัญของหลักประสิทธิภาพในการลงโทษ กรณีการลงโทษผู้เมาแล้วขับ จะต้องพิจารณาไปถึงองค์การตำรวจในการบริหารจัดการเงินรางวัล ค่าปรับ ที่ยุติธรรมแก่ผู้ปฏิบัติงาน หมายความว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติงานต้องได้รับเงินรางวัล (ซึ่งเป็นเหตุจูงใจในการปฏิบัติงาน) ด้วยความรวดเร็วเหมาะสมไม่น้อยจนเกินไป โปร่งใส ยุติธรรม ถ้าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ได้รับการความเป็นธรรมจากระบบและวิธีการจ่ายเงินรางวัลจากค่าปรับแล้ว นั้นหมายความว่า ระบบขององค์การทำการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่รับสินบนจากผู้กระทำความผิดโดยตรง ซึ่งรวดเร็วทันใจได้มากกว่า (อดิศศักดิ์ แก้ววงษาและสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, 2558)

ปัญหาการขับรถในขณะเมาสุราหรือของมีเมาของประเทศไทย มีมาเป็นเวลานานแล้ว ถึงแม้ว่ารัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจะหาแนวทางออกแก้ไขแล้วก็ตาม ก็ยังไม่สามารถหยุดปัญหาเหล่านี้ได้ แต่กลับมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงมากขึ้น จะสังเกตเห็นได้จากสถิติการเกิดอุบัติเหตุของหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง หรือบริษัทกลางคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ หน่วยงานเหล่านี้ได้ทำการเก็บสถิติอย่างละเอียดชนิดนาฬิกาที่ต่อนาฬิกาทีเดียว จนในปัจจุบันนี้ สถิติการเกิดอุบัติเหตุจากจรรยาบรรณของชาวไทย อยู่ในอันดับที่ 2 ของโลก รองจากประเทศอียิปต์ และเป็นอันดับที่ 1 ของเอเชีย เป็นสถิติที่ไม่น่าภูมิใจของคนไทย แต่ถึงตามนั้นก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย ไม่ได้มีความกังวลกับปัญหาเหล่านี้เท่าใดนัก แต่กลับมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนในทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีการดื่มสุราจนมีเมาและขับขี่ยานพาหนะและประสบอุบัติเหตุ ทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลงานต่าง ๆ ของไทยที่มีจำนวนมากแทบจะทุกเดือนตลอดปีและที่มีเป็นกรณีพิเศษคือ เทศกาลสงกรานต์ ปีใหม่ เหล่านี้ถือว่าการสนับสนุนให้มีการกระทำผิดกฎหมายเมาสุรา

ที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบแล้วแก้ไขปัญหานั้น ลงโทษภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ มิได้ปล่อยให้ประชาชนหรือผู้บริโภครู้สึกว่หมดความน่าเชื่อถือในคำตัดสิน เมื่อผู้กระทำผิดขับรถชนคนตายแต่กับรับโทษน้อยเกินไป ผู้คนส่วนมากมักจะมีความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอในเรื่องการตัดสินของผู้กระทำผิด ในลักษณะที่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนต่อคำพิพากษาของศาลอยู่เป็นประจำ และประชาชนในสังคมส่วนมากมักเห็นพร้อมไปในทำนองเดียวกันอีกด้วย ซึ่งล้วนแต่เป็นอารมณ์และความรู้สึกของประชาชนที่กระทบต่อกระบวนการพิจารณาในทางที่เป็นลบเป็นส่วนมาก ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นไปในทำนองเกี่ยวกับการรอลงอาญาบ้าง และไม่เห็นผู้ที่กระทำความผิดได้ติดคุกสักที หรือน้อยคนมากที่จะได้รับโทษในการเข้าไปอยู่ในคุก ซึ่งส่วนมากบุคคลที่มีเงินและมักจะไม่ได้รับโทษ และได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษตลอด ไม่รอลงอาญาแต่อย่างใด หรือบางครั้งก็มีเหตุต้องเลื่อนคดีออกไปเพื่อเป็นการประวิงเวลาที่จะไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษตามกฎหมาย ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ก็เชื่อไปในแนวทางดังกล่าว ความรู้สึกเหล่านี้ค่อย ๆ แพร่กระจายไปเป็นปัญหาในวงกว้าง จนประชาชนอาจจะหมดความน่าเชื่อถือความเชื่อมั่นศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมนั้น เกิดจากประชาชนยังขาดความรู้ และกระบวนการยุติธรรมยังมิได้แสดงให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วกระบวนการยุติธรรมนั้นมีมาตรการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดดังกล่าวอย่างไร ถึงขนาดเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ทางตรงกันข้ามกลับปรากฏว่า ต่างคนต่างลงโทษไปคนละทิศคนละทางเกิดความไม่แน่นอนของการลงโทษแตกต่างกันไปทั่วประเทศ มีแต่สร้างความสับสนให้แก่ประชาชน คำพิพากษาจึงไม่สามารถป้องกันมิให้เกิดผู้กระทำความผิดรายใหม่หรือกระทำผิดซ้ำได้ เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ “เมาแล้วขับนั้นประจวบตั้งอาชญากรรม ที่เปลี่ยนยานพาหนะหลายสิบคันให้กลายเป็นอาวุธเคลื่อนที่” และเมาแล้วขับคือโคกนาฏกรรมที่กระทำลงหน้า

เพราะผู้กระทำความผิดละเลยต่อกฎหมายไม่ปฏิบัติตาม ทั้งที่รู้ดีว่าจะทำให้มีผู้บริสุทธิ์ได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตได้หลังจากดื่มแล้วขับยานพาหนะ

จำนวนครั้งที่กระทำความผิดเป็นข้อเท็จจริงที่มีความชัดเจนในตัวเองแล้วว่า ยิ่งผู้ขับซึ่รถกระทำความผิดบ่อยครั้ง ก็ยิ่งสมควรที่จะถูกลงโทษให้รุนแรงมากขึ้น เพราะแสดงถึงความละเลยต่อการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ จำนวนครั้งที่กระทำความผิดพบว่า หลักกฎหมายและบทลงโทษของประเทศไทยไม่มีการกำหนดโทษตามจำนวนครั้งที่กระทำความผิด ต่างประเทศมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มแข็งและเด็ดขาดกว่าประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีเมาไม่ขับของประเทศไทยส่วนใหญ่ผู้ที่กระทำความผิดไม่ได้เกรงกลัวต่อบทลงโทษของกฎหมาย ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความเข้มงวดและเพิ่มโทษที่รุนแรงขึ้น นอกจากนั้น ควรมีการปรับปรุงอัตราโทษตามปริมาณของแอลกอฮอล์เลือดและปรับปรุงการลงโทษตามจำนวนครั้งที่กระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องปราม ไม่ให้ผู้ขับซึ่รถกระทำความผิดซ้ำและลดปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ขับซึ่ได้อีกทางหนึ่ง (ธัญญาภรณ์ ชูเอี่ยม, 2561)

จำนวนครั้งที่กระทำความผิดเป็นข้อเท็จจริง ที่แสดงถึงระดับการขาดความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของบุคคลอื่น และความไม่เข็ดหลาบต่อการถูกลงโทษ ดังเช่นกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่ยังทำผิดบ่อยครั้ง ก็ยังต้องรับโทษสูงขึ้น

เมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่นแล้ว ได้แก้กฎหมายเมาแล้วขับ ไม่ได้ครอบคลุมเพียงพอผู้ที่เมาสุราแล้วขับ แต่ยังรวมถึงผู้ที่ให้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ผู้ขับซึ่ดื่ม และผู้ที่ร่วมนั่งรถโดยสารรถหรือให้वानไปกับผู้ขับซึ่ที่เมาอีกด้วย ถึงแม้จะยังไม่ได้ระบุบทลงโทษแก่ผู้ที่ให้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ผู้ขับซึ่ ผลก็คือสัดส่วนของผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตทางถนน

สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้ท้องถนนประเทศไทย เป็นถนนที่อันตรายที่สุดในโลกแห่งหนึ่งในช่วงเทศกาล พฤติกรรมการดื่มแล้วขับของคนไทยดื่มแล้วขับ หรือเมาแล้วขับเป็นพฤติกรรมเมื่อเป็นพฤติกรรม ย่อมมีสาเหตุและวงจรของพฤติกรรม และการแก้ไขไปยังสาเหตุและวงจรของเมาแล้วขับ ดังนั้น หากผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อคนส่วนรวม ก็ถือว่าได้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การเมาแล้วขับไม่ใช่อุบัติเหตุ แต่เป็นความตั้งใจ เพราะผู้ดื่มรู้ว่าจะต้องเดินทางไปและกลับจากการดื่มอย่างหนัก ดังนั้น เมื่อเกิดอุบัติเหตุจากรจากเมาแล้วขับ ก็สมควรนับเป็นเหตุจงใจเช่นกัน ความแตกต่างของอุบัติเหตุกับความตั้งใจทำคือ โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ขึ้น อุบัติเหตุควรเป็นเหตุไม่คาดฝันที่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดต่ำมาก ๆ แต่การเมาแล้วขับในไทยก้าวพ้นจุดนั้นไปแล้ว ดังนั้น เมื่อมันเป็นเหตุที่ตั้งใจทำ เราจึงต้องค้นหาวงจรของปัญหาและตัดวงจรของพฤติกรรมเมาแล้วขับ

สังคมไทยเคยพูดถึงการตัดวงจรปัญหานี้หลายวิธี การจำกัดการโฆษณาซึ่งเป็นการจัดการตั้งแต่ขั้นของผู้ผลิต แต่กระนั้นก็ดี มีส่วนหนึ่งของวงจรที่ถูกปล่อยปละละเลยมานาน และได้กลายเป็นส่วนสำคัญของปัญหามาแล้วซ้ำในปัจจุบัน นั่นคือ การควบคุมผู้ค้ารายย่อย ทั้ง ๆ ที่เรามีกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 29 ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลดังต่อไปนี้ (1) บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ (2) บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้”

ประเทศไทยควรมีกฎหมายที่ได้ัดขาดรุนแรงกับผู้ค้า เพราะเป็นการสร้างอันตรายต่อสังคม ความผิดที่ก่อไม่ควรนับเป็นลหุโทษ เพราะฝ่าฝืนหลายอย่างในกรรมเดียว ตั้งแต่ขายเครื่องดื่มมึนเมาให้คนที่รู้ทั้งรู้ว่าต้องขับชียานพาหนะกลับบ้าน ความผิดเช่นนี้ ถ้าเกิดในต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น หรือบางรัฐในสหรัฐอเมริกา คนขายหรือบาร์เทนเดอร์จะถูกดำเนินคดี เพิกถอนใบอนุญาตทำงาน ส่วนเจ้าของร้านจะต้องถูกสั่งปิดร้าน ให้เช็คหาลาบและไม่ทำธุรกิจเช่นนี้อีก

นอกจากนี้ ถ้ามีเหตุรุนแรงเกิดขึ้นกับลูกค้า เช่น ขับรถออกไปชนคน หรือไปทำร้ายร่างกายคนอื่น คนขายก็อาจจะได้รับโทษทางอาญาด้วย กฎหมายประเภทนี้เรียกว่า กฎหมายร่วมรับผิดชอบของร้านค้า (Dram shop liability หรือ Commercial host liability) ซึ่งถือว่าผู้ขายและเจ้าของร้านอาจต้องร่วมรับผิดชอบผู้เสียหายในฐานะที่พอจะประเมินได้ว่า การขายเพิ่มให้ลูกค้าผู้มึนเมา และรู้ว่าเขาต้องขับรถกลับบ้าน อาจเกิดอันตรายแก่ตัวเขาและผู้อื่น ย่อมเป็นความเลินเล่อเจตนาารมณ์ของกฎหมายนี้ ก็เพื่อต้องการปกป้องสวัสดิภาพและความปลอดภัยของสาธารณชน เพื่อให้ผู้เสียหายจากคนเมาได้รับค่าชดเชยและเพื่อลงโทษผู้ขายที่ฝ่าฝืนกฎหมาย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า สาธารณการบังคับใช้กฎหมายกรณีผู้ขับขีขับรถในขณะเมาสุราในปัจจุบัน ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากอัตราโทษตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(2) กำหนดอัตราโทษไว้ไม่สูง ผู้ขับขีไม่มี ความเกรงกลัวต่อกฎหมายพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 แต่อย่างใด เป็นเหตุให้ผู้ขับขียังคงฝ่าฝืนดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับขีรถเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุเป็นประจำ แม้ภาครัฐจะพยายามหาวิธีที่จะไม่ให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับขีรถก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะยับยั้งผู้ดื่มแอลกอฮอล์ได้ กลับมีผู้ดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับขีรถมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายยังไม่มี การบังคับใช้ที่เข้มงวดเนื่องจากความผู้ขับขีต่อรองกับเจ้าหน้าที่เพื่อขอร้องให้ปล่อย ควรหาแนวทางในการแก้ไขปัญหผู้ขับ

ซึ่งขับรถในขณะเมาสุรา โดยการกำหนดอัตราโทษให้สูงขึ้น เพื่อมีอัตราโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กำหนดไว้

จึงเสนอแนะให้แก้ไขกฎหมายเพิ่มเติม ควรจะปรับเปลี่ยนจากการกระทำเมาสุราแล้วขับรถ เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งอัตราโทษในปัจจุบันยังเบาเมื่อเปรียบเทียบกับความเสียหายแล้ว โดยเจตนาจำคุกไม่เกิน 10 ปี เท่านั้น จึงควรจะมีการเพิ่มโทษผู้ขับซึ่งขับรถในขณะเมาสุรา เนื่องจากโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุมีสูง ดังนั้น ในกรณีและผู้เมาสุราแล้วขับรถบนท้องถนนไปชนผู้อื่นเสียชีวิต ให้ถือว่ามีความผิดในข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ประเด็นปัญหานี้ผู้ศึกษาคิดเห็นว่า ควรมีการแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติมในเรื่องอัตราการทำผิดโทษผู้ขับซึ่งรถขณะเมาสุราพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เมื่อพิจารณาโทษตามบทบัญญัติ ยังมีบทลงโทษผู้ที่กระทำความผิดค่อนข้างเบา เมื่อเปรียบเทียบกับความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการฝ่าฝืนบทกฎหมาย จึงเห็นควรปรับเพิ่มโทษความผิดตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้ที่กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำผิดกฎหมาย

นำโทษปรับหรือจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญาอย่างเดียว โดยการห้ามขับซึ่งพาหนะ โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิของผู้กระทำความผิด ควรนำความเจริญทางเทคโนโลยีที่สามารถทำให้มีการพัฒนารูปแบบและเครื่องยนต์ของยานพาหนะที่นำมาใช้บนถนน กฎหมายจึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัย รองรับสภาพการใช้รถบนท้องถนนให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การควบคุมดูแลที่เข้มงวดด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามมาตรการ

2. ควรเพิ่มโทษแก่ผู้ที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้ที่จัดการหรือผู้ที่ให้อำนาจให้ผู้อื่นขับรถในขณะมีเมามา ในฐานตัวการหรือผู้ใช้ โดยกฎหมายประเทศญี่ปุ่นเป็นแนวทางจะช่วยลดโอกาสที่ผู้กระทำความผิดรายนั้นจะหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง และทำให้เกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้

3. ในประเด็นข้อปัญหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำ ที่ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและบทลงโทษที่ไม่สำนึกต่อการกระทำที่เกิดขึ้น ปัญหาที่มีได้มีบทบัญญัติถึงการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดซ้ำ กรณีขับซึ่งรถขณะเมาสุราหรือเมาอย่างอื่น ตามมาตรา 43(2) ดังนั้น เพื่อให้มีมาตรการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดตามมาตราดังกล่าวซ้ำอีก จึงควรปรับปรุงกฎหมายให้มีความรุนแรงให้เพิ่มโทษขึ้น โดยปรับปรุงตามโทษปริมาณของแอลกอฮอล์ในเลือด และจำนวนครั้งที่กระทำความผิด

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ สิมมาลี. (2545). การบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก : ศึกษากรณีผู้ขับขี่รถขณะเมาสุรา. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธีพนมยงค์*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธัญญาภรณ์ ชูเอี่ยม. (2561). ปัญหาเกี่ยวกับบทลงโทษกรณีปฏิเสธการตรวจวัดแอลกอฮอล์ของกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ. ใน *สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- บัณฑิต ศรีไพศาล. (2549). การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย. *วารสารคลินิก*, 22(1), 7-13.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2553). *พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522*. เล่ม 96 ตอนที่ 8 ฉบับพิเศษ หน้า 1 (29 มกราคม 2522).
- สังเวียน เทพผา. (2562). มาตรการทางกฎหมายในการเพิ่มโทษผู้ขับรถในขณะเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่นตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 435-440.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2561). *รณรงค์เมาไม่ขับ*. เรียกใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://1th.me/rs5Zx>.
- สุทธิชัย คำพานิช. (2557). มาตรการในการลงโทษความผิดฐานขับขี่ระหว่างเมาสุราตามพระราชบัญญัติ จราจรทางบก. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธีพนมยงค์*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- หทัยรัตน์ ตะอินทร์. (2545). พฤติกรรมการดื่มสุรากับการเกิด อุบัติเหตุจราจร ของผู้ประสบอุบัติเหตุจราจรที่มารับบริการ ในห้องฉุกเฉินและอุบัติเหตุของโรงพยาบาลตำรวจ. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สุขศึกษา)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อดิศักดิ์ แก้ววงษาและสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. (2558). ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ขับรถขณะเมาสุราของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรกองบังคับการตำรวจนครบาล 6. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 1(1), 128-136.

เอกรัตน์ โลหะ. (2553). ปัญหาทางกฎหมายในการบังคับใช้ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ศึกษา กรณีการขอตรวจใบอนุญาตขับขี่. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

**มาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน
การโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์***
**LEGAL MEASURES TO PREVENT ADVERTISING INVITE TO ONLINE
GAMBLING IN ONLINE MEDIA**

ชนภ พฤกษชาติ

Chanaphop Prugsachart

เพิ่ม หลวงแก้ว

Pherm Luangkaew

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: sinelawdopa@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ และวิเคราะห์ถึงปัญหาในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย พร้อมทั้งเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ ระหว่างของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ ให้เกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้นไป โดยการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเอกสาร

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย ยังไม่มีความชัดเจน ไม่สอดคล้องต่อสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีบทลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนค่อนข้างเบา ทำให้ไม่สามารถนำกฎหมายที่มีในปัจจุบันมาปรับใช้ได้ครอบคลุมทั่วถึง และยังส่งผลถึงการใช้ดุลยพินิจในเบื้องต้นของผู้บังคับใช้กฎหมาย อันอาจเป็นไปโดยไม่ถูกต้อง และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 โดยให้มีการบัญญัติถึงความหมายของ “การพนัน” “การพนันระยะไกล” “การโฆษณาการพนัน” และ “การสื่อสารระยะไกล” เพื่อให้เกิดความชัดเจนถึงลักษณะของการกระทำความผิด และบัญญัติถึงเหตุยกเว้นโทษ กรณีผู้กระทำความผิดไม่ได้มีเจตนาในการกระทำความผิด พร้อมทั้งแก้ไขมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในมาตรา 14 และเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองเด็กและการระงับปิดกั้นเว็บไซต์หรือสถานที่ออนไลน์ไว้ เป็นการเฉพาะเจาะจง

คำสำคัญ: การโฆษณาในสื่อออนไลน์, การพนันออนไลน์

*Received: 29 July 2020; Revised: 26 April 2021; Accepted: 3 May 2021

Abstract

This research article the objective is to study the legal measure in Thailand and abroad relating to the measures to prevent advertisements invitation to online gamble in online media. And analyze the problems of enforcing legal measures related to advertising prevention inviting them to play online gambling through the online media of Thailand. And to compare the legal measures related to the prevention of advertising online gambling through online media between Thailand and foreign countries to find recommendations on how to revise the laws of Thailand related to prevent advertisements invitation to online gamble in online media to become more appropriate. This research use the document research method and analyze data from documents.

From the study found that Legal measures to control and prevent advertisements in online media in the case of invitations to online gambling in Thailand. There are still many drawbacks. Which is different from foreign countries, that is the relevant laws and regulations in Thailand are unclear Not consistent with current social conditions and the punishment for the violators is quite light causing to not be able to apply the current law to cover all areas and also affect the use preliminary discretion of law enforcement officers which may have been incorrect and not in the same direction. The study therefore suggested that the Gambling Act of 1935 be amended, with the definition of "Gambling", "Remote Gambling", "Gambling Advertising" and "Remote Communication" for clarity to the nature of the said action. And impose a law on the grounds for exemption if the offender does not have the intention of committing an offense. And to amend measures to prevent repeat offenses in Article 14, as well as to add provisions relating to child protection measures and the blocking of specific websites or online locations.

Keyword: Advertising in online media, Online Gambling.

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาทางเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ารวดเร็ว จึงมีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาปรับใช้ในการสื่อสารต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สามารถสื่อสารกันได้ทั้งระยะทางใกล้ ๆ ไปถึงสื่อสารข้ามประเทศได้ โดยอาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นลู่ทางสำคัญ เพื่อเชื่อมต่อการสื่อสารกันและกัน ทำให้โลกปัจจุบันกลายเป็นโลกที่สามารถสื่อสารได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และไร้พรมแดน แต่การพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสารนั้น ได้นำมาซึ่งผลกระทบทางด้านลบด้วย โดยเฉพาะการนำมามีการขายตัวของธุรกิจเว็บไซต์เล่นการพนันออนไลน์ ซึ่งผู้กระทำความผิดได้มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการขายตัวของธุรกิจการพนันออนไลน์ (ปิยอร เปลี่ยนผดุง, ม.ป.ป.)

โดยเฉพาะการโฆษณาเชิญชวนผู้คนในสื่อสังคมออนไลน์ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ โดยใช้วิธีการโฆษณาในเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งวิธีการโฆษณาดังกล่าว มีทั้งลักษณะการโฆษณาเชิญชวนโดยตรง และโฆษณาในลักษณะแอบแฝง และการโฆษณาดังกล่าว มีผลโดยตรงต่อ ผู้พบเห็นโฆษณานั้น ๆ อันทำให้การเข้าเล่นการพนันออนไลน์มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น เมื่อบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ได้โดยง่ายแล้ว ทั้งกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่สามารถปรับใช้ได้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการปรับใช้กับกรณีที่เกิดขึ้น ทำให้มีการเข้าเล่นการพนันออนไลน์ตามที่โฆษณาเชิญชวนเพิ่มมากขึ้น และนำมาสู่ปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมาในที่สุด เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางสังคม ปัญหาการก่ออาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 อันเป็นกฎหมายหลักในการป้องกันการโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์แล้ว ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า มีปัญหาที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาไม่มีบทบัญญัติถึงคำนิยามของ “การพนัน” (ปริชญา จันท์บาดาล, 2558) “การพนันออนไลน์” “การโฆษณา” “การโฆษณาการพนันจากระยะทางไกล” และ “การสื่อสารระยะไกล” ไว้ในพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 และเมื่อนำมาตรา 12 ซึ่งเป็นบทบัญญัติ การโฆษณาการพนันทั่วไปมาปรับใช้แทนแล้ว กลับก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนถึงการกำหนดฐานแห่งความผิดว่า การโฆษณาการพนันออนไลน์บนสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น เป็นการโฆษณาทางตรงหรือทางอ้อม และการพนันออนไลน์ที่โฆษณานั้น ถือเป็นการโฆษณาการพนันอื่น ๆ ตามมาตรา 4 ทวิ หรือเป็นการพนันประเภทที่มีระบุในบัญชี ก. หรือ ข. ท้ายพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ทั้งพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่มีบัญญัติถึงเหตุยกเว้นโทษ จึงอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำการโฆษณาการพนันออนไลน์โดยขาดเจตนา

2. ปัญหาการกำหนดระยะเวลาเมื่อพ้นโทษ และมีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ซ้ำอีกครั้ง ซึ่งมาตรา 14 ทวิ กำหนดไว้ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดต้องระวางโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพ้นโทษแล้วยังไม่ครบกำหนดสามปี กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้อีก (1)...ให้วางโทษทวีคูณ (2)...ให้วางโทษทั้งจำทั้งปรับ” เห็นว่า มาตรการเพิ่มโทษเมื่อกระทำความผิดซ้ำอีกครั้งตามมาตรานี้ หากพ้นกำหนดสามปีดังกล่าวแล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะไม่เกรงกลัวกฎหมาย และอาจกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับการระงับ ปิดกั้น เว็บไซต์หรือสถานที่ในเครือข่ายออนไลน์ที่เผยแพร่การโฆษณาการเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนัน ซึ่งไม่มีบทบัญญัติ บัญญัติไว้อย่างชัดเจน จึงจำต้องนำพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560) มาปรับใช้

4. ปัญหาไม่มีการบัญญัติถึงการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน (ไพศาล ลิ้มสฤต, 2555) เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ จากการถูกว่าจ้างให้กระทำการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันต่าง ๆ ไว้เป็นการเฉพาะ

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ของต่างประเทศ และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวนั้น มาวิเคราะห์ว่าควรนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขมาตรการทางกฎหมาย ในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทยอย่างไร เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์
2. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนากฎหมายของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้ากฎหมายระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงหนังสือ บทความ รายงานวิจัย คำพิพากษา จากสื่ออินเทอร์เน็ตหรือห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ และมีการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ปัญหา เพื่อเป็นข้อเสนอแนะ อันจะนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข มาตรการดังกล่าว ให้เกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้นไป

ผลการวิจัย

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย ยังไม่มีความเหมาะสมและชัดเจนเพียงพอ ที่จะสามารถนำมาบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในหลายประการ เมื่อมีการนำเอากฎหมายมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงแล้ว จึงต้องอาศัยกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องมาร่วมปรับใช้ และอาศัยการตีความกฎหมายร่วมด้วย อันแสดงให้เห็นว่ากฎหมายมีอยู่ยังไม่สามารถปรับใช้ได้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการปรับใช้กับกรณีที่เกิดขึ้น ฉะนั้น การศึกษาในบทนี้ จึงจะเป็นการวิเคราะห์ปัญหาและเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย ให้เกิดความเหมาะสม ดังนี้

1. ปัญหาพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่มีบทบัญญัติถึงคำนิยามของ “การพนัน” “การพนันออนไลน์” “การโฆษณาการพนันจากระยะไกล” และ “การสื่อสารระยะไกล”

พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 มิได้ระบุความหมายของคำว่า “การพนัน” และ “การพนันออนไลน์” หรือ “การพนันระยะไกล” ไว้ มีเพียงการระบุในลักษณะของรูปแบบและวิธีการเล่นพนันตามบัญชี ก. และบัญชี ข. ท้ายพระราชบัญญัติ และคำนิยามตามคำพิพากษาว่า การพนันต้องมีลักษณะที่สำคัญ คือ ต้องเสี่ยงต่อการได้เสียซึ่งทรัพย์สินต่อกัน (กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, 2564) เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปริชญา จันทรบาลใจ ที่พบว่า พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “การพนัน” เอาไว้ มีเพียงการกำหนดรูปแบบและวิธีการเล่นพนันตามบัญชี ก. และบัญชี ข. ท้ายพระราชบัญญัติเท่านั้น (ปริชญา จันทรบาลใจ, 2558) ส่งผลให้เกิดช่องว่างของตัวบทกฎหมายนี้ ถึงแม้กฎหมายฉบับนี้ผู้เขียนจะพยายามปิดช่องว่างของการพนันอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้ในทั้งบัญชี ก. และ ข. โดยกำหนดไว้ในมาตรา 4 ทวิ แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจริง เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายยังเกิดความสับสนในการตีความว่า “การพนันออนไลน์” หรือ “การพนันระยะไกล” นั้น เป็นการพนันประเภทใด และเมื่อนำมาวินิจฉัยประกอบกับมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 อันเป็นมาตรการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย แล้วนั้น จึงไม่สามารถระบุฐานความผิดได้อย่างชัดเจนได้ว่า การโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์นั้น เป็นความผิดตามมาตรา 12 (1) หรือ มาตรา 12 (2) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ และพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิยอร เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักรแล้ว พบว่า ไม่มีคำนิยามของคำว่า “การพนัน” ดังเช่นพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย แต่มีคำนิยามของคำว่า “การพนันระยะไกล” ว่า หมายถึง การพนันซึ่งบุคคลเข้าเล่นได้โดยผ่านช่องทางการสื่อสารระยะไกล ซึ่งคำว่า “การสื่อสารระยะไกล” นั้น หมายถึง อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ โทรทัศน์ วิทยุ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือเทคโนโลยีอื่น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสาร อันเป็นความหมายที่ชัดเจนและเป็นการบัญญัติคำนิยามเพื่อการปรับใช้ในกรณีที่มีการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือเทคโนโลยีโทรคมนาคมอื่น ๆ ในอนาคตด้วย ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย มีการตีความเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงควรมีการนิยามความหมายของคำว่า “การพนัน” “การพนันออนไลน์” หรือ “การพนันระยะไกล” และ “การสื่อสารระยะไกล” ไว้ในพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478

ส่วนคำว่า “การโฆษณาการพนันระยะไกล” นั้น พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน จึงต้องนำมาตรา 12 อันเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการโฆษณาการพนันแบบทั่วไปมาปรับใช้แทน แต่บทบัญญัติดังกล่าวเกิดปัญหาในการตีความว่า การโฆษณาการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์นั้น เป็นการโฆษณา “ทางตรง” หรือ “ทางอ้อม” หรือไม่ อย่างไร อันเป็นคำที่มีความหมายกว้างและไม่ชัดเจน อันอาจเกิดการนำกฎหมายอื่นมาเทียบเคียง รวมถึงอาจมีการตีความโดยขยายความออกไป เพื่อเอาผิดแก่ผู้ต้องหา จึงเป็นบทบัญญัติซึ่งขัดต่อลักษณะกฎหมาย ที่มีโทษ

อาญาซึ่งต้องตีความโดยเคร่งครัด จะตีความให้กว้างในลักษณะขยายความ เพื่อเอาผิดแก่บุคคลไม่ได้ (กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, 2563) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักรแล้ว พบว่า มีการบัญญัติถึงคำว่า “การโฆษณาการพนัน” โดยระบุเป็นการกระทำในลักษณะการส่งเสริมการเข้าเล่นการพนัน พร้อมบัญญัติถึงความผิดฐาน “โฆษณาการพนันผิดกฎหมายโดยวิธีสื่อสารระยะไกล” ไว้ด้วย และหากฝ่าฝืนต้องได้รับโทษจำคุกไม่เกิน 51 สัปดาห์ หรือปรับไม่เกินระดับ 5 ในระดับมาตรฐาน (5,000 ปอนด์) หรือรับโทษทั้งสองอย่าง ทั้งยังมีการบัญญัติถึงเหตุยกเว้นโทษ กรณีพิสูจน์ได้ว่า ได้กระทำไปโดยเชื่ออย่างสมเหตุสมผลว่า การพนันที่โฆษณานั้นถูกกฎหมาย คล้ายกับพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมีการบัญญัติความหมายของ “การโฆษณาการพนันระยะไกล” ไว้เช่นกัน แต่บัญญัติไว้ในลักษณะเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่ทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ หรือส่งเสริม หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม การบริการการพนันระยะไกล และได้ระบุถึงความผิดฐานเผยแพร่โฆษณาการบริการการพนันระยะไกลไว้ อีกโสดหนึ่ง โดยหากฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 เหรียญสิงคโปร์ พร้อมทั้งมีบทบัญญัติถึงเหตุ ยกเว้นโทษ หากพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นผู้ได้รับการยกเว้น หรือได้กระทำโดยบังเอิญ หรือเป็นเพียงส่วนประกอบ ที่ถูกเผยแพร่มาพร้อมกับเรื่องอื่น ซึ่งไม่ได้มีสาระสำคัญในการส่งเสริมการเล่นพนันระยะไกล และตนไม่ได้ รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม อันเกี่ยวกับการพนันนั้น และเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า กฎหมาย ของต่างประเทศทั้งสองฉบับที่กล่าวมานี้ มีการระบุถึงค่านิยมของการพนันระยะไกล และการกระทำอัน เป็นการโฆษณาการพนัน โดยวิธีสื่อสารระยะไกล พร้อมบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน จึงง่ายต่อการบังคับใช้ และสามารถนำไปปรับใช้ในการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ได้ โดยทันที ไม่จำเป็นต้องตีความอีก ดังเช่นมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย ทั้งนี้ กฎหมายของต่างประเทศทั้งสองฉบับนี้ มีความแตกต่างกันที่เหตุแห่งการยกเว้นโทษ โดยพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งจะมีการระบุได้ชัดเจนยิ่งกว่า อีกทั้งบทลงโทษของผู้ฝ่าฝืนนั้น พระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร จะมีทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ แต่พระราชบัญญัติ การพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ จะมีเพียงโทษปรับเท่านั้น แต่เป็นโทษปรับที่ค่อนข้างรุนแรง สอดคล้องกับทฤษฎีอาชญาวิทยาของซีชาร์ เบ็คคาเรีย แห่งสำนักอาชญา วิทยาดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก (Classical school) ที่มีแนวคิดในการลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำ ความผิดให้เกิดความยุติธรรม และเป็นหลักประกันในการดำรงอยู่ของสังคม เพื่อให้บุคคลในสังคมได้ทราบ ว่าพฤติกรรมนี้เป็นความผิด อันเป็นการยับยั้งไม่ให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่าง (ปกรณ มณีปกรณ, 2555) จึงเห็นได้ว่า กฎหมายต่างประเทศทั้งสองฉบับดังกล่าว สามารถข่มขู่ ยับยั้งการกระทำความผิดของบุคคลได้ ดีกว่าพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดหลักทางนิติ เศรษฐศาสตร์ ในการวิเคราะห์การกระทำความผิดตามทฤษฎีการก่ออาชญากรรม โดยเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice theory of crime) ที่ว่า บุคคลจะตัดสินใจกระทำความผิด ก็ต่อเมื่อประโยชน์ที่เขา คาดคะเนจะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น สูงกว่าความน่าจะเป็นที่ผู้กระทำความผิดจะถูกจับหรือ

โทษที่จะได้รับ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2557) และเมื่อผลประโยชน์ที่ผู้กระทำอาจได้รับจากการโฆษณาการพนันระยะไกลนี้ ไม่คุ้มค่ากับบทลงโทษที่ผู้กระทำอาจได้รับแล้วนั้น ก็จะส่งผลให้มีจำนวนการกระทำความผิดลดน้อยลงตามมาได้ อีกทั้งพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย มิได้มีบัญญัติถึงกรณีเหตุแห่งการยกเว้นโทษไว้ อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำโดยไม่ทราบถึงสาระสำคัญว่า เนื้อหาที่ตนเผยแพร่ไปในสื่อออนไลน์นั้น มีการแอบแฝงโฆษณาการพนันไปด้วย ซึ่งหากพิจารณาถึงเจตนาแล้ว ก็ไม่อาจเล็งเห็นได้เลยว่าต้องการจะเผยแพร่โฆษณาการพนันนั้น แต่การกระทำโดยไม่มีเจตนา ก็ไม่เป็นเหตุให้ยกเว้นโทษตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 จึงต้องถือว่าผู้กระทำการดังกล่าว ได้กระทำความผิดฐานโฆษณาการพนันตามมาตรา 12 แตกต่างกับพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ และพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลียนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร ที่มีบัญญัติถึงเหตุยกเว้นโทษ กรณีผู้กระทำการโฆษณาโดยขาดเจตนาที่จะกระทำความผิดโดยแท้จริง อันเป็นบทบัญญัติที่ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการปรับใช้กับกรณีที่เกิดขึ้น นำมาสู่ความเป็นธรรมแก่ผู้คนในสังคมได้มากกว่า ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุง แก้ไขพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ให้มีบัญญัติถึงคำนิยาม เหตุยกเว้นโทษ และบทลงโทษดังเช่นกฎหมายของต่างประเทศ ทั้งสองฉบับที่กล่าวมาข้างต้น

2. พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 มีระบุถึงการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำไว้ในมาตรา 14 ทวิ แต่พระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลียนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร และพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ ไม่ได้ระบุไว้ดังเช่นพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม มาตรา 14 ทวิ พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทยนั้น ได้ระบุถึงการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำไว้เพียงระยะ 3 ปีเท่านั้น อาจทำให้ไม่สามารถป้องกันการกระทำความผิดซ้ำได้ในระยะยาว ทั้งยังมีอัตราโทษที่กำหนดโทษที่ค่อนข้างเบา ไม่อาจให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่าหรือเหมาะสมกับประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการกระทำความผิด จึงไม่สามารถข่มขู่ ยับยั้งการกระทำความผิดของบุคคลได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของคมวิชช์ พัฒนรัฐ ว่า สาเหตุการกระทำความผิดซ้ำส่วนใหญ่ นั้น มาจากถูกศาลตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดในโทษที่ไม่รุนแรง (คมวิชช์ พัฒนรัฐ, 2537) ทั้งอาจส่งผลให้ความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมลดลง อันนำมาสู่การกระทำความผิดซ้ำได้อีกเช่นกัน (สาวิตรี ไพฑูรย์, 2533) ดังนั้น จึงควรปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ในส่วนของระยะเวลาป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ และเพิ่มบทลงโทษ เพื่อให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่าหรือเหมาะสมกับประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการกระทำความผิด อันจะนำมาสู่การข่มขู่ ยับยั้งการกระทำความผิดของบุคคลได้อย่างแท้จริง ตามทฤษฎีการก่ออาชญากรรมโดยเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice theory of crime) (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2557) ประกอบกับแนวคิดของเจอร์มี เบนแธม แห่งสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (ประธาน วัฒนาวณิชย์, 2530) เพราะการลงโทษเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อข่มขู่ยับยั้งการกระทำความผิด และเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยผู้กระทำความผิดครั้งแรก

กับผู้กระทำความผิดซ้ำ ไม่สมควรที่จะได้รับโทษเท่าเทียมกัน จึงควรพิจารณาโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่เขาได้กระทำความผิดซ้ำ ตามทฤษฎีอาชญาวิทยา สำนักนิโคคลาสสิคกึ่งดั้งเดิม (ศิริชัย จันทรสว่าง, 2545)

3. การระงับ ปิดกั้น เว็บไซต์หรือสถานที่ในเครือข่ายออนไลน์ที่เผยแพร่การโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันนั้น พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่ได้ระบุนาตราการดังกล่าวไว้ จึงต้องนำมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560) มาปรับใช้แทน แต่ปรากฏปัญหาถึงการตีความคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งเป็นการให้ความหมายของคำที่ค่อนข้างกว้าง เพื่อเป็นการเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลยพินิจ ทำให้เกิดมาตรฐานที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันของศาลแต่ละแห่งในการตีความว่า การโฆษณาการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์นั้น เป็นการกระทำที่มีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามมาตรา 20 นี้หรือไม่ อันอาจขัดต่อลักษณะของกฎหมายที่มีโทษอาญา ที่ต้องตีความโดยเคร่งครัด จะตีความขยายเพื่อเอาผิดแก่บุคคลไม่ได้ (กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, 2563) เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร ที่ไม่ได้บัญญัติถึงการยับยั้ง (Block) การเข้าถึงเว็บไซต์หรือที่อยู่ในช่องทางออนไลน์ ที่เกี่ยวกับการโฆษณาการพนันผิดกฎหมาย โดยวิธีสื่อสารทางไกลไว้เป็นการเฉพาะ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่า มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงการปิดกั้นการเข้าถึงการเผยแพร่โฆษณาการบริการการพนันระยะไกล ทั้งยังมีการบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจ สามารถพิจารณาได้ว่า การเผยแพร่โฆษณาการบริการการพนันระยะไกล หรือส่งเสริมการพนันระยะไกลที่ผิดกฎหมายหรือไม่ และหากเห็นว่าผิดและควรระงับหรือปิดกั้นพื้นที่ออนไลน์นั้น เจ้าหน้าที่ก็สามารถมีคำสั่งให้ IMDA (Infocomm Media Development Authority) มีคำสั่งให้ผู้บริการอินเทอร์เน็ตดำเนินการปิดกั้นการเข้าถึงได้ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการศาลอย่างประเทศไทย ก่อให้เกิดความรวดเร็วและการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ จึงควรนำบทบัญญัติดังกล่าว มาเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยได้ต่อไป

4. การคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านทางสื่อออนไลน์ หรือตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ จากการถูกว่าจ้างให้กระทำการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันต่าง ๆ นั้น พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่ได้ระบุถึงการเอาผิดผู้ว่าจ้างให้เด็กหรือผู้เยาว์กระทำการโฆษณาการพนันผิดกฎหมายเป็นการเฉพาะ จึงต้องนำมาตรา 26 (3) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาปรับใช้ ในส่วนของการชักจูง ส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติดีเสี่ยงต่อการกระทำผิด ประกอบกับกฎกระทรวงที่กำหนดเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด พ.ศ. 2549 ซึ่งได้กำหนดถึงลักษณะของคำว่า เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควรไว้ แต่เมื่อนำมาบังคับใช้แล้ว พบว่า เกิดปัญหาถึงกรณีการว่าจ้างให้กระทำการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันต่าง ๆ นั้น ไม่อยู่ในลักษณะของคำว่า “เด็กที่มีความประพฤติไม่สมควร” ทั้งกฎกระทรวงดังกล่าว ไม่ได้ให้ความหมายของ “เด็กที่มีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิด”

ไว้อีกด้วย ส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนถึงการบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าว จึงจำเป็นต้องให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการตีความในแต่ละกรณี ๆ ไป ว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่ไม่สมควร หรือการกระทำใดเป็นการกระทำที่น่าจะทำให้เด็กมีความประหลาดเสี่ยงต่อการกระทำผิด อันอาจเกิดการนำกฎหมายอื่นมาเทียบเคียง รวมถึงอาจมีการตีความโดยขยายความออกไป เพื่อเอาผิดแก่ผู้ต้องหา จึงเป็นบทบัญญัติซึ่งขัดต่อลักษณะกฎหมายที่มีโทษอาญา ซึ่งต้องตีความโดยเคร่งครัด จะตีความให้กว้างในลักษณะขยายความเพื่อเอาผิดแก่บุคคลไม่ได้ (กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, 2563) ส่วนพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักรที่ไม่ได้ระบุถึงการเอาผิดผู้ว่าจ้างให้เด็กหรือผู้เยาว์ กระทำการโฆษณาการพนันผิดกฎหมาย เป็นการเฉพาะ เช่นเดียวกันกับของประเทศไทย มีเพียงการระบุถึงความผิดฐานเป็นผู้ว่าจ้างให้เยาวชน จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่การเล่นการพนันเท่านั้น แต่ไม่ได้ระบุถึงการกระทำความผิดของการว่าจ้างให้เด็กหรือผู้เยาว์ กระทำการโฆษณาการพนันผิดกฎหมายเป็นการเฉพาะเจาะจง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 ของประเทศสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่า มีหลักเกณฑ์ถึงการคุ้มครองผู้เยาว์ กรณีห้ามผู้เยาว์ในสิงคโปร์ถูกว่าจ้างแรงงานให้ส่งเสริมการเล่นการพนันระยะไกลของผู้อื่นในสิงคโปร์ไว้ และหากฝ่าฝืนจะมีการลงโทษทางอาญาโทษปรับตั้งแต่ 20,000 ถึง 300,000 เหรียญสิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 6 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย และพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักรแล้ว จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์ มีความชัดเจนที่สุด รวมทั้งมีโทษปรับที่ค่อนข้างรุนแรง จึงควรนำมาเป็นแนวทางปรับปรุง เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย เพื่อให้มีความเฉพาะเจาะจง และเหมาะสมถึงข้อห้ามและบทลงโทษ อันนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพต่อไป

อภิปรายผล

ปัจจุบันพบว่า มีเยาวชนส่วนใหญ่ร้อยละ 72 เข้าเล่นพนันอย่างน้อย 1-3 วันต่อสัปดาห์ (คงกริช เล็กศรีนาคและคณะ, 2555) โดยส่วนหนึ่งพบเห็นโฆษณาการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้ผู้คนที่ยากหตดลองเล่นพนันผ่านอินเทอร์เน็ต สามารถทำได้ง่าย ๆ โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกจับกุม ส่งผลให้การพนันออนไลน์เป็นที่นิยมในประเทศไทย อันแสดงให้เห็นว่า มาตรการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย ยังไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ซึ่งจากการศึกษามาตรการในการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับของประเทศสิงคโปร์และสหราชอาณาจักร เพื่อแก้ไขและปรับปรุงมาตรการบังคับใช้กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ ผ่านสื่อออนไลน์ของประเทศไทยได้ พบว่า

1. การบังคับใช้มาตรการป้องกันการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย เกิดปัญหาการตีความว่าการพนัน

ออนไลน์เป็นการพนันที่ระบุไว้ในบัญชี ก. และบัญชี ข. ท้ายพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 หรือเป็นการพนันอื่น ๆ ตามมาตรา 4 ทวิ จึงไม่สามารถระบุฐานความผิดในมาตรา 12 ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นความผิดตามมาตรา 12 (1) หรือ มาตรา 12 (2) ทั้งไม่สามารถตีความว่าการโฆษณาการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์นั้น เป็นการโฆษณา “ทางตรง” หรือ “ทางอ้อม” ตามความในมาตรา 12 หรือไม่ อย่างไร อันอาจเกิดการนำกฎหมายอื่นมาเทียบเคียง รวมถึงอาจมีการตีความโดยขยายความออกไป เพื่อเอาผิดแก่ผู้ต้องหาได้ แตกต่างกับพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร และพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมีคานิยามของคำว่า “การพนันระยะไกล” อย่างชัดเจน โดยอาศัยการขยายความเพิ่มเติมจากนิยามของคำว่า “การสื่อสารระยะไกล” เพื่อขยายความหมายถึงการพนันที่เข้าเล่นผ่านการสื่อสารระยะไกล อันสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การพนันออนไลน์ ซึ่งเป็นการพนันที่เข้าเล่นผ่านระบบอินเทอร์เน็ตนั้น เป็นการพนันระยะไกล ตามคานิยามดังกล่าว ส่วนคานิยามของคำว่า “การโฆษณาการพนันจากระยะทางไกล” พระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร ได้ระบุเป็นการกระทำในลักษณะการส่งเสริมการเข้าเล่นการพนัน ส่วนพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ บัญญัติไว้ในลักษณะเป็นสิ่งของต่าง ๆ ที่ทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ หรือส่งเสริม หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการบริการการพนันระยะไกล พร้อมนี้กฎหมายของต่างประเทศทั้งสองฉบับดังกล่าว ได้ระบุถึงความผิดฐานเผยแพร่โฆษณาการบริการการพนันระยะไกลไว้อีกสัดหนึ่ง โดยบทลงโทษของผู้ฝ่าฝืนนั้น พระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ จะเน้นไปถึงการโทษปรับที่มีอัตราสูง อันจะนำมาสู่การข่มขู่ ยับยั้งการกระทำ ความผิดของบุคคลได้อย่างแท้จริง แตกต่างจากบทลงโทษตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย ที่มีบทลงโทษที่ไม่รุนแรง ไม่ก่อให้เกิดความเกรงกลัวแก่ผู้จะลงมือกระทำความผิดได้ อีกทั้งกฎหมายของต่างประเทศทั้งสองฉบับดังกล่าว มีบัญญัติถึงเหตุยกเว้นโทษให้ผู้กระทำการโฆษณาโดยขาดเจตนาที่จะกระทำความผิดโดยแท้จริง แต่พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ของประเทศไทย ไม่ได้กำหนดถึงเหตุแห่งการยกเว้นโทษดังกล่าวไว้ ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุง แก้ไขพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ให้มีบัญญัติถึงคานิยาม เหตุยกเว้นโทษ และบทลงโทษดังเช่นกฎหมายของต่างประเทศทั้งสองฉบับที่กล่าวมาข้างต้น

2. มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 กับพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร และพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) นั้น พบว่า มีเพียงพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 เท่านั้น ที่มีการบัญญัติถึงมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม การป้องกันการกระทำความผิดซ้ำดังกล่าว กำหนดไว้เพียงระยะเวลา 3 ปี เท่านั้น ไม่อาจป้องกันการกระทำความผิดซ้ำได้ในระยะยาว ทั้งยังมีอัตราโทษที่กำหนดโทษที่ค่อนข้างเบา ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ไม่อาจให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่า หรือเหมาะสมกับ

ประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการกระทำความผิด จึงไม่สามารถข่มขู่ ยับยั้งการกระทำความผิดของบุคคลได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้ยังคงมีผู้ฝ่าฝืนกระทำความผิดซ้ำเช่นเดิม ดังนั้น จึงควรพิจารณาเพิ่มบทลงโทษให้เหมาะสมและสอดคล้องต่อสภาพสังคมในปัจจุบัน

3. มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการระงับ ปิดกั้น เว็บไซต์หรือสถานที่ในเครือข่ายออนไลน์ ที่เผยแพร่การโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์นั้น พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่มีบัญญัติไว้อย่างเฉพาะเจาะจง เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร ที่ไม่มีบัญญัติถึงมาตรการดังกล่าวเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการระงับ ปิดกั้น เว็บไซต์หรือสถานที่ในเครือข่ายออนไลน์ ที่เผยแพร่การโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์นั้น ประเทศไทยได้นำพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560) มาปรับใช้แทน แต่พบว่า เกิดปัญหาถึงการตีความว่า การโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์นั้น ถือเป็น “ข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” หรือไม่ จึงไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างกับพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงมาตรการระงับ ยับยั้ง เว็บไซต์หรือสถานที่ออนไลน์ที่เป็นความผิดฐานดังกล่าวไว้ โดยเจ้าหน้าที่มีอำนาจสามารถพิจารณาโฆษณาการบริการการพนันระยะไกล ว่ามีเนื้อหา วิธีการ และจุดประสงค์ของโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์โดยฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ พร้อมทั้งสามารถมีคำสั่งให้ IDMA (Infocomm Media Development Authority) ออกคำสั่งให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตดำเนินการปิดกั้นการเข้าถึงได้โดยทันที อันเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจน และนำมาสู่การบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพได้ จึงควรนำบทบัญญัติดังกล่าว มาเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

4. มาตรการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน ไม่ให้ตกเหยื่อของการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ หรือตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์จากการถูกว่าจ้าง ให้กระทำการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันต่าง ๆ นั้น พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ไม่มีบัญญัติไว้อย่างเฉพาะเจาะจง เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2005 (ปิเยอร์ เปลี่ยนผดุง, 2563) ของสหราชอาณาจักร ที่ไม่มีบัญญัติถึงมาตรการดังกล่าวเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้นำพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาปรับใช้ ในส่วนของการชักจูง ส่งเสริม ให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิด แต่พบว่า เกิดปัญหาถึงการตีความว่าจ้าง ให้กระทำการโฆษณาเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันต่าง ๆ นั้น ไม่อยู่ในลักษณะของคำว่า “เด็กที่มีความประพฤติไม่สมควร” ทั้งกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ให้ความหมายของ “เด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำความผิด” ไว้อีกด้วย ส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนถึงการบังคับใช้ อาจนำมาสู่การตีความให้กว้างขึ้น เพื่อเอาผิดแก่บุคคลอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและขัดต่อหลักการตีความกฎหมายที่มีโทษทางอาญา แต่พระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์นั้นมีบัญญัติถึงการห้ามว่าจ้างผู้เยาว์ให้ส่งเสริมการเล่นการพนันระยะไกลของผู้อื่นในสิงคโปร์ไว้ ซึ่งสามารถ

เล็งเห็นได้ว่า การส่งเสริมการพนันระยะไกลนั้น ครอบคลุมไปถึงการโฆษณาการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์ด้วย อันเป็นบทบัญญัติที่มีความชัดเจน สามารถนำไปบังคับใช้ได้โดยตรง และหากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษทางอาญาที่รุนแรง อันนำมาสู่การลดปัญหาการว่าจ้างให้เด็กหรือเยาวชนโฆษณาเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ และลดการเข้าถึงกระทำการโฆษณาเชิญชวนเข้าเล่นพนันออนไลน์โดยเด็กและเยาวชนไปด้วย จึงเห็นว่า ควรนำบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติการพนันระยะไกล ค.ศ. 2014 (พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2561) ของประเทศสิงคโปร์ มาเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยได้ต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการโฆษณาการพนันออนไลน์ผ่านสื่อออนไลน์นั้น ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากบทบัญญัติกฎหมายไม่มีความชัดเจน ส่งผลถึงการใช้ดุลยพินิจในเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย อาจเป็นไปโดยไม่ถูกต้อง และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในแต่ละพื้นที่ ทั้งยังมีบทลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนที่ไม่รุนแรง และไม่สอดคล้องต่อสภาพสังคมปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถนำกฎหมายที่มีในปัจจุบันมาปรับใช้ได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงได้ในทุกกรณี พร้อมนี้ได้ศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการกฎหมายของประเทศสิงคโปร์และสหราชอาณาจักร พบว่า มีความชัดเจนและครอบคลุมกว่ามาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย จึงเห็นควรนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ดังนี้

1. ควรบัญญัติถึงความหมายของ “การพนัน” “การพนันระยะไกล” “การโฆษณาการพนัน” และ “การสื่อสารระยะไกล” ไว้เพื่อให้เกิดความชัดเจนถึงลักษณะการกระทำ เพื่อให้ไม่เกิดปัญหาในการตีความ เมื่อนำมาบังคับใช้ และเพิ่มเติมเหตุแห่งการยกเว้นโทษฐานโฆษณาการพนันระยะไกลด้วย เพื่อเป็นข้อยกเว้นให้กับผู้กระทำโดยขาดเจตนา โดยบัญญัติว่า

“การพนัน” หมายถึง การเล่นใด ๆ ด้วยฝีมือหรือทำนายผลของเหตุการณ์ในอนาคต ที่ไม่แน่นอน เพื่อมุ่งหมายแสวงหาผลประโยชน์แก่กัน และนำมาซึ่งการได้หรือเสียเงินทองหรือทรัพย์สินให้แก่กัน ทั้งนี้ ตามบัญชีที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้ หรืออื่น ๆ ตามมาตรา 4 ทวิ”

“การพนันระยะไกล หมายถึง การพนันโดยใช้วิธีสื่อสารระยะไกล”

“การโฆษณาการพนัน” หมายถึง การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ใด ๆ หรือภาพเคลื่อนไหว หรือสัญลักษณ์ หรือภาพที่มองเห็นได้ด้วย หรือข้อความเสียง หรือการผสมผสานสองสิ่งหรือมากกว่า ของสิ่งดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในทางการพนัน รวมถึงการกระทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการบริการการพนัน หรือภาพลักษณ์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข่าวสารการจัดหรือสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมพิเศษ

“การสื่อสารระยะไกล” หมายถึง การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ โทรทัศน์ วิทยุ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือเทคโนโลยีอื่นๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสาร

และควรแยกความผิดฐานโฆษณาการพนันออกจากมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 เป็นมาตรา 12 ทวิ พร้อมทั้งกำหนดการยกเว้นโทษ โดยบัญญัติว่า

มาตรา 12 ทวิ “ผู้ใดทำการโฆษณาการพนันประเภท ก. ต้องระวางโทษ.... ประเภท ข. ต้องระวางโทษ.... ประเภทอื่นตามมาตรา 4 ทวิ ต้องระวางโทษ... เว้นแต่

(1) การโฆษณาการพนันที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานแล้ว หรือเชื่อว่าการพนันที่โฆษณานั้น เป็นการพนันที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานแล้ว

(2) ได้กระทำโดยบังเอิญ หรือการโฆษณาการพนันนั้น เป็นส่วนประกอบที่ถูกเผยแพร่มาพร้อมกับเรื่องอื่น ซึ่งไม่ได้มีสาระสำคัญในการโน้มน้าวหรือดึงดูดให้ผู้หนึ่งผู้ใดสนใจการพนันซึ่งโฆษณานั้น และไม่ได้รับผลประโยชน์จากการโฆษณาทั้งทางตรงหรือทางอ้อม อันเกี่ยวกับการพนันนั้น”

พร้อมทั้งควรบัญญัติเพิ่มเติมมาตรา 12 ตรี เพื่อแยกการโฆษณาโดยวิธีการสื่อสารระยะไกล ออกจากมาตรา 12 ทวิ เนื่องจากเป็นการกระทำที่มีลักษณะวิธียุติวิเศษ โดยบัญญัติว่า มาตรา 12 ตรี “ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 12 ทวิ โดยวิธีการสื่อสารระยะไกล ต้องระวางโทษเพิ่มขึ้นทวีคูณ”

2. ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มโทษบุคคลผู้กระทำความผิดซ้ำตามมาตรา 14 ทวิ ไม่ให้มีการจำกัดการลงโทษเพียงกรณีการกระทำผิดในห้วงเวลาสามปี นับแต่วันพ้นโทษ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดซ้ำในระยะยาว ทั้งเพิ่มบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่า หรือเหมาะสมกับประโยชน์ที่เขาจะได้รับ อันเป็นการข่มขู่ ยับยั้งมิให้บุคคลกระทำความผิดซ้ำ โดยบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิด ต้องระวางโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพ้นโทษแล้วกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้อีก ให้วางโทษเพิ่มขึ้นสามเท่า”

3. ควรบัญญัติถึงมาตรการระงับ ปิดกั้น เว็บไซต์หรือสถานที่ในเครือข่ายออนไลน์ที่เผยแพร่การโฆษณาการเชิญชวน ให้เข้าเล่นการพนันไว้เป็นการเฉพาะ ในพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 โดยบัญญัติเพิ่มเติมเป็น มาตรา 12 จัตวา ว่า “กรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้รับคำร้องทุกข์หรือโดยการริเริ่มของเจ้าหน้าที่เอง พิจารณาแล้วเห็นว่า การให้บริการของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet Service Provider) ได้กระทำหรือถูกใช้เพื่อการโฆษณาการพนัน ที่ปรากฏในประเทศไทยแล้วนั้น ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจพิจารณาเนื้อหา วิธีการ และจุดประสงค์ของโฆษณาว่า เป็นการโฆษณาการพนันที่เป็นความผิดตามมาตรา 12 ตรีหรือไม่ หากพิจารณาแล้วเห็นเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 12 ตรี และเห็นควรปิดกั้นการเข้าถึงสถานที่ออนไลน์นั้น ให้มีคำสั่งให้คณะกรรมการฯ มีคำสั่งให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ดำเนินการปิดกั้นและระงับการโฆษณาการพนันดังกล่าวโดยทันที”

4. ควรบัญญัติถึงการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน ไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์จากการถูกว่าขู่ง ส่งเสริม หรือจูงใจให้กระทำการโฆษณาเชิญชวนให้เข้าเล่นการพนันต่าง ๆ ไว้เป็นการเฉพาะ ในพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 โดยบัญญัติเพิ่มเติมเป็นมาตรา 12 เบญจ ว่า “ผู้ใดว่าจ้าง หรือขู่ง หรือส่งเสริมให้เด็กหรือผู้เยาว์ กระทำความผิดตามมาตรา 12 ทวิ หรือมาตรา 12 ตรี ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เอกสารอ้างอิง

- กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. (2562). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3643/2526. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2563 จาก <https://deka.in.th/view-30235.html>.
- กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. (2513). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1020/2473. เรียกใช้เมื่อ 17 เมษายน 2564 จาก <https://deka.in.th/view-73722.html>.
- คงกริช เล็กศรีนาคและคณะ. (2555). พฤติกรรมการเล่นการพนันของเยาวชน กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัย มช. (บศ.), 12(4), 132-146.
- คมวิทย์ พัฒนรัฐ. (2537). การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังใน เรือนจำจังหวัดนครปฐม. ใน ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทางการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรกรณ์ มณีปกรณ์. (2555). ทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร : เวสต์เทรด.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2530). กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก : กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : ประกายพริก.
- ปรีชญา จันท์บาดาล. (2558). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478. ใน สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- ปิยอร เปี้ยนผดุง. (ม.ป.ป.). กฎหมายควบคุมการพนันออนไลน์ของประเทศไทย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา และแนวทางการปรับใช้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 กับการพนันออนไลน์. ใน รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- _____. (2563). พระราชบัญญัติการพนันสหราชอาณาจักร ค.ศ. 2005. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2563 จาก <https://1th.me/gK1SE>.
- พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ. (2561). มาตรการและกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของต่างประเทศและแนวทางในการสร้างกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของประเทศไทย. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 6(1), 439-465.
- ไพศาล ลิ้มสฤต. (2555). การพนันออนไลน์การทายผลฟุตบอลการเล่นเกมออนไลน์ ปัญหาในการปรับใช้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478. ใน รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2557). นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย. ใน รายงานที่ดีอาร์ไอ, 57(104), 7-8.
- ศิริชัย จันทรสว่าง. (2545). การสร้างเครือข่ายครอบครัวบำบัดกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชุมชนด้วยศาสนาอิสลาม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สาวตรี ไพฑูรย์. (2533). ปัจจัยที่นำมาสู่การกระทำความผิดซ้ำของสตรี. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญหาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ในการทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่ผู้อื่นเป็น
เจ้าของรวมอยู่ด้วย ศึกษากรณีการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัด*

THE PROBLEMS OF OFFENSE CAUSING THE LOSS OF PROPERTY IN
HARMING PROPERTY OWNED BY OTHERS STUDY THE CASE OF
SEGREGATING LAND TENURE

ประจักษ์ ทักษิณ

Prajak Thaksin

บัณฑิต ขวายุธา

Bandit Khwayota

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: prajakthaksin1977@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 เพื่อหาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจนทางกฎหมายในเรื่องการครอบครองทรัพย์สินร่วมกัน กรณีแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัดแล้ว เพียงแต่ยังไม่มี การแบ่งแยกทางเอกสารสิทธิอย่างชัดเจนเท่านั้น กรณีผู้ใดผู้หนึ่งทำให้เสียทรัพย์จะเป็นความผิดหรือไม่ เมื่อได้กระทำต่อที่ดินในส่วนที่ตนเองครอบครองอยู่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1) กรณีเป็นทรัพย์สินของตนเอง กฎหมายของประเทศถือว่าไม่เป็นความผิด 2) กรณีเป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ทุกประเทศถือว่าเป็นความผิด กรณีผู้กระทำความผิดได้กระทำต่อทรัพย์สินของตนเอง แม้จะมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กฎหมายของทั้ง 3 ประเทศไม่ได้บัญญัติถึงการกระทำเหล่านี้ไว้ ผู้กระทำจึงไม่ผิดตามตัวบทกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของไทยที่มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนใน ตัวบทของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ว่าแม้ผู้กระทำได้กระทำต่อทรัพย์สินของตนเองยังคงเป็น ความผิดในกรณีที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

* Received: 30 September 2020; Revised: 2 May 2021; Accepted: 7 May 2021

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ควรมีการกำหนดแนวเขตการครอบครองทรัพย์สินที่ระบุไว้ในฐานความผิดทำให้เสียทรัพย์สินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น 2) ควรมีการบัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดไว้ในตอนท้ายสุดของบทมาตราในวรรคหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจได้ว่าหากมีการกระทำความผิดต่อทรัพย์สินที่ดิน ในกรณีมีการแบ่งแยกการครอบครองออกเป็นสัดส่วนระหว่างเจ้าของรวมแล้วผู้กระทำไม่ต้องรับผิด

คำสำคัญ: ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน,ที่ดินที่แบ่งแยกการครอบครอง

Abstract

This research article the objective is to study the spirit of legislation under the Criminal Code, Section 358, to find clear legal enforcement guidelines in regard to joint possession of property. In the case of dividing the ownership of land into a portion but there is no clear separation of rights only. In the event that any person loses the property, will it be an offense or not? When it was done to the land in the part that was in their possession this research is a documentary research.

The results of the research were as follows: The legal system of England, the United States and France is divided into two cases: 1) the case of their own property. The law of every country is not an offense. 2) If it is someone else's property. All countries are considered an offense. In the event that the offender has committed their own property despite being included by others these three laws do not enact these actions. The offender is not guilty by the law. This is different from the Thai law, which is clearly stipulated in the article of the Criminal Code, Section 358 that even if the offender committed his property, it is still an offense in the event that other owners are included

The researcher has the following suggestions: 1) Under the Criminal Code, Section 358, the boundary of property possession should be defined in the base of the offense causing the loss of property more clearly. 2) There should be an exclusion of liability in At the end of the Article in paragraph one To understand that if there is an offense against property, land In the event that there is a separation of possession between the total owners The offender is not liable.

Keywords: Offense of losing property, land separating possession

บทนำ

ตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับที่ 20 มาตรา 25 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อม มีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรณัั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิ หรือเสรีภาพ เช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เป็นการบัญญัติถึงการให้ความเสมอภาคในด้านการใช้สิทธิและเสรีภาพ ทั้งในด้านการอยู่อาศัย การเลือกถิ่นที่อยู่ รวมไปถึงการใช้สอยทรัพย์สินของตนเอง หรือแม้กระทั่งทรัพย์สินในส่วนของตนเอง หากแต่ได้มีการครอบครองเป็นส่วนสัดตามพฤติการณ์มีการแบ่งแยกการครอบครองกันอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ครอบครองสามารถใช้สอยประโยชน์จากทรัพย์สินของตนเองได้อย่างเต็มที่ รวมไปถึงการทำสิ่งใด ๆ ให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือในส่วนของตนเองด้วย ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และมาตรา 359 ที่บัญญัติเกี่ยวกับความผิดและความรับผิดของผู้กระทำที่เข้าข่ายฐานความผิดทำให้เสียทรัพย์ตามภาคความผิดของประมวลกฎหมายนี้

มาตรา 358 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 359 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 358 ได้กระทำต่อ

(1) เครื่องกล หรือเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบกิจการ หรืออุตสาหกรรม

(2) ปศุสัตว์

(3) ยวดยาน หรือสัตว์พาหนะที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะ หรือในการประกอบกิจการ หรืออุตสาหกรรม หรือ

(4) พืช หรือพืชผลของกสิกร

ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ได้บัญญัติว่าการกระทำเช่นใดเข้าลักษณะความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ โดยมีได้ระบุไว้ชัดเจนว่าความผิดจะไม่เกิดขึ้น หากผู้กระทำได้กระทำความผิดต่อทรัพย์สินของ

ตนเอง แม้จะมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย หากได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว ผู้กระทำจะมีความผิด เช่น การครอบครองที่ดินที่ได้มีการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว หากแต่ยังมีได้มีการแบ่งแยกการครอบครองให้ปรากฏในเอกสารสิทธิอย่างชัดเจนเท่านั้น แต่ในทางพฤตินัยและพฤติการณ์ได้มีการแบ่งแยกที่ดินเป็นส่วนสัดส่วนระหว่างกันแล้ว ผู้กระทำที่ได้กระทำความเสียหายต่อที่ดินในส่วนของตน ยังจะถือว่ามีความผิดตามฐานความผิดนี้หรือไม่ และมาตรา 359 บัญญัติถึงเหตุฉกรรจ์ของความผิดฐานทำให้เสียหายไว้ โดยกำหนดทรัพย์ที่เป็นสิ่งสำคัญต่อการกระทำความผิดฐานนี้ว่า ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นกว่าบทกฎหมายธรรมดา นั้น หากทรัพย์นั้นมีเจ้าของรวมอยู่ด้วย หากแต่มีการแบ่งแยกการครอบครองออกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจนแล้ว ผู้กระทำยังต้องรับโทษหนักขึ้นตามบทฉกรรจ์ที่บัญญัติไว้ในบทกฎหมายมาตรานี้หรือไม่ อย่างไร เพราะหากคำนึงถึงความเป็นธรรมตามธรรมดาแล้วนั้น ผู้กระทำที่ได้กระทำความผิดฐานทำให้เสียหายต่อทรัพย์ของตนเองนั้น ย่อมไม่มีความผิด ดังนั้น จึงไม่ต้องรับโทษ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในทรัพย์สินหรือสิทธิในเคหสถาน ต่างเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 32 และมาตรา 33 บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้มิได้ อย่างไรก็ตาม สิทธิดังกล่าวก็ไม่ใช่อำนาจเด็ดขาดถึงขนาดที่จะไม่อาจกำหนดข้อยกเว้นได้ ประเทศต่าง ๆ ล้วนแต่กำหนดสิทธิ เพื่อให้การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของบุคคลในเคหสถานไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายของตน แต่ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์และข้อยกเว้นไว้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและเพื่อประโยชน์สาธารณะ (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์, 2560)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ฉบับที่ 20 มาตรา 32 และมาตรา 33 รวมถึงหลักกฎหมายทั่วไปของประมวลกฎหมายไทย จึงสอดคล้องต้องกันว่า หากผู้กระทำได้กระทำต่อทรัพย์ ซึ่งในกรณีนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากรณีที่ดินที่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน หากแต่ยังมีได้มีการแบ่งแยกการครอบครองตามเอกสารสิทธิเท่านั้น ผู้กระทำความเสียหายอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อเฉพาะที่ดินในส่วนที่ดินครอบครองอยู่ จะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานความผิดฐานทำให้เสียหายหรือไม่ เพราะตามตัวบทมิได้มีการบัญญัติไว้ชัดแจ้งหรือยกเว้น ความรับผิดในกรณีการทำให้เกิดความเสียหายต่อที่ดินในส่วนที่ดินครอบครองร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สอดคล้องบนแนวความคิดของหลาย ๆ ประเทศ รวมไปถึงแนวคิดของนักกฎหมายไทยหลาย ๆ คนที่คำนึงถึงความเป็นจริงแห่งหลักสิทธิมนุษยชน โดยในที่นี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สิทธิในการกระทำต่อ

ทรัพย์สินหรือที่ดินในส่วนของตน ดังนั้น แนวคิดที่ว่า การใช้สิทธิอันตั้งอยู่บนพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนย่อมไม่เป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน

การยอมรับแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพนี้ เป็นไปอย่างแพร่หลายในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องมีบทบัญญัติที่รองรับสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชน หรืออย่างน้อยที่สุดก็มักจะเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” (Basic Right) หรือ (Fundamental Constitutional Right) และมักจะเป็นสิทธิในเสรีภาพ (Right of Liberty) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหมายถึงอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกระทำการต่าง ๆ โดยปราศจากการรบกวนขัดขวางของรัฐ สิทธิและเสรีภาพที่ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จะถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุด ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติบริหารและตุลาการ จะต้องเคารพและให้ความคุ้มครองบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ จึงมิใช่เป็นเพียงคำประกาศอุดมการณ์ของรัฐเท่านั้น (ไพโรจน์ พลเพชร, 2547)

ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินเป็นกระบวนการที่รัฐต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษทางกฎหมาย โดยเป็นการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อันเป็นการกระทำต่อเนื่องตัวร่างกายของผู้กระทำ ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายจึงควรระบุไว้อย่างชัดเจน และให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบัน ในกรณีที่ดินที่มีการครอบครองร่วมกันเป็นจำนวนมาก ที่ยังมีได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนตามเอกสารสิทธิ หากแต่ระหว่างผู้ครอบครองที่ดินร่วมกันต่างยอมรับในส่วนการครอบครองที่ดินของกันและกันมาโดยตลอด ดังนั้น หากรัฐต้องการลงโทษสำหรับการกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินในกรณีนี้ผู้กระทำได้กระทำความเสียหายต่อที่ดินเฉพาะในส่วนของตน โดยผู้กระทำนั้นต้องได้รับโทษทางอาญาอยู่จึงไม่ยุติธรรมต่อผู้กระทำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี บทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และมาตรา 359 ที่บัญญัติให้การกระทำที่กระทำต่อทรัพย์สินเป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน แม้ว่าทรัพย์สินนั้นตนจะเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยก็ตาม

2. เพื่อศึกษาหาความชัดเจนสำหรับแนวทางการบังคับใช้กฎหมาย การกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน ส่วนเฉพาะทรัพย์สินในส่วนการครอบครองของตนที่มีเจ้าของอื่นรวมอยู่ด้วย กรณีที่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว ผู้กระทำฐานทำให้เสียทรัพย์สินเฉพาะส่วนของตนไม่ควรต้องรับโทษทางกฎหมายอาญา

3. เพื่อศึกษาการแบ่งแยกทรัพย์สินที่มีการครอบครองร่วมกัน ในจุดตัดทางกฎหมายในเรื่องการครอบครองทรัพย์สินร่วมกัน

4. เพื่อวิเคราะห์จุดประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายมาตรานี้ อันนำไปสู่การปรับประยุกต์ใช้หรือการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้กระทำความผิดฐานนี้ ในกรณีเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการใช้สิทธิอันชอบธรรมของตนตามรัฐธรรมนูญ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษานี้ ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสารวิทยานิพนธ์ บทความความเห็นของนักกฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในส่วนที่เกี่ยวกับคดีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานทำให้เสียทรัพย์ เจตนารมณ์ในการร่างกฎหมายจากประวัติศาสตร์กฎหมาย อินเทอร์เน็ต และกฎหมายอาญาของไทยประกอบกับศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยปัญหาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ในการทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย โดยศึกษากรณีการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัดส่วน พบว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และมาตรา 359 ภาควิชาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ มิได้มีการบัญญัติถึงความรับผิดในกรณีที่มีการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินออกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน ระหว่างผู้กระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์เองและผู้ถือครองที่ดินร่วมกัน หากแต่มีการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัดส่วน และยังมีได้มีการแบ่งแยกการถือครองทางเอกสารสิทธิกันอย่างชัดเจน ผู้กระทำความเสียหายต่อที่ดินในส่วนที่ตนเองครอบครอง ยังคงถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญาภาควิชาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์อยู่ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และมาตรา 359 ซึ่งเป็นบทหนักหรือบทลงโทษสำหรับความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ มิได้มีการแบ่งแยกการกระทำความผิดในกรณีนี้ไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้กระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ในกรณีมีการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัดส่วนเป็นผู้กระทำความผิด อันถือว่าเป็นชัดหรือแย้งต่อหลักกฎหมายทั่วไป และไม่สอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่ควรต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุง หรือบัญญัติข้อยกเว้นอันเกี่ยวข้องกับการกระทำ

ความผิดฐานนี้ไว้เพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเป็นจริงในปัจจุบัน ที่มีการถือครองที่ดินร่วมกันเป็นจำนวนมาก หากแต่ยังมิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองทางเอกสารสิทธิอย่างชัดเจน เพราะผู้กระทำได้กระทำให้เกิดความเสียหายแต่เฉพาะที่ดินในส่วนที่ตนครอบครอง โดยมีได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อที่ดินในส่วนของผู้ถือครองที่ดินร่วมกัน ซึ่งตรงกับหลักการใช้สิทธิส่วนบุคคลขั้นพื้นฐานตามหลักรัฐธรรมนูญ โดยมีได้กระทบกระทั่งต่อสิทธิของผู้หนึ่งผู้ใด แต่ตามประมวลกฎหมายอาญาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์บัญญัติไว้เพียงว่า ผู้ใดกระทำต่อทรัพย์ของตนเองหรือต่อทรัพย์ที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ย่อมเป็นความผิดฐานเป็นผู้กระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ซึ่งไม่ยุติธรรมต่อผู้กระทำความผิด เพราะตนเองเพียงแต่ก่อให้เกิดความเสียหายเฉพาะส่วนที่ดินที่ตนเองครอบครองเท่านั้น

โดยที่ดินนั้นได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน ระหว่างผู้กระทำและผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมแล้ว หากแต่ยังมิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองทางเอกสารสิทธิอย่างชัดเจน แต่ระหว่างผู้กระทำและผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมนั้น ได้แบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัดส่วนตามพฤติการณ์การครอบครองแล้ว จนกระทั่งผู้กระทำความผิด และผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม ต่างเข้าใจว่าพื้นที่ใดเป็นส่วนของตน และพื้นที่ใดเป็นส่วนของผู้กระทำความผิด และผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม ต่างเข้าใจว่าพื้นที่ใดเป็นส่วนของตน และพื้นที่ใดเป็นส่วนของผู้กระทำความผิดอย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้น จึงถือได้ว่าผู้กระทำเป็นเจ้าของที่ดินในส่วนที่ตนครอบครองนั้น แต่มีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย สำหรับกรณีที่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน ไม่ว่าจะมีการกำหนดขอบเขตการครอบครองชัดเจนตามที่ปรากฏในเอกสารสิทธิหรือไม่ เพราะผู้กระทำได้กระทำให้เกิดความเสียหายต่อที่ดินในส่วนของตนเอง ซึ่งตามหลักรัฐธรรมนูญนั้นบุคคลทุกคนย่อมใช้สิทธิของตนได้เหนือทรัพย์สินของตนที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ดังนั้น การใช้สิทธิตามที่กฎหมายให้การรองรับในส่วนที่ดินของตน ก็ย่อมไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย ดังนั้น การที่ผู้กระทำได้กระทำความเสียหายต่อที่ดินในส่วนของตนเองก็ย่อมไม่มีความผิด

ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์เป็นความผิดทางอาญา ที่รัฐบัญญัติไว้เพื่อความผาสุกในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม และป้องกันการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ซึ่งผู้กระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ จะต้องได้รับโทษทางอาญา อันเป็นการกระทำที่ต้องลงโทษเอากับเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด ดังนั้น จึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระทำความผิดโดยแท้จริง ตามหลักและทฤษฎีทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ล้วนเป็นกระบวนการที่ผลักดันให้นำนตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดในฐานความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิเช่นนั้นก็ไม่อาจนำบุคคลดังกล่าวมาลงโทษรับผิดทางอาญาได้

คำว่า “อาจถือเอาได้” หมายถึง การที่มนุษย์สามารถเข้าหวงแหน หรือเข้ายึดถือเอาเป็นเจ้าของได้ เช่น ที่ดิน บ้านเรือน รถยนต์ เงินตรา เป็นต้น สำหรับสิ่งที่มนุษย์ยังไม่สามารถเข้าถือเอาได้ เช่น ก้อนเมฆ ดวงจันทร์ ดวงดาว เหล่านี้ไม่ถือเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สิน นอกจากนี้ คำว่า “อาจถือเอาได้” มิได้หมายถึงเฉพาะสิ่งของที่บุคคลอาจหยิบ จับ หรือถือเอาได้อย่างจริงจังเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงสิ่งที่ไม่รูปร่าง ซึ่งบุคคลสามารถแสดงอาการหวงห้าม หวงแหน หรือยึดถือไว้เพื่อตน และห้ามมิให้บุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นได้อีกด้วย เช่น บรรดาสิทธิต่าง ๆ ที่บุคคลพึงมีพึงได้ตามกฎหมาย อันได้แก่ กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน ลิขสิทธิ์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร เป็นต้น (บัญญัติ สุขีวะ, 2530)

ดังนั้น ผลการวิจัยความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และมาตรา 359 จึงยังไม่สอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญและหลักกฎหมายทั่วไป อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ อย่างเช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของการบัญญัติกฎหมาย เนื่องจากหากเป็นกรณีกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน ซึ่งเป็นทรัพย์สินของตนเอง กฎหมายของทุกประเทศถือว่าไม่เป็นความผิด กรณีเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นทุกประเทศถือว่าเป็นความผิด กรณีผู้กระทำความผิดได้กระทำต่อทรัพย์สินของตนเอง แม้จะมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กฎหมายของทั้ง 3 ประเทศไม่ได้บัญญัติถึงการกระทำเหล่านี้ไว้ ผู้กระทำจึงไม่ผิดตามตัวบทกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของไทยที่มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในตัวของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ว่าแม้ผู้กระทำได้กระทำต่อทรัพย์สินของตนเองยังคงเป็นความผิดในกรณีที่มิใช่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

อภิปรายผล

เมื่อวิเคราะห์ข้อยกเว้นที่ยกเว้นว่า การกระทำเช่นใดจึงจะไม่เป็นความผิด ตามข้อหาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินจากสหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส กับประเทศไทย จะเห็นว่า ข้อยกเว้นความผิดของกฎหมายอาญา ที่ต้องการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้ได้รับโทษทางอาญาจากการกระทำกับเนื้อตัวร่างกาย ซึ่งต้องการให้ผู้ถูกกระทำได้หลายจำ พบว่าในแต่ละประเทศจะมีการยกเว้นความผิดของความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินเช่นเดียวกัน คือหากผู้กระทำได้กระทำต่อทรัพย์สินของตนเอง ก็จะไม่มีความผิดตามกฎหมาย ทั้งนี้ เพราะบุคคลแต่ละคนย่อมได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิ เสรีภาพ ในการใช้สอยทรัพย์สินของตนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การที่ผู้กระทำ

ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ได้กระทำต่อทรัพย์ของตนเองแล้ว ก็ย่อมไม่มีความผิด ซึ่งถือว่าเป็นการยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ แม้จะได้มีการกระทำด้วยความจงใจก็ตาม

แต่สำหรับการกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สำหรับการกระทำต่อทรัพย์ ซึ่งศึกษาถึงกรณีที่ดินที่ผู้กระทำเป็นเจ้าของ และมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ในกรณีที่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว ยังไม่มีการบัญญัติว่าเป็นข้อยกเว้นความรับผิดในฐานนี้ อีกทั้งในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ก็ได้บัญญัติไว้ด้วยว่า แม้ผู้กระทำจะได้กระทำต่อทรัพย์ของตนเอง แต่หากมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ย่อมเป็นความผิด แต่ไม่ได้กล่าวถึงกรณีข้อยกเว้นไว้ว่า หากมีการแบ่งแยกการครอบครองทรัพย์นั้นเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว จะเข้าข้อยกเว้นความผิดตามกฎหมายไทยหรือไม่ อย่างไร จึงเกิดเป็นปัญหาทางกฎหมายที่ผู้วิจัยต้องการทำการศึกษา เพื่อแนวทางการบังคับใช้กฎหมาย หรือการปรับปรุงกฎหมาย อันนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายที่ตรงตามเจตนารมณ์ของการบังคับใช้กฎหมายต่อไป

สาธารณรัฐฝรั่งเศส ก็เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทยและประเทศเยอรมัน แต่อัตราโทษที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสนั้นมีความสัมพันธ์กับการแบ่งประเภทความผิดอย่างชัดเจน โดยมีการแบ่งประเภทความผิดอาญาไว้อย่างเอกลักษณะและเป็นระบบ เรียกว่า การแบ่งประเภทความผิดแบบไตรภาค (Tripartite Classification) โดยแบ่งประเภทความผิดออกเป็นกลุ่ม 3 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน ได้แก่ ความผิดอาญาโทษ (Les crimes) ความผิดมิชฌิมโทษ (Les délits) และความผิดลหุโทษ (Les contraventions) ซึ่งต่างกับระบบการแบ่งประเภทความผิดของประเทศไทย ที่แบ่งประเภทความผิด แบบทวิภาค (Bipartite Classification) ได้แก่ ความผิดฉกรรจ์กับความผิดลหุโทษ โดยประเภทของโทษตามกฎหมายฝรั่งเศส มีความสัมพันธ์อย่างสอดคล้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมอาญา ตั้งแต่ชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงาน และศาล (อุทัย อาทิเวช, 2549)

แม้ในตัวบทกฎหมายของประมวลกฎหมายอาญาจะมีได้บัญญัติคำว่า “เจตนา” หรือ “จงใจ” ไว้ด้วยก็ตาม แต่สิ่งที่แสดงออกจากการกระทำของบุคคลคนหนึ่ง ย่อมหมายถึงการแสดงเจตนาออกมาจากความรู้สึกนึกคิด ดังนั้น การที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ได้ระบุเพียงว่า “ผู้ใด ทำให้.....” ก็เป็นการกล่าวให้เห็นถึงเจตนาของผู้กระทำอยู่ในตัว แต่หากผู้กระทำมิได้มีเจตนาหรือเกิดจากการกระทำโดยประมาท ก็ยังไม่ตัดสิทธิของผู้กระทำในการที่จะสืบให้เห็นได้ว่ามิได้เกิดจากการกระทำโดยเจตนาได้ ซึ่งการกระทำโดยประมาทย่อมไม่มีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา รวมไปถึงกฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศสด้วย หากแต่เป็นความผิดตามกฎหมายแพ่งที่มีความรับผิดชอบระหว่างเอกชนด้วยกันเอง และมีได้มีการบังคับเอาผิดกับ

ผู้กระทำให้ต้องรับโทษเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกายของผู้นั้น มีเพียงแค่ความรับผิดชอบใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่ตัวทรัพย์สินนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชดใช้ทรัพย์สินนั้น ๆ ให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ใช้งานได้ดี หรือการชดใช้ค่าเสียหายอันเกิดแต่การละเมิดทรัพย์สิน

กฎหมายของไทยตามประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามมาตรา 358 และมาตรา 359 จึงควรมีการปรับปรุงเพื่อการปรับใช้ให้เกิดความยุติธรรมทางกฎหมาย ในกรณีการกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ กรณีที่มีการครอบครองที่ดิน ซึ่งมีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ในการทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ศักยภาพการแบ่งแยกการครอบครองที่ดินเป็นส่วนสัดส่วนนั้น เกิดขึ้นจากการบัญญัติกฎหมายไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ภาคความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ไม่ชัดเจน และไม่เพียงพอต่อการบังคับใช้กฎหมายสำหรับผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลักกฎหมายทั่วไปของไทย รวมไปถึงหลักกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นประเทศต้นแบบของการบัญญัติและบังคับใช้กฎหมาย อาทิ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ซึ่งทำให้ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อที่ดินหรือทรัพย์สินของตนเอง ในกรณีที่มีการครอบครองร่วมกันกับผู้อื่น หรือมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย หากแต่มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว แต่ยังมีได้มีการแบ่งแยกการถือครองตามเอกสารสิทธิอย่างชัดเจน ทำให้ผู้กระทำที่แม้จะทำให้เกิดความเสียหายต่อที่ดินของตนเอง ก็ยังถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ในภาคความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และมาตรา 359 ซึ่งถือว่าไม่เป็นธรรมต่อผู้กระทำที่จะต้องได้รับโทษทางอาญา

ทั้งนี้ ยังถือว่าขัดแย้ง ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายภาคความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ด้วย เนื่องจากความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย เป็นความผิดที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองทรัพย์สินของบุคคล เพราะได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของบุคคลเป็นการส่วนตัวมากกว่าการก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และ มาตรา 359 จึงเป็นความผิดอันยอมความกันได้ กระนั้นก็ดี หากทรัพย์สินที่เสียหายเป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญหรือมีคุณค่าต่อสังคมโดยรวม ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิด

อันส่งผลกระทบต่อรัฐ จึงทำให้รัฐต้องยื่นมือเข้ามามีการจัดการดูแลความสงบเรียบร้อยของบุคคลในสังคม เพื่อยับยั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการก่ออาชญากรรม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้แก้ไข ปรับปรุง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ดังนี้

1. ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ควรมีการกำหนดขอบเขตของ “ทรัพย์” ที่ระบุไว้ในฐานความผิด “ทำให้เสียทรัพย์” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยกำหนดว่า หากมีการครอบครองที่ดินระหว่างเจ้าของรวมเป็นส่วนสัด แม้จะยังมีได้มีการแบ่งแยกทางเอกสารสิทธิก็ตาม แต่เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงถือครองที่ดินแบ่งแยกกันเป็นส่วนสัด เมื่อเจ้าของรวมคนหนึ่งได้ทำความเสียหายเฉพาะในส่วนที่ดินที่ตนถือครอง ย่อมไม่เป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

2. มีการบัญญัติข้อยกเว้น หรือความรับผิดไว้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ให้ครอบคลุมไปถึงกรณีการกระทำ ความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำต่อทรัพย์ของตนเอง แม้จะมีการครอบครองหรือถือกรรมสิทธิ์ร่วมกัน โดยมีการบัญญัติกฎหมายเป็นข้อยกเว้นความรับผิดไว้ในตอนท้ายสุดของบทมาตรา 358 วรรคหนึ่ง ดังนี้

“มาตรา 358 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่น หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน สามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ยกเว้นกรณีที่มีการแบ่งแยกการครอบครองทรัพย์ ที่ดินออกเป็นส่วนตัวระหว่างเจ้าของรวมแล้ว ผู้กระทำไม่ต้องรับผิด”

เอกสารอ้างอิง

- บัญญัติ สุชีวะ. (2530). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์*. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ไพโรจน์ พลเพชร. (2547). *โครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญเรื่องสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. ใน *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร : เจริญรัฐการพิมพ์.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อุทัย อาทิวะ. (2549). *โทษในกฎหมายอาญาฝรั่งเศสโครงการวิจัย เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการ กำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา*. ใน *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่ง
ในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 25*

THE OPERATION OF CARING AND SUPPORT STUDENT SYSTEM AND
ENHANCING STUDENT RESILIENCE IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 25

ชาตรี อดทน

Chatree Odton

สิทธิชัย สอนสุภี

Sitthichai Sonsupee

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Chatreeku@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

*Received: 15 August 2020; Revised: 17 May 2021; Accepted: 18 May 2021

ครูที่ปรึกษาควรรู้จักนักเรียนทุกคน และปรับปรุงโครงการเยี่ยมบ้าน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ควรจัดกลุ่มนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน ควรจัดทำแผนกลยุทธ์ และดำเนินกิจกรรมตามแผน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหากับนักเรียน ต้องให้การช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ควรมีการสรุปประวัตินักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ และเมื่อนักเรียนบำบัดเสร็จ ต้องได้กลับมาเรียนตามปกติ 6) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ควรมีการจัดกิจกรรมบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล

คำสำคัญ: การดำเนินงาน, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน

Abstract

The research aimed to study the operation and the guidelines for the development of the operation of caring and support student system and enhancing student resilience in school under the secondary education service area office 25. The was the quantitative research. The sample were 140 school administrators and teachers. The instrument used in this research was a 5 level rating scales. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were; 1) the operation of caring and support student system and enhancing student resilience in school under the secondary education service area office 25, overall, at a high level. Once considering each aspect, it was found that the aspect of student promotion and development with the highest mean, in the other hand, the lowest mean was the submitting student. 2) there were 6 guidelines for the development of the operation of caring and support student system and enhancing student resilience in school under the secondary education service area office 25 as follow; (1) the aspect of knowing student individually, the advisors should know all students and improve the home visiting project. (2) The aspect of screening students, they should be grouped for the benefit of appropriate care and assistance. (3) The aspect of support and development of students, it should prepare a strategic plan and carry out activities according to the plan. (4) The aspect of prevention and problem solving,

the urgent help is needed. (5) The aspect of submitting students, students' profiles should be summarized to provide information to experts and when students finish therapy must return to school as usual. (6) The aspect of enhancing resilience in student life, the activities should be organized on the basis of individual differences.

Keywords: Operation, Student Care System, Enhancing Student Resilience

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการปรับตัวของคนในสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้วัฒนธรรมต่างประเทศไหลบ่าเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เด็กและเยาวชนซึมซับเอากระแสบางอย่างเข้ามาในวิถีชีวิต ซึ่งบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ส่งผลให้เกิดปัญหากับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่น ทำให้มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมตามวัย หรือต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิต เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด ติดเกม ติดการพนัน ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท ถูกกลั่นแกล้งรังแก หรือเป็นเหยื่อของการบริโภควัตถุนิยม เป็นต้น (ปรมาภรณ์ สนิธิ, 2560) นอกจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อวัยรุ่นแล้ว ปัจจัยภายในจากการที่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างรวดเร็วหลายด้าน ทำให้วัยรุ่นวิตกกังวลกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แสดงออกในลักษณะอารมณ์อ่อนไหวง่าย หงุดหงิด ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ควบคุมอารมณ์ไม่ได้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง (พิชญานนท์ งามเฉลี่ย และวดี อัมรักเลิศ, 2556) ทำให้วัยรุ่นต้องเผชิญปัญหาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งถือได้ว่าวัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่เป็นภาวะวิกฤตของชีวิต ที่ต้องแก้ไขภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นให้ได้ (มรรยาท รุจิวิทย์, 2548; รสวันต์ อารีมิตร, 2555)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีทักษะในการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สอดคล้องกับมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ

จึงร่วมกับกรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2544) กำหนดแนวทางระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ นำไปเป็นแนวทางในการช่วยเหลือดูแลเด็กนักเรียนได้อย่างเหมาะสมถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังคงพบปัญหาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังการศึกษาของทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ ที่ศึกษาสถานการณ์ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงและการติดเกมในนักเรียน โรงเรียนนาร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า นักเรียนมีปัญหาด้านอารมณ์ คิดเป็นร้อยละ 15.4 และ 11.5 จากการประเมินโดยครูและผู้ปกครองตามลำดับ ขณะที่นักเรียนประเมินตนเองว่าเสี่ยงด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมากถึงร้อยละ 36.8 เสี่ยงต่อการติดเกมร้อยละ 2.8 โดยระดับชั้นมัธยมศึกษาช่วงอายุ 13-18 ปี เสี่ยงต่อการมีปัญหาด้านพฤติกรรมและติดเกมมากกว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา (ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ, 2556)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน และจากผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือที่ผ่านมา ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนยังคงเผชิญปัญหาต่าง ๆ บางกรณีมีความรุนแรง ทำให้เกิดความพิการ สูญเสียด้านร่างกายและจิตใจ จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นแต่ละคนมีวิธีการแก้ไขปัญหาแตกต่างกัน โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง จะสามารถจัดการสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีสุขภาพจิตดีกว่าวัยรุ่นที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ ซึ่งความแข็งแกร่งในชีวิต (Resilience) เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่ทำให้บุคคลสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสุขภาพจิตดี และสามารถดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็ง (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2560) โดยความแข็งแกร่งในชีวิตเป็นแนวคิดของ Grotberg ที่ได้ศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความสำเร็จในการปรับตัวของเด็กเมื่อเผชิญมรสุมในชีวิตจากกลุ่มเด็กในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย พบว่า เด็กจะสามารถผ่านมรสุมชีวิตไปได้จะต้องมีความแข็งแกร่งในชีวิตในส่วนของคุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยปกป้อง ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) สิ่งที่มี (I have) เป็นแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ยุ่งยาก 2) สิ่งที่มีเป็น (I am) เป็นความเข้มแข็งภายในจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับความเชื่อ ทศนคติ และความรู้สึกมั่นใจในตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า ความรับผิดชอบ และ 3) ความสามารถที่มี (I can) เป็นทักษะทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลโดยการปฏิสัมพันธ์ภายในบุคคลและการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Grotberg, 1995) เมื่อนักเรียนวัยรุ่นมีความแข็งแกร่งในชีวิต ก็จะทำให้เด็กสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย แสดงออก

ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน ใช้ทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ รวมทั้งปรับตัวให้เข้ากับแต่ละช่วงเวลาของชีวิตได้อย่างยืดหยุ่น โดยมีความเข้าใจถึงข้อจำกัดและผลกระทบที่เกิดจากการตัดสินใจ และรับผิดชอบกับผลที่เกิดขึ้น ใช้ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และความแข็งแกร่งในชีวิตสามารถพัฒนาได้

จากที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมศักยภาพหรือความสามารถของนักเรียน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างรู้เท่าทันและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และจากการทบทวนงานวิจัย พบว่า ยังไม่เคยมีการศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนตามบริบทของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มาก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนตามบริบทของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ศักยภาพในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสุขภาพจิตดี ดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็ง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 84 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนละ 2 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ได้สถานศึกษา จำนวน 70 แห่ง และผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 70 คน และครู 70 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 140 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ตามแนวคิดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อนักเรียน และ 6) การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน

ขอบเขตด้านเวลาและพื้นที่ที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ในระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2563 ณ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำนวน 70 แห่ง และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ระหว่างเดือนมิถุนายน 2563 ณ โรงเรียนพังทวยพัฒนศึกษา และโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สามารถสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวม พบว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และสามารถนำมาเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้ดังนี้ 1) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 2) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) ด้านการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหา 4) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน 5) ด้านการคัดกรองนักเรียน และ 6) ด้านการส่งต่อนักเรียน ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

ด้านที่	การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน	ระดับการดำเนินงาน			
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.22	0.53	มาก	2
2	ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.10	0.58	มาก	5
3	ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน	4.29	0.58	มาก	1
4	ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญา	4.21	0.65	มาก	3
5	ด้านการส่งต่อนักเรียน	4.00	0.71	มาก	6
6	ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน	4.18	0.71	มาก	4
	รวม	4.17	0.53	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความ แข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.58) รองลงมา คือ ด้านการ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.53) และ ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.71)

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความ แข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผู้วิจัยขอสรุปดังนี้ **1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล** ได้แก่ (1) ส่งเสริมการเก็บรวบรวมข้อมูล นักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรรู้จักนักเรียนทุกคน รวบรวมข้อมูลนักเรียนให้ครอบคลุม โดยใช้ เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น แบบประเมิน แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม และมีระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นที่มีความถูกต้อง ทันสมัย ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน (2) ปรับปรุงโครงการเยี่ยมบ้านเพื่อดูแลสุขภาพความเป็นจริงของนักเรียน **2) ด้านการคัดกรองนักเรียน** ได้แก่ จัดกลุ่มนักเรียน จากข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม มีคณะกรรมการที่

แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ของสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตามความต้องการและสภาพปัญหาของนักเรียนแต่ละคน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ได้แก่ มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการตามนโยบายต่าง ๆ และดำเนินกิจกรรมตามแผน กิจกรรมที่จัดมีความหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน ตรงตามความต้องการ ความสนใจ และให้นักเรียนมีส่วนร่วม และใช้วงจรคุณภาพ PDCA ในการปรับปรุงแผน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ได้แก่ การป้องกันก่อนเกิดปัญหาเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเกิดปัญหากับนักเรียนต้องให้การช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาควรสอดคล้องกับความต้องการและกลุ่มนักเรียน การดำเนินงานควรได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ได้แก่ การส่งต่อมี 2 แบบ คือ (1) ส่งต่อภายใน และ (2) ส่งต่อภายนอกไปยังผู้เชี่ยวชาญ ครูจะต้องสรุปประวัตินักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ และประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อขออนุญาต มีการติดตามผล และเมื่อนักเรียนบำบัดเสร็จต้องได้กลับมาเรียนตามปกติ และ 6) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ได้แก่ ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน จัดกิจกรรมบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามความสามารถ ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน เน้นการสอนเรื่องทักษะชีวิต มีภาคีเครือข่ายในการร่วมกันส่งเสริม สนับสนุน มีระบบติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผู้วิจัยขออภิปรายตามข้อค้นพบ ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นข้อกำหนดหรือนโยบายในการบริหารกิจการพัฒนานักเรียน ส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ การรวบรวมข้อมูลนักเรียนทุกคน โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม แบบประเมิน การเยี่ยมบ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ ครอบคลุม รอบด้าน และนำมาจัดทำแฟ้มประวัตินักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งการมี

ข้อมูลของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการ เพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน กำหนดนโยบาย งบประมาณในการบริหารจัดการการศึกษา และการให้ความช่วยเหลือนักเรียน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ นักเรียน เพื่อนนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ครูประจำชั้น ครูแนะแนว เป็นต้น การคัดกรองนักเรียน คือ การจัดการข้อมูลนักเรียนเพื่อนำมาจัดกลุ่ม โดยใช้เครื่องมือ และมีการกำหนดเกณฑ์ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน คือ การสนับสนุนและส่งเสริมนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้าน การนัดประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมเสริมสร้างทักษะหากนักเรียนได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม จะช่วยให้พัฒนาได้ตามศักยภาพของตนเอง การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ การป้องกันแก้ไขปัญหากลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาที่ต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียนให้สมบูรณ์ตามสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล การส่งต่อนักเรียน คือ การส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาย่างยากซับซ้อนของนักเรียน การส่งต่อมีทั้งการส่งต่อภายในและการส่งต่อหน่วยงานภายนอก มีการติดตามและประเมินผลการส่งต่อ การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน คือ การส่งเสริมศักยภาพหรือความสามารถของนักเรียนในการเผชิญกับปัญหาหรือภาวะวิกฤตในชีวิต ถ้าหากนักเรียนมีความแข็งแกร่งในชีวิตที่สูง จะทำให้สามารถฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตไปได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับอรรถย มังคลาด ที่ศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजันทพะเยา พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजันทพะเยา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งต่อตามลำดับ (อรรถย มังคลาด, 2557) สอดคล้องกับชุตินาถ ถาวรแก้ว ที่ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 (ปทุมธานี-สระบุรี) พบว่า การดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการส่งต่อนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ชุตินาถ ถาวรแก้ว, 2559)

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการส่งต่อนักเรียน และ 6) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน พบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อ

ส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนนั้น ต้องเริ่มจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนรายบุคคลอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้ครูสามารถเข้าใจและเข้าถึงความเป็นตัวตนของนักเรียน โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การออกเยี่ยมบ้าน เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง มีการจัดระบบเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งข้อมูลต้องมีความถูกต้อง ทันสมัย มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ นำข้อมูลที่ได้มาการจัดกลุ่มนักเรียน โดยอาจแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลุ่มพิเศษ โดยมีคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ของสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ในการให้การดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ตามความต้องการและสภาพปัญหาของนักเรียนแต่ละคน สถานศึกษาจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับนโยบายต่าง ๆ และดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ซึ่งกิจกรรมที่จัดต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน ตรงตามความต้องการ ความสนใจ และให้นักเรียนมีส่วนร่วม ควรมีการป้องกันและแก้ไขก่อนเกิดปัญหา และนักเรียนต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน การดำเนินงานต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และต้องมีการติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ หากปัญหาที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงเกินกว่าครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นจะสามารถดูแลได้ จะมีการส่งต่อภายใน หรือส่งต่อกายนอกไปยังผู้เชี่ยวชาญ ครูควรสรุปประวัตินักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ และประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อขออนุญาต มีการติดตาม ประเมินผล และเมื่อนักเรียนบำบัดเสร็จจะต้องได้กลับมาเรียนตามปกติ และสิ่งสำคัญ การที่นักเรียนจะสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวของตัวเอง คือ การมีความแข็งแกร่งในชีวิต สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามความสามารถ ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน จัดการเรียนรู้เรื่องทักษะชีวิต ประสานภาคีเครือข่ายในการร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุน ทั้งมีระบบติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA สอดคล้องกับปรมาภรณ์ สนิธิ ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูลด้านความสามารถพิเศษของนักเรียนอย่างเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ควรจัดสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา การดูแลกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาอย่างใกล้ชิด ส่วนนักเรียนที่มีปัญหายุ่งยากซับซ้อนได้รับการส่งต่ออย่างถูกต้องและรวดเร็ว (ปรมาภรณ์ สนิธิ, 2560) สอดคล้องกับสิทธิศักดิ์ อุษาพรหม ที่ศึกษาการพัฒนากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านอุโนนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า มีการตั้งทีมงานขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน อย่างเป็นระบบ ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามารับรู้รับทราบพฤติกรรมของนักเรียนร่วมกันกับคณะครู แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นจริงของนักเรียน ร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาทางช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (สิทธิศักดิ์ อุษาพรหม, 2552) สอดคล้องกับยุวดี ปันงา ที่ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 พบว่า ควรมีการวางแผนเตรียมการในระยะยาว มีการอบรมให้ความรู้แก่ครูที่ปรึกษา มีการติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ ควรเชิญคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง (ยุวดี ปันงา, 2554) สอดคล้องกับอิติณัฏดา สิงห์แก้ว ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจร PDCA กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พบว่า โรงเรียนต้องมีการพัฒนาและจัดทำเอกสารแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนให้ชัดเจนตามวงจรคุณภาพ PDCA (อิติณัฏดา สิงห์แก้ว, 2562) และสอดคล้องกับสุกัญญา สุรังสี และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต พบว่า การฝึกทักษะชีวิตสามารถส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตได้ (สุกัญญา สุรังสี และคณะ, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมด้านการส่งต่อนักเรียนให้มีประสิทธิภาพควบคู่กับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ทั้ง 6 ด้าน **ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล** ควรรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลและปรับปรุงโครงการเยี่ยมบ้าน เพื่อตรวจสอบความเป็นจริงของนักเรียน **ด้านการคัดกรองนักเรียน** ควรจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม โดยมีคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ของสถานศึกษา **ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน** ควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการและจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย **ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา** ควรมีการป้องกันก่อนเกิดปัญหา และเมื่อนักเรียนมีปัญหาต้องให้การช่วยเหลืออย่าง

เร่งด่วน **ด้านการส่งต่อนักเรียน** ครูควรสรุปประวัตินักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ มีการติดตาม ประเมินผลนักเรียนที่ถูกส่งต่อ และ **ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน** ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน จัดกิจกรรมบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามความสามารถ ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรใช้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด ไปกำหนดนโยบาย จัดทำแผนการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด เพื่อให้การส่งต่อนักเรียนมีประสิทธิภาพ และนักเรียนในสังกัดมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงขึ้น

2. สถานศึกษา ควรใช้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ไปกำหนดนโยบายสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนให้สูงขึ้น

3. ครูควรใช้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงาน ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ไปเป็นแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ จัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนตามขนาดของสถานศึกษา

2. ควรมีการศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนในภาพรวมระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2544). *คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพมหานคร : ยูเรนัส อิมเมจกรุ๊ป.
- ชุติมา ถาวรแก้ว. (2559). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 (ปทุมธานี-สระบุรี). ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ. (2556). การสำรวจสถานการณ์ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงและการติดเกมสื่อนักเรียนโรงเรียนนาร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต.
- ธิตินัดดา สิงห์แก้ว. (2562). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจร PDCA : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปรมาภรณ์ สนธิ. (2560). แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ. (2560). ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 31(1), 13-28.
- พิชญานนท์ งามเฉลียว และวดี อัมรักเลิศ. (2556). พัฒนาการทางด้านจิตใจและสังคมในวัยรุ่น. ใน *พิชญานนท์ งามเฉลียว, วดี อัมรักเลิศ, และธารทิพย์ แสงสุวรรณ (บรรณาธิการ), การดูแลสุขภาพสำหรับ 3 รุ่นอายุ: วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ*. (หน้า 13-28) สงขลา : คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มรยาท รุจิวิทย์. (2548). *การจัดการความเครียดเพื่อสร้างเสริมสุขภาพจิต*. ปทุมธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุวดี ปันงา. (2554). พัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1.

ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รสวันต์ อาริมิตร. (2555). พัฒนาการด้านจิตใจและสังคมของวัยรุ่น. ใน วิโรจน์ อารีกุล, ศิริไชย หงษ์สงวนศรี, สุริยเดว ทรีปาตี, บุญยิ่ง มานะบริบูรณ์, รสวันต์ อาริมิตร, จิราภรณ์ ประเสริฐวิทย์, และคณะ (บรรณาธิการ), พัฒนาการและการเจริญเติบโตของวัยรุ่น (หน้า 19-222). กรุงเทพมหานคร : เอพลัสพริน.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. (2563). แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25.

สิทธิศักดิ์ อุษาพรหม. (2552). การพัฒนากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านอุณา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุกัญญา สุรังสี และคณะ. (2562). การพัฒนาโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 29(3), 194-204.

อรรถัย มังคลาด. (2557). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजัน จังหวัดพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

Grotberg, E. H. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spiri*. The Hague : The Bernard van Leer Foundation.

การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ
ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี*

AN APPLICATION OF THE LOVING-KINDNESS FOR REDUCING
THE VIOLENCE IN SRANGKO COMMUNITY SRANGKO SUB-DISTRICT
KUTJAB DISTRICT UDONTHANI PROVINCE

พระกิตติพงษ์ อภารโร (ไลไธสงค์)

Kittipong Aphadharo (Laithaisong)

สมเดช นามเกต

Somdet Namket

พระครูจิรธรรมธัช

Phrakrujiradhammathat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Arithat.loes@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักเมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาพบว่า 1) หลักเมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่อยู่ในพรหมวิหารหรืออัมปิณญา คือ ความรักใคร่ กิริยาที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ทั้งทางกายและใจ ซึ่งเป็นความสุขที่ทุกคนปรารถนา 2) สภาพความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เป็นการแบ่งกลุ่มทางความคิดเห็น เช่น ความคิดเห็นทางการเมือง ข่าวสารในสื่อออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นความคิดเห็นที่สร้างความขัดแย้งอย่างรุนแรง ส่งผลต่อเรื่องการขาดความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน และ 3) การประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัด

*Received: 24 December 2020; Revised: 17 May 2021; Accepted: 18 May 2021

อุดรธานี โดยที่ผู้นำชุมชนได้ร่วมกับหลายกลุ่มของชุมชน ในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน แต่ละกลุ่มจะร่วมกันสร้างชุมชนคุณธรรม กล่าวคือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมรับผิดชอบ แล้วจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้หลักเมตตาธรรม เพื่อประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของประชาชน คือ ความรัก ความมีไมตรี ความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุข ประสพแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักเมตตาธรรม, ลดความรุนแรง

Abstract

The application of the compassion principle was needed to reduce violence in Sangko Community, Sangko Sub-district, Kudjab District, Udonthani Province. The objectives were; 1) to study the compassion principle in the Theravāda Buddhist scriptures; 2) to study the violence in Sangko Community, Sangkor Sub-district, Kudjab District, Udonthani Province and 3) to study the application of compassion for reducing violence in Sangko Community, Sangkor Sub-district, Kudjab District, Udonthani Province. It was a qualitative research.

The study found that 1) the compassion principle in the Theravāda Buddhist scriptures was the principles found in Brahma Vihara or Appmāya that is love, loving activate, affection in animals, wishes for others to receive the happiness both physically and mentally that everyone desires. 2) The violence in Sangko Community, Sangkor Sub-district, Kudjab District, Udonthani Province, it is divided into groups of opinions, such as; political view, news in online media, etc., all opinions that create a serious conflict. This resulted in the lack of unity in this community, and 3) the application of compassion to reduce violence in Sangko Community, Sangkor Sub-district, Kudjab District, Udonthani Province, it is the community leaders working with many groups to create a unity within the community between Ban (Community), Temple, and School, where each group will join together to create a moral community, that is, jointly think, jointly plan, jointly take responsibility. Then organized an activity

to learn about the compassion principle to apply to the lives of the people: love, goodwill, kindness, desire for others to be happy what is beneficial.

Keywords: Application, Compassion Principle, Violence

บทนำ

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตประจำวันของคนเราเป็นอย่างมาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คำสอนต่าง ๆ มีมากมาย แต่คำสอนที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขนั้น คือ หลักเมตตาธรรมหรือหลักแห่งความรักเท่านั้น ที่พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นมีความเหมือนกันในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง เพื่อเป็นการสร้างสันติให้เกิดขึ้นในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ที่เป็นชุมชนขนาดเล็กไปจนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่สามารถจะทำให้สังคมโลกมีความสงบได้อย่างยั่งยืน ดังธรรมสุภาสิตไทยที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาว่า โลกใบอุดมิกกา เมตตา เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2535) ถ้าการกระทำของคนเรานั้นประกอบด้วยเมตตา ทางกาย วาจาและใจ ก็จะทำให้เราทุกคนนั้นอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั้น จะเป็นการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความน่าอยู่และสร้างเรื่องราวดี ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ความสามัคคีในชุมชน การให้อภัยในทุก ๆ เรื่อง การจัดการปัญหา การแก้ปัญหาอย่างมีสติปัญญา เป็นต้น

ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนให้มนุษย์ทุกคนมีความเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง โดยการเว้นจากการทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ดังพระโอวาทปาติโมกข์อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา และถือว่าเป็นหัวใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาว่า

สพฺพปาปสฺส อภินิ

กฺขสฺสสุสฺสพทา

สจิตฺตปริโยทปนํ

เอตํ พุทธานํ สาสนํ

การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (ที.ม. (ไทย), 10/90/50; ที.ม. (บาลี), 10/90/43)

กล่าวได้ว่า การที่บุคคลจะไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดีนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีเมตตาธรรมอยู่ในจิตใจ จึงจะไม่ทำความชั่วและทำแต่ความดีได้ ทั้งทางร่างกาย ทางวาจา และทางจิตใจ เพราะความชั่วต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการที่คนเราขาดเมตตาธรรมในจิตใจ ทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า การขาดเมตตาธรรมของคนในสังคมนั้น ก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีงามทางจริยธรรมต่าง ๆ พระองค์จึงได้ยกหลักเมตตาธรรมให้คู่กับศีล ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

ปาณาติปาตา เวรมณี (อภ.วิ. (ไทย), 35/703/447) พุทธทาส อินทปัญโญ ได้เขียนไว้ในหนังสือ “คริสต์ธรรม พุทธธรรม” เพื่อกล่าวสอนพุทธศาสนิกชนและคริสตชนว่า การที่คนเราขาดไมตรีจิตต่อกัน มีความเห็นแก่ตัว ดุฎกเยียบหยามซึ่งกัน มักเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือทะเลาะในทางศาสนา สาเหตุหลักก็คือการไม่ผ่อนสั้นผ่อนยาวกันด้านความเชื่อ และชาวพุทธกับชาวคริสต์นั้น สามารถที่จะทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและทำเพื่อมหาชน ในการที่จะสร้างโลกใบนี้ให้สมบูรณ์ได้ โดยการเข้าใจซึ่งกันและกัน ในการใช้หลักเมตตาธรรมในวิถีชีวิตสังคมโลกใบนี้ และการเข้าถึง เข้าใจ ของการมีไมตรีจิตต่อกันในการสร้างสันติภาพ (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2552) พระอาจารย์ ดิข นัท อันท์ ได้เขียนไว้ในหนังสือ “เมตตาภาวนา คำสอนว่าด้วยรัก” ว่า จิตที่มีรักมีเมตตา สามารถที่จะนำมาซึ่งความสงบสันติ ความร่าเริง และความสุขให้กับตัวเราเองและผู้อื่นได้ ความกรุณาและความรักนั้น ถือว่าเป็นดอกไม้สวยงามที่สุด ผู้ที่ตระหนักรู้ถึงจิตแห่งรักคือเมตตา ก็คือผู้ที่เข้าถึงสภาวะธรรมที่แท้จริง และเมตตาภาวนานี้ก็คือการมีเมตรี การตั้งใจและปรารถนาให้ผู้อื่นสุข และเมตตาภาวนานี้ เป็นธรรมะที่สอนให้รู้ว่า อะไรที่ควรทำ และไม่ควรทำ เพื่อคนอื่นมีความสุข การทำเมตตาภาวนาจะนำมาซึ่งความมหัศจรรย์ นั่นก็คือการสร้างสันติภาพต่อตนเองและผู้อื่นนั่นเอง การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ และการบัญญัติสิกขาบทแก่พระภิกษุก็เหมือนกัน พระองค์ก็เน้นให้พระภิกษุสามเณรมีเมตตาธรรมต่อกัน นั่นก็คือ การไม่ฆ่าสิ่งมีชีวิต อันมีการไม่พรากรายมนุษย์ ถ้าทำภิกษุนั้นเป็นปาราชิก ส่วนสามเณรก็ขาดจากความเป็นสามเณร คือตายจากความเป็นภิกษุและสามเณร เป็นต้น (ดิข นัท อันท์, 2543) ดังที่ปรากฏในพระวินัยว่า “ก็ ภิกษุใด จงใจพรากรายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากรายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้” (วิ.มหา. (ไทย), 1/167/139) จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงเน้นการมีเมตตาธรรมเพื่อให้นมนุษย์พ้นจากวิภูสงสาร ละกิเลสตัณหา จึงทำให้พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่า “เป็นศาสนาแห่งการหลุดพ้นจากวิภูสงสารและจากกิเลสตัณหา” หลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นความรักที่อยู่บนฐานการไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดีทั้งปวง และทำจิตให้บริสุทธิ์ในสัตว์ทั้งหลายในที่ทั้งปวง พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการมีเมตตาธรรมกับตนเอง ผู้อื่น สัตว์อื่น และพระองค์ก็ทรงเป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงแผ่เมตตาธรรมให้กับผู้ที่คิดร้ายพระองค์ ด้วยการไม่ทรงโกรธ ไม่เกลียด ให้อภัยเสมอ จึงทำให้คนเหล่านั้นไม่สามารถที่จะเอาชนะพระองค์ได้ และก็กลับตัวกลับใจ มีนายขมังธนูที่พระเทวทัตส่งไปให้ปลงพระชนม์ชีพพระพุทธเจ้า เป็นต้น ทำให้บุพพณยกย่องพระพุทธเจ้าว่า “พระสมณโคดมทรงละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑอาวุธและศีลตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อ

สรรพสัตว์อยู่” (ที.สี. (ไทย), 9/8/3) ดังนั้น เมตตาธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์มีเมตตาในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง ได้นำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจ

สภาพปัญหาเรื่องความขัดแย้งของชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เป็นชุมชนที่มีปัญหาความขัดแย้งในหลายเรื่อง ตั้งแต่ระดับการแบ่งกลุ่ม เช่น การเข้าวัดป่ากับวัดบ้าน เรื่องของพระพุทธศาสนา การลบหลู่สายครูบาอาจารย์ เรื่องของความคิดต่างทางการเมือง ข้อมูลข่าวสารในสื่อออนไลน์ เป็นต้น ที่เป็นปัญหารุนแรงในชุมชน จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มีความสัมพันธ์กับงานวิจัยของพระมหาปัญญา สุธสมปนโน (ผาติวโรดม) ที่กล่าวว่า หลักเมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การแผ่และการเจริญความรักด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทั้งหลาย ในที่ทั้งปวง มีวิธีแสดงออก 3 ประการ 1. การแผ่และเจริญความรักทางกาย 2. การแผ่และการเจริญความรักทางวาจา 3. การแผ่และการเจริญความรักทางใจ (พระมหาปัญญา สุธสมปนโน (ผาติวโรดม), 2554) และนางสาวณัฐมา ชันติธรรมกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความรักในพระพุทธศาสนา” พบว่า ความรักนั้นทำให้เกิดแรงบันดาลใจและเป็นพลังที่อยู่ภายในใจของมนุษย์สัตว์ นอกจากนี้ ความรักยังมีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์ ก่อให้เกิดความเสมอภาค ความยุติธรรม ความสงบสุข ดังนั้น ความรักจึงเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ (ณัฐมา ชันติธรรมกุล, 2553) พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวความคิด เรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า คำสอนเรื่องเมตตาเป็นคำสอนที่เป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่น ๆ อีกมาก ถ้าหากบุคคลมีคุณธรรมข้อนี้แล้ว ก็จะทำให้ชีวิตของเขาตระหนักถึงหน้าที่ในอันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่หากไม่มีเมตตาแล้ว มวลมนุษย์ในโลกนี้ก็จะเบียดเบียนทำลายซึ่งกันและกัน ไม่รู้สึกเกรงกลัวต่อผลของความชั่วที่ตนได้กระทำลงไป” (พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์), 2558)

จากการศึกษาการนำหลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรง เพื่อประยุกต์ใช้ในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี นั้น มีความคล้ายคลึงกันในการสอนให้คนมีเมตตาธรรมหรือความรักต่อกัน เป็นคำสอนที่ทรงมุ่งเน้นประโยชน์และความสุขแก่มนุษยชาติในสังคมปัจจุบันเป็นสำคัญ อันจะนำมาซึ่งการเสริมสร้างสันติสุข และสันติภาพให้เกิดมีขึ้นได้อย่างแท้จริง จะอย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาที่ลงสู่ภาคสนาม เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่สามารถใช้หลักเมตตาในการแก้ไข หรือปรับให้ปัญหานั้นได้มีทางออกมากขึ้น อันจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขข้อแตกต่างดังกล่าวให้ปรากฏชัดเจน เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและผู้อื่น โดยจะทำการศึกษาสรุปประเด็นสำคัญ วิเคราะห์ เพื่อจะนำไปสู่การประยุกต์ บูรณาการ ให้เป็นการลดปัญหาความขัดแย้ง ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ไปถึงระดับชุมชนให้น้อยลง พร้อมให้ข้อเสนอแนะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเมตตาทรรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักเมตตาทรรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การทำวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาใน 2 วิธีคือ ด้านเอกสาร และภาคสนาม คือ 1) ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลัก คำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย 2) ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทั่วไปที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ หนังสือที่นักปราชญ์ทั้งหลายเขียนไว้รวบรวมไว้ ที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นสื่อต่าง ๆ ที่สามารถเชื่อถือได้ตามหลักวิชาการ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหลักความเมตตาทางพระพุทธศาสนาและทางโลก และ 3) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความสัมพันธ์การวิจัยในครั้งนี้ ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 30 รูป/คน เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะทำให้การสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่างของกลุ่มที่ผู้วิจัยเลือก รวมทั้งการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมปัจจุบัน ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อหาข้อมูลในเรื่องแนวคิด ทศนคติ หลักการเมตตาและแนวทางประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมความเมตตา จำนวน 30 รูป/คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อที่จะได้ทราบและรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในการศึกษารัชนี แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม 1 คน เพราะการศึกษารัชนีเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย พุทธศักราช 2539 และคัมภีร์อรรถกถา ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ เช่น พุทธธรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเป็นแนวคิดและทฤษฎีเบื้องต้นในการสร้างความเข้าใจในบริบทด้านต่าง ๆ ของพื้นที่และประชาชนที่สัมพันธ์ รวมทั้งการตั้งประเด็นคำถาม

3) ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างชุดคำถาม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้มีเมตตาในชุมชน ในสังคมปัจจุบัน ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อหาข้อมูล ในเรื่องแนวคิด ทศนคติ รวมทั้งการดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น อย่างมีเมตตาธรรม และแนวทางประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม จำนวน 30 รูป/คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อศึกษาสภาพความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี แล้วนำผลการศึกษาการประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

หลักเมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1) เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข 2) กรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3) มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และ 4) อุเบกขา หมายถึง การรู้จักวางเฉย หลักเมตตาธรรม ความรัก กล่าวถึงความรักความเมตตาไว้มากมาย ทั้งหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์ และคำสอนแทรกไว้ในแต่ละตอนของคำสอนนั้น ๆ บางครั้งก็มีคำสอนทำนองภาสิตเตือนใจ เช่น เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก และพึงเอาชนะความชั่วด้วยความดี ความรัก ความเมตตา เพราะหากมนุษย์ทุกคนมีความรักความเมตตาอยู่ในใจแล้ว ก็จะไม่มีการเบียดเบียนกัน ต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สภาพความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการขัดแย้งหรือแบ่งแยกในชุมชน ได้แก่ 1. ด้านความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน กลุ่มสังคมต่าง ๆ ไม่อาจจะอยู่โดยลำพังหรือไม่ติดต่อกันได้เลย การติดต่อสัมพันธ์กันจึงอาจจะทำให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งขึ้นได้ 2. ความอคติ ความแตกแยกบางอย่างเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ไม่ว่าจะด้วยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการยากที่ถอนตัวออกจากสถานภาพบางอย่าง หรือเปลี่ยนสถานภาพหรือกลุ่มบางกลุ่ม ส่วนมากจะเป็นการขัดแย้งในเรื่องของการเมือง ที่ประชาชนในพื้นที่นั้นได้เป็นผู้เสพข่าวในโทรศัพท์มือถือของแต่ละฝ่ายทางการเมือง 3. การแบ่งแยก เป็นเรื่องของการปฏิบัติ การสงวนสิทธิบางอย่างไว้กับคนบางกลุ่ม และไม่ยอมรับบุคคลที่ตนเห็นว่าแตกต่างเข้ามาเป็นพวก ไม่ว่าจะมีความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม การไม่ยอมรับนี้จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับเหตุผล แต่เป็นเรื่องของการแบ่งแยกกีดกันบุคคลบางกลุ่มในพื้นที่ จะเป็นกลุ่มเด็กที่ไปเรียนในเมืองกับเรียนในอำเภอ เรียนในหมู่บ้านก็จะมี การแบ่งแยก และเมื่อมีกิจกรรมทางสังคม ก็จะมีกลุ่มสร้างความขัดแย้งกัน 4. การสั่งสอน สังคมจะถ่ายทอด อมรมสั่งสอนสมาชิกในสังคมของตน จนกระทั่งสมาชิกนั้นรับเอาวัฒนธรรมนั้นมาใช้ในการปฏิบัติ จะเป็นการดำเนินชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม เพราะการที่ประชาชนมีการเสพข่าวสารในสิ่งที่ตนเองชอบและปลูกฝังค่านิยมแล้วสั่งสอนลูกหลาน 5. ความผิดหวัง จะเห็นเสมอว่า ขณะที่บุคคลหนึ่ง ประสบความสำเร็จ อีกบุคคลหนึ่งประสบความล้มเหลว การผิดหวังบ่อย ๆ เข้า บุคคลอาจจะกลายเป็นผู้ รุกราน เพราะเป็นการง่ายที่จะกล่าวโทษผู้อื่นเพื่อชดเชยความผิดหวัง จะเป็นการที่ผูกใจเจ็บและ ต้องการที่จะคอยเอาคืนกัน เพราะไม่เข้าใจในเรื่องของการปล่อยวางหรือการให้อภัย 6. ผู้ที่ยึดมั่นอย่าง จริงจัง การยึดมั่นอย่างจริงจัง บางครั้งเป็นเรื่องของอารมณ์มากกว่าเหตุผล โดยเฉพาะเมื่อประชาชนมี อารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทัศนคติก็ยิ่งแตกต่างออกไป จนยากที่จะหาเหตุผลมาอธิบายได้ เพราะแต่ ละคนนั้นก็มีความยึดมั่นของตัวเอง และไม่เปิดรับความคิดเห็นความคิดเห็นของผู้อื่น

การประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี จากการทราบปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่เป็นปัญหามันสร้างความขัดแย้ง ทางด้านความคิดเห็นคือ ปัญหาการแบ่งพวก การแบ่งกลุ่มทางความคิดเห็นจากสื่อออนไลน์ เช่น กลุ่มการเมือง ข่าวสารที่สร้างความความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นต้น ผู้นำชุมชนได้ร่วมกับหลายกลุ่มของ ชุมชนในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และกลุ่มภายในชุมชน ที่มีการจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นการบริหารกิจการของชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนคุณธรรม คือร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมรับผิดชอบ แล้วจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้หลักเมตตาธรรม เพื่อประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของประชาชน คือ ความรัก ความมีไมตรี ความปรารถนาดี

ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุข ประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดความถูกต้องในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่จะเป็นการชักนำให้พระสงฆ์ในพื้นที่มีบทบาทในการทบทวนหลักธรรม เพื่อที่จะใช้ในการออกแบบการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสู่รูปแบบวิธีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้จริง โดยอาศัยความเชื่อทางด้านประเพณีของชุมชนที่มีกิจกรรมงานบุญเป็นประจำทุก ๆ เดือน ในการสร้างกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของประชาชนในชุมชน ให้กิจกรรมของชุมชนประสบความสำเร็จ เพื่อที่จะเป็นการนำประชาชนในชุมชนเข้าสู่วัด เพื่อที่จะเป็นการเรียนรู้หลักเมตตาธรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะเป็นการสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักธรรมเข้าสู่รูปแบบการปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ประกอบด้วยหลักเมตตาธรรมในการสร้างเจตนา สร้างความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจของทุก ๆ คน ภายในชุมชนให้ได้รับความพึงพอใจและเข้าใจมากที่สุด ประกอบด้วยความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือการเรียนรู้หาทรัพย์ที่ไม่ผิดศีลธรรมด้วยความมีเมตตา ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือการมีสติก่อนที่จะใช้จ่าย เข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่สำคัญ อะไรคือสิ่งที่จำเป็น ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้หรือรู้จักการบริหารหนี้ให้เป็นระบบ เป็นการรู้การออมเงินจากการมีรายได้หลักและรายได้เสริม เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ โดยมีกรอบของศีลธรรมเป็นตัวกำหนด เช่น ศีล 5 เป็นต้น ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ โดยการศึกษาทำความเข้าใจผู้คนในชุมชนที่มีความหลากหลาย ความทุกข์ คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น การเสพสื่อแบบขาดสติอันเป็นสาเหตุของการสร้างปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เช่น เรื่องการเมือง เป็นต้น

เมื่อประชาชนในชุมชนส่วนมากที่เข้าร่วมกิจกรรม และมีองค์ความรู้ มีความเข้าใจในหลักเมตตาธรรม ก็จะเป็นการละลายพฤติกรรมที่สร้างความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น ปัญหาความคิดเห็นที่มีต่อการเมืองที่เป็นปัญหาในการแบ่งแยกความคิด และมีการทะเลาะกันถึงขั้นลงมือทำร้ายกัน ก็จะเป็นการใช้หลักเหตุผลพูดคุยกัน เพราะเมื่อมีเมตตา ก็อยากจะทำให้ผู้อื่นได้รับความสุขเหมือนกันกับเรา เมื่อประชาชนมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความคิดเห็นที่มีความแตกต่าง อันเกิดจากหลายมุมมองทางสังคม การที่ประชาชนได้เรียนรู้หลักเมตตาธรรม และมีการร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคี พร้อมทั้งการประชุมร่วมกันของหลายกลุ่มทางชุมชน เพื่อที่จะเป็นการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ก็จะเป็นการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างมีสติ มีปัญญา มีหลักเหตุผล เพื่อที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นชุมชนคุณธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติในรอบด้านของการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน

การประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เป็นการกำหนดหลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจากการสัมผัสประชาชนที่ผ่านกระบวนการสร้างศรัทธาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะเป็นการบูรณาการหลักธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต เพื่อที่จะเป็นการเน้นให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีความรู้ มีความเข้าใจในหลักเมตตาธรรมและหลักธรรมต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตนั้น ทำให้ทราบว่า นอกจากหลักเมตตาธรรมแล้ว ประชาชนที่ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็จะต้องเห็นแต่ละหลักธรรมนั้น มีความสอดคล้องกัน เช่น ความรู้จักการให้อภัย ความรัก ความมีเมตตาต่อกัน และการปล่อยวางเพื่อที่จะเป็นเข้าถึงการมีสติ ที่จะเป็นการจัดการปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาส่วนตัว และปัญหารวมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ถูกแก้ไข จัดการปัญหาด้วยหลักการและเหตุอย่างมีสติ เพื่อที่จะเป็นคนดีมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี จึงมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใจอิจฉาริษยา และการรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเดินทางสายกลาง เพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ตามกฎแห่งกรรมหรือเรื่องของการกระทำที่เมื่อเราคิดไม่ดีต่อผู้อื่น แต่ตัวเราเองกลับแย่ลง ใครทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษ เราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ด้วยความเข้าใจ ด้วยความรัก ด้วยความมีเมตตาธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยนำประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี การประยุกต์หลักเมตตาธรรม คือ การสร้างความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจของทุก ๆ คน ภายในชุมชนให้ได้มากที่สุด มีความกรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ โดยทำความเข้าใจผู้คนในชุมชนที่มีความหลากหลาย ความทุกข์ คือ สิ่งที่เราเข้าไปเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน การมีมูทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “ดี” ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี จึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใจอิจฉาริษยา และการอุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง เพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อม

ตอบสนองคืนบุญคุณผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษ เราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของทุกสรรพสิ่งในโลกอย่างมีความสุขที่ยั่งยืน ที่สอดคล้องกับพระพรหมมงคลอาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “อยู่กันด้วยความรัก” คือ การอยู่ด้วยการมีความรัก ต้องรักหน้าที่ รักครอบครัว รักประเทศชาติ ไม่ว่าเราจะอยู่ในฐานะใดต้องรักสิ่งนั้น ต้องบูชาสิ่งนั้น ด้วยความเสียสละ อดทน เป็นต้น (พระพรหมมงคลอาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ), 2552) พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ) ได้กล่าวถึง “ความรัก” ไว้ในหนังสือ “ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก” เป็นความหมายเชิงบวกว่า “ความรัก” เป็นความดีในตัวเอง เป็นความรู้สึก เป็นอารมณ์ เป็นกิจของจิตมนุษย์ รักแท้เกิดขึ้นที่ใจ เพราะเป็นคุณสมบัติของจิต คือ รักเป็นหนึ่งในเจตสิก 52 สารของความรักมีหนึ่งเดียว คือ ฉันทะ ความพอใจ ดังกล่าวนี้นี้เป็นรูปแบบของความรัก (พระมหาสมจินต์ วันจันทร์, 2548) เมื่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความสุข โดยมีความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งแต่ละคนได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนในครอบครัว ตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างดี เต็มความสามารถ ความเป็นอยู่และเป็นไปในครอบครัว ก็จะมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างแน่นอน เพราะได้ยึดหลักปกครองครอบครัวให้ดำรงตั้งมั่นในทางที่ดีทั้ง 2 ทาง ได้แก่

1) ทางกาย ได้แก่ สมาชิกทุกคนในครอบครัวเป็นผู้มีร่างกาย มีวาจา และมีจิตใจสะอาดและมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ แข็งแรง สดชื่น เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้อยู่ในลักษณะสะอาดอยู่เสมอ

2) ทางใจ ได้แก่ สมาชิกทุกคนในครอบครัวรู้จักปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ต่อกันอย่างดีด้วยความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจกัน และรู้จักควบคุมจิตใจของตนในการครองเรือน ด้วยปัญญาทางโลกและทางธรรม คือ ยึดปฏิบัติตามหลักพระพุทธธรรมในทางพุทธศาสนาเถรวาท ความมั่นคงของสถาบันครอบครัวนั้น ต้องเกิดจากความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย เมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553) เมตตากรุณาช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ และพัฒนาคุณธรรมในจิตใจของทุกคน จนสามารถนำไปสู่ชีวิตครอบครัวที่ดีงาม ตามทฤษฎีในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นครอบครัวที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ยั่งยืนสืบไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

หลักเมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยเมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข 2. กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และ 4. อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย หลักเมตตาธรรม กล่าวถึงความรักความเมตตาไว้ในหลักธรรมคำสอนทางคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสร้างความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี คือ 1. ด้านความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน กลุ่มสังคมต่าง ๆ เห็นได้ชัดเจนในสังคมปัจจุบัน เช่น การสร้างกลุ่มบนสังคมออนไลน์ เป็นต้น 2. ความมีอคติ ส่วนมากจะเป็นการขัดแย้งในเรื่องของการเมืองที่ประชาชนในพื้นที่นั้นได้เป็นผู้เสียขาในโทรศัพท์มือถือของแต่ละฝ่ายทางการเมือง 3. การแบ่งแยกเป็นเรื่องของการปฏิบัติ การไม่ยอมรับบุคคลที่ตนเห็นว่าแตกต่างเข้ามาเป็นพวก 4. การสั่งสอน การรับเอาวัฒนธรรมนั้นมาใช้ในการปฏิบัติ จะเป็นการดำเนินชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม เพราะการที่ประชาชนมีการเสียขาในสิ่งที่ตนเองชอบ และปลูกฝังค่านิยมแล้วสั่งสอนลูกหลานที่มีความแตกต่างกัน 5. ความผิดหวัง จะเห็นเสมอว่า ขณะที่บุคคลหนึ่งประสบความสำเร็จ อีกบุคคลหนึ่งประสบความสำเร็จ หรือความคิดที่ไม่เปิดกว้าง เปิดใจ อยู่แต่ในกรอบของตนเอง เกิดความอิจฉาความสำเร็จของผู้อื่น 6. ผู้ที่ยึดมั่นอย่างจริงจัง การยึดมั่นอย่างจริงจัง บางครั้งเป็นเรื่องของอารมณ์มากกว่าเหตุผล โดยเฉพาะเมื่อประชาชนมีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทศนคติก็ยิ่งแตกต่างออกไป จนยากที่จะหาเหตุผลมาอธิบายได้ เพราะแต่ละคนนั้นก็ยึดมั่นของตัวเอง และไม่เปิดรับความคิดเห็นความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง ส่วนมากจะเป็นความเห็นต่างเรื่องของการเมือง

การประยุกต์หลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี โดยการสร้างความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจของทุก ๆ คนภายในชุมชน มีความกรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ โดยพยายามทำความเข้าใจผู้คนในชุมชนที่มีความหลากหลาย มีมุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีอุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง เพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดี ย่อมได้ดี ตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษ เราก็ไม่ควรติใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น แต่ควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของทุกสรรพสิ่งในโลกอย่างมีความสุขที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้นำในเรื่องของการจัดกิจกรรม ที่มีความสัมพันธ์กับหลักเมตตาธรรมทุก ๆ วันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ ของทุก ๆ เดือน เพื่อที่จะเป็นการปลูกฝังความช่วยเหลือความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนที่เข้มแข็ง
2. พระสงฆ์ในพื้นที่ควรทำแหล่งเรียนรู้หลักธรรม ที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่อการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อที่จะเป็นการสร้างสถานที่แห่งที่พึ่งระหว่าง บ้าน วัด รัฐ ได้อย่างเป็นรูปแบบ
3. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรทำแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อที่จะเป็นการสร้างความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ของสภาวะสังคมปัจจุบันให้เกิดความเข้าใจ เช่น ฝีมือแรงงาน สังคมทุกวันนี้ต้องการอะไร สถานการณ์ในอนาคตจะเป็นอย่างไร การเพิ่มมูลค่าสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งจะเป็นการสร้างการเรียนรู้ไปในเวลาเดียวกัน เพื่อที่จะทำให้ประชาชนนั้นเกิดการพัฒนารอบด้าน เพื่อที่จะรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้น และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐมา ชันติธรรมกุล. (2553). การศึกษาความรักในพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดิช นัท อันท์. (2543). *เมตตาภาวนา คำสอนว่าด้วยรัก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 18. นนทบุรี : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ). (2552). *อยู่กันด้วยความรัก*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม.
- พระมหาบัญชา สุขสมปนโน (ผาติวโรดม). (2554). การศึกษาวิเคราะห์หลักเมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับพระคัมภีร์คริสต์ธรรม. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบุญเรือน ปณฺทกโร (พิลาพันธ์). (2558). การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมจินต์ วันจันทร์. (2548). *ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กัลปพฤกษ์.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (2552). *ศรีธรรม พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันสันติธรรม.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). *มหาจุฬาเตปิฏก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2535). *พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียงใหม่เจริญ.

การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชน
บ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรณคูหา
จังหวัดหนองบัวลำภู*

AN APPLICATION OF THE FIVE PRECEPTS FOR DEVELOPING THE QUALITY
OF DAILY LIFE OF PEOPLE IN BAN SOMPOYKHAIMAUNGSAN NADAN SUB-
DISTRICT SUWANNAKOOHA DISTRICT NONGBAULAMPOO PROVINCE

พระสุรเชษฐ์ อิทธิเตโช (ไชยรา)

Phrasurachet Itthitejo (Chaira)

พระครูพิศาลสารบัณฑิต

Phrakru Phisalsarbunthit

พระครูจิรธรรมธัช

Phrakrujiradhammathat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: j6395keng@gmail.com

บทคัดย่อ

การประยุกต์ใช้ศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชน และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ใน 3 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) 2) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) ภายใต้หลักศีล 5 ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดนินทา เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการดื่มน้ำเมา โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา 2) การดำเนินกิจกรรม เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร การร่วมทำกิจกรรมอย่างมีความรับผิดชอบ 3) การใช้ประโยชน์ เป็นการให้ประชาชนมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านจิตใจ

*Received: 03 January 2020; Revised: 15 February 2021; Accepted: 22 February 2021

ร่างกาย สุขภาพ 4) การได้รับประโยชน์ เป็นการให้ประชาชนเข้าถึงผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น หลักการนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้มีความสุขที่ยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: การประยุกต์, ศีล 5, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

An application of the 5 Precepts for developing the quality of daily life of people in Ban Sompoykhaimaungsaen, Nadan Sub-district, Suwannakootha District, Nongboulampoo Province has 3 objectives as follows: 1) to study the 5 Precepts of Theravada Buddhism, 2) to study the problems of developing the quality of daily life of people in Ban Sompoykhaimaungsaen, Nadan Sub-district, Suwannakootha District, Nongboulampoo Province, and 3) to study the application of the 5 Precepts in the developing of the quality of daily life of people in Ban Sompoykhaimaungsaen, Nadan Sub-district, Suwannakootha District, Nongboulampoo Province. This was a qualitative research.

The study found that community leaders, monks, people, and schools were involved in promoting the observance of the 5 Precepts in 3 steps: 1) participation in the preparatory step (co-thinking), 2) participation in the process (co-working), and 3) participation in monitoring, evaluation and dissemination of performance (co-responsibility). These steps were under the 5 Precepts as: abstain from killing animals, abstain from stealing, abstain from misconduct, abstain from telling lies, abstain from drinking alcohol. There were together with using the principle of participation in 4 steps: 1) planning was the involving people in problem analysis, 2) implementation was the activities which allowed people to participate in the allocation of resources with the responsible participation in activities, 3) utilization was the ability to bring activities to benefit both mental, physical, and health, 4) benefit was the equal access to basic benefits. Therefore, this principle will give people an opportunity to participate in creative community development in order to achieve sustainable happiness.

Keywords: Application, 5 Precepts, Developing the Quality of Life

บทนำ

นับตั้งแต่ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ และได้ประกาศพุทธธรรมซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นบรมสังฆะหรือความจริงอันประเสริฐที่เกี่ยวกับโลกและชีวิต ที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติ (มันเกียรติ โกศลนิรติวงศ์, 2541) หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามี 2 ระดับ คือระดับศีลธรรมและระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระ (ศีลธรรม) และในระดับโลกียะ (จริยธรรม) คำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนเพื่อมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลส เป็นคำสอนในระดับที่สูง คือ นิพพาน ส่วนคำสอนระดับโลกียะ เป็นคำสอนทั่ว ๆ ไป เพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบัน และชาติอื่นต่อ ๆ ไป เป็นคำสอนสำหรับผู้ที่ยังต้องการความเจริญและความสุขในสังสารวัฏ หลักคำสอนที่เป็นจริยธรรมในการดำรงชีวิต เช่น ทาน ศีล สวรรค์ เป็นต้น (นฤมล มารคแมน, 2543) การที่มนุษย์ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ซึ่งยังเป็นความสุขในระดับของโลกียะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรม ที่เรียกว่า ศีล 5 มาดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมที่พระพุทธศาสนา ได้เล็งเห็นคุณค่าของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สามารถพัฒนาพฤติกรรมด้านกาย จิตใจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปัจจุบันนี้บุคลิกภาพด้านพฤติกรรมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก บุคลิกภาพเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ละคน หรือจะเรียกว่า เป็นแบบแผนความประพฤติของตนเองที่แสดงออกมา จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบางส่วน นอกจากนี้บุคลิกภาพอันเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ที่จะสามารถปรับตัวและการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล (รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, 2544) ในสังคมไทยจะเห็นว่า ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิต ทักษะคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอของชาวไทย ตลอดจนถึงวัฒนธรรมของประเทศไทยในมิติด้านต่าง ๆ และประเพณีต่าง ๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์, 2516) สมาธิอันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอันบุคคลอบรมโดยมีสมาธิเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคลอบรมโดยมีปัญญาเป็นฐาน ย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ราคาสวะ และอวิชชาสวะ (ที.ม. (ไทย), 10/142/89)

ในคัมภีร์วิมุตติมรรค พระอุปัชฌาย์กล่าวความหมายของศีลไว้ว่า ศีล หมายถึง ความเย็น สันติ ดีเลิศ การกระทำปกติ และสภาพปกติตามธรรมชาติของทุกข์และสุข ศีล หมายถึง ความเย็น (พระอุปัชฌาย์, 2538) มีอธิบายว่า ไม้จันทน์ที่มีความเย็นมากที่สุด ช่วยทุเลาความร้อนของพิษไข้ในร่างกายได้ฉับไฉน ศีลก็ฉับไฉน คือ ช่วยทุเลาไข้ใจที่เกิดจากความสะดุ้งกลัวหลังจากศีลขาดและก่อให้เกิดปราโมทย์ ศีล หมายถึง สันติ มีอธิบายว่า ถ้าบุคคลมีศีล เขาจะมีความประพฤติเรียบร้อย ไม่สร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ สันสกฤต (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤ

นาท, 2513) ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ศีล คือ ความปกติของธรรมชาติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีลคือข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 ศีล 8

วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสจารย์ ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่า คำว่า “ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือ ทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด แปลว่า เย็น คือ ทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล, แปลว่า เกษม คือ ปลอดภัย ทำให้เบากาย เบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้ มีความหมายเป็น สีสณะ กล่าวคือ เป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีสณะ” นี้ ซึ่งจะเห็นว่าการมีศีล 5 นั้น จะเป็นการรักษาตนเองและเป็นการรักษาผู้อื่นได้อย่างดี (พระพุทธโฆสเถระ, 2546) ซึ่งมีความสอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า ศีลหมายถึง ความเป็นปกติ หรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ คือ ไม่เดือดร้อน ไม่กระวนกระวาย ไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใด ๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติดุติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ศีล คือ การปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กายวาจา ให้เป็นกาย วาจา ที่น่าดู เมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว เราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดีสมาธิก็ง่าย (พุทธทาสภิกขุ, 2539)

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอาชญากรรม การทำลายล้างผลาญ ซึ่งกันและกัน การปล้นชิงทรัพย์ การทำความผิดทางเพศ การโกหกหลอกลวง และการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ ดังเช่นที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนอยู่บ่อย ๆ ตลอดถึงปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง เมื่อว่าโดยสรุปแล้วแต่เป็นการประพฤติดุติในเรื่องการละเมิดศีล 5 ทั้งสิ้น เพราะคนยึดเอาประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นใหญ่ ไม่ใส่ใจผลกระทบต่อส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ เห็นผิดเป็นชอบ ในขณะที่สังคมเปลี่ยนไป ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม และไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรม เพราะความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตใจ ความคิดอ่านและความประพฤติหลาย ๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่ว ความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติดุติปฏิบัติโดยไม่รู้รู้สึกสะอึก สะเทือน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตมีดมนลงไป

ประชาชนบ้านสัมปอัยค่ายเมืองแสน ตำบลนาदान อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านอาชีพ เช่น อาชีพด้านเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เป็นหลัก และรับจ้างทั่วไป ด้วยความเร่งรีบของวิถีการดำเนินชีวิต ทำให้ออกห่างจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักศีล 5 เพราะสาเหตุไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเท่าที่เคยเหมือนในอดีต เพราะค่าครองชีพในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางด้านวัตถุนิยม ที่เป็นแรงผลักดันส่งผลให้คุณภาพชีวิตที่ดำเนินตามความพอเพียงเป็นไปด้วยความยาก ทำให้ประชาชนในชุมชนบ้านสัมปอัยนั้น ขาดความกลัวในเรื่องของการผิดศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตประจำวัน อันส่งผลให้เกิดปัญหามากมาย เช่น การดื่มสุราสิ่งมีเมาเพื่อที่จะเป็นการสร้างความสุขชั่วคราว การเล่นเกมพนันเพื่อหวังรวยทางลัด การผิดลูกเมีย เรื่องชู้สาว เพราะสิ่งยั่วในสังคมปัจจุบัน เช่น สื่อออนไลน์ที่

สร้างพฤติกรรมการเล่นแบบ รวมทั้งการฆ่าสัตว์ เป็นต้น จากการที่ประชาชนส่วนมากขาดในเรื่องของศีลธรรมในการดำเนินชีวิต จึงเป็นสาเหตุให้ผู้นำชุมชน วัด โรงเรียน กลุ่มผู้สูงอายุ ร่วมประชุมเพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมภายในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชน ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล 5 เพื่อที่จะเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนคุณธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ให้เกิดการพัฒนายั่งยืน โดยใช้ทุนทางสังคมเดิมคือตำนานค่ายเมืองแสนวัฒนธรรมประเพณี วัดในพื้นที่ เพื่อร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ เพื่อให้ประชาชนที่มีปัญหาจริงเข้าสู่กระบวนการพัฒนาในทุก ๆ ด้านของการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีงามตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความสุขตามหลักศีลธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านสัมปอค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขของปัญหาชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านสัมปอค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านสัมปอค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและพรรณนา โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร และรายงานการวิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ศีล 5 การนำศีล 5 ไปบูรณาการเพื่อการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเป็นการพัฒนาสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาโครงสร้างขององค์กรตามหลักศีลธรรมที่มีการวางแผนมีรูปแบบและมีโครงสร้างของการลงมือปฏิบัติ เกี่ยวกับศีล 5 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาการประยุกต์การใช้ศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในบ้านสัมปอค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

2) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามรูปแบบของการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ผ่านการทดสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและสังคม หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้นำ

จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ทีละคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนในบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคุด จัหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 25 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยกำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน ในบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคุด จัหวัดหนองบัวลำภู โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. การสร้างแบบสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคุด จัหวัดหนองบัวลำภู

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษา มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล (จดบันทึก/บันทึกเสียง) วันสัมภาษณ์ สถานที่ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคุด จัหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยกำหนดหลัก ข้อเสนอแนะ 1 ข้อ

4. ลักษณะของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา โดยทบทวนจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการมีศีล 5 และวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา สำหรับการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามเพื่อให้ทราบถึงหลักการประยุกต์ใช้ศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคุด จัหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์โดยการถ่ายภาพบันทึกเสียงและจดบันทึก

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอหนังสือความอนุเคราะห์ในการทำวิจัยจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต

หนองคาย ไปยังกลุ่มเป้าหมายของบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

2) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเอง

3) เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มา จำนวน 25 ฉบับ ถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้ว นำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์ที่เป็นเอกสารสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ ทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็นประเด็นของการศึกษา เช่น ประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตรงกัน และแตกต่างกัน เป็นข้อมูลสารสนเทศ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม

2) นำประเด็นวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ของการวิจัยมาเป็นตัวกำหนดในการวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ แต่ละด้านของการวิจัย

3) จำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในแต่ละบทตามลำดับ และจำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม มาสรุปเป็นองค์ความรู้ของการวิจัย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและตอบปัญหาของการวิจัย

4) สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำสาระสำคัญของการวิจัยมาสรุปโดยการพรรณนา

5) นำผลสรุปของการวิจัยมาสู่การอภิปรายผลการวิจัย เพื่อที่จะได้เข้าใจการเชื่อมโยงรูปแบบของการวิจัย แนวคิดทฤษฎีของการวิจัย งานเขียนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่ทำ การวิจัยให้เกิดองค์ความรู้ของการวิจัย เพื่อที่จะได้นำไปใช้ให้เกิดผลประโยชน์ได้ง่ายและครอบคลุมของการวิจัย

6) จัดทำข้อเสนอแนะของการวิจัย โดยแบบออกเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการการประยุกต์ใช้ศิลปะ 5 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ 5 มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการ

1.1 หลักการมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลในชุมชนให้ความร่วมมือในหลายกลุ่มหลายโครงการที่ได้จัดขึ้น มีการบูรณาการเข้าและก้าวไปพร้อมกัน ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชน กลุ่มผู้สูงอายุ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ 5 ใน 3 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ

(ร่วมคิด) 2) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการ (ร่วมทำ) และ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

1.2 หลักการรักษาศิล 5 คือ หลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้มีศรัทธาพุทธ ควรประพฤติ มี 5 ประการ ได้แก่ (1) การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต (2) การเว้นจากการลักทรัพย์ (3) การเว้นจากการประพฤติดินในกาม (4) การเว้นจากการพูดเท็จ (5) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการประยุกต์ใช้ศิลป 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

2.1 การร่วมคิด เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย (1) ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้คิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนบ้านส้มป่อย พระสงฆ์ภายในวัด คณะผู้บริหาร คณะครูภายในโรงเรียนในชุมชน และภาครัฐ ในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล 5 เป็นการวางแผนให้สอดคล้องกับประชาชนทุกระดับภายในชุมชน (2) ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิล 5 เพื่อที่จะเป็นการรับมือกับปัญหาในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ข่าวสารในโลกออนไลน์ในปัจจุบัน ที่จะเป็นการรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิล 5 เพื่อหาทางออกที่ดีของปัญหานั้น ๆ (3) ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของแต่ละแห่ง ประกอบด้วย ชุมชน วัด โรงเรียน ภาครัฐ เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และมีคณะกรรมการในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ที่จะเป็นการรับทราบปัญหาสู่การประชุม เพื่อหาทางออกในการแก้ไขให้ดีขึ้น (4) การจัดเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารการรักษาศิล 5 ภายในประเทศที่ประสบความสำเร็จ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล 5 เป็นการวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนา และวางแผนเตรียมบุคลากรการส่งเสริมการรักษาศิล 5 (5) ร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุน จากทางชุมชนบ้านส้มป่อย วัด โรงเรียน และภาครัฐในการสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล 5 เป็นการอำนวยความสะดวก ที่จะเป็นการวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล 5

2.2 กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการ ประกอบด้วย (1) ร่วมมีส่วนประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนทุกกลุ่มในชุมชน พระสงฆ์ภายในวัด และโรงเรียนที่ประกอบด้วยคณะผู้บริหาร และครูในการร่วมกันพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ภายในชุมชนบ้านส้มป่อย ให้เป็นรูปแบบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกเพศ ทุกวัย (2) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดสภาพห้องเรียน เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ทั้งห้องเรียนภายในวัดที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุภายในวัด และห้องเรียนของโรงเรียนในพื้นที่ จะเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมภายในให้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ จัดป้ายนิเทศป้ายคติธรรม ในบริเวณสถานศึกษา โรงเรียน วัด ศาลาประชาคมของชุมชนบ้านส้มป่อย (3) ร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของกลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชน และเด็กนักเรียนในวัด (4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตในด้านศีล สมาธิ และปัญญา อยู่เสมอ และในวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ทางโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน ได้มีการปฏิบัติเป็นประจำ (5) การส่งเสริมให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการทุกกลุ่มทำสมาธิหรือบริหารจิตเจริญปัญญาก่อนเข้ากิจกรรม และทำสมาธิหลังเลิกกิจกรรม เพื่อเป็นการพัฒนาด้านสมาธิ (6) มีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการ มีวินัยในตนเองอยู่เสมอ อันจะเป็นการสร้างความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม ในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล 5 เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมเพื่อยกย่องคนดีและเชิดชูคนเก่ง กิจกรรมทำบุญตักบาตรอาทิตย์ละ 1 ครั้ง การฟังธรรมทุกวันพระของชุมชน นำผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธ ค่ายคุณธรรม เป็นต้น มีส่วนร่วมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการรักษาศีล 5 มาให้ความรู้แก่บุคลากรทางการศึกษา ผู้นำชุมชนและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เป็นกิจกรรมให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม และฝึกฝนอบรมให้ประชาชนรู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมในการกิน การอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข การดูแลเพื่อสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ การฟังเพื่อที่จะเป็นการปลูกปัญญา รู้จักการคิดวิเคราะห์

2.3 การรับผิดชอบร่วมกัน เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย ร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผลประเมินผล ร่วมติดตามการดำเนินงาน ร่วมประเมินผลการจัดสภาพองค์กรของวัดในระดับจังหวัดหนองบัวลำภู ร่วมประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมติดตามพฤติกรรมของประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่อง ทุกภาคส่วนภายในชุมชนบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ร่วมประเมินผลพฤติกรรมของประชาชนบ้านส้มป่อยค่ายเมืองแสน ในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ด้านความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ เป็นต้น ร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของทางผู้นำชุมชน วัด และโรงเรียน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร เพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ที่เป็นการเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียงชุมชนภายในพื้นที่ หรือเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวของชุมชน สื่อออนไลน์ต่าง ๆ ของวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน และเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์

อภิปรายผล

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ศีลธรรมกลับมาเพื่อโลกสงบเย็น ปรมาตมธรรมกลับมาเพื่อโอกาสสว่างไสว ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ ถ้าปรมาตมธรรมไม่กลับมา โลกจะมีตม ดังนั้น ทุกคนต้องช่วยกันทำให้ศีลธรรมกลับมา ในฐานะเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับโลก ธรรม คือ หน้าที่ที่ถูกต้องแก่ความรอดชีวิต ด้วยขอให้ธรรมเป็นที่พึ่งเป็นสรณะ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มีธรรมเป็นสรณะ มีตนเองเป็นที่พึ่ง มีตนเองเป็นสรณะ ต้องทำด้วยตนเอง จะให้คนอื่นมาทำแทนไม่ได้ (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ศีล 5 เป็นกรอบในการปฏิบัติและรูปแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวม รวมทั้งการวิเคราะห์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจในแต่ละข้อ ดังนี้

(1) ศิลข้อที่ 1 การละเว้นจากการฆ่าการสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (ปาณาติปาตา เวรมณี) โดยภาพรวม ประชาชนชาวบ้านส่วนมาก จะไม่ค่อยฆ่าสัตว์ใหญ่ ซึ่งจะซื้อเนื้อสัตว์จากตลาดมาประกอบอาหาร มีการรักษาสภาพแวดล้อมโดยใช้สมุนไพรธรรมชาติ และบู้หมักชีวภาพ มีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุ มีให้เกิดความรุนแรงในหมู่เพื่อน มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ สภาพปัญหา มีเป็นส่วนน้อย ในบางครั้งที่มีการฆ่าสัตว์ใหญ่ เช่น ล้มวัว ล้มควาย ฆ่าหมูรวมถึงเป็ด ไก่ ในงานบุญ งานเลี้ยง และเป็นอาหารภายในครอบครัว และการสังสรรค์ภายในบ้าน แต่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลย คือ สัตว์ประเภทเป็นพาหนะนำเชื้อโรคมารุคน เช่น ยุง แมลงสาบ มด สัตว์เลื้อยคลาน บางประเภทมีการฆ่าอยู่เสมอ เพราะกลัวสัตว์มากัดหรือทำร้ายตนเองและคนในครอบครัว การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หากประชาชนในชุมชนรักษาศิลข้อที่ 1 โดยเคร่งครัด ชุมชนและบุคคลในชุมชนนั้น ๆ จะเกิดความเมตตาจิตใจอ่อนโยนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ จะไม่กล้าฆ่าหรือเบียดเบียนซึ่งกันและกัน อีกทั้งจะไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองด้วย บ้านเมืองก็จะสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาพิชิตชัย ยมพาลไฟ ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องศีล 5 ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์” เมื่อปี พ.ศ. 2542 ผลการวิจัยพบว่า การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีความสำคัญ เพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์ และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิต และเชื่อว่า การฆ่าสัตว์เป็นบาป มีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ผู้ที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีล จะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษาศีล (พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไฟ, 2542)

(2) ศิลข้อที่ 2 ด้านการละเว้นจากการลักขโมย เบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (อทินนาทานา เวรมณี) โดยภาพรวมประชาชน ยังคงรักษาศีลข้อ 2 ไว้ได้เป็นอย่างดี ทั้งยังรักษาทรัพย์สินและผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม สภาพปัญหา อาจจะมีหยาบช้าของภายในบ้านที่วางอยู่ไปใช้โดยไม่ได้ออกกล่าวใคร เพราะเห็นเป็นของใช้ที่อยู่ในบ้านของตนเอง และในชุมชนอาจจะมีบ้างที่เด็ก ๆ บางคนหยิบฉวยของผู้อื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หากไม่ละเมิดศีลข้อ 2 สอดคล้องกับการศึกษาของอริชฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล ได้ศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีการรักษาศีลข้อ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศีลข้อ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อ 3 เว้นจากการประพฤติดินในกาม และศีลข้อ 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัยในระดับมากที่สุด ส่วนการรักษาศีลข้อ 4 เว้นจากการพูดปดอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศและระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลห้าอย่างมีนัยสำคัญ (อริชฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล, 2549)

(3) ศิลข้อที่ 3 ด้านการละเว้นจากการประพฤติดินในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงอันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำวงศ์ตระกูลของเขาให้เสื่อมเสีย (กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี) โดยภาพรวม ประชาชนชุมชนบ้านสัมปอค่ายเมืองแสน โดยส่วนมากเคร่งครัดปฏิบัติตามศีลข้อ 3 ไม่ประพฤติดินนอกใจคู่ครองของตน สภาพปัญหา อาจจะมีบางครอบครัวที่มีปัญหาเรื่องบุคคลที่

สามเข้ามาแทรกแซง การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การที่ประชาชนเคร่งครัดปฏิบัติตามศีลข้อ 3 ไม่ประพฤติดนองใจคู่ครองของตน ก็จะไม่ทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหมวดความผิดเกี่ยวกับเพศ ที่มีความสอดคล้องกับพระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล 5 ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม” ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า หลักคำสอนศีล 5 เป็นหลักคุณธรรมเชิงห้ามปราม อันเป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลให้ผู้ปฏิบัติตามสามารถเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ตั้งงาม กระบวนการควบคุมทางสังคมทั้งหมด ล้วนมีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานต่าง ๆ ของสังคม เช่น กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและจารีตประเพณี หลักศีล 5 ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุม ปรากฏออกมาโดยการใช้มาตรการต่าง ๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล การใช้มาตรการควบคุมทางสังคมดังกล่าว มุ่งก่อให้เกิดการควบคุมบุคคลสองประเภทคือ (1) การควบคุมภายใน ซึ่งหมายถึงการปลูกฝังคุณธรรมในตัวบุคคล ให้มีหิริโอตตัปปะหรือมโนธรรม ต้องการทำความดี ละเว้นการทำความชั่ว ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีของตนเอง ซึ่งเป็นหลักของความจริง และ (2) การควบคุมภายนอก ย้ำการให้รางวัลใจให้คนทำความดีและการลงโทษเพื่อขู่ให้บุคคลละเว้นการทำความผิด ตามหลักเกณฑ์ความถูกต้องและเป็นธรรม ก่อให้เกิดความมีระเบียบวินัยในสังคม (พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี), 2550)

(4) ศีลข้อที่ 4 ด้านการละเว้นจากพุดเท็จโกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายเขาหรือประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา (มุสาวาทา เวรมณี) โดยภาพรวม ชาวบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน เคร่งครัดในศีลข้อ 4 สภาพปัญหา มีบางครั้งที่โกหกเพื่อความสบายใจของคนในครอบครัว หรือเรียกว่า โกหกสีขาว การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หากประชาชนละเมิดศีลข้อ 4 การกระทำของบุคคลก็จะเข้าองค์ประกอบของศีลข้อ 4 มุสาวาท มีองค์ 4 คือ (ก) เรื่องไม่จริง (ข) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน (ค) มีความพยายามเกิดจากจิตที่คิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น (ง) ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น และเข้าองค์ประกอบของกฎหมาย จากการวิจัยภาคเอกสาร สรุปผลการวิจัยว่า พระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความสำคัญของศีล เป็นองค์แห่งความประพฤติเบื้องต้นของการบรรลุธรรมทางพระพุทธศาสนา และกล่าวถึงปฐมเหตุแห่งการปรากฏของเบญจศีล สืบเนื่องมาจากความละโมภและเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ซึ่งแสดงให้เห็นการเบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนี้ ได้แสดงคุณและโทษของการปฏิบัติเบญจศีล และละเมิดต่อเบญจศีลทั้งชีวิตนี้และชีวิตหน้า ส่วนอรรถกถา ได้อธิบายเพิ่มเติมพร้อมทั้งแจกแจงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น อธิบายความหมายของคำว่า ศีล คือ ความสงบ และแสดงประเภทและลักษณะของการรักษาศีล นอกจากนั้น กล่าวถึงองค์ประกอบหลักเกณฑ์การพิจารณาโทษ และประมวลวิธีการต่าง ๆ ที่นับว่าเป็นความพยายามในการละเมิดต่อเบญจศีล จากการวิจัยภาคสนามพบว่า ประชาชนบ้านสัมป่อย ยังคงมีค่านิยมและปฏิบัติต่อเบญจศีล สอดคล้องตามหลักทฤษฎี คือ มีความเห็นว่า เบญจศีลมีความสำคัญมาก และบัญญัติไว้ให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม และเห็นว่าการถือศีลนำไปสู่สุคติ

(5) ศีลข้อที่ 5 ด้านการละเว้นจากเครื่องดองของเมา สิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทมัวเมา ก่อความเสียหาย ผิดพลาดเพราะขาดสติ (สุราเมรัยมัชฌิมาทักขณานา เวรมณี) โดยภาพรวม ชาวบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสนโดยปกติไม่ดื่มสุรา แต่อาจจะสูบบุหรี่บ้าง ไม่ข้องเกี่ยวกับ

สารเสพติด ไม่สนับสนุนให้คนในครอบครัวมีการเสพยาหรือยาเสพติดอื่น ๆ พยายามรณรงค์ให้ชุมชนรู้ถึงโทษของการผิดศีลข้อ 5 ช่วยเหลือทางราชการณรงค์เมาไม่ขับ อดทน อดกลั้นต่อสิ่งยั่วยั่วที่จะทำให้ละเมิดศีลข้อ 5 เห็นด้วยกับการส่งเสริมไม่ให้ดื่มสุรในงานบุญต่าง ๆ เคร่งครัดปฏิบัติตามศีลข้อ 5 สภาพปัญหา มีการสังสรรค์กับเพื่อนฝูงเป็นบางครั้ง หรือดื่มในงานเลี้ยง งานบุญตามประเพณีต่าง ๆ การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การประพาศผิดศีลข้อที่ 5 เป็นเหตุทำให้ผิดให้ศีลอีก 4 ข้อ รวมทั้งก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ซึ่งการเกิดพฤติกรรมการเสพยา นั้น มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้อง อันเป็นเหตุทำให้เกิดการละเมิดศีลและก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม หากประชาชนไม่ละเมิดศีลข้อ 5 ย่อมรักษาชีวิตของตนเองและผู้อื่นได้ ไม่เกิดความสูญเสียต่อชีวิต ทรัพย์สิน และปัญหาทางสังคมในเรื่องยาเสพติด สังคมก็จะสงบสุข ประเทศชาติก็จะพัฒนา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาหลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศีล คือ “เจตนา” ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากกายทุจริต 3 ไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ลักทรัพย์, ไม่ประพฤติผิดในกาม และวจีทุจริต 4 ไม่พูดเท็จ, ไม่พูดคำหยาบ, ไม่พูดส่อเสียด, ไม่พูดเพ้อเจ้อ และศีล คือ “เจตสิก” หมายถึงการงดเว้นจากมโนทุจริต 3 ความโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง, มีจิตคิดพยาบาท, มีความเห็นผิด ศีล 5 ข้อ คือ 1. ปาณาติปาตา เวรมณี งดเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป 2. อทินนาทานา เวรมณี งดเว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ 3. กาเมสุมิฉฉา จารา เวรมณี งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4. มุสาวาจา เวรมณี งดเว้นจากการกล่าวเท็จ 5. สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณี งดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน ตำบล นาด่าน อำเภอสวรรคคูลา จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า บ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เป็นตำนานที่สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี ประชาชนในพื้นที่ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชเศรษฐกิจตามความต้องการของโรงงาน รองลงมาคืออาชีพค้าขายที่สามารถดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัวได้เป็นอย่างดี และประชาชนส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติธรรม ฟังธรรมเป็นประจำทุก ๆ วันพระ 15 ค่ำ ของทุก ๆ เดือน จึงเป็นการดีที่โครงการหมู่บ้านศีล 5 ของชุมชนได้รับการส่งเสริมจากผู้นำชุมชน โรงเรียน วัด ประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี รวมทั้งมีการบูรณาการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เข้ากับกิจกรรมของชุมชนได้ดี เช่น โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน เป็นต้น

การประยุกต์ใช้ศีล 5 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านสัมป่อยค่ายเมืองแสน ตำบล นาด่าน อำเภอสวรรคคูลา จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นการร่วมมือกันภายในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชนทุกกลุ่ม และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา

ศิลป์ 5 ใน 3 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) 2) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) และใช้หลักแนวคิดการมีส่วนร่วมซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา 2) การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านการใช้ทรัพยากร การร่วมทำกิจกรรม มีความรับผิดชอบ 3) การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สุขภาพ 4) การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้วิจัยได้นำปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักศิลป์ 5 เพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เข้าสู่การสัมมนา รวมถึงสิ่งที่สามารถปรับปรุงได้แก้ไขได้และหาสาเหตุ เหตุผลเพื่อที่ประชาชนในพื้นที่จะได้ดำเนินชีวิตตามหลักศิลป์ 5 ได้มากขึ้น

2. ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องของศิลป์ 5 ที่ได้ทำการศึกษาทำเป็นแผนการเรียนรู้ที่ละขั้นตอน เพื่อที่จะเป็นการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ ที่มีความแตกต่างทางด้านอายุ เพศ การศึกษา ที่มีความแตกต่างกันในการเรียนรู้และเข้าใจ เพื่อที่จะทราบหัวใจสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักศิลป์ 5 ให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น

3. ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับศิลป์ 5 เพื่อที่จะสร้างองค์ความรู้ให้กับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา เพื่อสร้างการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

4. ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักการเรียนรู้เพื่อเป็นการศึกษาเรียนรู้ ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาสังคมไปในเวลาเดียวกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาศิลป์ 5 ช่วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนในบ้านสัมป่อย ค่ายเมืองแสน ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภูได้อย่างไร

2. ควรทำการศึกษาข้อดีของการรักษาศิลปะแต่ละข้อ ตั้งแต่ศิลป์ 5 และ ศิลป์ 8 เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพแต่ละด้านของการดำเนินชีวิตของประชาชนแต่ละช่วงอายุ

3. ควรทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดด้านศีลธรรมในสังคมปัจจุบัน ทั้งสังคมจริงและสังคมออนไลน์ ซึ่งในสภาวะการณ์ปัจจุบัน การทำผิดศีลธรรมนั้นนอกจากในสังคมแล้วเรายังเห็นในสื่อต่าง ๆ มากมาย ที่มีการทำผิดศีลธรรมอยู่เป็นประจำ

4. ควรมีการศึกษารูปแบบการรณรงค์การรักษาศีลธรรม จริยธรรม ที่ประสบความสำเร็จในชุมชนปัจจุบัน เช่น โครงการหมู่บ้านคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล มารคมาน. (2543). *มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ. (2513). *ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2546). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรพงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด.
- พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติขโย (ไชยสมศรี). (2550). ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล 5 ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม. ใน *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ. (2542). การศึกษาทัศนะเรื่องศีล 5 ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์. ใน *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระอุทิศสเถระ. (2538). *วิมุตติมรรค*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *ธรรมะบันทึกรำลึก 100 ปี พุทธทาส*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอดิสันเพรส โปรตักส์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2539). *ทวน คีล ภาวนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มันเกียรติ โกศลนิรัตน์. (2541). *ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- รังสรรค์ แสงสุขและคณะ. (2544). *ความรู้คู่คุณธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด.
- สมเด็จพระยามหาราชานุภาพ. (2516). *จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองหริภุญไชย*. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง.
- อธิฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล. (2549). การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวงกรุงเทพมหานคร. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์
เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงตำบลนาถ่อน
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม*

A COMPARISON OF THE OPINIONS OF TOURISTS TOWARDS THE MODEL
OF SPA SALT PACKAGING OF BAN DONG PA YUNG COMMUNITY
NA THON SUB-DISTRICT THAT PHANOM DISTRICT
NAKHON PHANOM PROVINCE

ภัทรนันท์ กัญจนวิภาพร

Phattharanan Kanchanawiphaphon

ปาลิดา ศรีสรกัมพล

Palida Srisornkompon

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

E-mail: Ammnoy1979@npu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เกลือสปา ระหว่างรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาในด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย กลุ่มตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสการองค์พระธาตุพนม จำนวน 200 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่า (1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.5 อายุ 21-30 ปี ร้อยละ 41 การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 61 มีอาชีพนักเรียนหรือนักศึกษา ร้อยละ 48 และรายได้ระหว่าง 15,001-30,000 บาท ร้อยละ 57.5 (2) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา แบบที่ 1 และแบบที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา แบบที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D = 0.686) (3) ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา ระหว่างแบบที่ 1 และแบบที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในแบบร่างบรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 มากกว่าแบบที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทาง ($p < 0.05$) ในทุกด้านคือ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบน

*Received: 09 December 2020; Revised: 06 May 2021; Accepted: 07 May 2021

บรรจุกัณท์ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย จากผลวิจัยนี้ จึงสรุปได้ว่า แบบร่างบรรจุกัณท์แบบที่ 1 สามารถเป็นหลักเกณฑ์ในการออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าเกลือสปาได้ต่อไป

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบความคิดเห็น, แบบร่างบรรจุกัณท์, เกลือสปา, นักท่องเที่ยว, บ้านดงป่ายูง

ABSTRACT

The purpose of this research was to compare the opinions of tourists on the draft spa salt products between type 1 and type 2, independent variables, namely demographic characteristics as sex, age, education level, occupation and income. The dependent variables are opinion of tourists on the draft of spa salt packaging in packaging structure, graphic design on packaging, public relations, sales promotion. The sample group was 200 tourists who came to worship Ong Phra That Phanom by using questionnaires to collect data.

It was found that; (1) Most of the samples were female 67.5%, age 21-30 years old were 41%, education lower than bachelor's degree were 61%, student occupation was 48%, and income between 15,001-30,000 baht was 57.5%. (2) The results of analyzing the satisfaction of tourists towards the draft of spa salt packaging, type 1 and type 2, were found that the tourists were satisfied with the draft of spa salt packaging in type 1 is the highest ($\bar{X}$ = 4.34, SD = 0.686). (3) The results of comparative analysis of spa salt packaging drawings. between type 1 and type 2 were found that tourists were significantly more satisfied with package type 1 than type 2 ($p < 0.05$) in all aspects, namely packaging structure, graphic design on packaging, public relations, sales promotion. From this research It can be concluded that the package draft type 1 can be a design criterion for further enhancing spa salt value.

Keywords: Opinion Comparison, Prototype Packaging, Spa Salt, Tourist, Ban Dong Pa Yung

บทนำ

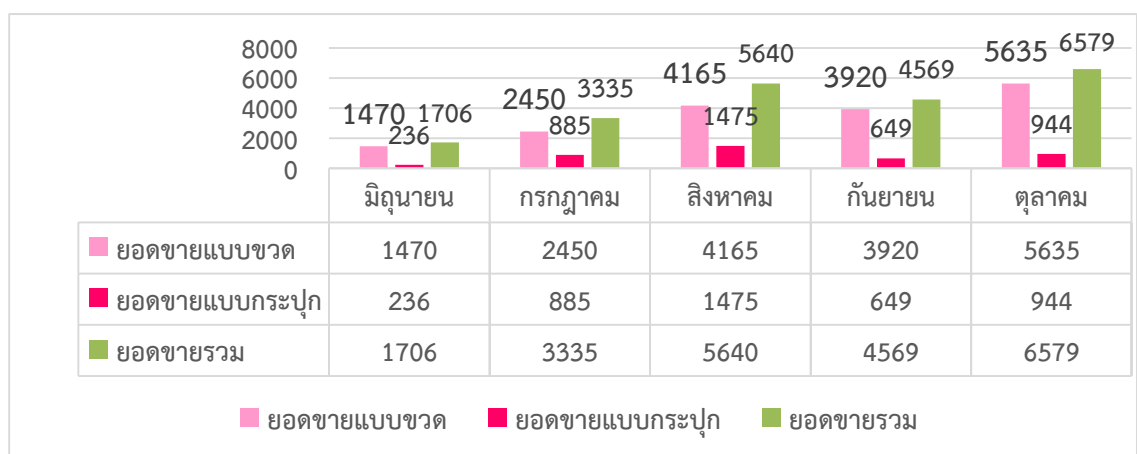
การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยแผนปฏิบัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำปี 2562 ของ ททท. กำหนดไว้ว่า ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม (Preferred Destination) อย่างยั่งยืน ด้วยการเพิ่มรายได้ทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง สมดุลและทั่วถึง ผ่านการนำเสนอคุณค่าของการท่องเที่ยวประเทศไทย ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ทรงคุณค่า (Value for Experience) และเปิดมุมมองใหม่ให้กับชีวิตจากการสัมผัสเสน่ห์วิถีไทยเฉพาะถิ่น (Unique Local Thai Experience) ภายใต้การดำเนินงานบนฐานข้อมูลอย่างมีนวัตกรรม รับฟังความต้องการของลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อมและ

สร้างความเข้มแข็งจากภายในให้ท้องถิ่น และปี 2562 คาดว่าประเทศไทยจะยังคงรักษาระดับ 1 ใน 4 ของประเทศที่สร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวสูงสุดของโลก โดยกำหนดเป้าหมายรายได้รวมทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.5 โดยเป็นรายได้ที่เกิดจากตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 12 และตลาดในประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นตัวเลือกหลักที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศและชุมชนของไทยเป็นอย่างมาก

เดิมพื้นที่ชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีความเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ มีเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนพื้นบ้าน ทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีนักท่องเที่ยวบางส่วนให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวของชุมชน การเข้ามาของนักท่องเที่ยวเหล่านี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจากการขายสินค้าที่คนในชุมชนทำกินทำใช้เอง แต่เนื่องด้วยสินค้าเหล่านี้ยังไม่สามารถสร้างสิ่งดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้มากพอ และบ้านดงป่ายูง ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้ง ๆ ที่ชุมชนบ้านดงป่ายูง มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจหลายประการ เช่น เครื่องจักรสานจากไม้ไผ่ทุกชนิด เกลือสินเธาว์ที่ผลิตจากน้ำใต้ดินไม่สามารถหาได้จากที่อื่น และทางชุมชนยังได้รับการสนับสนุนจากวิทยาลัยนาหว้า มหาวิทยาลัยนครพนม ร่วมกับธนาคารออมสิน ได้จัดทำโครงการออมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่น โดยกลุ่มนักศึกษาได้ลงพื้นที่ชุมชนนำเกลือมาแปรรูปในรูปแบบของเกลือสปา เพื่อสร้างมูลค่าให้แก่ชุมชนได้ แต่ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ยังขาดการพัฒนา รูปแบบของตัวผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ และการเพิ่มมูลค่าจากบรรจุภัณฑ์เหล่านั้นน้อยมาก ซึ่งเห็นได้จากการยอดขายเกลือสปาจากโครงการออมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่น ในช่วงเดือน มิถุนายน 2562 ถึง เดือน ตุลาคม 2562 ดังแสดงรูปที่ 1

หน่วย : บาท

รูปที่ 1 สรุปยอดขายเกลือสปา

ที่มา: โครงการออมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่น มหาวิทยาลัยนครพนม, 2562

จากรูปที่ 1 จะเห็นได้ว่ายอดขายในช่วงเดือน มิถุนายน 2562 ถึง เดือนตุลาคม 2562 ของเกลือสปาแบบขวด มียอดขายแต่ละเดือนเพิ่มขึ้นรวมทั้งสิ้น 17,640 บาท ซึ่งแตกต่างจากยอดขายเกลือสปาแบบกระปุก ซึ่งมียอดขายแต่ละเดือนรวมกันทั้งสิ้น เพียง 4,189 บาท จะเห็นได้ว่ายอดขายรวมทั้ง 5 เดือนนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งอาจเนื่องมาจากบรรจุภัณฑ์เกลือสปาแบบกระปุกมีรูปลักษณ์หน้าตาผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่โดดเด่น และไม่สามารถสร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะซื้อไปใช้ หรือซื้อกลับไปเป็นของฝากได้ จากนั้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนบ้านดงป่ายูงพบว่า ผลิตภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง เป็นผลิตภัณฑ์กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในตลาดของฝากประจำตำบลนาถ่อน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จึงได้เกิดแนวความคิดที่ต้องการจะเพิ่มมูลค่าให้แก่เกลือสปา และเป็นการเพิ่มจำนวนผู้บริโภคให้หลากหลายมากขึ้น แต่การจำหน่ายยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากผลิตภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ยังคงใช้บรรจุภัณฑ์แบบธรรมดา ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค และเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2562 มหาวิทยาลัยนครพนม ได้มีพิธีพระราชทานปริญญาบัตร โดยมีสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาพระราชทานปริญญาบัตร ซึ่งพระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินดูผลิตภัณฑ์จากชุมชนต่าง ๆ ที่มาเฝ้ารับเสด็จ ในการนี้พระองค์ท่านได้ให้คำแนะนำ ชี้แนะผลิตภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงว่า เกลือสปาเป็นสินค้าที่ดีมีประโยชน์ต่อผิว แต่รูปแบบบรรจุภัณฑ์มีความเรียบง่ายเกินไป อยากให้สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ผู้วิจัยจึงได้คิดหาวิธีในการดึงความเป็นชุมชนบ้านดงป่ายูงมา ออกแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงขึ้นมา 2 แบบ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค มีความทันสมัย ไม่ละทิ้งความเป็นกลิ่นไอความเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน จึงได้แบบร่างตามที่ชุมชนต้องการ 2 แบบ ดังแสดงในรูปที่ 2

แบบที่ 1

แบบที่ 2

รูปที่ 2 แบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา

จากแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปานี้ ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงทั้ง 2 แบบ เพื่อให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและซื้อเป็นของฝาก เพื่อนำผลลัพธ์ที่ได้ไปสร้างประโยชน์ด้านพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และเพิ่มยอดขายให้กับชุมชนบ้านดงป่ายูงต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

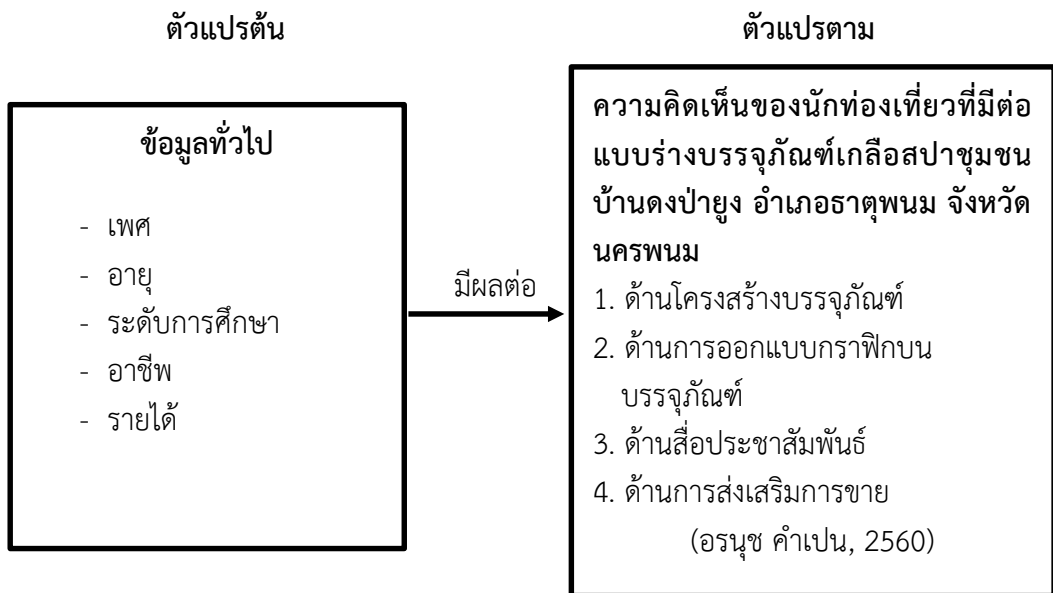
1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์ จำแนกตามคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์ แบบที่ 1 และแบบที่ 2

สมมติฐานการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา แตกต่างกัน
2. นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์ จำแนกตามคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง แตกต่างกัน
3. นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาในรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว (ตริรัตน์ อรอมรัตน์, 2560) ที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์ (อรนุช คำแปน และคณะ, 2560) เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอำเภอดงพูนพิทยาสถิต ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 จำนวน 613,383 คน (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดนครพนม, 2556)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยความบังเอิญ โดยใช้การสอบถาม ตามเกณฑ์การวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ ซึ่ง Kotler P. & Keller, K. L. (Kotler P., & Keller, K. L., 2012) และ Hox (Hox, J. J., 2002) จำนวน 200 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งวัดค่าความเที่ยงตรง โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง ผลการวัดค่าความเที่ยงตรงในแบบสอบถามทั้งฉบับนี้ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่า 0.95 ซึ่งมากกว่า 0.5 และวัดความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.84 ซึ่งมากกว่า 0.7 ถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ (ตรีนรัตน์ อรอมรัตน์, 2560) และแบ่งเนื้อหาของคำถามออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) อาชีพ (5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close-Ended Response Question) ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอดงพูนพิทยาสถิต จังหวัดนครพนมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ของบรรจุภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการขาย เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอำเภอดงพูนพิทยาสถิต ณ วัดพระธาตุพนมวรวิหาร โดยระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่าง เดือนเมษายน 2563 ถึง เดือนพฤษภาคม 2563 โดยความบังเอิญ ใช้การเก็บแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยการแยกข้อมูลตามเพศ อายุระดับ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยวิธีการหาค่าร้อยละ

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอดงพูนพิทยาสถิต จังหวัดนครพนม เป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ของบรรจุภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการขาย

3. หาค่าการทดสอบที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เกลื้อสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม ทั้งแบบที่ 1 และแบบที่ 2 จำแนกตามตัวแปรเพศ

4. หาค่าการทดสอบเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เกลื้อสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนมทั้งแบบที่ 1 และแบบที่ 2 จำแนกตามตัวแปร อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ผลการวิจัย

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลื้อสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนมระหว่างรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 จำนวน 200 คน พบว่า

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในการศึกษาวิจัย ส่วนใหญ่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.50 อายุ 21-30 ปี ร้อยละ 41 การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 61 มีอาชีพนักเรียนหรือนักศึกษา ร้อยละ 48 และรายได้ระหว่าง 15,001-30,000 บาท ร้อยละ 57.50

2. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลื้อสปาแบบที่ 1 และแบบที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตำบลนาถ่อน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลื้อสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม แบบที่ 1

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	4.33	0.65	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	4.23	0.76	มากที่สุด
3. ด้านการสื่อประชาสัมพันธ์	4.47	0.61	มากที่สุด
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	4.34	0.71	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.34	0.68	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลื้อสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม แบบที่ 1 พบว่า มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.34$, $S.D = 0.686$) เมื่อเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ และด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม แบบที่ 2

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	4.28	0.69	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	4.13	0.70	มาก
3. ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์	4.31	0.67	มากที่สุด
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	4.06	0.80	มาก
เฉลี่ย	4.19	0.71	มาก

จากตารางที่ 2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม แบบที่ 1 พบว่า มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, $S.D = 0.718$) และรายชื่ออยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการขาย

3. การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เกลือสปา แบบที่ 1 และแบบที่ 2 ในด้านต่าง ๆ เปรียบเทียบจำแนกตามเพศ ดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ในรูปแบบที่ 1 จำแนกตามเพศ

ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา	เพศ	n	$\bar{X}$	S.D	t	Sig
1. ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	ชาย	65	4.30	0.46	-0.18	0.11
	หญิง	135	4.53	0.46		
2. ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	ชาย	65	4.07	0.61	-0.41	0.02*
	หญิง	135	4.22	0.61		
3. ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์	ชาย	65	4.17	0.48	-0.64	0.04*
	หญิง	135	4.37	0.55		
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	ชาย	65	3.88	0.57	-0.69	0.01*
	หญิง	135	4.15	0.68		
รวม	ชาย	65	4.10	0.39	-0.60	0.04*
	หญิง	135	4.27	0.49		

จากตารางที่ 3 ผลวิเคราะห์พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงในรูปแบบที่ 1 โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติ ($p < 0.05$) ในประเด็นดังนี้ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุ ด้านการสื่อสารสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย ส่วนด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกล็ดปลาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ในรูปแบบที่ 2 จำแนกตามเพศ

ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกล็ดปลา	เพศ	n	$\bar{x}$	S.D	t	Sig
1. ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	ชาย	65	4.32	0.43	0.16	0.12
	หญิง	135	4.27	0.47		
2. ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	ชาย	65	4.15	0.54	0.06	0.19
	หญิง	135	4.12	0.57		
3. ด้านการสื่อสารสัมพันธ์	ชาย	65	4.47	0.46	-0.01	0.24
	หญิง	135	4.47	0.47		
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	ชาย	65	4.37	0.53	0.14	0.14
	หญิง	135	4.32	0.58		
รวม	ชาย	65	4.33	0.40	0.11	0.17
	หญิง	135	4.29	0.44		

จากตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกล็ดปลาของชุมชนบ้านดงป่ายูงในรูปแบบที่ 2 โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) คือ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านการสื่อสารสัมพันธ์ และด้านการส่งเสริมการขาย

4. การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เกล็ดปลาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนมทั้งแบบที่ 1 และแบบที่ 2 จำแนกตามตัวแปร อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ดังตารางที่ 5 และตารางที่ 6

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกล็ดปลาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ในรูปแบบที่ 1

ปัจจัยส่วนบุคคล	ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์		ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์		ด้านการสื่อสารสัมพันธ์		ด้านการส่งเสริมการขาย		ภาพรวม	
	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
อายุ	0.43	0.03*	0.15	0.16	0.26	0.09	0.02	0.24	0.21	0.13
การศึกษา	0.35	0.06	0.09	0.17	0.04	0.21	0.05	0.20	0.13	0.16

อาชีพ	0.10	0.20	0.09	0.21	0.02	0.21	0.27	0.05	0.12	0.16
รายได้	1.58	0.19	2.37	0.07	3.04	0.03*	1.67	0.17	2.16	0.11

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงในรูปแบบที่ 1 โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) คือ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ในรูปแบบที่ 2

ปัจจัยส่วนบุคคล	ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์		ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์		ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์		ด้านการส่งเสริมการขาย		ภาพรวม	
	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
อายุ	0.88	0.02*	0.65	0.00*	0.38	0.06	0.38	0.06	0.57	0.03*
การศึกษา	0.12	0.15	0.49	0.03*	0.14	0.14	0.24	0.09	0.24	0.10
อาชีพ	0.21	0.12	0.29	0.05	0.12	0.19	0.26	0.09	0.22	0.11
รายได้	0.07	0.20	0.06	0.21	0.27	0.08	0.31	0.07	0.17	0.14

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 6 ผลวิเคราะห์พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุ และการศึกษา ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงในรูปแบบที่ 2 โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) คือ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ส่วนด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ และด้านการส่งเสริมการขาย ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 7 ผลวิเคราะห์ความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ระหว่างแบบที่ 1 และ แบบที่ 2

ความคิดเห็น	เปรียบเทียบ	n	$\bar{x}$	S.D	t	Sig.
1. ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	แบบที่ 1	200	4.33	0.46	4.96	0.00*
	แบบที่ 2	200	4.28	0.46		
2. ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	แบบที่ 1	200	4.17	0.59	6.85	0.00*
	แบบที่ 2	200	4.13	0.56		

3. ด้านการสื่อประชาสัมพันธ์	แบบที่ 1	200	4.47	0.47	5.86	0.00*
	แบบที่ 2	200	4.31	0.54		
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	แบบที่ 1	200	4.34	0.57	1.36	0.00*
	แบบที่ 2	200	4.07	0.65		

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 7 ผลวิเคราะห์นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงในรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในแบบร่างบรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 มากกว่าแบบที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทาง ($p < 0.05$) ในทุกด้านรายละเอียด ดังนี้ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านการสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย

อภิปรายผล

เมื่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูงในรูปแบบที่ 1 มาอภิปรายผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา ด้านการสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ และด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ มีความโดดเด่นสวยงามและดึงดูดใจผู้ซื้อ รูปภาพพลวดลายบนบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสมสวยงาม สามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชนได้ดี ข้อมูลต่าง ๆ บนฉลากครบถ้วนและถูกต้องตามกฎหมาย บรรจุภัณฑ์มีรูปลักษณ์ทันสมัยสามารถดึงดูดใจลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณฯ คำแปน และคณะ ศึกษาการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สปา นารียา การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สปา นารียา ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และสร้างภาพลักษณ์จากการสำรวจความต้องการของผู้บริโภคจำนวน 50 คน พบว่า จากการตอบแบบสอบถามผู้บริโภคต้องการบรรจุภัณฑ์ที่สามารถปกป้องสินค้าได้ สะดวกต่อการใช้งานและโชว์ให้เห็นสินค้าภายใน ส่วนกราฟิกต้องการรูปแบบธรรมชาติ โทนสีเย็น ผู้ศึกษาจึงได้ออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์เฉพาะหน่วย 2 รูปแบบคือ (1) กล่องพับแบบมาตรฐาน (2) กล่องพับอัดตัดตามแม่แบบ เมื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินทั้ง 2 รูปแบบ พบว่า บรรจุภัณฑ์เฉพาะหน่วยกล่องพับมาตรฐานและบรรจุภัณฑ์ชั้นในกล่องพับแบบมาตรฐานรูปแบบที่ 1 ได้คะแนนความพึงพอใจมาก ในด้านออกแบบกราฟิกและการประเมินความพึงพอใจในการออกแบบบรรจุภัณฑ์เฉพาะหน่วยและบรรจุภัณฑ์ การจัดวางพลวดลายเน้นโลโก้ นารียา ที่มีลักษณะเหมือนดอกไม้ให้โดดเด่น น่าสนใจ สำหรับเป็นของฝากหรือของที่ระลึกจะช่วยให้โลโก้ดูโดดเด่น น่าสนใจ และสร้างการจดจำผลิตภัณฑ์ได้ (อรุณฯ คำแปน และคณะ, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพดี ทองโคตร และคณะ ทำวิจัยปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP ประเภทเกลือสปาคุณภาพดี ของผู้บริโภคในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์และด้านส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์และด้านส่งเสริมการตลาดในภาพรวมระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ ผู้บริโภคให้ความสำคัญระดับมากที่สุดคือ มีการส่งเสริมการขาย บรรจุภัณฑ์มีรูปลักษณ์ทันสมัยดึงดูดใจลูกค้า การโฆษณาผ่านสื่อวิทยุสิ่งพิมพ์อยู่ในระดับมาก บรรจุภัณฑ์

ดูสะอาดสวยงามน่าซื้อ ผลิตภัณฑ์มีการรับรองมาตรฐานจาก ออย. หรืออื่น ๆ และควมมีชื่อเสียงและความนิยมในตัวผลิตภัณฑ์ ทำให้ลูกค้ากลับมาซื้อสินค้าอีก ส่วนในด้านรูปแบบของโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์เกลือสปา รูปแบบของโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์มีความน่าสนใจกับลูกค้าที่พบเห็น รูปแบบของโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์มีความสวยงามน่าใช้ และการออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์มีความคิดสร้างสรรค์ (ยุพดี ทองโคตร และคณะ, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกรินทร์ จินดา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาขนมหวานเพื่อเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ในเขตเทศบาลตำบลบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ขนมหวานของตำบลบางตะบูนที่สามารถนำมาพัฒนาให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวได้ ซึ่งรับการพัฒนาในด้านขนาดของเนื้อผลิตภัณฑ์ ขนาดของบรรจุภัณฑ์ สี รูปทรง ลวดลาย ฉลากแสดงรายละเอียดสินค้าบนบรรจุภัณฑ์ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ได้ผลความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์มีระดับความพึงพอใจร้อยละ 86.7-100.0 ด้านบรรจุภัณฑ์มีระดับความพึงพอใจร้อยละ 90.0-96.7 สรุปว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา เกินร้อยละ 80.0 จึงนับว่าเจ้าของสินค้าและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา (เอกรินทร์ จินดา, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างผลิตภัณฑ์เกลือสปาระหว่างแบบที่ 1 และแบบที่ 2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาในด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย กลุ่มตัวอย่างคือนักท่องเที่ยวที่มานมัสการองค์พระธาตุพนม จำนวน 200 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย Paired t-test, Independent t-test, และ One-Way Anova ผลการศึกษาและทดสอบสมมติฐานที่ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า (1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.5 อายุ 21-30 ปี ร้อยละ 41 การศึกษต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 61 มีอาชีพพนักงานหรือนักศึกษา ร้อยละ 48 และรายได้ระหว่าง 15,001-30,000 บาท ร้อยละ 57.5 (2) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา แบบที่ 1 และแบบที่ 2 พบว่า (1) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปา แบบที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.34$, S.D = 0.686) (3) ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาระหว่างแบบที่ 1 และ แบบที่ 2 โดยทดสอบแบบคู่ (Paired T-Test) พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในแบบร่างบรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 มากกว่าแบบที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทาง ($p < 0.05$) ในทุกด้านคือ ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ด้านการสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการ

ส่งเสริมการขาย จากผลวิจัยนี้ สรุปได้ว่าแบบร่างบรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 สามารถเป็นหลักเกณฑ์ในการออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าเกลือสปาได้ต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอรัตนพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

กลุ่มชุมชน หรือผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เกลือสปา ควรให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวดังนี้

1. ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ควรมีความคิดสร้างสรรค์ มีการกำหนดโครงสร้างผลิตภัณฑ์ลักษณะรูปร่าง รูปทรง ขนาดของบรรจุภัณฑ์ ให้มีความแปลกใหม่ โดยชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการออกแบบ
2. ด้านการออกแบบกราฟฟิคบนบรรจุภัณฑ์ รูปภาพลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ควรสื่อความหมาย ความเข้าใจในตัวผลิตภัณฑ์ และบ่งบอกถึงเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านดงป่ายูงได้
3. ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มข้อความให้มีความแปลกกว่าคู่แข่งมีความแปลกใหม่ สื่อถึงความเป็นชุมชนบ้านดงป่ายูง ซึ่งสามารถจูงใจให้ลูกค้าสนใจในผลิตภัณฑ์
4. ด้านการส่งเสริมการขาย ควรออกแบบให้เหมาะสมในการรองรับเพื่อป้องกัน สำหรับการเคลื่อนย้ายได้ และเพิ่มข้อมูลต่าง ๆ บนฉลากให้ครบถ้วนถูกต้องตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตงานวิจัยให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยทำการศึกษาต่อยอดจาก เรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแบบร่างบรรจุภัณฑ์เกลือสปาของชุมชนบ้านดงป่ายูง ตำบลนาถ่อน อำเภอรัตนพนม จังหวัดนครพนม ไปยังปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นใจซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอรัตนพนม จังหวัดนครพนม เพื่อนำผลการวิจัยไปประกอบการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดของชุมชน ต่อไป
2. การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งเน้นที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มากราบนมัสการองค์พระธาตุพนม ซึ่งอยู่ในบริเวณวัดพระธาตุพนมวรวิหารเท่านั้น ดังนั้น การศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษา กลุ่มนักท่องเที่ยวที่อยู่ต่างจังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ได้จากวิจัยไปปรับปรุง พัฒนา สำหรับชุมชนหรือผู้ผลิต และจัดจำหน่ายเกลือสปา
3. ควรศึกษาถึงความแตกต่างของผลิตภัณฑ์เกลือสปาแต่ละแบรนด์ เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างในการเลือกของผู้บริโภคว่าเลือกแบรนด์นั้น ๆ เพราะเหตุใด

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). เรียกใช้เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://www.tat.or.th/th/about-tat/market-plan>.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดนครพนม. (2556). *แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม 4 ปี (พ.ศ. 2558 - 2561)*. นครพนม : สำนักงานจังหวัดนครพนม.
- ตรีรัตน์ อรอมรัตน์. (2560). การศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้ออาหารแมวระดับพรีเมียมของผู้บริโภค. ใน *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ยุพดี ทองโคตร และคณะ. (2559). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP ประเภทเกลือสปาคุณภาพดีของผู้บริโภคในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. ใน *รายงานวิจัย คณะบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี*.
- อรนุช คำแปน และคณะ. (2560). การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์สปาเนรียา. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยนเรศวร*.
- เอกรินทร์ จินดา. (2559). การพัฒนาขนมหวานเพื่อเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ในเขตเทศบาลตำบลบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี. ใน *จุลนิพนธ์ตามหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจทั่วไปการจัดการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- Hox, J. J. (2002). *Multilevel analysis : Techniques and applications*. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates.
- Kotler P., & Keller, K. L.. (2012). *Marketing Management*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice.

การพัฒนาร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย สู่เมืองอัจฉริยะ*

THE DEVELOPMENT OF RESTAURANTS IN MUEANG DISTRICT

NONG KHAI PROVINCE FOR SMART CITY

ธนอมศิลป์ จันคณาภิตกุล

Thanomslp Jankanakitikul

รักษนก แสงภักดีจิต

Rakchanok Saengpakdeejit

กิตติมาพร ชูโชติ

Kitimaporn Choochote

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Thanomjan@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาด้านความคาดหวังและด้านความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่อประเมินคุณภาพของร้านอาหาร และเพื่อพัฒนาร้านอาหารสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงด้านความคาดหวังคุณภาพการบริการ และด้านความพึงพอใจคุณภาพการบริการเท่ากับ 0.87 วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติ Paired Samples t-test เพื่อเปรียบเทียบระหว่างด้านความคาดหวัง และด้านความพึงพอใจคุณภาพการบริการ

ผลการวิจัยพบว่า ด้านความคาดหวังในคุณภาพการบริการในร้านอาหาร อยู่ในระดับสูงทุกด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างเชื่อมั่น ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ด้านการดูแลเอาใจใส่แก่ลูกค้า และด้านเป็นรูปธรรมในการบริการ สำหรับความพึงพอใจคุณภาพการบริการในร้านอาหาร อยู่ในระดับค่อนข้างสูงทุกด้าน และผลการประเมินคุณภาพร้านอาหารโดย

*Received: 09 December 2020; Revised: 26 April 2021; Accepted: 02 May 2021

เปรียบเทียบระหว่างด้านความคาดหวังและด้านความพึงพอใจ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกด้าน และยังพบว่า ด้านความคาดหวังจะสูงกว่าด้านความพึงพอใจทุกด้าน ซึ่งหมายถึงร้านอาหารมีคุณภาพต่ำ ดังนั้น เจ้าของร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ต้องมีการปรับปรุงเพื่อสร้างความพึงพอใจคุณภาพการบริการให้สูงขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการร้านอาหาร เพื่อความต้องการลูกค้าตามพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปจากเดิมและก้าวสู่เมืองอัจฉริยะต่อไป

คำสำคัญ : ความคาดหวัง, ความพึงพอใจ, คุณภาพการบริการ, เมืองอัจฉริยะ

ABSTRACT

The purposes of the study are to investigate the consumers' expectation and satisfaction towards the service quality of the restaurants in Mueang district, Nong khai province, to evaluate the quality of the restaurants, and to develop the restaurant into a smart city. In this study, both quantitative and qualitative methods were conducted to analyze the service quality of the restaurants. The reliability the questionnaire was at 0.87. The descriptive statistics were analyzed using percentage mean and standard deviation. Paired Samples t-test was also used to compare the expectation and satisfaction of service quality.

The results showed that the expectation of the service quality at the restaurants were at a high level in all aspects including assurance, responsiveness, reliability, empathy and tangibles. The result about the factors of satisfaction of the service quality at the restaurants showed a high level in all aspects as well. The study also evaluated the quality of the restaurants. From the comparison between the expectation and satisfaction of the service quality, the result revealed that expectation is higher than the satisfaction of all aspects, significantly different at 0.05. From the result, the quality of the restaurants is in the low level. So the restaurant owner needs to improve the satisfaction of the service quality. In addition, technology systems should be applied to help manage the restaurant in order to meet the changing consumer behavior and for the next step to a smart city

Keywords: Expectation, Satisfaction, Service Quality, Smart City

บทนำ

ธุรกิจร้านอาหารนั้น ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากจะช่วยให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีรายได้แล้ว ยังเป็นการสร้างความเจริญเติบโตให้ประเทศไทย ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560–2579) ได้วางกรอบเกี่ยวกับการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่สอดคล้องกับของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยวางแนวทางในการส่งเสริมขีดความสามารถของธุรกิจบริการ ในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คิดเป็นรายได้รวม 148,432.54 ล้านบาท แยกเป็นค่าที่พัก 28.7% ค่าสินค้าและของที่ระลึก 24.4% และค่าอาหารและเครื่องดื่ม 20.6% (ศูนย์วิจัยการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว, 2562) ร้านอาหารเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับการท่องเที่ยว เพราะร้านอาหารถือเป็นสถานที่หนึ่งในกิจกรรมหลักที่นักท่องเที่ยวต้องมีการแวะใช้จ่ายเงินเพื่อซื้ออาหารรับประทาน คิดเป็นค่าใช้จ่ายประมาณ 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดสำหรับการเดินทางแต่ละครั้ง

จังหวัดหนองคาย เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นมีพรมแดนที่ติดกับประเทศลาว เป็นอีกจังหวัดที่เป็นประตูสู่ประเทศลาว เวียดนาม และจีน ซึ่งในแต่ละวันจะมีประชาชนทั้งชาวไทยและชาวลาว รวมถึงชนชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาเยือน และเดินทางผ่านจังหวัดหนองคายเป็นจำนวนมาก ข้อมูลเดือนกรกฎาคม 2560–พฤษภาคม 2561 มีผู้มาเยือนจังหวัดหนองคาย ประมาณ 2,492,426 คน ซึ่งในจำนวนนี้ มีจำนวนผู้ที่ได้เข้ามาพักแรม 1,063,942 คน เป็นคนไทยประมาณ 1.9 ล้านคน ส่วนต่างชาติจำนวนประมาณ 5.5 แสนคน เปรียบเทียบกับปี 2559 กับ ปี 2560 พบว่า คนไทยเข้าจังหวัดหนองคายเพิ่มขึ้น 4% และต่างชาติเพิ่มขึ้น 2% (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

จะเห็นได้ว่า โอกาสในการเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคายก็คือ การพัฒนาธุรกิจร้านอาหารนั่นเอง เพราะผลการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวของสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก ตามด้วยอาหารไทย สปา นวด ที่พัก ภูมิอากาศ และความมีอัธยาศัย (สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, 2562) จะเห็นได้ว่า ร้านอาหารนั้นมีความสำคัญอันดับต้น ๆ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมพัฒนา นอกจากนี้ ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา แนวคิดของเมืองอัจฉริยะได้กลายเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนพัฒนาเมืองต่าง ๆ เพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นความท้าทายที่ผู้ประกอบการธุรกิจต้องมีการพัฒนาและใช้เทคโนโลยี ที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพและลดต้นทุนการดำเนินงาน เพื่อเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Ahvenniemi, H., Houvila, A., Pinto-Seppä, I., &

Airaksinen, M., 2017) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของร้านอาหารในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แนวทางการพัฒนาร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการร้านอาหารและนำไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อทำการประเมินคุณภาพร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อพัฒนาร้านอาหารสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ ลูกค้าในร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีกลุ่มประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น ขนาดตัวอย่างจะใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวคิด Cochran, W.G. (Cochran, W.G., 1953) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2549) ใช้ขนาดตัวอย่างต่ำสุดเท่ากับ 384 คน เพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง และเนื่องจากประชากรในการศึกษาไม่สามารถทราบขนาดและจำนวนที่แน่นอน ดังนั้น การสุ่มตัวจะใช้เป็นแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น การเลือกตัวอย่างจะกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ได้แก่ ลูกค้าร้านอาหาร ซึ่งวิธีการนี้มีข้อดี ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ตรงกับความต้องการหรือสอดคล้องกับประเด็นวิจัย และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth interview) ซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน จากร้านอาหารที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักจำนวน 2 คน จาก 2 ร้าน มีลูกค้าทั่วไปจำนวน 2 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 2 คน รวมเป็นจำนวน 6 คน มีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (2) สร้างแบบสอบถามโดยใช้แนวคิดเรื่องคุณภาพการบริการ ด้วยเครื่องมือประเมินคุณภาพการบริการแบบ SERVQUAL ซึ่งคำถามจะครอบคลุมมิติทั้ง 5 ด้าน ที่ใช้กำหนดคุณภาพบริการ คือ ความน่าเชื่อถือ (Reliability) การตอบสนอง (Responsiveness) ความไว้วางใจ (Assurance) ความเอาใจใส่ (Empathy) และรูปลักษณ์ทางกายภาพ (Tangibles) (3) นำแบบสอบถามไปทดลองกับ

ตัวอย่าง จำนวน 30 ราย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (4) ทำการปรับปรุงแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์อีกครั้ง ก่อนแจกแบบสอบถาม และทำการแจกแบบสอบถามไปยังตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ จะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งผู้ทำวิจัยได้กำหนดค่าสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล อธิบายตัวแปร ของการศึกษาครั้งนี้ไว้ ดังนี้ คือ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาจะใช้ค่าร้อยละ ในการอธิบาย ลักษณะทางประชากรศาสตร์ โดยนำมาแจกแจงความถี่ และนำเสนอเป็นร้อยละ (2) การวิเคราะห์สถิติ เชิงอนุมาน การประเมินคุณภาพการบริการระดับความคาดหวังและการรับรู้ โดยการคำนวณค่าคะแนน โดยใช้เครื่องมือ SERVQUAL ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานจะใช้สถิติในการวิเคราะห์ แบบ Paired Samples t-test เพื่อทดสอบระดับความคาดหวังต่อคุณภาพบริการที่จะได้รับ และการ รับรู้ต่อคุณภาพการบริการ ที่ได้รับจริงมีความแตกต่างกันหรือไม่

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิด Parasuraman และคณะ (1991) เป็นแนวคิดเรื่องคุณภาพการบริการด้วย เครื่องมือประเมินคุณภาพการบริการแบบ SERVQUAL ซึ่งคำถามจะครอบคลุมมิติทั้ง 5 ด้าน ที่ใช้กำหนด คุณภาพบริการ คือ ความน่าเชื่อถือ (Reliability) การตอบสนอง (Responsiveness) ความไว้วางใจ (Assurance) ความเอาใจใส่ (Empathy) และรูปลักษณ์ทางกายภาพ (Tangibles) เป็นต้น

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของลูกค้าที่ตอบแบบสอบถามพบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 59.60 และเพศชาย จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.40 โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.45 รองลงมาคือมีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2 อายุระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ส่วนอายุระหว่าง 21 - 30 ปี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 อายุระหว่าง 51 - 60 ปี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 11.2 และอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 สำหรับด้านอาชีพส่วนใหญ่ทำธุรกิจส่วนตัว หรืออาชีพอิสระ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.7 รองลงมาคือทำงานหน่วยงานเอกชน จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 ตามทำงานหน่วยงานของรัฐ จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18 และอาชีพอื่น ๆ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.7 รวมถึงนักศึกษาจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และด้านภูมิลำเนา มีประชากรที่อยู่อาศัยในต่างจังหวัด จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.6 รองลงมาคือประชากรที่อาศัยในจังหวัดหนองคายจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 และประชากรที่เป็นชาวต่างชาติจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหาร โดยเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ดังแสดงในตารางที่ 1

ด้านความคาดหวังต่อคุณภาพการบริการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles)	5.41	0.895	สูง
2. ความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (Reliability)	5.59	0.957	สูง
3. การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness)	5.65	1.012	สูง
4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance)	5.70	0.968	สูง
5. การใส่ใจลูกค้า (Empathy)	5.52	0.952	สูง
รวม	5.57	0.826	สูง

วิเคราะห์จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหาร ภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=5.57$) ถ้าวิเคราะห์เป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ลูกค้ามีความคาดหวังด้านการสร้างความเชื่อมั่น ($\bar{x}=5.70$) รองลงมาคือ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ($\bar{x}=5.65$) ตามด้วยด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ($\bar{x}=5.59$) ด้านการดูแลเอาใจใส่แก่ลูกค้า ($\bar{x}=5.52$) และด้านเป็นรูปธรรมในการบริการ ($\bar{x}=5.41$) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพการบริการที่ได้รับที่มีต่อคุณภาพการบริการ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ดังแสดงในตารางที่ 2

ด้านคุณภาพการบริการที่ได้รับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการรับรู้การบริการ
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles)	4.79	0.886	ค่อนข้างสูง
2. ความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (Reliability)	5.00	0.921	ค่อนข้างสูง
3. การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness)	4.94	0.998	ค่อนข้างสูง
4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance)	5.22	0.889	ค่อนข้างสูง
5. การใส่ใจลูกค้า (Empathy)	4.85	1.000	ค่อนข้างสูง
รวม	4.96	0.774	ค่อนข้างสูง

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของลูกค้า ที่มีต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหารภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{x}=4.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าลูกค้ามีความพึงพอใจการบริการด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า ($\bar{x}=5.22$) รองลงมาคือด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ($\bar{x}=5.00$) ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ($\bar{x}=4.94$) ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า ($\bar{x}=4.85$) และด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ($\bar{x}=4.79$) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวัง และความพึงพอใจของลูกค้า ที่มีต่อคุณภาพการบริการ

ทำการทดสอบค่าสถิติ Paired Samples t-test เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของลูกค้า โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวังและการรับรู้ในคุณภาพการบริการ

เปรียบเทียบความคาดหวัง และความพึงพอใจ	การรับรู้ (P)	ความคาดหวัง (E)	P-S	ระดับความพึงพอใจ
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles)	4.79	5.41	-0.61	ไม่เป็นที่พอใจ
2. ความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (Reliability)	5.00	5.59	-0.53	ไม่เป็นที่พอใจ
3. การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness)	4.94	5.65	-0.63	ไม่เป็นที่พอใจ
4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance)	5.22	5.70	-0.61	ไม่เป็นที่พอใจ
5. การใส่ใจลูกค้า (Empathy)	4.85	5.52	-0.57	ไม่เป็นที่พอใจ
รวม	4.96	5.57	-0.59	ไม่เป็นที่พอใจ

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวังและการรับรู้ต่อคุณภาพการบริการ จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ระดับเป็นลบ (-) ทุกด้าน ที่แสดงให้เห็นว่าลูกค้าไม่พึงพอใจต่อคุณภาพการบริการทุกด้านนั้นเอง ในภาพรวมความพึงพอใจเท่ากับ -0.59 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การตอบสนองต่อลูกค้า เท่ากับ -0.63 ความเป็นรูปธรรมของการบริการ และการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า เท่ากับ -0.61 การใส่ใจลูกค้า เท่ากับ -0.57 และความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ เท่ากับ -0.53 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวัง และการรับรู้ของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการบริการ โดยทำการทดสอบด้วยค่าสถิติ Paired Samples t-test เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวัง และการรับรู้ของลูกค้า โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ดังแสดงในตารางที่ 4

เปรียบเทียบความคาดหวังและการรับรู้	การรับรู้ (P)		ความคาดหวัง (E)		t-test	Sig.(2-tailed)
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles)	4.79	0.886	5.41	0.895	11.393	0.000
2. ความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (Reliability)	5	0.921	5.59	0.957	11.479	0.000
3. การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness)	4.94	0.998	5.65	1.012	14.212	0.000
4. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance)	5.22	0.889	5.7	0.968	9.263	0.000
5. การใส่ใจลูกค้า (Empathy)	4.85	1	5.52	0.952	10.705	0.000
รวม	4.96	0.774	5.57	0.826	14.279	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคาดหวังและรับรู้ต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังและการรับรู้ของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการบริการ และการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างกันทั้งในภาพรวม และรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

1. ด้านการให้ความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า (Assurance) มีการบริการที่ลูกค้ามีความรู้สึกประทับใจ มีการแต่งกายที่เหมาะสม มีรอยยิ้มออกทั้งใบหน้า สายตา ผู้ประกอบการมีการฝึกอบรมพนักงานเพื่อ การบริการที่ดี ให้พนักงานมีความรู้และข้อมูลในการให้บริการ สามารถในการสื่อสารกับลูกค้าได้อย่าง ถูกต้อง หลายร้านยังมีปัญหาด้านการชำระเงินช้า รวมถึงมีการจัดลำดับการให้บริการก่อนหลังยังไม่ดีพอ ส่วนมาตรฐานมีการบริการนั้นควรมีการปรับปรุง

2. ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ (Reliability) มีพนักงานที่มีทักษะในการประกอบ อาหาร มีความสามารถในการปรุงอาหารที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ และสำหรับร้านเล็ก ๆ พบว่า มีปัญหาเมื่อ พ่อบริหารงานหรือลา ร้านจะไม่มีพนักงานทำงานแทน ที่ผ่านมามีหลายร้านจะแก้ปัญหาโดยเจ้าของร้าน จะทำหน้าที่เอง แต่ร้านใหญ่ ๆ จะไม่มีปัญหา เพราะมีการจัดการที่ดี เช่น ฝึกพนักงานให้สามารถทำแทน กันได้ ส่วนด้านการพนักงานผู้เสิร์ฟอาหารนั้น พบว่า มีความเชี่ยวชาญและคล่องแคล่วในการให้บริการ แต่ลูกค้ายังได้รับการบริการที่ไม่ตรงกับความต้องการ แต่อย่างไรก็ตาม พนักงานส่วนใหญ่จะมีความ ซื่อสัตย์ในการให้บริการ รวมถึงมีความเป็นมิตรในการให้บริการ

3. ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) พนักงานยังมีความกระตือรือร้นในการ ให้บริการน้อย แต่ในเรื่องการมีความสุขและมีอัธยาศัยในการให้บริการนั้น อยู่ในระดับดี ส่วนเรื่อง เท่าเทียมกันในการให้บริการลูกค้า นั้น ยังต้องมีการปรับปรุง มีการบริการอาหารที่รวดเร็ว สะดวก ไม่ต้องรอนาน พนักงานไม่รบกวนความเป็นส่วนตัวของท่าน เพื่อให้การตอบสนองต่อลูกค้าได้สูงสุด ควรสร้างการรับรู้ความคาดหวังหรือความต้องการของลูกค้าผู้รับบริการ แล้วนำข้อมูลมาแก้ไขปรับจาก ข้อร้องเรียน

4. ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า (Empathy) ส่วนใหญ่ร้านอาหารจะมีพนักงานคอยกล่าวคำ ต้อนรับเมื่อลูกค้าเข้ามาในร้าน และมีการกล่าวขอบคุณลูกค้าด้วยถ้อยคำที่สุภาพเมื่อลูกค้าชำระ ค่าอาหาร แต่ไม่ค่อยมีพนักงานมีการเข้ามาชี้แจงที่โต๊ะ ในช่วงที่ต้องรออาหารเป็นเวลานาน และก็ยัง มีช่องทางให้ร้องเรียนหรือเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการน้อย บางร้านไม่มีเลย พนักงานมีการ แนะนำรายการอาหารใหม่ ๆ แก่ลูกค้า พนักงานมีการอำนวยความสะดวกให้ทั่วถึงสำหรับลูกค้าทุกคน

5. ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) ส่วนใหญ่ทางร้านอาหารมีจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ภายในร้านอย่างเพียงพอต่อการบริการลูกค้า ภายในร้านอาหารมีความสะอาดเรียบร้อย ส่วนอุณหภูมิ ในร้านอาหารมีความเหมาะสม ส่วนใหญ่ร้านอาหารมีที่จอดรถรองรับบริการลูกค้าน้อย

6. อื่น ๆ แนวทางในการพัฒนาร้านอาหารในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายสู่เมืองอัจฉริยะ ควรจะนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยจัดการเรื่องรับออเดอร์ ระบบจัดการร้านอาหารในเรื่องของการ

จัดการสต็อกวัตถุดิบ เพื่อให้มีการบันทึกข้อมูลการตัดสต็อกได้อย่างแม่นยำ รวมถึงการบันทึกเรื่องการชำระเงินในแต่ละออเดอร์และบันทึกชั่วโมงการทำงานของพนักงานได้เช่นกัน นอกจากนี้ ควรมีการใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ เช่น Facebook Line รวมถึงการเชื่อมโยงธุรกิจกับแอปพลิเคชัน เดลิเวอรี่ เช่น Food panda อีมอัมและอีกหลายแอปพลิเคชันที่กำลังมาขยายธุรกิจมาในจังหวัดหนองคาย

อภิปรายผล

คุณภาพของการบริการเป็นสิ่งที่เกิดจากความคาดหวังของลูกค้า ดังนั้น แต่ละคุณลักษณะของการบริการจะถูกพัฒนามาจากความคาดหวังของลูกค้านั่นเอง ทำให้ค่าเฉลี่ยของความคาดหวังรวมกันจะมีค่าอยู่ในระดับสูง ซึ่งถ้าดูในรายด้านของความคาดหวังต่อคุณภาพการบริการของลูกค้าที่มารับบริการ พบว่า ลูกค้ามีความคาดหวังในด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้ามากที่สุด ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ด้านการใส่ใจลูกค้า และด้านความเป็นรูปธรรมตามลำดับ

ดังนั้น ควรมีพนักงานเพียงพอ และมีความพร้อมในการให้บริการ อีกทั้งพนักงานสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้อง และมีความรวดเร็วในการให้บริการแก่ลูกค้า จึงเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการร้านอาหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nopparat Boonpienpon ที่กล่าวว่า ความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการบริการ ลำดับแรกด้านการตอบสนอง รองลงมาคือด้านการสร้างความเชื่อมั่น ด้านการดูแลเอาใจใส่ ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ ตามลำดับ (Nopparat Boonpienpon, 2017)

สำหรับความพึงพอใจหรือระดับการรับรู้ต่อคุณภาพการบริการ ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และพบว่า ลูกค้ามีความพึงพอใจในด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า มากที่สุด ตามด้วยด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ และด้านการใส่ใจลูกค้า ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ลูกค้ามีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ร้านอาหารมีมาตรฐานในการให้บริการ การคำนึงถึงคุณภาพถูกสุขอนามัย มีความปลอดภัยต่อลูกค้า พนักงานมีความสุภาพ อ่อนโยน และมีความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Veysel Yilmaz et al (2017) ที่พบว่า ความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือของบริการ และลักษณะทางกายภาพของการบริการ (Veysel Yilmaz et al., 2017) รวมถึงด้านรูปธรรมการบริการ การรับประกัน การเอาใจใส่ (Bedman Narteh, 2018) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ด้านรูปธรรมการบริการเป็นกุญแจสำคัญสู่ความพึงพอใจของลูกค้า (Quang Nguyen et al., 2017)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ความคาดหวังและความพึงพอใจของลูกค้า ที่มีต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการบริการในภาพรวมและรายด้าน ทั้ง 5 ด้านของคุณภาพบริการ มีค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับน้อยกว่าความคาดหวังต่อคุณภาพการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ลูกค้ารับรู้ในการให้บริการร้านอาหารไม่ เป็นไปตามความคาดหวังของลูกค้า หรือต่ำกว่าความคาดหวังที่ลูกค้าต้องการนั่นเอง จึงนำไปสู่ความไม่ พึงพอใจต่อคุณภาพการบริการนั่นเอง ผลการประเมินนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าร้านอาหาร ยังต้องมีการ พัฒนาคุณภาพการบริการให้ดีกว่าเป็นอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำผลความพึงพอใจของลูกค้า ที่มีต่อคุณภาพการบริการของร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มาเป็นหลักในการพิจารณาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการบริการ ตามลำดับ มีรายละเอียดที่ผู้ประกอบการร้านอาหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรคำนึงและพัฒนาคุณภาพการบริการ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการสร้างเชื่อมั่นแก่ลูกค้า จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของพนักงาน เพื่อให้มีขั้นตอนการทำงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการช่วยแก้ปัญหาให้กับลูกค้าอย่างจริงใจ ซึ่งผู้ประกอบการต้อง กล้าที่จะรับผิดชอบหากเกิดความผิดพลาดการบริการ หรือมีสินค้าไม่เป็นที่พอใจของลูกค้า การปิดความ รับผิดชอบจะทำให้ภาพลักษณ์ไม่ดี เมื่อเกิดปัญหาให้รีบแก้ไข ชดเชยหรือเยียวยาทันที เพื่อให้ความตั้งใจ ที่มุ่งมั่น ไม่เอาเปรียบลูกค้า ควรมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเพื่อสร้างเชื่อมั่นแก่ลูกค้า เช่น ระบบการสั่งอาหาร การชำระเงิน การบริการลูกค้าได้ตามลำดับ มีระบบสินค้าคงคลังหรือระบบสต็อก เพื่อสะดวกในการตรวจสอบจำนวนและคุณภาพของวัตถุดิบอยู่เสมอ หากมีวัตถุดิบใดใกล้หมดสต็อก ต้องรีบสั่งซื้อเพิ่มเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาของขาดสต็อกในตอนที่เปิดร้านไปแล้ว

2. ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ควรมีการฝึกทักษะในปรุงอาหารให้มีคุณภาพ สม่ำเสมอ รวมถึงมีพ่อครัวมือหนึ่ง มือสอง หรือมือสามไว้ด้วย เพราะกรณีมือหนึ่งไม่อยู่ พ่อครัวมือลำดับ ถัดไปจะได้สามารถทดแทนได้ ส่วนในเรื่องการพัฒนาความเสมอภาคในการบริการนั้น ควรนำระบบ บันทึกลงและแสดงผลรายการที่ลูกค้าแต่ละโต๊ะสั่ง และเวลาที่พนักงานต้องส่งอาหารให้ลูกค้า นอกจากนี้ ควรมีระบบการให้คะแนนหลังรับบริการว่าไม่พอใจด้านใด ทำให้ร้านอาหารนำข้อมูลไปปรับปรุงต่อไปในอนาคต

3. ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ควรมีการอบรมพนักงานให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องมากที่สุด อีกทั้งในช่วงโมงเร่งด่วนที่มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการเป็นจำนวนมาก ร้านอาหารควรจัดพนักงานให้มีความพร้อมและมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการกับลูกค้า และสามารถตอบสนองได้อย่างรวดเร็ว ทันท่วงทีความต้องการของลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ ควรมีเทคโนโลยีแสดงข้อมูล โต๊ะลูกค้าหมายเลขใดจะได้รับบริการรายการอาหารอะไร ในเวลาใด เพราะระบบนี้จะช่วยให้ลูกค้าได้ทราบเวลารับอาหาร ขณะเดียวกันพนักงานเองก็จะได้ทราบเวลาส่งมอบรายการอาหารให้แก่ลูกค้าแต่ละโต๊ะในเวลาใด และที่สำคัญระบบนี้ทำให้รู้ว่ามีลูกค้าใดไม่ได้รับอาหารตามเวลาที่กำหนด ทำให้เราสามารถแก้ปัญหาและชดเชยการเสียเวลารอแก่ลูกค้าที่รอนาน สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการสนองความต้องการลูกค้าในยุคปัจจุบัน

4. ความพึงพอใจด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า ควรมีการจัดกิจกรรมสำหรับลูกค้าเนื่องในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานฉลอง งานวันเกิด งานวันครบรอบ งานแต่งงาน งานฉลองในเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งร้านอาหารต้องคำนึงถึงการอบรมพนักงานเกี่ยวกับเทคนิคการสร้างความประทับใจในการบริการ การเอาใจใส่ในรายละเอียดต่าง ๆ ที่ลูกค้าต้องการ สามารถตอบข้อสงสัยและให้คำแนะนำในเรื่องของเมนูประจำร้านด้วยความถูกต้องแม่นยำ รู้จักการทักทาย อีกทั้งสามารถจดจำลูกค้าได้ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความประทับใจและเกิดการกลับมาใช้บริการซ้ำ

5. ความพึงพอใจด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ แม้จะมีพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ อาจเป็นเรื่องยากสำหรับผู้ประกอบการรายย่อยที่จะปรับปรุง แต่การเพิ่มความพึงพอใจด้านเพื่อชดเชย เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกว่ามีพื้นที่จอดรถอย่างไร แต่ก็มี ความพยายามที่จะมาร้านก็เป็นทางเลือกได้ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญโซนครัว ออกแบบหรือปรับปรุงให้เหมาะสม เน้นความปลอดภัยเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะการตรวจสอบระบบน้ำ ระบบแก๊สไฟ ระบบไฟฟ้า และระบบระบายอากาศภายในครัว เพื่อลูกค้ามองเห็นว่ามีความสะอาด ความปลอดภัย ซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการต่อไป

ดังนั้น การประยุกต์เทคโนโลยีใช้ในร้านอาหาร จะทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการของร้านได้ตรงจุดและสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน โดยระบบจะบันทึกข้อมูลการสั่งอาหารของลูกค้า การแสดงความคิดเห็น และการให้คะแนนร้าน ซึ่งร้านสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงการบริการและจัดโปรโมชั่นให้ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น นวัตกรรมเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่ผู้ประกอบการสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาเป็นร้านอาหารอัจฉริยะ ทำให้ลูกค้ามีความสะดวกสบาย มีความรวดเร็วในการบริการ ทำให้พนักงานมีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูกค้ามากขึ้น

สร้างความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ ตอบสนองต่อลูกค้าได้ทั่วถึง ความเป็นรูปธรรมของการบริการ นำไปสู่ความพึงพอใจแก่ลูกค้า เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และความพร้อมสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพที่วิเคราะห์และเก็บข้อมูลเชิงลึกถึงความต้องการจากกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม แนวคิด ที่มีผลต่อความพึงพอใจร้านอาหารของลูกค้า เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาร้านอาหารที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ควรเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการของลูกค้าในพื้นที่อื่น ๆ ที่เป็นจุดหมายปลายทางของลูกค้า เพื่อแนวปฏิบัติที่ดีมาประยุกต์ใช้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สถิติผู้มาเยือน จังหวัด หนองคาย. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://www.mots.go.th/>.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2549). สถิติสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์วิจัยการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว. (2561). สถานการณ์นักท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://www.mots.go.th/>.
- สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. (2561). ผลการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2562 จาก www.thailandtourismcouncil.org.
- Ahvenniemi, H., Houvila, A., Pinto-Seppä, I., & Airaksinen, M. (2017). What are the differences between sustainable and smart cities? *Cities*. 60, 234–245.
- Bedman Narteh . (2018). Service quality and customer satisfaction in Ghanaian retail banks: the moderating role of price. *International Journal of Bank Marketing*, 36(1), 68-88.
- Cochran, W.G.. (1953). *Sampling Techiques*. New York: John Wiley & Sons. Inc.
- Nopparat Boonpienpon. (2017). Approaches to restaurant service quality development for international touristsin Hua Hin, Prachubkirikhan. *Veridian E-Journal*, Silpakorn University, 10 (1), 61-76.

- Parasuraman, A., Berry, L.L. and Zeithaml, V.A. . (1991). Refinement and reassessment of the SERVQUAL scale. *Journal of Retailing*, 67 (4), 420-450.
- Quang Nguyen et al. . (2017). Understanding customer satisfaction in the UK quick service restaurant industry. The influence of the tangible attributes of perceived service quality. *British Food Journal*, 120(6), 1207-1222.
- Veysel Yilmaz et al. . (2017). Investigating the relationship between service quality dimensions, Customer satisfaction and loyalty in Turkish banking sector. *International Journal of Bank Marketing*, 36(3), 423-440.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกัน
คุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 19*
THE STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
THE INTERNAL QUALITY ASSURANCE IMPLEMENTATION OF
SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE 19

กิจติภูมิ พลตื้อ

Kittipoom Pontue

พนายุทธ เชยบาล

Panayuth Choeaybal

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

E-mail: stamp.diffusion@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 2) ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 4) ศึกษาสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี ประกอบด้วยระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ และระเบียบวิธีเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำนวน 327 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ด้านมาตรฐานกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัด

*Received: 14 May 2021; Revised: 22 May 2021; Accepted: 23 May 2021

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีความสัมพันธ์กัน 4) สมการพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นตัวแปรพยากรณ์ ได้อำนาจพยากรณ์ร้อยละ 70.30

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ผู้บริหารสถานศึกษา, การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) study the strategic leadership level of school administrators, 2) study the internal quality assurance implementation of schools, 3) study the relationship between strategic leadership of school administrator and the educational quality assurance operation within the schools, and 4) create the forecasting equation of the strategic leadership affecting internal quality assurance implementation of schools under the secondary education service area office 19 This research is a mixed methodology research consisting of qualitative methods and quantitative methods. The sample group is 327 teachers within schools under the secondary education service area office 19 sampling by using stratified random sampling. The tool that is used for this research is likert scale questionnaire. With reliability The statistics used in data analysis are frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The results of the research showed that 1) Overall strategic leadership of school administrators is at high level., 2) The internal quality assurance implementation of schools is at highest level., 3) The strategic leadership of school administrators and the internal quality assurance implementation of schools under the secondary education service area office 19 are related., and 4) The forecasting equation of the internal quality assurance implementation of schools under the secondary education service area office 19 using leadership as a forecast variable provides the prophetic power about 70.30 percentage with the following equation.

Keywords: Strategic leadership, School administrators, The internal quality assurance implementation of schools

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติให้สอดคล้องกันไว้ในหมวด 6 ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาตั้งแต่มาตรา 47 ถึงมาตรา 51 ระบุถึงหลักการและแนวทางการปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะมาตรา 48 กำหนดทิศทางไว้ชัดเจนว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายในมีจุดมุ่งหมายปลายทาง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อพร้อมรับการประกันคุณภาพภายนอก จะเห็นได้ว่า กฎหมายหลักทั้งสองฉบับให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพศึกษาค่อนข้างมาก ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การลงทุนทางการศึกษาที่รัฐให้ความสำคัญนั้น ได้เปลี่ยนไปอย่างมีคุณภาพ ส่งผลประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและสังคมอย่างสูงสุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการสร้างความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายว่า การจัดการศึกษามีคุณภาพและคงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงให้มีการปฏิรูประบบการประเมินคุณภาพการศึกษา และประกาศให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 มีจำนวน 3 มาตรฐานคือ 1) มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน 2) มาตรฐานกระบวนการบริหารและการจัดการ และ 3) มาตรฐานกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีนโยบายปรับปรุงมาตรฐานและตัวชี้วัดให้มีจำนวนน้อยลง กระชับ และสะท้อนถึงคุณภาพอย่างแท้จริง โดยสถานศึกษาสามารถปรับแผนดำเนินการ การกำหนดค่าตัวชี้วัด แนวทางการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ส่วนการประเมินเน้นตามสภาพจริง ไม่ยุ่งยาก สร้างมาตรฐานระบบการประเมินเพื่อลดภาระการเก็บข้อมูล ลดการจัดทำเอกสารที่ใช้การประเมิน แนวทางการประเมินเน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามบริบทของสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2561)

เมื่อสถานศึกษาดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ จึงพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น การปฏิบัติงานไม่เป็นปัจจุบัน เป็นเพียงเพื่อรับการประเมินในแต่ละครั้งเท่านั้น สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มีเก็บข้อมูลการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบัน ความเข้าใจและความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการลงมือปฏิบัติงาน แต่ก็ยังเข้าใจไม่ตรงกันในหลักเกณฑ์ของการประเมิน การอบรมผู้บริหารครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ยังไม่เพียงพอ แสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจหลักเกณฑ์การประเมินที่ตรงประเด็น การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาคุณภาพภายในและเตรียมรับการประกันคุณภาพภายนอก ยังไม่ตรงประเด็น ไม่ครอบคลุมกับหลักแนวทางในการประเมินสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษา การประสานงานของหน่วยงานหลักของสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัด ยังไม่เชื่อมโยงในการประสานงาน ยังเป็นแค่การประสานงานเพื่อการรับประเมินเพียงอย่างเดียว และประเด็นหลักคือ สถานศึกษายังไม่จริงจังหรือไม่เข้มงวดในการลงมือปฏิบัติของบุคลากร ทำให้ข้อมูลและหลักฐานเพื่อนำมาทำรายงานนั้น ไม่ได้ครบตามเกณฑ์กำหนด ทำให้สถานศึกษาขาดความมั่นใจในการดำเนินงาน หรือไม่มีการบูรณาการระบบการประกันคุณภาพให้เข้ากับการ

ดำเนินงานภายในสถานศึกษา บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ ขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและวิธีการประกันคุณภาพทุกประเด็น ในการลงมือปฏิบัติ และขาดความร่วมมือของบุคลากรภายในสถานศึกษาอย่างจริงจัง จากการกำหนดระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพและการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของแต่ละหน่วยงาน มีปัญหาด้านเอกภาพและเอกลักษณ์ ที่ต้องมีการปรับให้เชื่อมโยงและสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น และการนำผลการประกันคุณภาพภายในไปใช้ในการเผยแพร่ผลต่อสาธารณะชน ยังกระทำจำกัดและไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2546) ซึ่งระบบการประกันคุณภาพภายในคือ กระบวนการบริหารปกติที่มุ่งจะแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าให้เกิดขึ้นในองค์กรสถานศึกษา ที่จะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน อาจใช้รูปแบบการบริหารปกติที่มั่นใจว่าจะสร้างคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นได้ ซึ่งคงมีหลักการและกระบวนการบริหารที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ โดยอาศัยกระบวนการวางแผนทำตามแผนตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ (ทองพูล คำเรืองศรี, 2553)

สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มองเห็นถึงภาพความสำเร็จหรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้ชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะพัฒนาความสำเร็จไปสู่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความสามารถรอบด้าน สามารถจูงใจให้ผู้ร่วมงานทุกคนร่วมมือและร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี (เกศรา สิทธิแก้ว และคณะ, 2560) ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรมีผู้บริหารที่มีความเหมาะสมทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะในการคิดและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งผู้บริหารนั้นมีความสัมพันธ์กับสถานศึกษา ยิ่ง ในการพัฒนาขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ เพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ได้มาตรฐาน ควรบริหารงานโดยใช้รูปแบบที่เหมาะสม มีแบบแผนที่ชัดเจน มีการบูรณาการในการทำงานที่รวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกรูปแบบ เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ ทำให้มีคุณภาพในการบริหารงานและผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ จะสามารถช่วยพัฒนาไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของสถานศึกษาตามเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาครูและหน่วยงานอื่น ๆ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและเป็นแนวทางในการดำเนินงานภายในสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อหน่วยงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

4. เพื่อศึกษาสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2,031 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำนวน 327 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความกระจายและครอบคลุมตามขนาดของโรงเรียน และกำหนดวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามต้องการ ตรวจสอบความตรงของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินและตรวจสอบให้มีความครอบคลุม ถูกต้องตามนิยามของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มี IOC ตั้งแต่ 0.60–1.00 นำมาใช้ จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งเป็นข้าราชการครู จำนวน 30 คน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 และตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และกำหนดความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) แบบสอบถามในตอนที่ 2 การศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 และตอนที่ 3 การศึกษาระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 แล้วจึงส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 ฉบับ ได้รับคืนมาทั้งหมด 327 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 นำแบบสอบถามทั้งหมด มาวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สรุปผลและเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 แสดงในตารางที่ 1–5 ดังนี้

1. การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

ปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1)	4.52	0.46	มากที่สุด
2. การคิดเชิงปฏิกิริยา (X_2)	4.39	0.49	มาก
3. การบริหารทรัพยากรภายในองค์กร (X_3)	4.43	0.45	มาก
4. การปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์กรให้สมดุล (X_4)	4.51	0.45	มากที่สุด
5. การใช้เทคโนโลยี (X_5)	4.41	0.49	มาก
โดยรวม (X_0)	4.45	0.42	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้านคือ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ($\bar{X} = 4.52$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์กรให้สมดุล ($\bar{X} = 4.51$) และอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์กร ($\bar{X} = 4.43$) ด้านการใช้เทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.41$) และด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา ($\bar{X} = 4.39$) ตามลำดับ

2. การศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลของระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. มาตรฐานคุณภาพของผู้เรียน (Y_1)	4.41	0.42	มาก
2. มาตรฐานกระบวนการบริหารและการจัดการ (Y_2)	4.53	0.43	มากที่สุด
3. มาตรฐานกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Y_3)	4.57	0.34	มากที่สุด
โดยรวม (Y_0)	4.51	0.34	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มาตรฐานกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 4.57$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

กับมาตรฐานกระบวนการบริหารและการจัดการ ($\bar{X} = 4.53$) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนมาตรฐานคุณภาพของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.41$) อยู่ในระดับมาก

3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

ตัวแปร	ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา						Tolerance	VIF
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₀		
X ₁	1.00	.610**	.636**	.672**	.399**	.430**	.412	2.426
X ₂		1.00	.828**	.743**	.482**	.650**	.285	3.505
X ₃			1.00	.794**	.599**	.590**	.473	2.113
X ₄				1.00	.448**	.584**	.229	4.363
X ₅					1.00	.511**	.347	2.881
Y ₀						1.000		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาทุกปัจจัย มีความสัมพันธ์ทางบวก กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวม (Y₂) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา (X₂) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = .650) ด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์กร (X₃) ด้านการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์การให้สมดุล (X₄) ด้านการใช้เทคโนโลยี (X₅) และด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X₁) มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง (r = .590, .584, .511, และ .430 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันแล้ว ความสัมพันธ์ (r) ระหว่าง X₁-X₅ มีความสัมพันธ์ (r) ระหว่าง 0.399 - 0.828

4. การสร้างสมการพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรพยากรณ์ ดังรายละเอียดตารางที่ 4 - 5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ในการค้นหาตัวพยากรณ์ที่ใช้พยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

Model	R	R ₂	Adj.R ₂	Std. E.	F	Sig.
(X ₄)	.777	.604	.602	.21964	494.855	.000**
(X ₄) (X ₃)	.825	.681	.679	.19735	78.567	.000**
(X ₄) (X ₃) (X ₁)	.838	.703	.700	.18815	23.920	.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อนำตัวแปรปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน มาพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของตัวพยากรณ์ ที่สามารถพยากรณ์ตัวแปร ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยด้านการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์การให้สมดุล (X₄) ด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์การ (X₃) และและด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X₁) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ที่สมบูรณ์ที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) = .838 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์ (R₂) = .703 หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 70.30 และมีสัมประสิทธิ์การถดถอย Adj. R₂ = .700 หรือร้อยละ 70.00

ตารางที่ 5 สัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

ตัวพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน		Sig
	B	Std. Error	β	t	
ค่าคงที่ (a)	1.477	.116		12.742	.000**
1. ด้านการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์การให้สมดุล (X ₄)	.247	.033	.377	7.537	.000**
2. ด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์การ (X ₃)	.264	.033	.346	8.068	.000**
3. ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X ₁)	.166	.034	.220	4.891	.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01,

จากตารางที่ 5 พบว่า เมื่อนำภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีทั้ง 3 ด้าน ไปหาความสัมพันธ์ เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นตัวแปรเกณฑ์ ตัวพยากรณ์ที่มีสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (B) และในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) คือ ด้านการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม ในการควบคุมองค์การให้สมดุล

(X_4) กับด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์กร (X_3) และด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ($R = .838$) ซึ่งสามารถพยากรณ์บรรยากาศองค์การของโรงเรียนได้ร้อยละ 70.30 ($R^2 = .703$)

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ได้มีการจัดอบรม ประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายที่เน้นการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการ มีการกระจายอำนาจและบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีคุณภาพมาตรฐาน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และได้ให้ความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและทุ่มเทในการทำงาน รวมทั้งมีความบริสุทธิ์ใจในการบริหารจัดการสถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้นำที่มีกระบวนการในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ เป็นแบบแผนเพื่อพัฒนาองค์การให้ไปสู่ความสำเร็จภายใต้เป้าหมายวิสัยทัศน์เดียวกัน ซึ่งจะตระหนักถึงการวางแผนการปฏิบัติ และการควบคุมดูแลของผู้นำที่เป็นหลักสำคัญ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อองค์การเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาในการบริหารงาน และมีการดำเนินงานที่มีการวางแผนก่อนลงมือปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นผู้นำเชิงประยุต์เปิดกว้างทางความคิดและการแสดงความคิดเห็น เพื่อนำไปพัฒนาต่อให้ดียิ่งขึ้น กระตุ้นผู้ร่วมงานให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานอยู่ตลอดเวลา โดยมีการควบคุมปฏิบัติงาน ที่เน้นความยืดหยุ่นของระบบการทำงานสถานศึกษาที่เห็นผล ทั้งระยะสั้นและระยะยาวจากการดำเนินงาน สอดคล้องกับที่ เชวงศักดิ์ พลฤทธเวศ กล่าวว่ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการของอิทธิพลที่ผู้นำมีต่อบุคคลอื่น ให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการบรรลุและรักษาไว้ ซึ่งวัตถุประสงค์ขององค์การ ครอบคลุมเป้าหมายและวิธีการ โดยการกำหนดทิศทางขององค์การ การวางแผนและการสร้างทางเลือก การนำไปสู่การปฏิบัติและการควบคุมหรือการประเมิน (เชวงศักดิ์ พลฤทธเวศ, 2553) และสอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของแดวีส์และแดวีส์ (Davies, B. J. & Davies, B, 2004) ที่ได้กำหนดรูปแบบของการเป็นผู้นำเชิงคุณลักษณะของผู้นำเชิงประยุต์ ควรประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการจัดการซึ่งประกอบด้วย 1.1) ความสามารถในการกำหนดทิศทางกลยุทธ์ขององค์การ มีความสามารถมองไปในอนาคต เข้าใจในบริบทขององค์การในปัจจุบัน กำหนดแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และรูปแบบการดำเนินงานในภาวะปัจจุบัน 1.2) ความสามารถในการถ่ายทอดแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ 1.3) ความสามารถในการปรับสมาชิกในองค์การ ให้เข้ากันกับองค์การนิยมในองค์การ ที่สนับสนุนให้สมาชิกเกิดความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การ ปรับปรุงพัฒนาองค์การไปสู่เป้าหมายขององค์การ และ 1.4) ความสามารถในการกำหนดเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ สามารถสร้างพัฒนาและ

เปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก มีการตัดสินใจที่ถูกต้องทันเวลาและสถานที่เกิดขึ้น 2) ด้านคุณลักษณะเฉพาะซึ่งประกอบด้วย 2.1) เป็นผู้ไม่พึงพอใจกับสิ่งที่มีอยู่เป็นปัจจุบัน คือมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่หยุดนิ่งกับที่ปรับปรุงพัฒนาองค์การอยู่ตลอดเวลา 2.2) มีความสามารถในการดูดซับความรู้ใหม่ ๆ สามารถนำความรู้มาวิเคราะห์ประยุกต์เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ใหม่ต่อองค์การ มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา 2.3) มีความสามารถในการปรับตัว เป็นผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและมีความยืดหยุ่นสูง และ 2.4) มีภาวะผู้นำ ฉลาด มีสติปัญญาในการตัดสินใจที่ถูกต้องในเวลาที่เหมาะสม สามารถวิเคราะห์ตัดสินใจได้ว่า สิ่งไหนคือความคิดที่ดีหรือไม่ดี ทำให้ผู้อื่นยอมรับในคุณค่าและความคิดของตน นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2. ผลการศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นผลที่เกิดจากการบริหารงานและการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ตามภารกิจของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของสถานศึกษา จะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนนั้นมีคุณภาพ ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่มาตรฐานการศึกษากำหนดไว้ เป็นไปตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดไว้ว่า การประเมินคุณภาพภายในเป็นระบบและกลไกในการควบคุมตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด โดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัด ต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการประเมินคุณภาพภายใน เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินคุณภาพภายในกระทำโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเอง โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และพร้อมที่จะได้รับการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานต้นสังกัด และการประเมินจากภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ต่างยอมรับว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นรูปแบบแบบหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานภายในสถานศึกษา โดยผู้บริหารจะมีส่วนในการกำหนดทิศทางขับเคลื่อนแนวคิดและวิสัยทัศน์ตลอดจนการจัดการทรัพยากร ซึ่งค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลทั้งในองค์กรและนอกองค์กร และจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความร่วมมือและรักษาประโยชน์อันสูงสุดของสถานศึกษาเป็นสำคัญ สอดคล้องกับที่พริตต์, แก์สเตอร์ และไวส์ ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการ

บริหารการเปลี่ยนแปลง พบว่า ผู้นำทางการศึกษาที่สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย พร้อมทั้งสามารถนำองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ โดยการสร้างความสมดุลของนวัตกรรมภายนอกด้วย ค่านิยมวัตถุประสงค์ และสิ่งที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษของคนในองค์กร ซึ่งเป็นการวางเงื่อนไขกลยุทธ์ ในการมองไปข้างหน้า ทั้งในระยะกลางและระยะยาว เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร ตำแหน่งขององค์กร โดยใช้ความเข้าใจเชิงกลยุทธ์บนเหตุผลหลัก 3 ประการคือ 1) ศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพล ต่อองค์กร 2) การวางแผนกลยุทธ์ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กร และ 3) การสร้าง ความสำเร็จขององค์กรทางการศึกษา ที่ต้องประกอบด้วยความคิดเชิงกลยุทธ์ของผู้นำ (M. Preedy, 2003)

4. สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยผล การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนเพื่อหาตัวพยากรณ์ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จากปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งหมด 5 ปัจจัย มีตัวแปรที่ทดสอบแล้ว มีจำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์การให้ สมดุล (X_4) กับด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์กร (X_3) และด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1) ส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 19 และสามารถพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาได้ ร้อยละ 70.30 ได้สมการพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยเมื่อใช้ปัจจัยภาวะผู้นำเชิงกล ยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวพยากรณ์

ตัวแปรที่สองที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ คือ ด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์กร (X_3) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา มีการนำกลยุทธ์ขององค์กรไปใช้ในการบริหารงาน ทั้งด้าน งบประมาณ ด้านทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายในองค์กร และสร้างวัฒนธรรมค่านิยมที่เหมาะสม ให้สอดคล้องกับบริบทสิ่งแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอก ปลูกฝังจิตสำนึกและวัฒนธรรมค่านิยมให้มี อิทธิพลต่อการดำเนินงานภายในองค์กร สอดคล้องกับที่วิเชียร วิทย์อุดม กล่าวถึงภาวะผู้นำว่าเป็น ลักษณะของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา เพื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถที่เกิดขึ้น ระหว่างที่มีการร่วมกันหรือเหตุการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและ ประสบความสำเร็จ (วิเชียร วิทย์อุดม, 2550) สอดคล้องกับที่นาฮาแวนดี และ มาเลกซาเดห์ กล่าวว่า ผู้นำทางการศึกษาจะมีคุณลักษณะเด่นที่สำคัญอยู่ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านแสวงหาความท้าทาย ผู้นำมีความ เต็มใจที่จะเสี่ยงกล้าได้กล้าเสีย เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ด้านความต้องการที่จะมีอำนาจในการ ควบคุม เน้นการปรับตัวของวัฒนธรรมองค์การ และกระตุ้นให้มีส่วนร่วม และแสดงออกทางความคิดแบบ เปิดเผย (Nahavandi, A, 2000) และสอดคล้องกับที่ โอ้ร์แลนด์ และฮิตต์ กล่าวว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ ศตวรรษที่ 21 จะต้องดำเนินกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมความมีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนของ

องค์การ ด้วยการกระตุ้นและเปิดกว้างแก่ทุกคน ตัวแปรที่สามที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ คือ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1) ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 19 มีการกำหนดทิศทางและนำวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้จักจัดการวางแผนในการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศตามวิสัยทัศน์ขององค์การ และให้ความสำคัญกับบุคลากรภายในองค์การอย่างสม่ำเสมอ เท่าเทียมกัน (Ireland, R. D. & Hitt, M. A, 1999) ซึ่งสอดคล้องกับที่ไอร์แลนด์และฮิตต์ กล่าวว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องสามารถให้วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและลักษณะที่มุ่งใจขององค์การได้ เป็นวิสัยทัศน์ที่มาจากบุคคลฝ่ายต่าง ๆ (Ireland, R. D. & Hitt, M. A, 1999)

สำหรับด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา (X_2) และด้านการใช้เทคโนโลยี (X_3) ถูกคัดออกจากสมการ อาจเป็นเพราะว่าในสภาพการปฏิบัติงานจริง ในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว ให้มีอยู่ในตัวของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา ผู้บริหารควรมีการนำองค์การก้าวไปสู่การดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน ซึ่งต้องมีความคิดที่แปลกใหม่ และสร้างสรรค์ในการบริหารงาน จะทำให้องค์กรเกิดความกระตือรือร้นในการทำงานอยู่เสมอ เกิดการขับเคลื่อนองค์กร ให้เป็นไปทิศทางเดียวกันจนประสบผลสำเร็จ เช่น ผู้นำที่สามารถพลิกผันวิกฤตการณ์ให้เป็นโอกาส จนประสบความสำเร็จ หรือผู้นำจะเป็นผู้ที่แสวงหาโอกาสทำงานที่ท้าทาย ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงริเริ่มสิ่งใหม่ ส่วนด้านการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารในปัจจุบันไม่ได้สนใจที่จะพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสู่ระดับที่ต้องการ และความเข้าใจอย่างแท้จริงในศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากการบริหารงานในปัจจุบัน ต้องเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 19 สรุป ได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 โดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด
3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีความสัมพันธ์กัน
4. สมการพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นตัวแปรพยากรณ์ ได้อ่านาพยากรณ์ร้อยละ 70.30

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับสูง โดยพบว่า ด้านการคิดเชิงปฏิบัติมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสูงที่สุด ในจำนวนด้านทั้งหมด ดังนั้น ควรพัฒนา ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ เป็นลำดับแรก รองลงมาคือด้านการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์การ ให้สมดุล ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ตามลำดับ ผู้บริหารสถานศึกษาใน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ควรพัฒนาด้านการคิดเชิงปฏิบัติ มาประยุกต์ใช้ และหาแนวทางให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่ดี ซึ่งจะ ทำให้เกิดผลดีกับสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมในการควบคุมองค์การ ให้สมดุล ซึ่งเป็นจุดแข็งมาพัฒนาการบรรยากาศองค์การของโรงเรียน และการบริหารจัดการศึกษาใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รองลงมาคือ ด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์การ ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็น แนวทางในการบริหารทรัพยากรภายในองค์การ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และส่งเสริม การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ เนื่องจากเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นและสำคัญมากสำหรับผู้บริหารและครู สมัยใหม่ ในการพัฒนาองค์การให้เหมาะสม อันเป็นสมรรถนะที่สำคัญ หากผู้บริหารขาดเสียแล้ว อาจเป็น อุปสรรคสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย กระบวนการบริหาร การเป็นผู้นำทีมและการตัดสินใจแก้ไขปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยจัดทำเป็นคู่มือ แนวทางภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยใช้ ปัจจัยดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

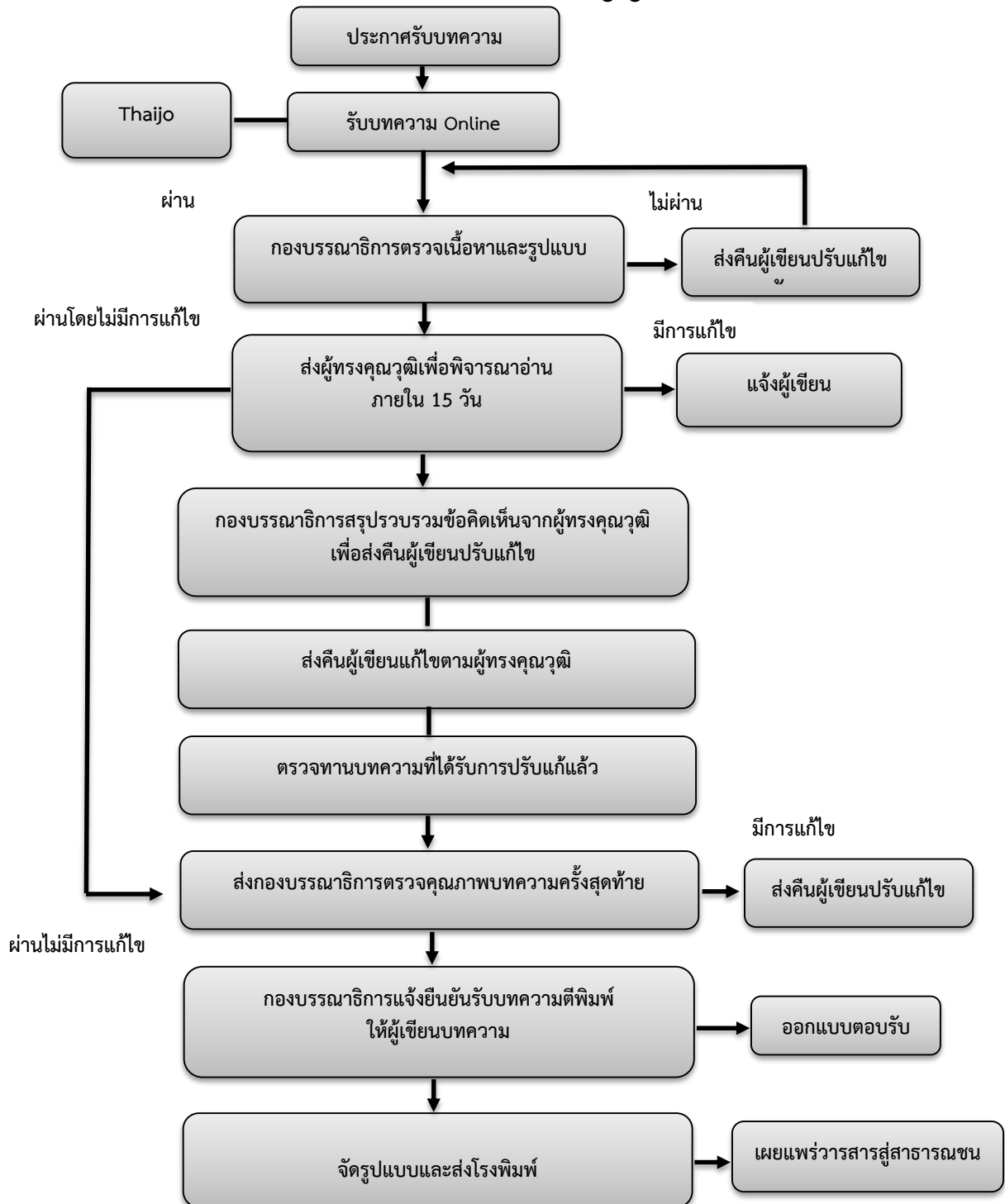
2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกัน คุณภาพภายใน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เพิ่มเติมถึงตัวแปร อื่นที่สัมพันธ์กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และนำตัวแปรพยากรณ์ที่พบไปทำ วิจัยและพัฒนา (R&D) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต่อไป (PAR)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร : ศุภสมาคมราชเจ้า.
- เกศรา สิทธิแก้ว และคณะ. (2560). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ เขต 2. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 11(1), 12-21.
- เชวงศักดิ์ พงษ์เทศ. (2553). การพัฒนาตัวชี้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทองพูล คำเรืองศรี. (2553). การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2560.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2550). การพัฒนาองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ธนวิซการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2546). ระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีจำกัด.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2561). มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีจำกัด.
- Davies, B. J. & Davies, B. (2004). "Strategic Leadership." *School Leadership & Management*. London : McGraw-Hill.
- Ireland, R. D. & Hitt, M. A. (1999). Achieving and maintaining Strategic competitiveness in the twenty-first century: The role of Strategic Leadership. *Academy of Management Executive*, 4(3), 43-57.
- M. Preedy, R. Glatter, and C. Wise. (2003). Strategic Leadership and Educational Improvement. London: Cromwell.
- Nahavandi, A. (2000). *The art and science of leadership*. (2nd ed). Upper Saddle River. NJ : Prentice Hall.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารปัญญาปณิธาน

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. หลักเกณฑ์การตีพิมพ์ในวารสารปัญญาปณิธาน

วารสารปัญญาปณิธาน เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนิสิตนักศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยว และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับคือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน/ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม (ราย 6 เดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารปัญญาปณิธาน

2.1 บทความวิชาการ เป็นบทความที่เสนอเนื้อหาความรู้ ความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการที่เชื่อถือได้ในเรื่องนั้น ๆ โดยมีหลักฐานทางวิชาการอ้างอิง

2.2 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

3. การจัดเตรียมบทความ

วารสารปัญญาปณิธานได้พัฒนาและปรับปรุงรูปแบบของบทความ โดยได้ปฏิบัติตามคู่มือแนะนำการเตรียม Template สำหรับการสกัด Metadata ของวารสารตีพิมพ์ ให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ TCI กำหนด รวมถึงข้อควรระวังในการจัดเตรียมบทความด้วย เช่น ข้อควรระวังการจัดเตรียมบทความในส่วนของผู้แต่ง ไม่ใส่ตำแหน่งทางวิชาการ ยศ ตำแหน่งราชการ ทหาร ตำรวจ สถานภาพทางการศึกษา หรือคำนำหน้าชื่อ หรือท้ายชื่อ เช่น นาย, นาง, นางสาว, ผศ.ดร., PhD, ร.ต.ต., พ.ต.ท. และไม่ระบุสถานภาพผู้แต่ง เช่น นักศึกษาปริญญาเอก, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการ ..., คณบดีคณะ..., พยาบาลวิชาชีพ สังกัดผู้แต่ง ต้องมีสังกัดเดียว (หากมีหลายสังกัดให้เลือกเพียง 1 สังกัด) และควรระบุ หน่วยงานระดับต้น เรียงไปจนถึง หน่วยงานหลัก จังหวัด รหัสไปรษณีย์ และประเทศ ดังตัวอย่างเช่น “ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” และระบุภาษาอังกฤษเป็น “Department of Physics, Faculty of Science, King Mongkut’s

University of Technology Thonburi, Bangkok, 10140, Thailand” และตามด้วย E-mail ของผู้แต่งหลักทุกครั้งเป็นต้น โดยเมื่อผู้แต่งเขียนบทความตามรูปแบบที่วารสารกำหนดแล้ว จึงเข้าสู่ขั้นตอนส่งบทความในระบบ Thaijo2 ต่อไป

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บทความที่ผู้เขียนได้ส่งมามีรายละเอียดที่กองบรรณาธิการสามารถเก็บข้อมูลไว้ในระบบได้ จึงกำหนดการเตรียมต้นฉบับไว้ ดังนี้

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 12 – 15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าน้ำกระดาษขอบบน 3 ซม. ขอบล่าง 1.5 ซม. ขอบซ้าย 2.5 ซม. ขอบขวา 1.5 ซม. กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และ E-mail พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่อง โดยเรียงมาทางด้านขวา

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป มีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

5) สรุป (Conclusion) ระบุดูสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

6) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัย เสนอแนะขึ้นมาจากผลการวิจัย หรือข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ข้อมูล คำแนะนำแนวทาง หรือวิธีการใด ๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำ ข้อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น

7) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อเรื่องเท่านั้น ใช้การอ้างอิงแบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน และปีที่พิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดนี้ มีได้ด้วยประการ ฉะนั้น” (ส.นิ.ไทย) 16/35/75) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สมภาร พรหมทา, 2555)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2550)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโระและคณะ, 2558)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาทวี มหาปณฺโณ. (2557). ดุลยภาพชีวิตเชิงพุทธ เพื่อความมีอายุยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).//
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2553). พระพุทธศาสนากับงานสุขภาพจิต. ใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (บรรณาธิการ). พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก. (หน้า 3-20). กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). พระวัคกลีในคัมภีร์บาลี : จุดเชื่อมโยงที่ยังไม่พบ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 10(2), 25-44.

5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ปรีชา พิณทอง. (2532). คอลา. ใน สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ, (หน้า 173). อุบลราชธานี: ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

เปรียญ 10. (22 พฤษภาคม 2562). เหลียวหลังแลหน้ามหาจุฬาฯ ทางเลือกสำหรับคนชนบท. เดลินิวส์, น. 5.

7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, คุซณินิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาประหยัด ปณฺญาวโร (สุนนท์). (2542). จริยธรรมในลัทธิลออน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสนา มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช).

8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//ชื่อผู้สัมภาษณ์

ตัวอย่าง :

โกเมทร์ อ่อนนุช. (5 พ.ย. 2560). ความเชื่อเรื่องนาคในพระพุทธศาสนา. (นางสาวเจนจิรา พุ่มแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).//ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2562). สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา (4). เรียกใช้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_193297

10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของ โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์

วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *จาริกบุญ-จาริกธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวาย จำกัด.
- ประพันธ์ ศุภสร. (2554). อัมมสันตติ: วิธีการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาของพระนาคเสน. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 7(1), 54-61.
- สมภาร พรหมทา. (2534). อัตติถากับนัตติถาในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน *ดุขกัณิพนธ์อักษรศาสตร์ดุขกัณิพนธ์ บัณฑิต ภาควิชาปรัชญา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา พิณทอง. (2532). คอล่า. ใน *สารนุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี: ด้านสุขภาพการพิมพ์ จำกัด.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก <https://is.gd/zOr2aQ>
- Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสาร ปัญญาปัญญาได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/index> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail : ppj.mcunk@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารปัญญาปัญญา

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข

จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. เงื่อนไขของบรรณาธิการ

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความแล้ว มีความเห็นให้แก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ หากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยนั้น ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารปัญญาปนิธาน หรือไม่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ผู้นิพนธ์บทความจะได้รับวารสาร ลังค์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้นิพนธ์บทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(ไม่ควรเกิน 5 ย่อหน้า) (16 pt)

1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

- 1.....(16 pt).....
- 2.....(16 pt).....
- 3.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18pt)

(16pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง : (18 pt) อ้างอิงแบบ APA ไม่น้อยกว่า 5 เล่ม

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความ วิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้สนับสนุนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt).....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt).....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

**แบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร ปัญญาปณิธาน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย**

1. ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาไทย).....

ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่ง :

() อาจารย์ มหาวิทยาลัย.....() บุคคลทั่วไป

() นิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัย.....

ระดับ ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

ประเภทบทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ () วิจารณ์หนังสือ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

2. สถานที่ติดต่อผู้นิพนธ์บทความ

ที่อยู่ติดต่อสะดวกที่สุด.....

.....โทรศัพท์.....E-mail.....

เมื่อคณะกรรมการของวารสารพิจารณาแล้ว มีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินยอมรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนี้ และข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้อื่นทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร ปัญญาปณิธาน ตามอัตราที่กำหนดไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ : กรุณาส่งแบบฟอร์มมาที่ วารสารปัญญาปณิธาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย E-mail : ppj.mcunk@gmail.com